

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка

Рада молодих науковців

**KREMENETS SCIENCE:
OPEN AIR, АБО НАУКА В
КРОСІВКАХ
&
LITTERIS ET ARTIBUS:
НОВІ ГОРИЗОНТИ**

Випуск VI

Кременець
2021

KREMENETS SCIENCE: OPEN AIR, АБО НАУКА В КРОСІВКАХ & LITTERIS ET ARTIBUS: НОВІ ГОРИЗОНТИ: збірник наукових статей. Випуск VI / за заг. ред. О. В. Тригуби. Кременець : ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2021. 250 с.

Друкується згідно з рішенням Ради молодих науковців Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка (протокол № 2 від 16 листопада 2021 р.).

Для внутрішнього використання.

Збірник містить статті молодих науковців, представлені в рамках роботи VI семінару-турпоходу «KREMENETS SCIENCE: OPEN AIR, АБО НАУКА В КРОСІВКАХ» та VI науково-практичної конференції «LITTERIS ET ARTIBUS: НОВІ ГОРИЗОНТИ».

Редакційна колегія:

Дубровський Р. О., кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови, літератури та методик їх навчання КОГПА ім. Тараса Шевченка;

Тригуба О. В., кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри біології, екології та методик їх навчання КОГПА ім. Тараса Шевченка;

Швець О. В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики дошкільної та початкової освіти КОГПА ім. Тараса Шевченка;

Цісарук В. Ю., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики трудового навчання та технологій КОГПА ім. Тараса Шевченка;

Саланда І. П., кандидат технічних наук, доцент кафедри теорії і методики трудового навчання та технологій КОГПА ім. Тараса Шевченка.

Дизайн: Киричок С. В.

Верстка: Жолоб І. І.

Відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, імен та інших відомостей несуть автори публікацій.

© Автори статей, 2021

РОЗДІЛ І.

KREMENETS SCIENCE: OPEN AIR, АБО НАУКА В КРОСІВКАХ

УДК 796.37

Банах В. І. к. н. з фіз. вих. та
спорту, доц.,
Бабій І. Я. магістрант

ВОЛЬОВІ ЯКОСТІ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ СТУДЕНТІВ

У статті обґрунтовано необхідність у розвитку вольових якостей здобувачів вищої освіти. Встановлено, що найбільш ефективним засобом формування вольових якостей є фізична вправа й умови, у яких вона виконується. Описано загальні положення формування вольових якостей у процесі фізичного виховання, описано підходи до виховання вольових якостей.

Ключові слова: фізичне виховання, вольові якості, студент, виховання.

The article substantiates the importance of development of students' volitional qualities. It is established that the most effective means of forming volitional qualities is physical exercise and conditions in which it is performed. The article describes the general principles of the formation of volitional qualities in the process of physical education, describes approaches to the education of students' volitional qualities.

Keywords: physical education, volitional qualities, student, upbringing.

Актуальність проблеми. Необхідність бути завжди готовим до вирішення та розв'язання будь-якої складної ситуації в різноманітних умовах є необхідною навичкою для молодої людини [6]. Сьогодні в Україні спостерігається складна динаміка соціально-економічного життя, що потребує формування нового типу особистості – психологічно стійкої людини, здатної приймати адекватні рішення і втілювати їх у життя, відстоювати свій шлях самореалізації, саморозвитку та самовдосконалення. У таких умовах важливого значення набуває прояв морально-вольових якостей людини, готовність до прийняття моментального рішення за різноманітних обставинах та умовах.

Одним із засобів розвитку вольових якостей є фізичне виховання, яке створює передумови до становлення особистості. А. Лайчук і наголошує, що систематичні заняття фізичними вправами сприяють розкриттю потенційних можливостей людини та формуванню таких якостей [7].

Як у повсякденному житті, так і під час навчання чи занять фізичною культурою виникають труднощі та складні ситуації, що

призводять до психічного напруження, водночас у цих ситуаціях студентам часто необхідно приймати швидкі, точні, сконцентровані та безпомилкові рішення [6]. Звідси вольова організація особистості людини, яка володіє стійкою системою мотивів, цілісним світоглядом і необхідними вольовими якостями, дозволяє долати будь-які перепони, що постають перед нею в житті, а проблемні ситуації для неї є незначними та досить легко вирішуються [6].

Національна рамка кваліфікації визначає рівень сформованості та професійності здобувача вищої освіти та передбачає набуття ним під час навчання певного набору компетенцій, що дозволяють розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в певній галузі професійної діяльності, у процесі навчання, під час застосування певних теорій і методів відповідної науки та характеризується комплексністю й невизначеністю умов. Сьогодні існує значна кількість праць, присвячених розвитку морально-вольових якостей студентів. У праці Г.Грибана [2] ґрунтовно розглядаються питання методики оцінки, планування та виховання вольових якостей у навчальному процесі з фізичного виховання. І.Дудник пропонує нове ефективне вирішення проблем виховання вольових якостей на основі використання теоретично обґрунтованих педагогічних умов у процесі занять фізичною культурою [5]. Також праці присвячені особливостям виховання у студентської молоді морально-вольових якостей під час занять фізичною культурою (І.Хавруняк [9]), впливу фізичної культури на формування особистісних морально-вольових якостей студентів (Т.Кравченко [6]), формування вольових якостей студентів у процесі занять фізичною культурою з використанням педагогічної моделі (І.Дудник [4]).

Проте фахівці [2; 6] наголошують на важливості розвитку власне таких вольових якостей, як завзятості та наполегливості, сміливості та рішучості, витримки та самоконтролю, ініціативності та самостійності, стійкості, дисциплінованості, цілеспрямованості, організованості тощо. Завдяки вольовим якостям, що визначають структуру вольової організації особистості, здійснюється особистісна саморегуляція діяльності людини [6]. Основними засобами формування вольової сфери у процесі фізичного виховання є фізичні вправи. Питання розвитку вольових якостей студентів є актуальною проблемою. Завданням дослідження було здійснити теоретичний аналіз

особливостей методики виховання вольових якостей у студентів засобами фізичної культури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Воля, як зазначає І. Дудник, це психологічний механізм людини, що дозволяє діяти в напрямку свідомо поставленої мети, долати внутрішні психологічні й зовнішні труднощі та перешкоди. І. Бех трактує поняття волі як: «функцію людської психіки, яка полягає у владі над собою, керуванні своїми діями й усвідомленому регулюванні своєю поведінкою; прагненні досягти мети» [4]. Залежно від характеру обставин конкретні прояви волі визначаються як окремі вольові якості, а воля тлумачиться як сукупність вольових якостей. Формування вольових якостей формується тільки під час систематичної та напруженої діяльності шляхом подолання об'єктивних і суб'єктивних труднощів [5].

На думку А. Штонда, змагання вважається впливовим засобом формування вольових якостей, оскільки за таких умов досягається стан надзвичайної психічної напруги, коли потрібно контролювати свої дії усупереч утомі, болю, приймати правильні рухові реакції, рішення та планувати їх в логічне завершення, часто за досить короткий проміжок часу [11].

Використання засобів фізичної культури та спорту позитивно впливає на організм людини, дозволяє формувати морально-вольові та розвивати фізичні якості, що сприяє психічному та фізичному розвитку, зміцненню здоров'я, профілактиці виникненню хвороб, підвищує творчу активність людини та дозволяє краще адаптуватися до навчальної та подальшої інтенсивної трудової діяльності. Фізичне виховання як навчальна дисципліна в закладах вищої освіти є складовою частиною вищої школи, що сприяє формуванню особистості та вирішенню вище перелічених проблем.

Як стверджують І. Хавруняк, В. Музика, студенти, що систематично здійснюють заняття фізичною культурою і спортом, порівняно зі здобувачами вищої освіти, що не здійснюють такої рухової активності, мають досить високу активність, у них створюється визначений стереотип режиму дня, поведінка стає більш упевненою, спостерігається високий життєвий тонус, ставляться більш престижні цілі. Також такі студенти є комунікабельнішими, вони зазвичай більш готові до співпраці, радіють соціальному визнанню, менше бояться та піддаються впливам критики, спостерігається вища емоційна стійкість і витримка. Таким людям більше властиві: оптимізм,

наполегливість, рішучість, здатність повести за собою колектив та успішно взаємодіяти в роботі, вони вільніше вступають у контакти, серед них частіше зустрічаються лідери, їм легше вдаватися до самоконтролю [9].

С. Пільова і В. Васильєва основним методом виховання вольових якостей вважають метод переконання, роз'яснення. Тільки якщо людина в чомусь переконана, то вона буде виконувати це без примусу, із глибокою вірою у правильність і необхідність цього. Водночас важливе значення у вихованні морально-вольових якостей може надати наочний приклад, який допомагає усвідомити потенціальні можливості. Величезне значення у вихованні вольових якостей надається педагогічній компетентності викладача та його вимогливості. Прохання і вказівки вчителя повинні безумовно виконуватися студентами. Одне з головних місць у вихованні займає самостійне рішення поставлених завдань: вміння приймати рішення на місці, без коливання. Ще однією важливою умовою до розвитку вольових якостей є багаторазове використання та повторення методу і засобу. Тільки повторний вплив (метод вправи) сприяє утворенню та формуванню умовно-рефлекторних зв'язків у корі головного мозку, стереотипу нервових процесів, як наслідок навичок і звичок. Формуванню впевненості у своїх силах сприяє використання принципу поступовості, коли підготовка починається з подолання незначних труднощів, поступово підвищуючи їх інтенсивність. Правильна установка на обов'язкове виконання поставленого завдання створює впевненість у тому, що запропоноване завдання є здійсненним. Створення спеціальних умов для енергійних вольових напружень сприяє розвитку сили вольових зусиль [8].

Для розвитку вольових якостей у методиці варто постійно домагатися результативності вправ на вольові зусилля та забезпечувати надходження студентів інформації про його дії для їх усвідомлення. Водночас зусилля волі, що витрачаються марно, руйнують здатність до вольових зусиль. Необхідною умовою для розвитку вольових якостей є застосування вправ на здатність до тривалих вольових зусиль, а також під час монотонної діяльності. У вихованні вольових якостей відіграє роль дотримання гігієнічного режиму. Ведення здорового способу життя, виховання дисциплінованості в поведінці не тільки на заняттях, алей постійно в повсякденному житті сприяє ефективнішому розвитку вольових якостей [8].

Один із проявів волі є терпеливість – ця характеристика відображає специфічні прояви вольових зусиль, що спрямовані на подолання станів, які перешкоджають продовженню фізичної роботи (стомлення, брак кисню у крові тощо). Вона виявляється з моменту, коли людина стикається із внутрішньою перешкодою фізіологічного характеру та характеризує як однократну тривалу протидію несприятливим чинникам, що призводять до стомлення, гіпоксії, спраги, болі. Тривалість вольової активності залежить від енергетичних ресурсів організму, потреб і мотивів людини [4].

У процесі формування наполегливості на уроках фізичної культури необхідно застосовувати вправи, що сприяють подоланню емоційної, сенсорної (чутливої), розумової та фізичної втоми. Доцільним є використання вправ, спрямованих на різні види витривалості, оскільки їх прояв визначається завдяки власним вольовим зусиллям. Відповідно до методики для формування в юнаків вольових якостей, зокрема наполегливості, одним із основних напрямів є використання вправ, переважно спрямованих на витривалість і на подолання втоми.

Вихованню наполегливості, завзятості допомагає правильно поставлена мета та відповідна мотивація. Інтерес до занять і віра у свої сили повинні підкріплюватися працьовитістю. Вихованню наполегливості та працьовитості сприяє застосування змагального методу, проведення занять із фізичного виховання, наприклад, використання естафет. Участь у змаганнях дозволяє боротися із промахами та програшами. Кожен прагне успішно виступити наступного разу і для цього він повинен краще готуватися. Виховання наполегливості, завзятості та працьовитості тісно пов'язане з вихованням волі до подолання труднощів [8].

Також для формування наполегливості необхідно забезпечувати: конкретизацію завдань і усвідомлення учнями значущості поставленої мети; проведення обов'язкового контролю за виконанням поставлених завдань з боку вчителя; поступове ускладнення вправ та умов їх виконання.

Для формування витримки та самоволодіння у процесі занять фізичною культурою необхідно використовувати фізичні вправи різної спрямованості і складності, а також виконувати вправи в ускладнених умовах. Під час виконання таких вправ необхідно моделювати ситуації із заздалегідь продуманими результатами та запланованими факторами, що впливають на

поведінку учнів, де особливе значення надається труднощам, що виникають несподівано. Такі прийоми необхідно використовувати після необхідної емоційної, інтелектуальної та фізичної підготовки учнів.

Для формування сміливості, рішучості, ініціативності необхідно здійснювати вправи, у яких моделюється швидке та самостійне прийняття рішень. Розвивати сміливість і рішучість допомагає використання виховних ситуацій, що пов'язані з виникненням ризику, й індивідуальні завдання, які ще більше ускладнюють виконання фізичних вправ задля досягнення оптимального результату. Також досягти такої мети дозволяє використання фізичних вправ, що пов'язані з виникненням ризиків: стрибки через штучні та природні перешкоди; ходьба, біг, стрибки спиною вперед; пробігання та лазіння колодою; лазіння по канату вгору, акробатичні вправи; вправи на турніку; виконання бігових вправ із закритими очима або з обмеженою оглядовістю, боротьба за верхні м'ячі з рівними чи сильнішими суперниками у спортивних іграх тощо, що передбачали досягнення максимального результату з бігу на короткі дистанції, у стрибках, метаннях, плаванні.

Ініціатива є внутрішнім спонуканням до нових форм діяльності, керівна роль у будь-яких діях. Прагнення до ініціативи, що визначає та направляє вчинки людини, називається ініціативність. Вона характеризується здатністю самостійно ставити перед собою та виконувати без нагадування і спонукань інші завдання. Ініціативність є проявом самостійності. Прояв ініціативи передбачає достатній рівень запасу рухової підготовленості, впевненості у своїх силах, сміливості, рішучості [5].

Розвиток ініціативності дозволяє розвивати тренування з багаторазовим повторенням ситуацій, що створюють об'єктивні та суб'єктивні труднощі з доступними за складністю завданнями, у яких старшокласники самостійно приймають рішення і в яких необхідно знаходити вихід власними зусиллями. Ці завдання згодом перестають бути важкими, втрачають значення для виховання вольових якостей, тому їх потрібно постійно оновлювати.

Залучаючи до самостійної фізкультурно-масової роботи, у процесі проведення змагань стимулюється мотивація, підвищується активність, ініціативність, винахідливість. Зміст спортивних змагань повинен відповідати завданням і враховувати психологічні особливості особистості.

Організованість і дисциплінованість є основою ефективності всього навчально-тренувального процесу. Для їх розвитку доцільним є використання методу змагання, які слід проводити з урахуванням рівня підготовленості. Періодично необхідно ставити завдання на покращення особистого результату, включати вправи, які вимагають певного ризику, застосовувати вправи до «відмови» тощо [10].

Організованість як прояв вольових якостей полягає в умінні людини підпорядковувати свою діяльність певним принципам, вносити порядок у свої бажання. Ця якість пов'язана з витримкою та самоконтролем, дисциплінованістю, плануванням засобів і своїх дій, що потрібні для досягнення цілі. У таких системних вольових якостях, як цілеспрямованість, наполегливість, дисциплінованість, самостійність, ініціативність, організованість, найбільше виражена особистісна саморегуляція діяльності [5].

Висновки та перспективи подальшого дослідження.

Складні ситуації та високе психічне напруження, які виникають як у повсякденному житті, так і під час навчання чи занять фізичною культурою, потребують належного розвитку вольових якостей. Заняття вправами у процесі фізичного виховання і спорті мають значний вплив на підвищення рівня розвитку вольових якостей. Важливим у цьому процесі є дотримання основних положень і рекомендацій, що дозволяють поліпшити процес формування вольових якостей. Значну роль у такому процесі відіграє компетентність педагога. Подальше вивчення закономірностей становлення вольових якостей і методики їх виховання дозволить ефективно формувати особистість людини, завжди готової до вирішення, розв'язання будь-яких складних ситуацій і прийняття моментального рішення за різноманітних обставин та умов.

Література

1. Вавренюк С. А. Роль виховних функцій фізичної культури і спорту серед студентської молоді : державноуправлінський аспект. Державне управління Інвестиції : практика та досвід 2015. № 2. С.138–140. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2015/31.pdf.
2. Грибан Г. П. Фізичне виховання і воля: монографія. Житомир : Рута, 2008. 168 с. URL : http://eprints.zu.edu.ua/24634/1/235Фізичне_виховання_і_воля.PDF.
3. Грибан Г. П., Опанасюк Ф. Г., Сметанникова Т. В., Скорий О. С. Вплив вольових якостей студентів на показники

виконання тестів з фізичної підготовленості. *XII International scientific and practical conference «MODERN EUROPEAN SCIENCE-2016»*. VOL. 11 С. 57–61. URL: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/8660/5/MES_%202016_11_57-61.pdf.

4. Дудник І. Формування вольових якостей студентів у процесі занять фізичною культурою. *Фізична активність, здоров'я і спорт*. 2015. № 2 (20). С. 11–16 URL: <http://www.sportscience.ldufk.edu.ua/index.php/fazis/article/viewFile/319/308>.

5. Дудник І. О. Формування вольових якостей у студентів у процесі занять фізичною культурою : навч.-метод. посіб. Черкаси : Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького 2016. 72 с. URL: http://eprints.cdu.edu.ua/568/1/%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B5%EF%BF%BD%2582_%D0%B4%EF%BF%BD%2583%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf/.

6. Кравченко Т. П., Троценко Т. Ю., Базилевич Н. О. Особливості виховання у студентської молоді морально-вольових якостей під час занять фізичною культурою. *Молодий вчений*. 2019. № 4.1 (68.1). С. 12–16. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/4.1/4.pdf>.

7. Лайчук А. М. Формування морально-вольових якостей учнів під час тренувального етапу в спортивній школі. Народна освіта. *Електронне наукове фахове видання*. 2019. Вип. № 1 (37). С. 62–66. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5588.

8. Пільова С., Васильєва В. Виховання морально-вольових якостей у студентів під час занять фізичним вихованням. *Наука і освіта*. 2012. URL: http://www.rusnauka.com/26_WP_2012/Sport/2_116528.doc.htm.

9. Хавруняк І. В., Музика В. І. Вплив фізичної культури на формування особистісних морально-вольових якостей студентів. *Молодий вчений*. № 3.1 (43.1) 2017. С. 293–296. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/3.1/75.pdf>.

10. Хом'юк А. В. Формування у підлітків вольових якостей у процесі фізичного виховання. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)* : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. Вип. 4 (85) 17. С. 120–123. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/706752/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%>

82%D1%82%D1%8F%20%D0%A5%D0%BE%D0%BC%20%D1%8E%D0%BA%20%D0%90%D0%BD%202017.pdf.

11. Штонда А. Г. Змагання як засіб формування вольових якостей учнів. *Фітнес & Здоров'я* : матеріали Х Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. / за заг. ред. О. М. Школи. Харків, 2020. С. 82–85. URL: <http://repository.khpa.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/1790/1/ЗМАГАННЯЯКЗАСІБФОРМУВАННЯВОЛЬОВИХЯКОСТЕЙУЧНІВ.pdf>.

УДК 373.2.015.311

Безносюк О. О., к. пед. н., проф.,
Єремійчук М. В., магістрантка

ВПЛИВ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ НА РОЗВИТОК УЯВИ ТА ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розглянуто поняття «уява» та проаналізовано її розвиток у дітей. Розглянуто основні принципові можливості упровадження мультимедійних технологій в освітній процес ЗДО. Було проведено опитування серед дітей старшого дошкільного віку та виявлено, як мультимедійні засоби можуть впливати на розвиток візуалізації й уяви в дитини.

Ключові слова: дитина дошкільного віку, уява, мультимедійні технології, мультимедійна презентація, ЗДО.

The article considers the concept of "imagination" and analyzes its development in children. The main principal possibilities of introduction of multimedia technologies in the educational process of secondary schools are considered. A survey was conducted among older preschool children and found out how multimedia tools can affect the development of visualization and imagination in children.

Key words: preschool child, imagination, multimedia technologies, multimedia presentation, school.

Постановка проблеми. Розвиток суспільства характеризується упровадженням інформаційно-комунікаційних технологій у різні сфери діяльності. Використання інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє створити умови для підвищення якості освіти та її доступності, ефективної навчальної та професійної комунікації.

Упровадження мультимедійних технологій у галузь дошкільної освіти – одна з найновіших актуальних науково-

педагогічних проблем. Актуальність цього напрямку зумовлена пріоритетним завданням освіти, яке полягає в забезпеченні сталого розвитку особистості дитини, розвитку її уяви, візуалізації, розумових і творчих здібностей. Мультимедійні технології – це новий засіб візуалізації інформації в навчальному процесі. Незважаючи на деякі протиріччя у значенні впровадження мультимедійних технологій у навчальний процес ЗДО, сучасні дослідники одноголосні в тому, що мультимедія – це ефективний засіб унаочнення навчального матеріалу та розвитку особистості.

У дослідженнях В. Бондаревської, Ю. Горвиця, К. Зворигіної, О. Кореганової, Г. Лаврентьєвої розглянуто проблему впливу комп'ютерних технологій на загальний розвиток дітей дошкільного віку. Необхідність використання комп'ютера та комп'ютерних ігор у навчально-виховному процесі дошкільних закладів досліджують О. Андрусич, Б. Гершунський, О. Кивлюк, Ю. Машбиць. У працях В. Бикова, Н. Полька, Л. Чайнова та ін. розглянуто питання санітарно-гігієнічних умов створення розвивального, навчально-інформаційного середовища із застосуванням комп'ютера в межах закладу дошкільної освіти.

Мета публікації – визначення основних засад упровадження мультимедійних технологій у навчальний процес ЗДО; проаналізувати можливості використання мультимедійних засобів на заняттях із дітьми старшого дошкільного віку; визначити вплив презентацій і відео на розвиток уяви та візуалізації в дитини.

Виклад основного матеріалу. Сучасна дитина живе у світі електроніки. Вихователь повинен стати координатором інформаційного потоку. Йому потрібно володіти сучасними методиками та новітніми освітніми технологіями.

Р. Савченко дає таке визначення мультимедіа: «Це поєднання спеціальних апаратних засобів і програмного забезпечення, що дозволяє на якісно новому рівні сприймати, обробляти і надавати різну інформацію: телевізійну, звукову, анімаційну, текстову, графічну тощо» [6, с. 134].

На нашу думку, перевагами мультимедії є:

- унаочнення матеріалів, що презентуються;
- підвищення оперативності й об'єктивності оцінювання результатів дослідження;
- сприяння розвитку продуктивних, творчих функцій мислення, формування операційного стилю мислення.

До мультимедійних засобів можна віднести: кінопроектори, телевізори, відеозаписи, відеомагнітофони, магнітофон, ноутбук, радіо – і телевізійні передачі.

Мультимедійні презентації покращують процес сприймання та запам'ятовування інформації через унаочнення, яскраві образи. Усе це дає змогу вихователю самостійно і творчо скомпонувати весь навчальний матеріал, урахувуючи особливості конкретної вікової групи, добираючи теми так, щоб домогтися максимально позитивного результату заняття, спостереження, бесіди.

О. Волкова вказує, що одним із найдоречніших напрямків використання інформаційних комунікаційних технологій в освіті вважають застосування мультимедійних можливостей комп'ютерної техніки. Дані ІКТ-засобів розкривають нові шляхи активізації процесу навчання за рахунок покращення наочності та поєднання логічного й образного способів засвоєння інформації. Інтерактивність мультимедійних технологій надає широкі можливості для реалізації особистісно зорієнтованих моделей навчання [3, с. 5].

Мультимедійні засоби часто використовують у ЗДО для покращення роботи дітей і можливості урізноманітнення навчального процесу. Вони безпосередньо впливають на розвиток мислення, мовлення, уяви, візуалізації та навіть фізичної активності дитини.

У статті буде розглянуто вплив мультимедійних засобів, а саме презентацій і відеоматеріалів на розвиток уяви та візуалізації в дітей старшого дошкільного віку.

Уява – один із найзагадковіших феноменів людської психіки. Здатність уявляти розвивається особливо інтенсивно у віці 5-15 років. Уява є вищою психічною функцією та відбиває дійсність. Проте за допомогою уяви здійснюється вихід за межі безпосередньо сприйманого, основне завдання якого – представлення очікуваного результату до його здійснення. За допомогою уяви в нас формується образ, який ще ніколи не існував раніше. Уява дитини старшого дошкільного віку дозволяє їй сприймати як реальні, так і фантастичні, казкові образи та ситуації.

У дитини можна виділити 2 рівні розвитку уяви:

- перший – у дітей молодшої групи (у цьому віці діти починають сприймати завдання на спрямовану уяву, підпорядковують її конкретному завданню і при цьому проявляють певну індивідуальність у продуктивній діяльності).

- другий переломний етап настає саме у старшому віці через єдність змісту спільної діяльності дітей (а саме дітки вже починають разом гратись, беруть участь у театралізованих виставах тощо). Застигання розвитку творчості простежується у п'ятирічних дітей.

Під час використання мультимедійних засобів також важливою є наочність. Наочність – це компонент навчання дитини дошкільного віку, який може допомогти йому досліджувати та засвоїти певний матеріал.

Наочність сприяє розвитку розумових операцій дитини та забезпечує перехід від конкретного до абстрактного та формує математичні уявлення.

Систематичне застосування наочності під час занять збільшує самостійність, активність, формує позитивне ставлення до предмета.

Усе це є важливим у розвитку особистості дитини.

Ми погоджуємось із думкою Б. Корчевського, що комп'ютер не замінює собою викладача, а лише виконує роль засобу педагогічної діяльності, стає гарним помічником освітнього процесу. У зв'язку з розвитком технічних засобів і широким спектром можливостей мультимедійні технології легко можуть бути задіяними під час проведення майже всіх видів навчальних занять [4, с. 11].

О. Бурело зауважує на тому, що комп'ютери й надалі впевнено завойовують світ, тому формувати інформаційну культуру вже майже неможливо без залучення нових інформаційних технологій [2, с. 307].

Науковці вважають мультимедійну презентацію однією з найвдаліших форм розробки і представлення навчального матеріалу для дітей дошкільного віку (особливо на заняттях із ознайомлення з навколишнім світом).

І. Леус виділяє низку дидактичних можливостей мультимедійних засобів навчання для підвищення якості освітнього процесу. До них належать:

- підвищення мотивації навчання;
- посилення ролі дітей як суб'єктів навчальної діяльності сприяє активізації їх навчальної діяльності;
- створення умов для самостійної діяльності дітей дошкільного віку;
- індивідуалізація навчально-виховного процесу;
- варіювання форм подання інформації;
- використання різноманітних типів навчальних завдань;

– оновлення навчального середовища, яке забезпечуватиме «входження» дошкільника в уявний світ, у певні розвивальні ситуації;

– часте використання ігрових прийомів;

– забезпечення швидкого зворотного зв'язку, здатність до рефлексії [5, с. 52].

До основних видів мультимедійних технологій, які використовуються в навчанні дошкільнят, можна віднести наступні:

1) мультимедійна презентація – це програма, яка може містити текстові матеріали, фотографії, малюнки, діаграми і графіки, слайд-шоу, звукове оформлення та дикторський супровід, відеофрагменти й анімацію, тривимірну графіку. Цей засіб дозволяє поєднати динаміку, звук і зображення, тобто ті чинники, які найдовше утримують увагу дитини. Одночасний вплив на два найважливіші органи сприйняття – слух і зір – дає змогу досягти більшого ефекту. Мультимедійні презентації доцільно застосовувати під час вивчення нових понять, або їх закріплення;

2) навчально-ігрова програма – це система ігор, розваг, творчих завдань, конкурсів, спрямованих на розвиток і виховання дітей. Мета використання навчально-ігрових програм має подвійний зміст:

- ігровий – одержання дитиною «винагороди» після досягнення ігрової мети;

- навчальний і розвивальний – набуття й розвиток знань, умінь і навичок;

3) мультиплікаційний фільм (мультфільм) – це вид кіномистецтва, твори якого створюють методом покадрової зйомки послідовних фаз руху мальованих (графічна або мальована анімація) або об'ємних (об'ємна або лялькова анімація) картинок. Із перегляду мультфільмів діти отримують значні обсяги інформації художньо-естетичного, морально-етичного, пізнавального й іншого характеру.

Їх упровадження в освітній процес дозволяє позитивно впливати на розвиток усіх сфер психіки:

- засвоєння способів поведінки, алгоритмів досягнення цілей;

- розвиток емоційної сфери; пізнавальних процесів – дитина отримує знання про явища та предмети, розвиває мислення, пам'ять, увагу, сприймання й уяву тощо.

Під час практики в садочку ми провели декілька занять із дітьми старшого віку. Теми проведених занять:

1. «У світі казки» – для цього заняття ми використали презентацію в Power Point та відео про героїв казок.

2. «Батьківщина – рідна Україна» – презентація в Power Point, відео про Україну, відео з уривком вірша та фото.

Під час роботи ми звернули вагу, що діти краще сприймають матеріал тоді, коли бачать його на екрані ноутбука чи у книжці. За допомогою ноутбука та телефона ми показали дітям презентацію на відео.

На занятті були присутні 23 дитини старшого дошкільного віку, потім ми провели мініопитування. Результати опитування нижче.

1. Чи сподобалося Вам заняття? Усі діти одноголосно відповіли «так» із величезним захватом.

2. Як краще проводити заняття – з відео, презентацією чи без? На це питання всі діти проголосували, що їм більше подобається заняття з відео.

3. Чи уявляли Ви головних героїв такими, які вони були на картинках? У цьому випадку думки розділились. 70 % дітей відповіли «так, такі самі, як на картинках», а 30 % сказали «ні, я думала, що цей герой не такий, а зовсім інший».

4. Чи легше запам'ятовувалися герої казок, коли Ви бачили їх на малюнку? Варіанти відповідей: «так, я вже вивчив усіх героїв», «так, я всіх впізнав і тепер краще знаю», «так, вони точно такі, як і в моїй книжці».

5. Чи сподобалося грати у гру з відгадуванням казок із відео? Усі діти відповіли «так».

6. Чи хотіли б Ви, щоб Ваші вихователі проводили такі заняття? На це запитання всі діти відповіли «так», «я б дуже хотів», «це було б дуже класно».

7. Чи зможете Ви намалювати героя з картинки? Відповіді були такі: «так, я вже хочу малювати», «так, я люблю перемальовувати».

Отже, здійснивши опитування серед дітей старшого дошкільного віку ми звернули увагу на те, що дітям дуже сподобалося заняття та вони були задоволені.

О. Осин виділяє в мультимедіа такі складові: символічну інформацію, візуальний і звуковий ряд.

Візуальний ряд поділяється на: реалістичний (що відображає реальний світ) і синтезований (той, що створила людина, тобто намальований).

Реалістичний візуальний ряд включає статику (фото) й динаміку (кіно), синтезований візуальний ряд, відповідно, малюнок і анімацію («мультимедіа»).

Серед основних переваг використання мультимедійних технологій у навчанні дітей старшого дошкільного віку визначаємо такі:

- можливість впливу на різні сенсорні зони, органи чуття;
- сприяння розвитку основних психічних процесів (мислення, пам'яті, уваги, уяви, мовлення та ін.);
- можливість демонстрації об'єктів, явищ і процесів, які недоступні в повсякденному житті (космічні об'єкти, явища природи, об'єкти мікросвіту та ін.);
- можливість візуалізації абстрактної інформації;
- унаочнення й емоційне забарвлення демонстраційного матеріалу тощо.

Висновки. Отже, використання мультимедійних технологій дозволяє зробити безпосередньо освітню діяльність емоційно забарвленою та привабливою. Мультимедійні презентації та відео викликають у дітей старшого дошкільного віку живий інтерес, що сприяє гарній результативності освітнього процесу. Презентацію можна використовувати як спосіб створення проблемної ситуації, під час постановки запитань проблемного характеру, під час організації гри. Такий вид заняття може спонукати дитину до діалогу, сприяти розвитку пізнавальної активності, надовго привертати увагу, дозволяє побачити життєві ситуації, розвивати уяву та наочність у дитини.

Заняття з використанням комп'ютера не замінюють звичайні, а лише доповнюють їх, установлюють певні зв'язки та спонукують дітей до пізнавальної активності.

Варто зазначити, що в подальшому цю тему можна розвивати й далі та детальніше вивчати вплив мультимедійних засобів на розвиток уяви та наочності дитини старшого дошкільного віку.

Література

1. Бардакова Ю. Комп'ютер у ДНЗ. *Дошкільний навчальний заклад*. 2003. № 3. С. 4–6.
2. Бурбело О. А. Мультимедійні презентації як один із засобів візуалізації інформації у навчальному процесі. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2014. № 2. 334 с.
3. Волкова Е. А. Мультимедиа технологии : уч.-метод. пособ. НТГСПИ (ф) РГППУ, 2016. 100 с.

4. Корчевський Б. Б. Мультимедійні технології в навчанні. Створення навчальних відеофільмів. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2010. № 3. С. 118–123.

5. Леус І. Створення мультимедійної презентації. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2012. № 8. С. 50–55.

6. Савченко Р. А. Засоби мультимедіа у формуванні музично-педагогічної компетентності майбутніх педагогів дошкільної освіти. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. 2014. Вип. 23. С. 134–136.

УДК 316:172

Гурська О. В., к. біол. н.,
старший викладач,
Гура А. М., асистент

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК БІОЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ В УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Стаття присвячена проблемі переосмислення біологічної освіти, яка передбачає побудову сучасної педагогічної системи, що ґрунтується на пріоритеті формуванні у школярів поваги до всього живого та ціннісного ставлення до ресурсів біосфери. Обґрунтовано роль біоетичного виховання як одного зі шляхів реалізації завдань екологізації біологічної освіти.

Ключові слова: біоетика, охорона довкілля, старшокласники, ноосфера, екологічні проблеми сучасності.

The article is devoted to the problem of rethinking biological education, which involves the construction of a modern pedagogical system based on the priority of forming students' respect for all living and valued attitudes to the resources of the biosphere. The role of bioethical education as one of the ways to implement the tasks of greening of biological education is substantiated.

Key words: bioethics, environmental protection, high school students, noosphere, ecological problems of the modernity.

Постановка проблеми. Процес модернізації сучасної освіти поставив перед школою нові навчальні та виховні завдання, зокрема формування екологічно свідомої особистості, що володіє навиками біоетичної поведінки в живій природі.

Біомедична етика й екоетика як дві складові глобальної етики виникли внаслідок усвідомленого прагнення людства до виживання шляхом збереження біосфери на основі об'єднання сучасних досягнень науки і практики з мораллю та духовністю, а також захисту природних контрольних механізмів біосфери. На жаль, незважаючи на усвідомлення погрози глобальної екологічної катастрофи, активну роботу установ біоетики, урядів, парламентів, урядових і неурядових організацій, лікарів, юристів, педагогів, екологів, церкви та широкої громадськості, негативні тенденції деградації біосфери не вдалося подолати. Людство вступило у XXI століття зі щораз більшим тягарем невирішених проблем і майже зруйнувало контрольні механізми біосфери [1].

Переробляючи природу та навколишнє середовище своїм розумом і наслідками інтелектуальної праці, людина змінює умови життя на планеті, створює ноосферу, що, на відміну від біосфери, не має власних контрольних механізмів. На жаль, у новій реальності колишні біоетичні принципи, методи та теорії не будуть досить адекватними й ефективними. В умовах реалізованої ноосфери взаємодії індивідуума або людства загалом з об'єктами живої та неживої природи більшою мірою відбуваються не тільки прямим, а й непрямим шляхом через модифіковану біосферу [2].

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток біоетики як глобальної мультидисциплінарної галузі наукових знань відбувається у планетарних координатах переходу біосфери в ноосферу та певною мірою є відображенням і наслідком такої трансформації.

Природнонаукове та філософське значення взаємозв'язку біосфери і ноосфери найбільшою мірою було зрозуміле й осмислене академіком В. І. Вернадським – видатним ученим, мислителем і громадським діячем [3].

В. І. Вернадський розробив цілісне вчення про біосферу й еволюцію біосфери в ноосферу, у якій розум і діяльність людини, його наукова думка стають визначальним чинником розвитку та потужною силою. Вона за своєю дією на природу порівнянна з геологічними процесами.

На формування сучасного світогляду й екологічної свідомості істотний вплив зробили погляди В. І. Вернадського про взаємовідношення природи та суспільства, внутрішню єдність людства та космосу. У сучасному розумінні біосфера (сфера життя) – це оболонка Землі, яка заселена живими

організмами та постійно змінюється завдяки цим мікроорганізмам і продуктам їхньої життєдіяльності. Це «плівка життя», глобальна екосистема Землі, сукупність усіх живих організмів. Біосфера сформувалася 500 млн років тому та заселена 3 млн видів рослин, тварин, мікроорганізмів [3].

Біосфера проникає в усю гідросферу, верхню частину літосфери та нижню частину атмосфери. Ноосфера (сфера розуму) – новий, сучасний етап еволюції органічного світу, який пов'язаний з появою людини, виникненням і становленням цивілізації, тобто умов, коли розумна діяльність людства стає визначальним чинником розвитку біосфери. Синонімами ноосфери є такі терміни, як «антропосфера», «психосфера», «техносфера», «соціосфера» [4].

Цікаво, що В. І. Вернадський у своїх роботах визначає ноосферу то як подію, що відбулася, то як процес і перспективу майбутнього. З одного боку, це можна пояснювати особливостями професійного мислення В. І. Вернадського в масштабах геологічного часу. Проте, ймовіріше, що подібний дуалізм відображає факт незавершеності побудови ноосфери, яка має бути дооформлена спільними зусиллями людей в інтересах усебічного розвитку всього людства та кожної окремої людини.

У концепції В. І. Вернадського ноосфера є третьою за послідовністю фазою розвитку Землі після геосфери (неживої сфери) і біосфери (сфери життя). Подібно до того, як виникнення біологічного життя радикально змінило геосферу, поява людської думки глобально впливає на живу та неживу форми матерії. З моменту свого оформлення концепція ноосфери включала оптимістичні оцінки можливостей людського розуму та науково-технічного прогресу. На думку В. І. Вернадського, людство як потужна геологічна сила, що своєю думкою і працею змінить обличчя планети, повинне для свого збереження взяти на себе відповідальність за розвиток біосфери у процесі її переходу в ноосферу [4].

У кінці ХХ століття чітко проявилися нові цивілізаційні виклики, пов'язані з процесом трансформації біосфери в ноосферу. Як відомо, біосфера має властиві їй контрольні механізми, що покликані захистити Землю як небесне тіло, всю біосферу та людство [5].

Якщо діяльність людини в ноосфері не почне регулюватися новими етичними принципами, то наслідки сучасної ноосферної кризи можуть мати глобальний і незворотний характер. Для

збереження всього живого, природи й екосистеми загалом ця нова етика повинна стати нооетикою, тобто правилами поведінки в ноосфері, які б максимально сприяли глобальним інтересам усіх складових ноосфери: планети Земля, людства і трансформованої ним біосфери.

Нооетика має стати одним з численних контрольних механізмів ноосфери, які повинні забезпечити її стабільне існування та розвиток. Створення нооетики можна розглядати як важливий результат розвитку біоетики, спрямований на забезпечення виживання людства в цивілізаційному вимірі його існування. Нооетика як вищий ступінь розвитку біоетики повинна органічно увійти в етику як розділ філософії, стати її невід'ємною та дуже важливою частиною. Нооетика буде сприяти подальшому розвитку медицини та медико-біологічної науки, що дозволяє обґрунтовано називати сучасний період розвитку біоетики нооетичним [6].

Проблема відносин людини із зовнішнім світом, природою, людьми постала особливо гостро у XX ст. У новому тисячолітті вона вийшла на рівень широкого гуманістичного осмислення та виявилася найтісніше пов'язаною із проблемою майбутнього людства. На найвищому рівні морально-етичного виховання зараз постає завдання навчити вихованців приймати моральні рішення на основі таких категорій, як совість, обов'язок, відповідальність – категорій, зміст яких залежить від певної ціннісної системи. У цьому зв'язку винятково важливим є значення гуманізму та гуманістичних цінностей, що визначають сутність особистості та її відносини із зовнішнім світом, з іншими людьми, самим собою.

Виховання розумових здібностей звернене до інтелекту, а виховання моральних якостей – до серця, тому засвоєння знань необхідно поєднувати з формуванням високих моральних якостей особистості. Невід'ємною складовою гуманного ставлення до інших є співчуття. Ця властивість людини дозволяє їй зіставляти себе з іншими і таким чином глибше розуміти їхні переживання. Вона спонукає до співпереживання, безкорисної підтримки, допомоги, захисту іншого. Важлива людська якість – здатність ставити себе на місце іншої людини та бачити в ній собі подібну – є результатом засвоєння об'єктивних законів розвитку суспільства і природи, що зумовлює визнання цінності та недоторканності життя в усіх його проявах [7].

Загальноосвітня школа, яка є важливою ланкою в гуманізації життя людей і всіх сфер суспільних відносин, повинна забезпечити формування в молодого покоління високої гуманістичної культури та моральних цінностей. Однак оцінка реального стану справ у шкільній практиці свідчить про те, що ми дуже часто стикаємося із жорстокістю та байдужістю молоді, відсутністю в неї терпимості та милосердя, невмінням і небажанням проявляти доброту, великодушність і благородство.

На таких основоположних загальнолюдських цінностях, як гуманізм, любов до всіх проявів життя, визнання життя вищою цінністю, піклування про здоров'я, допомога й опіка, ґрунтуються традиційні принципи біоетики. Вони є простими, наприклад: не шкодь живому і неживому, твори добро, будь справедливим, поважай особистість тощо. У сучасних умовах застосування високих технологій, які можуть змінити тіло, психіку й, особливо, потомство людини та інших живих істот, дотримання принципів біоетики є необхідним для збереження життя на Землі [10].

Біологічна етика сприяє досягненню важливої практичної мети: зберегти життя на нашій планеті в чистоті та цілісності, забезпечити оптимальне відродження життєвих ресурсів. У зв'язку з цим нині є актуальним питання про формування біоетичного світогляду в суспільстві. Це обумовлено тим, що негуманний людський вплив на живу природу здатний знищити життя на Землі, адже життя всіх живих істот залежить від збереження чистоти і стабільності біосфери [7].

Людство повинно сформувати нові етичні принципи, правила поведінки в біосфері, які сприяли б глобальним інтересам існування біоти на планеті. Ось чому особлива роль школи полягає у формуванні біоетичної свідомості людини. У зв'язку з цим необхідно приділити велику увагу аспектам біоетичного виховання в навчальних закладах усіх рівнів освіти. Доречним було б під час викладання кожної дисципліни пропагувати біоетичні ідеї, встановити тісний зв'язок між навчальними предметами на основі гуманізації (гуманітаризації) та біологізації (екологізації) освіти [10].

Формування в молодого покоління гуманного, етичного ставлення до різноманітних форм організації життя є особливо важливим у наш час. Як зазначає Т. Павлова, це зумовлене кількома причинами.

По-перше, усвідомленням людством необхідності врахування етичних аспектів для розвитку науки та техніки.

Можливі соціальні наслідки їх розвитку ставлять перед системою освіти у школі нове завдання – навчити молоде покоління робити етичну оцінку наукових фактів, а під час вивчення біології зокрема – оцінювати з етичної позиції взаємовідносини людини й живих організмів та інших рівнів і форм життя.

По-друге, необхідністю врахування етичного підходу під час вивчення навчального матеріалу курсу біології в середній загальноосвітній школі. Це обґрунтовано дослідженнями філософів, соціологів і психологів, які встановили прямий зв'язок між агресивністю особистості у стосунках з людьми та негативним ставленням людини, особливо, дитини до тварин.

По-третє, єдиним надійним гарантом бережливого ставлення людини до інших форм життя є добровільне утримання від заподіяння шкоди тваринам і рослинам, формування якого має емоційну й етичну основу. Як показує практика, примусові заходи, спрямовані на те, щоб спонукати людину бережливо ставитися до живої природи, не спроможні змінити сформоване століттями споживацьке, варварське ставлення до неї [11].

Формування біоцентричного світогляду, становлення гуманних стосунків людини з іншими жителями планети є надзвичайно актуальним завданням, без вирішення якого будь-який підхід у реалізації проблем морально-етичного й екологічного виховання не буде цілісним із позиції педагогічної науки [9].

Основою біоетичного світогляду є моральний вибір і відповідальність за людське життя та життя інших живих істот. Відповідальність за наслідки свої вчинків як внутрішньої якості особистості робить людину суддею власного вибору. Переконаність проявляється в оцінках, ставленнях, вчинках, поведінці. Тому біоетично свідомою особистістю прагне прийняти на себе відповідальність за своє життя, життя людей, які її оточують, і всіх живих істот. Усе це спонукає до висновку про доцільність включення біоетичних знань до змісту професійної підготовки майбутніх фахівців різних галузей діяльності, оскільки ефективність проникнення ідей біоетики у свідомість людини може забезпечити лише оновлена система навчання та виховання.

Аналіз педагогічної практики показав [7], що процес впровадження біоетичних ідей в освіту відбувається поступово, оскільки на біоетичних засадах має базуватися комплекс

навчальних дисциплін, що формують моральні цінності та принципи, які спрямовані на збереження фізичного, психічного й духовного здоров'я людини, її генофонду, захист тваринного та рослинного світу, довкілля та біосфери.

Аналіз сучасного педагогічного досвіду [8] показує, що реалізація сучасної біоетичної освіти буде більш ефективною за умови поєднання різних напрямів навчальної та виховної роботи, а саме:

- 1) традиційні заняття;
- 2) бінарні лекції;
- 3) дискусії;
- 4) ситуації альтернативного вибору;
- 5) круглі столи;
- 6) творчі вечори;
- 7) діалоги;
- 8) навчальні екскурсії з біоетичної проблематики;
- 9) години спілкування.

Важливою є практична творча діяльність учнів, яка передбачає: підготовку рефератів із біоетичних тем, розв'язання біоетичних дилем, задач, участь в акціях, написання статей із питань біоетики тощо.

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Отже, біоетична освіта є важливим компонентом сучасної екологічної освіти та має на меті оптимізувати рівень споживацького ставлення людини до природи, перенести його у площину гуманізації та відповідального ставлення до планети, яка є домівкою для всіх людей і різноманіття живих істот, і потребує захисту та збереження.

Література

1. Антологія біоетики / Ю. І. Кундієв. Львів : БАК, 2003. 592 с.
2. Апанасенко Г. Л. Нові науки про виживання. *Науковий світ*. 2005. № 9. С. 6–7.
3. Кулініченко В., Пустовіт С. Біоетика як етична концепція. *Науковий світ*. 2006. № 5. С. 15–19.
4. Ларіонова-Нечереда О. Біоетика захищає майбутнє (конспект семінару). *Науковий світ*. 2005. № 10. С. 9–11.
5. Москаленко В. Ф., Попов М. В. Біоетика : філософсько-методологічні та соціально-медичні проблеми. Вінниця : Нова Книга, 2005. 218 с.
6. Запорожан В. М., Аряєв М. Л. Біоетика та біобезпека: підручник. Київ : Здоров'я, 2013. 45 с.

7. Бак В. Ф., Данюк М. І., Степанюк А. В. Висвітлення тенденції інтеграції природничих наук та етики в змісті біологічної освіти старшокласників : монографія. Тернопіль : Вектор, 2015. 184 с.

8. Степанюк А. В., Назарко І. С. Біоетична освіта як компонент професійної підготовки фахівців різних напрямів. *Педагогіка здоров'я* : збірник наукових праць VII Всеукраїнської науково-практичної конференції. Чернівці, 2017. С. 53–58.

9. Жирська Г. Я., Назарко І. С. Гуманізація біологічної освіти : біотичний аспект. Теорія і методика навчання природничо-математичних дисциплін. *Наукові записки. Серія : Педагогіка*. 2007. № 5. С. 97–102.

10. Гриньова М. В., Джурка Г. Ф., Кращенко Ю. П. Гуманізація освіти у вимірах біоетики. *Глобальна біоетика : сучасні вимоги, проблеми, рішення* : матеріали III міжнародного симпозіуму з біоетики. Київ, 2004. С. 45–49.

11. Павлова Т. Н. Биоэтика в высшей школе. Москва, 1998. 128 с.

УДК 371:374:378

Довгаль В. І., старший викладач,
Божик М. В., к. пед. н., доц.,
Палічук Ю. І., к. пед. н.

ЕТИЧНЕ І ТВОРЧЕ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Досліджено сучасний стан розуміння етичного і творчого формування особистості вчителя фізичного виховання здобувачами спеціальності Фізична культура. Проаналізовано дослідження з цієї проблеми та встановлено, що вчитель – майстер своєї справи, людина високої культури, здібний фахівець, який досконало володіє сучасними методами навчально-виховної роботи, має добрі знання з інших галузей науки, а також професійне вміння та навички з питань загальної й особливо вікової та педагогічної психології.

Ключові слова: етика, особистість, культура, вчитель, фізичне виховання, учень.

The current state of understanding of the ethical and creative formation of the personality of a physical education teacher by

applicants for the specialty of physical culture is studied. The research on this problem is analyzed and it is established that the teacher is a master of his craft, a man of high culture, a capable specialist who has modern methods of educational work, has good knowledge in other fields of science, as well as professional skills in general and especially age and pedagogical psychology.

Key words: ethics, personality, culture, teacher, physical education, student.

Постановка проблеми. За останні роки в закладах вищої освіти етика посідає важливе місце. Основу етики в освіті складають відносини зі студентами й учнями. Відносини студента, учня та вчителя повинні базуватися на повазі та любові. Справа в тому, що концепція права людини все більше актуальна в суспільстві, а стосунки вчителя й учня почали оцінюватися більш ретельно [3; 9; 10; 12].

Педагогічна етика розкриває норми, принципи та вимоги до поведінки педагога в межах професійної діяльності, розглядає сутність основних категорій педагогічної моралі й моральних цінностей.

Вимоги до педагогічних працівників, здобувачів закладів вищої освіти в цих складних умовах значно змінюються. Педагогічна майстерність не обмежується професійними знаннями, а все частіше вимірюється критеріями соціальних компетенцій, серед яких визначальними виступають морально-ціннісні якості.

Покращення фізичного стану молоді, рівня здоров'я, етичного і творчого формування особистості можливе лише за умови проведення систематичних цілеспрямованих теоретичних і практичних занять із фізичного виховання, що мають інтелектуальні, навчальні та тренувальні режими і носять розвивальний характер. Від якості організації та проведення занять зі студентами залежить рівень їх фізичної підготовленості та здоров'я, а також відношення до фізичної культури і спорту після закінчення закладів вищої освіти [5].

Для вчителя етичне і творче формування особистості має неабияке значення, оскільки це є складовою частиною його педагогічної майстерності в галузі фізичного виховання. До того ж рівень підготовленості студентів у закладі вищої освіти є об'єктивним показником готовності у своїй майбутній професії [2; 4; 5; 6; 9; 10; 12].

Тому виникає необхідність переглянути та визначити основні аспекти теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти з питань

етичного і творчого формування особистості вчителя й учня в умовах фізичного виховання.

Об'єкт дослідження – формування особистості вчителя й учня в умовах фізичного виховання.

Під час теоретичного аналізу літератури й анкетування з питань етичного і творчого формування особистості вчителя фізичного виховання як визначальної форми у спілкуванні вчитель-учень вирішувалися наступні завдання:

- 1) охарактеризувати професійну етику вчителя;
- 2) проаналізувати професійні здібності вчителя фізичного виховання;
- 3) визначити роль вчителя у формуванні особистості школяра;
- 4) провести анкетування та визначити відсотковий показник самоосвіти у здобувачів ЗВО, а також найголовніші якості вчителя фізичної культури.

Методи та організація дослідження. Вирішення поставлених завдань і досягнення поставленої мети здійснювалося на теоретичному та практичному рівнях із використанням відповідних методів отримання ретроспективної інформації.

Методи отримання ретроспективної інформації включали теоретичний аналіз літературних джерел, що передбачав вивчення, аналіз, систематизацію й узагальнення даних наукової, науково-методичної літератури, та опрацювання анкетування здобувачів ЗВО спеціальності Фізична культура.

Результати проведеного теоретичного та практичного аналізу дозволили визначити проблематику, встановити коло завдань і знайти шляхи їх вирішення.

Під час написання статті були використанні літературні джерела бібліотеки КОГПА ім. Тараса Шевченка та інтернет джерела.

Виклад основного матеріалу дослідження. Багаторічний педагогічний досвід і наукові дослідження вчених дають підстави стверджувати, що підготовленість здобувачів закладів вищої освіти закладається ще в ранні роки, у юності, особливо під час навчання у школі. Від того, наскільки буде обізнаний, вихований абітурієнт, з яким рівнем підготовки він прийде до закладу, залежать зміст, якість і рівень його професіоналізму в майбутньому [1; 12].

І. Чернокозов, В. Чернокозова, С. Шульпин та ін. зараховують до етичного компонента професійної діяльності

педагога знання у сфері етики певний набір моральних якостей, необхідних учителю, а також готовність до етично адекватної поведінки в ситуаціях морального вибору. «Будьте доброзичливі», – звертається Василь Сухомлинський до вчителів. «Ця порада відноситься до азбуки педагогічної культури взагалі і емоційній стороні культури виховання зокрема. Бути доброзичливим – означає ставитися до дитини так, як ви поставилися б до власного сина... Легко сказати: будьте доброзичливі. Але доброзичливість треба виховувати, і виховується цей стан душі тільки тоді, коли вона – взаємна, тобто, коли педагог бажає добра учневі, а учень – педагогові. Це найтонша гармонія шкільного життя» [11; 13; 14]. Професійна підготовка студентів буде успішно проходити за наявності в них готовності до роботи над собою в ЗВО для освоєння майбутньої професії [8].

У навчально-методичному посібнику «Нова українська школа» за загальною редакцією Н. Бібік перераховані такі обов'язки вчителя: «поважати кожну дитину; вірити в успішність кожної дитини; бути чесними і визнавати власні помилки; вміти слухати й дотримуватися конфіденційності; бути послідовними й справедливими; мати високі очікування щодо кожного учня, у тому числі учнів з особливими освітніми потребами; цінувати особисті зусилля дітей; організовувати стимулююче навчальне середовище; постійно оновлювати свої знання про дитячий розвиток» [1, с. 45]. Саме тому для майбутнього вчителя актуальним є питання вивчення етичних засад педагогічної професії, а саме ознайомлення з історією виникнення і становлення педагогічних кодексів, правил професійної поведінки. Потреба суспільства передавати свій досвід і знання молодому поколінню викликала потребу системи шкільного навчання та сформувала особливий вид суспільно необхідної діяльності – професійну педагогічну діяльність. Елементи педагогічної етики з'явилися разом із виникненням педагогічної діяльності як особливої суспільної функції.

Професійна діяльність учителя становить собою його навчально-педагогічне спілкування з учнями, їхніми батьками, колегами й адміністрацією школи, які разом з учителем виконують функцію навчання та виховання. Виклад специфіки стосунків, що складаються між учителем та учнями, розкриває систему вимог педагогічної етики і глибше показує її особливості.

Професійні види етики – це ті специфічні особливості професійної діяльності, що спрямовані безпосередньо на людину в тих чи інших умовах його життя та діяльності в суспільстві. Вивчення видів професійної етики показує різноманіття, різнобічність моральних відносин. Для кожної професії якогось особливого значення набувають ті чи інші професійні моральні норми. Професійні моральні норми – це правила, зразки, порядок внутрішньої саморегуляції особистості на основі етичних ідеалів.

Основним видом професійної етики в підготовці здобувачів ЗВО спеціальності Фізична культура є педагогічна етика. Педагогічна етика розглядає сутність основних категорій педагогічної моралі та моральних цінностей. Моральними цінностями можна назвати систему представлень про добро і зло, справедливості і честі, що виступають своєрідною оцінкою характеру життєвих явищ, моральних якостей і вчинків людей. У педагогічній діяльності є застосовними всі основні моральні поняття, однак окремі з них відображають такі риси педагогічних поглядів, діяльності та відносин, що виділяють педагогічну етику у відносно самостійний розділ. Серед цих категорій – професійний педагогічний борг, педагогічна справедливість, педагогічна честь і педагогічний авторитет.

Справедливість характеризує відповідність між перевагами людей і їхнім суспільним визнанням, правами й обов'язками; педагогічна справедливість має специфічні риси, представляючи собою своєрідне мірило об'єктивності вчителя, рівня його моральної вихованості (доброті, принциповості, людяності), що виявляється в його оцінці вчинків учнів, їх відносин до навчання, суспільно корисної діяльності і т. д.

Професійна честь у педагогіці – це поняття, що виражає не тільки усвідомлення вчителем своєї значимості, але й суспільне визнання, повагу до його моральних заслуг і якостей. Високо розвинене усвідомлення індивідуальної честі й особистої переваги у професії педагога виділяється чітко. Якщо вчителем у своєму поведженні та міжособистісних відносинах порушуються вимоги, пропоновані суспільством до ідеалу педагога, то, відповідно, їм демонструється зневага до професійної честі та переваг. Честь учителя – суспільна оцінка його реальних професійних заслуг, що виявляються у процесі виконання їм професійного боргу.

Нарешті, педагогічний авторитет учителя – це його моральний статус у колективі учнів і колег, це своєрідна форма

дисципліни, за допомогою якої авторитетний і шановний учитель регулює поведження вихованців, впливає на їхні переконання. Педагогічний авторитет залежить від попередньої морально-етичної і психолого-педагогічної підготовки вчителя. Рівень його визначається глибиною знань, ерудицією, майстерністю, відношенням до роботи тощо.

Професійною етикою загалом називають кодекси поведження, що забезпечують моральний характер тих взаємин між людьми, що впливають із їхньої професійної діяльності. Особливістю професійної етики є її тісний зв'язок із діяльністю членів конкретної групи та нерозривна єдність із загальною теорією моралі.

Педагогічна етика є самостійним розділом етичної науки та вивчає особливості педагогічної моралі, з'ясовує специфіку реалізації загальних принципів моральності у сфері педагогічної праці, розкриває її функції, специфіку змісту принципів і етичних категорій. Також педагогічною етикою вивчається характер моральної діяльності вчителя та моральних відносин у професійному середовищі, розробляються основи педагогічного етикету, що становить собою сукупність вироблених у вчительському середовищі специфічних правил спілкування, манер поведінки людей, що професійно займаються навчанням і вихованням.

Перед педагогічною етикою є низка завдань (теоретичні та прикладні), серед яких дослідження проблем методологічного характеру, з'ясування структури та вивчення процесу формування моральних потреб учителя, розробка специфіки моральних аспектів педагогічної праці, виявлення пропонованих вимог до морального вигляду педагога тощо.

Практична діяльність учителя не завжди відповідає нормам професійної етики, причинного чого стає складність і протиріччя педагогічної практики, тому одне з важливих завдань педагогічної етики – у вивченні стану моральної свідомості педагога.

Педагогічна діяльність, зокрема вчителя фізичної культури, ставить підвищені вимоги до особистості спеціаліста, насамперед, до його здібностей. Те, що становлять собою людські здібності, від чого залежить їх формування та розвиток, із давніх часів турбує не тільки спеціалістів у галузі педагогіки, але й суспільство [7].

Педагогічні здібності – це якості особистості, що інтегровано виражаються в нахилах до роботи з дітьми, любові до дітей, отримання задоволення від спілкування з ними.

Професійна майстерність учителя фізичної культури багато в чому визначається його здібностями до педагогічної діяльності, які діляться на наступні групи: 1) дидактичні здібності; 2) академічні здібності; 3) перцептивні здібності; 4) мовні здібності; 5) організаторські здібності; 6) авторитарні здібності.

Педагогічні вміння становлять собою сукупність різноманітних дій учителя. Вони виявляють індивідуальні особливості вчителя і свідчать про його предметно-професійну компетентність. Індивідуальність особистості вчителя визначається добром і комбінацією засобів викладання, ставленням до дітей, рівнем взаємодії, характером помилок.

Усі професійно важливі здібності особистості будь-якого вчителя О. Шиян умовно розподів на групи:

1. Домінантні здібності: цілеспрямованість, врівноваженість, чесність, справедливість, сучасність, гуманність, педагогічний такт, ерудиція, бажання працювати з дітьми і терпіння в роботі з ними, віра в учня, здібність не розгублюватися в раптових ситуаціях, готовність діяти у сфері професійно-педагогічної діяльності.

2. Периферійні якості: доброзичливість, привітність, почуття гумору, артистичність.

3. Негативні якості: невірноваженість, помста, зарозумілість, неухважність, неорганізованість, упередженість [12, с. 4–5]. Усю різноманітність педагогічних умінь учителя фізичної культури Б. Шиян об'єднав у дев'ять груп [15, с. 213].

Педагогічні вміння, сформовані на основі особистих здібностей для виконання педагогічних функцій, закладені в основу педагогічної майстерності. Педагогічна майстерність – комплекс властивостей особистості вчителя, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі [9]. Аналізуючи дослідження різних авторів, визначено, що педагогічна майстерність учителя фізичної культури передбачає наявність педагогічних здібностей, загальну культуру, компетентність, широку освіченість, психологічну грамотність і методичну підготовку, здатність зрозуміло викладати учням навчальний матеріал, робити його доступним для дітей, викликати інтерес до предмета, активізувати учнів. Зазначимо, що педагогічна діяльність учителя фізичної культури повинна бути спрямована

на вирішення завдань фізичного виховання. Фізичне виховання – це важливий засіб фізичного, соціального та духовного розвитку учнівської молоді [2]. Фізичне виховання – спеціалізований педагогічний процес цілеспрямованого систематичного впливу на людину фізичними вправами, оздоровлювальними силами природи, гігієнічними факторами з метою зміцнення здоров'я, розвитку фізичних якостей, удосконалення морфологічних і функціональних можливостей, формування та покращення життєво важливих рухових навичок, вмінь і пов'язаних із ними знань, забезпечення готовності людини до активної участі в суспільному, виробничому та культурному житті [5].

Погоджуємося з дослідженнями Ю. Драгнева, Т. Круцевич, Н. Кузьміної, М. Пономаренко, В. Папуши, Л. Сущенко, А. Чиж, Б. Шияна та інших, які в різні роки вивчали процес професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності, про те, що підвищення вимог до підготовки майбутніх учителів фізичної культури, забезпечення їхньої активності й відповідальності стосовно професійного й особистісного розвитку повинно відбуватися вже у студентські роки.

Навчальна діяльність студента складається з таких компонентів: 1) аудиторна робота (лекції, семінари, практичні заняття та ін.), яка керується й оцінюється викладачем; 2) самостійна обов'язкова робота, коли студент самостійно встановлює її режим, тривалість і обсяг; 3) самостійна додаткова робота, яка не регламентується викладачем і пов'язана з глибоким вивченням спеціальних дисциплін. Ця діяльність не входить до навчального розкладу, вона повністю залежить від активності студента та характеризує його професійну самоосвіту майбутнього спеціаліста.

Після проведеного нами анкетування, у якому взяло участь 35 осіб (здобувачів спеціальності Фізична культура), було зафіксовано, що 48 % студентів протягом навчання в ЗВО займаються професійною самоосвітою, 32 % студентів відповіли, що займаються не систематично і 20 % – вважають, що їм достатньо тих знань, які вони одержують під час навчання у ЗВО.

Результати проведення анкетування. Серед основних особистісних якостей, необхідних учителю фізичної культури, здобувачі виділяють: справедливість (100 %), добро і любов до дітей (80 %), старанність (60 %), вимогливість та авторитет

учителя (50 %), самоосвіта (48 %). Водночас, судячи з багаточисленних відповідей, у ці якості учні вкладають високий сенс.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, сучасна система підготовки етичного і творчого формування особистості вчителя фізичного виховання вимагає володінням дидактичними, комунікативними, конструктивними, організаторськими, гностичними, перцептивними і психомоторними здібностями.

Формування особистості учня – безперервний і дуже складний процес, у якому діє багато факторів, як стихійних, так і спеціально створених, як природних, так і соціальних. Одним із діагностичних аспектів впливу суб'єктивного фактора педагога на особистість учня є ставлення школярів: до дій учителя як до професіонала, спеціаліста і як до людини; до викладання уроків фізичної культури; до сфери діяльності, пов'язаної із проведенням гурткової, секційної роботи й організацією змагань. Співробітництво вчителя з учнями є процесом обміну цінностями – науковою інформацією, правилами поведінки, думками, почуттями, ставленням до дійсності тощо. Характер відносин педагогів і дітей залежить від професіоналізму вчителя. Перед учителем фізичної культури у школі постає проблема – зробити фізичне виховання процесом безперервної дії: залучити всіх дітей до різноманітних форм занять; долучити в цей процес усе доросле оточення дитини (від батька до вчителя музики); об'єднати зусилля всіх державних і громадських організацій, що займаються питаннями виховання, охорони здоров'я та захисту дітей.

Подальші дослідження передбачають пошук нових ефективних форм і методів, які дозволять підвищити рівень теоретичної та практичної підготовки з етичного і творчого формування здобувачів у студентські роки.

Особлива роль самостійної роботи студентів у процесі індивідуалізації загальнопедагогічної підготовки зумовлена її функціональними завданнями, головними з яких є поглиблене засвоєння теоретичних знань, формування у студентів потреби в їх постійному оновленні та поповненні, оволодіння прийомами і способами самоосвітньої діяльності, розвиток методологічної культури, професійного мислення, рефлексії, ставлення до майбутньої педагогічної діяльності тощо. Усе це складає загальнопедагогічну культуру особистості вчителя.

Література

1. Бібік Н. М. Нова українська школа : poradnik dla vchitelja. Київ, 2018. 160 с. 154.
2. Булатова М. М. Здоров'я і фізична підготовленість населення України. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. Київ : НУФВСУ, 2004. № 1. С. 3–9.
3. Васянович Г. Педагогічна етика. Львів : Норма, 2005. С. 6–18, 36–46.
4. Вишневський О. Теоретичні основи педагогіки. Дрогобич, 2002. С. 12–16.
5. Гибан Г. П. Особливості фізичної підготовленості студентів вищих навчальних закладів України. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*: зб. наук. пр. Чернігів : ЧНПУ, 2014. Вип. 118. 418 с.
6. Донцов А. В. Моральна культура вчителя. Харків, 2007. 240 с.
7. Книжка молодого вчителя фізичної культури : навч. посіб. / за заг. ред. В. Г. Папуші. Тернопіль : Підручники і посібники, 2014. 368 с.
8. Концепція НУШ. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 16.09.2019).
9. Рисаченко Г., Кубенко Н. Етична компетенція сучасного викладача. *Освіта, технікуми, коледжі*. 2009. № 2. С. 59–62.
10. Синиця О. О. Професійно-етична культура викладача. *Актуальні проблеми вдосконалення навчального процесу*: тези доповідей та повідомлень учасників II конференції школи педагогічної майстерності. Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Харків, 2008. С. 103–105.
11. Сухомлинський В. О. Сто порад учителю. Вибрані твори : у 5-ти т. Київ : Радянська школа, 1977. Т. 2. 639 с.
12. Фізична культура в школі: 5–11 класи : методичний посібник / за заг. ред. С. М. Дятленка. Київ : Літера ЛТД, 2011. 368 с.
13. Хоружа Л. Л. Розвиток етичної компетентності майбутнього вчителя як багатофакторний процес. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2003. № 5. С. 42–44.
14. Хрестоматія з української класичної педагогіки: К. Ушинський, С. Русова, А. Макаренка, Г. Ващенко, В. Сухомлинський : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Кравець, О. І. Мешко. Київ : Грамота, 2008. 768 с.

15. Шиян О. І. Проблеми впровадження варіативної складової навчальної програми. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. Харків : ХОВНКУ – ХДАДМ, 2012. № 9.

УДК 358.015.31:502/504

Дух О. І. к. біол. н., доц.,
Кірсанова О. В., магістрантка

АНАЛІЗ СТАВЛЕННЯ МОЛОДІ ДО ПРИРОДИ

У статті здійснено аналіз ставлення молоді до природи, розглянуто теоретичні аспекти типів поведінки за різним ступенем екологічності. Проаналізовано стан сучасної екологічної освіти та виховання студентів Фахового коледжу Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка.

Ключові слова: екологічна культура, екологічна поведінка, студентська молодь, ціннісне ставлення.

The article analyzes the attitude of young people to nature, considers the theoretical aspects of types of behavior at different degrees of environmental friendliness. The state of modern ecological education and upbringing of students of Kremenets Pedagogical College is analyzed.

Key words: ecological culture, ecological behavior, student youth, values.

Постановка проблеми, її зв'язок із важливими завданнями. На сьогодні проблема взаємодії людини із природою є досить актуальною. Причини сучасної екологічної кризи пояснюються кризою людської свідомості, що відображається у споживацькому характері взаємодії із природою, виявляється в поведінці щодо довкілля. Безконтрольне та нераціональне використання природних ресурсів, інтенсивність і характер впливу людини на природне середовище приводить до небезпеки для всього живого на планеті. Особливої актуальності набуває проблема особистісних цінностей молодого покоління. Змінити ситуацію можна, якщо посилити ефективність виховних впливів, що насамперед поступово скоригує систему цінностей, мотивів діяльності, характер ставлення та манеру поведінки щодо

природи. У Концепції сталого розвитку [2], присвяченій проблемам довкілля й гармонійного розвитку людства, значної уваги приділено екологічній культурі та свідомості, інформованості людей в аспекті ситуації у світі, власному життєвому середовищі, обізнаності з можливими напрямками розв'язання кризових екологічних ситуацій, концептуальними підходами до збереження біосфери. Ціннісне ставлення як визначальний фактор у світогляді особистості має безпосередній вплив на формування переконань і дій, а відтак є свідомим компонентом її структури та сприяє кращому оволодінню довкілля.

Основні підходи до формування культури екологічної поведінки визначено у працях: Т. Гарасимів, О. Грошовенко, А. Колишкіної, О. Колонькової, О. Пруцакової, Н. Пустовіт.

Мета публікації – проаналізувати поведінку студентів Фахового коледжу щодо природи.

Виклад основного матеріалу. Сучасна екологічна криза показує, що біосфера та її складові частини є досить крихкими структурами. Вони почали інтенсивно руйнуватися під впливом глобального антропогенезу і втрачати сприятливі для людини властивості. Важливим аспектом у вирішенні проблеми збереження природних ресурсів є освіта людей в області навколишнього середовища, екологічне виховання всього населення, а особливо молодого покоління. Екологічна проблема виростає у проблему перетворення стихійного впливу людей на природу, свідомо розвиваючи взаємодію з нею. Така взаємодія може бути здійснена за наявності в кожній людині достатнього рівня екологічної культури, екологічної свідомості, формування яких починається з раннього дитинства і продовжується все життя [1]. Тому завданням вищої освіти є формування у студентів екологічної культури, знань та екологічного світогляду. У Концепції екологічної освіти України [3] екологічний світогляд визначається як один із основних компонентів екологічної культури. Згідно зі Стратегією освіти в інтересах сталого розвитку одним із основних стратегічних напрямків є формування світогляду молоді на всіх рівнях, зокрема на рівні вищої освіти, задля подальшої професійної діяльності на благо збалансованого майбутнього у процесі викладання всіх предметів і курсів, зміцнюючи зв'язки між природничими та суспільними науками [2].

Сьогодні ставлення людей до природи характеризується низьким рівнем екологічної культури, що формує неекологічні

моделі поведінки та нерозуміння власних конституційних прав щодо довкілля, неготовність їх захищати. Визначено, що особливості формування відповідального ставлення молоді до природи значною мірою зумовлюється їх життєвим досвідом, рівнем розвитку самосвідомості та специфікою вікових змін на основі стійкої системи ціннісних орієнтацій [1].

У педагогічній і психологічній науці зроблено спроби типологізації екологічної поведінки. У дослідженнях лабораторії екологічного виховання Інституту проблем виховання НАПН України обґрунтовані активно-агресивна, пасивно-агресивна, пасивно-природовідповідна й активно-природовідповідна поведінки, а також екологічно доцільна, екологічно виправдана, екологічно руйнівна й індиферентна екологічна поведінки [5]. Типи екологічної поведінки відрізняються різним ступенем екологічності, тобто усвідомленням і врахуванням суб'єктом віддалених наслідків власної діяльності та поведінки щодо природного середовища.

Дослідження з метою визначення рівня поведінки за ступенем екологічності проводилися на базі Фахового коледжу, у якому взяли участь 54 студенти I курсу спеціальностей Фізичне виховання та Дошкільна освіта. Рівень поведінки щодо природи визначався за допомогою анкети «Аналіз власної поведінки щодо природи» (за методикою Пустовіт Н.), де ідентифікація поведінки відбувається за типами: екологічно доцільний, екологічно виправданий, споживацький, індиферентний.

У результаті проведеного дослідження, ми встановили, що екологічно доцільний тип поведінки був у 25 студентів (46 %), для яких характерні активні дії та вчинки з метою збереження довкілля і сприяння гармонізації особистісних стосунків із природою (рис. 1.). Також зафіксовано екологічно виправданий тип поведінки у 25 студентів (46 %), які зазвичай керуються переважно економічними і практичними мотивами, схильні до надмірного ресурсоспоживання. У 4 студентів (8 %) встановлено екологічно пасивну, споживацьку систему поведінки, яка характеризується діями, виправдовуваними соціальними традиціями в ресурсоспоживанні, вчинками і звичками, що мають на меті задовольняти насамперед матеріальні потреби, ігноруючи їх наслідки для довкілля.

Рис. 1. Аналіз поведінки студентів Фахового коледжу щодо природи (n – 54)

Під час дослідження виявлено три «поведінкові портрети» особистостей, кожен із яких має свої характерні особливості. Екологічно доцільний тип поведінки вважається найоптимальнішим, адже передбачає активні дії та вчинки, метою яких є збереження довкілля. Екологічно виправданий тип поведінки студентської молоді щодо природи потребує певної корекції, адже мотивація діяльності несе економічний або валеологічний характер, але ніяк не турботу про навколишнє середовище. Споживацька система поведінки також потребує зусиль щодо корекції, оскільки необхідно сформуванню розуміння раціонального природокористування та проблеми обмеженості ресурсів.

Отже, анкетування показує, що отриманий результат потребує коригування для споживацького й екологічно виправданого типів поведінки. Задля формування у студентської молоді екологічного мислення, здатності усвідомлювати наслідки своєї діяльності щодо природи та жити в гармонії з нею, плануємо через діяльність Регіонального еколого-просвітницького центру «ЕКОХАБ KREMENETS» впровадити систему навчальних екологічних ігор в освітній процес.

Висновки. Важливим напрямком діяльності закладів освіти має бути виховання в молоді ціннісного ставлення до природи та розвиток умінь задля прийняття важливих рішень, що

стосуються безпосередньо проблем навколишнього середовища. Успішне виховання відповідального ставлення до природи у студентської молоді відбуватиметься за умови його розвитку як особистісної цінності; організації природоохоронної діяльності студентів і використання новітніх технологій та науково-методичного забезпечення у виховних процесах.

Література

1. Дубовий В. І., Дубовий О. В. Екологічна культура. Херсон : Гринь Д. С., 2016. 256 с.

2. Освіта в інтересах сталого розвитку в Україні 2021. URL: <http://ecoosvita.org.ua/storinka/pro-nas>.

3. Про концепцію екологічної освіти в Україні: Рішення Колегії Міністерства освіти і науки України від 20.12.2001 р. № 13/6-19. URL: <http://www.osvita.irpin.com/viddil/v5/d33.htm>.

4. Пустовіт Н. А., Колонькова О. О., Пруцакова О. Л. Формування екологічно доцільної поведінки школярів. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 140 с.

5. Пустовіт Н. А., Колонькова О. О., Пруцакова О. Л. Школа екологічного вчинку. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 36 с.

УДК 37.018.43:004

Омельчук О. В., к. пед. н., доц.,
Нестер М. Р., магістрант

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УМОВАХ КАРАНТИНУ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

У статті показано, що дистанційне навчання, яке здійснюється з використанням електронних технологій мережі Інтернет, має характерні особливості. Урахування їх є актуальним і важливим психолого-педагогічним завданням, вирішення якого здатне підвищувати ефективність навчального процесу. Розглянуто особливості впливу дистанційної освіти на особистість як учасника навчальної взаємодії.

Ключові слова: дистанційне навчання онлайн; проблеми організації дистанційного навчання; пріоритетні напрями розвитку дистанційного навчання.

The article shows that distance education, which is carried out using electronic technology of the Internet, there are typical

characteristics. Addressing them is relevant and important psychological and educational problems, the solution is able to improve the efficiency of the educational process. The features of the impact of distance education on the individual as a member of academic cooperation.

Keywords: distance online learning; problems of distance learning organization; priority directions of distance learning development.

Постановка проблеми. Кожен учитель, методист, викладач рухає технологічну освіту вперед, наповнює її інноваційним змістом, готує майбутнє покоління до життя. Тому важливо знаходити спільні цікаві рішення для розвитку нашої освітньої галузі «Технологія» (у тому числі й у дистанційному режимі), бути прогресивним, багато вчитися й, відповідно, багато та натхненно працювати.

Формування змісту технологічної діяльності учнів на уроках трудового навчання (технологій) здійснюється через проектну діяльність. Результатом такої практичної діяльності має бути спроектований та виготовлений виріб. Під час карантину вчителі були змушені перейти на дистанційне навчання, повністю змінивши методи подання матеріалу і прийоми педагогічної взаємодії з учнями. Викладання трудового навчання дистанційно вносить певні корективи (технологічні, інформаційні, психологічні й етичні), які необхідно враховувати під час викладання предмета онлайн:

- віддаленість між учителем і учнем, відсутність очної взаємодії;

- необхідність добирати технології, враховуючи вікові особливості, які можна застосувати самостійно, виготовляючи проект. Деякі техніки можливо опановувати тільки за особистої присутності вчителя (машинне шиття, в'язання спицями, гачком, токарні роботи по деревині та металу, слюсарні роботи тощо);

- наявність удома потрібних матеріалів, інструментів, обладнання для виконання того чи іншого проекту учнями;

- виконання операцій із дотриманням правил безпечної праці (вірогідність травмування у разі недотримання правил);

- вірогідність несамостійного виконання проектів учнями;

- наявність мотивації в учня творити [3, с. 321].

Усі ці аспекти має враховувати вчитель і сплановувати свою роботу так, щоб навчання учнів у дистанційному режимі було результативним і комфортним.

Метою статті є дослідження актуальності дистанційної освіти та надання рекомендацій щодо шляху педагогічної взаємодії під час виконання творчих проєктів в умовах карантину на уроках трудового навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасне дистанційне навчання може здійснюватися завдяки інформаційно-комунікаційним технологіям та ресурсам мережі Інтернет.

У педагогічній літературі існує безліч понять «дистанційне навчання», що відображають різноманітні підходи до його розуміння. Розрізняють поняття «дистанційна освіта» та «дистанційне навчання». С. Гончаренко визначив дистанційне навчання як «технологію цілеспрямованого й методично організованого керівництва навчально-пізнавальною діяльністю учнів, які проживають на відстані від освітнього закладу» [2, с. 125]. В. Биков визначає дистанційну освіту як «різновид освітньої системи, в якій використовуються переважно дистанційні технології навчання та організації освітнього процесу, або одна з форм отримання освіти, за якою опанування тим чи іншим її рівнем за тією чи іншою спеціальністю, напрямом підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації, здійснюється у процесі дистанційного навчання» [1, с. 191]. Дистанційне навчання – форма організації й реалізації навчально-виховного процесу, за якою його учасники (об'єкт і суб'єкт навчання) здійснюють навчальну взаємодію принципово та переважно екстериторіально (на відстані, що не дає змоги та не передбачає безпосередньої навчальної взаємодії учасників «віч-на-віч», коли учасники територіально перебувають за межами можливої безпосередньої навчальної взаємодії, і коли у процесі навчання їхня особиста присутність у навчальних приміщеннях закладу не є обов'язковою) [1].

Адекватність сприйняття інформації в дистанційному режимі залежить від багатьох причин, найважливішою з яких є наявність або відсутність у процесі діалогу комунікативних бар'єрів. Комунікативний бар'єр – це психологічна перешкода на шляху адекватної передачі інформації між учасниками спілкування. Якщо такий бар'єр виникає, то інформація спотворюється або змінюється її зміст. Існують різні психологічні бар'єри спілкування: семантичний бар'єр пов'язаний із вживанням різних значень того самого поняття; стилістичний бар'єр виникає за невідповідності стилів мовлення; логічний

бар'єр з'являється тоді, коли логіка міркування, запропонована комунікатором, дуже складна. До етикетних норм належать такі якості, як ввічливість, тактовність, доброзичливість, витриманість, які проявляються через конкретні мовленнєві дії. Наприклад, якщо людина не хоче спілкуватися в чаті, вона повинна знайти коректний спосіб вийти з нього, не образивши співрозмовника. Щирість не завжди доречна в мовній комунікації. Учителю варто засвоїти основні принципи ділового етикету, які допоможуть йому ефективніше спілкуватися з учнями у процесі дистанційного навчання: робити все вчасно, бути пунктуальними; необхідно бути люб'язним, доброзичливим і привітним; тьютор повинен думати про інших, а не тільки про себе; координатор повинен із повагою ставитися до учнів і своїх колег, намагатися зрозуміти їхні проблеми, їх точку зору; чітко висловлювати свою думку; необхідно грамотно писати всі повідомлення, що відправляються електронною поштою або на телеконференції чи розміщуються на веб-сайті; єдине місце, де допускаються помилки – це чат; необхідно уникати жаргонних слів, образливих виразів, а також складних аббревіатур, назв і термінів, які будуть незрозумілі більшості учасників процесу навчання; не плутати імена учнів.

Відповідно до положень освітніх державних документів і нормативно-правових актів, які регламентують діяльність закладів освіти в період карантину, використовуючи досвід колег-новаторів, було створено рекомендації щодо організації та проведення уроків трудового навчання в дистанційному режимі.

Ці рекомендації спираються на чинні інструктивно-методичні документи та рекомендації Міністерства освіти й науки України й узагальнюють наявний досвід організації навчальних занять із предметів технологічного циклу в умовах карантину.

Дистанційне навчання може проводитись у двох формах: онлайн і офлайн. Уроки онлайн – це обмін інформацією в режимі прямої трансляції (вебінар). Перша умова проведення: учні та вчитель повинні бути забезпечені відповідним технічним обладнанням (ноутбук, планшет або комп'ютер із вебкамою), мати підключення до мережі Інтернет. Друга умова: всі учні, роз'єднані територіально, повинні у призначений час розпочати роботу. Форми навчання в такому випадку використовують традиційні, але дещо модифіковані. Водночас між учителем та учнівською аудиторією існує безпосередній зв'язок: пряма відеотрансляція, демонстрування презентації (зокрема

колективний перегляд відео); обмін документами Microsoft Office; демонстрування робочого столу або активних програмних додатків із комп'ютера вчителя. Під час використання офлайн-технологій матеріали уроку зберігаються на платформі для проведення дистанційного навчання, учні можуть опрацювати їх у будь-який час. Якщо відповідної платформи немає або далеко не всі учні мають доступу до якісного сигналу мережі Інтернет, радимо скористатися іншими соціальними мережами: Viber, Instagram, Telegram та ін. Багато вчителів уже давно створили групу у вайбері та підтримують тісний зв'язок як із учнями, так і з батьками. Під час карантину вчитель викладає у групу завдання, оговорює терміни виконання, критерії оцінювання, а учні зі свого боку надсилають вчителю виконані завдання на особистий номер (без загального доступу). Не забуваймо про правила спілкування у групі, які радимо створювати разом з учнями, оскільки це буде стимулювати їх до неухильного їх дотримання.

Рекомендації щодо шляхів реалізації творчих проєктів. Трансформація календарного планування в умовах карантину передбачає й інші, спрощені підходи до організації проєктно-технологічної діяльності учнів вдома.

Обираючи теми творчих проєктів та вироби, що виготовлятимуть учні, учитель повинен звертати увагу на наступне:

- об'єкт проєктування необхідно обирати з урахуванням принципу здоров'язбереження, запобігаючи емоційному, ментальному та фізичному перевантаженню учнів, а також компетентностей і реального матеріально-технологічного забезпечення;

- необхідно з'ясувати перелік матеріалів та інструментів, які можуть бути доступними для учнів удома (це можна виконати в будь-який зручний спосіб, наприклад, шляхом їх опитування чи анкетування);

- до виконання творчих проєктів учні повинні бути ознайомлені із критеріями їх оцінювання та формами презентації проміжних і кінцевого результатів практичної діяльності.

За відсутності наявних конструкційних матеріалів (деревина, метал, тканина, пластик тощо) доцільно замінити їх на альтернативні, доступні в побуті матеріали, а саме:

- прищіпки для білизни, бамбукові шпажки, китайські палички для їжі, палички від морозива, кави, сірники, зубочистки, олівці тощо;

- дріт, цвяхи, шурупи, магніти, монети, ключі, столові прибори, консервні банки;

- текстильні й неткані матеріали, нитки, мотузки;

- пластикова тара, кришечки від пляшок, CD-диски, ґудзики й іншу фурнітуру;

- папір, картон, гофрокартон;

- скляні невеличкі баночки, пляшечки, посудини;

- насіння, крупи та інші природні матеріали;

- клей, термопістолет, степлер тощо.

Варто звернути увагу і на найбільш розповсюджені інструменти, які є майже в кожного вдома: голка, ножиці, ніж, шило, викрутка, пасатижі, молоток тощо.

Орієнтовні напрями виконання проектних робіт можуть бути наступними:

1. «Корисне пристосування для дому» (учні, враховуючи потреби сім'ї, відшуковують проблему, що спонукає їх до роботи).

2. «Фірмова страва моєї родини» (учні, порадившись із батьками, виготовляють найулюбленішу сімейну страву і презентують її у визначений спосіб).

3. «Родинний оберіг» (для єднання родини, цікаві історичні факти як із її минулого, так і сьогодення, сприяє вивченню звичаїв і традицій нашого народу).

4. «Технологічна родзинка для натхнення» (прикрасити інтер'єр оселі. Виготовлені вироби не тільки прикрашатимуть інтер'єр, піднімуть настрій і надихатимуть під час споглядання їх, а й виконуватимуть певну утилітарну функцію).

5. «Мій надійний помічник» (виготовлення корисних виробів для особистих потреб чи в подарунок близьким людям).

6. «Нове життя старим речам» (розвиток творчості, уяви, створення нових корисних речей).

7. Мініпроекти (виконання завдань з елементами проектування, пов'язані з життєдіяльністю та самообслуговуванням учня):

- «Побутові електроприлади у моєму житті» (види та призначення побутових електроприладів, користування побутовими електроприладами з дотриманням правил безпеки);

- «Сервірування святкового столу» (етикет за столом, серветки, столові прибори, посуд);

- «Охайне житло» (технологія догляду за житлом);
- «Здоров'я та краса» (технологія догляду за волоссям);
- «Малярні роботи у побуті власноруч» (основи технології малярних робіт, матеріали й інструменти);
- «Я – споживач» (маркування споживчих товарів: призначення етикеток, попереджувальні символи, штрихкод);
- «Моя зачіска» (мистецтво вибору зачісок; коригування форми обличчя за допомогою зачіски; натуральні рослинні засоби для зміцнення волосся);
- «Мій одяг – мій імідж» (технології вибору одягу і взуття та догляду за ними);
- «Мій власний стиль» (проєктування власного стилю з урахуванням стилів в одязі, видів одягу за призначенням, особливостей фігури).

Отже, зазначені напрями технологічної діяльності не тільки будуть чинником, що мотивує до праці, але й дозволять учням цікаво проводити час, виконуючи уроки трудового навчання вдома, формуватимуть, розвиватимуть компетентнісний потенціал учнів і сприятимуть позитивному іміджу навчальних предметів технологічного компонента в сім'ї.

Висновки та перспективи подальшого дослідження.

Аналіз науково-методичної та психологічної літератури довів, що на сучасному етапі розвитку освіти, спілкування набуває все більшого значення. Однією з проблем дистанційної педагогічної взаємодії на уроках трудового навчання є дотримання правил мережевого етикету під час виконання творчих проєктів. Але недостатній розвиток нетрадиційного навчання не дозволяє проводити глибокі узагальнення про його масове раціональне застосування в різних аспектах навчання. Насамперед необхідною умовою дотримання правил етикету спілкування є правильна організація процесу навчання, індивідуальний підхід до виконання творчих проєктів.

Перспективним напрямком роботи є аналіз різних форм спілкування під час проведення відеоконференцій, вебінарів; розробка узагальнених методичних рекомендацій щодо дотримання правил мережевого етикету під час дистанційного навчання учнів.

Література

1. Биков В. Ю. Дистанційне навчання. *Енциклопедія освіти* / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

2. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге, доповнене й виправлене. Рівне : Волинські обереги, 2011. 552 с.

3. Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи. Порадник. З досвіду роботи освітян міста Києва : навч.-метод. посіб. / Воротникова І. П., Чайковська Н. В. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 456 с.

УДК 372.3.035

Терпелюк М. О., магістрантка

ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

У статті висвітлено питання виховання взаємостосунків особистості дітей дошкільного віку у взаємодії з соціальним довкіллям. Проаналізовано соціальне довкілля та можливості, які воно вміщує для соціалізації дитини дошкільного віку.

Ключові слова: соціалізація, особистість, гуманізація, дитина дошкільного віку.

The article highlights the issue of educating the relationship of personality of preschool children in interaction with the social environment. The social environment and the opportunities it contains for the socialization of a preschool child are analyzed.

Key words: socialization, personality, humanization, preschool child.

Труднощі сучасного періоду розвитку нашого суспільства, масштабність і гострота його політичних, соціальних, культурних та економічних проблем зумовлюють пошук оптимальних шляхів підготовки дитини до життя, формування її соціальної орієнтації, стимулювання особистісної самореалізації, а отже, створення оптимальних умов для її соціального виховання та соціалізації.

Міжнародні та вітчизняні державні нормативно-правові документи (Декларація прав дитини, Конвенція ООН Про права дитини, Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, Національна програма «Діти України», Закон України «Про дошкільну освіту», Концепція дошкільного виховання в Україні, Базовий компонент дошкільної освіти) одним із головних напрямів соціальної світової та державної політики

визначають стратегічний курс на забезпечення життєздатності дитини дошкільного віку, що передбачає успішну її адаптацію та функціонування в соціальному середовищі.

Г. Беленька, Н. Гавриш, Н. Кирста, Н. Лисенко, Ю. Приходько, І. Сіданіч, П. Щербань та ін. досліджували праці вчених, які займалися наполегливими пошуками ефективних механізмів соціального виховання та соціалізації дітей в умовах дошкільного закладу. Незважаючи на науковий інтерес до проблеми, на сучасному етапі не встановлені зв'язки, закономірності, взаємозалежності соціального розвитку дітей дошкільного віку, недостатньо визначені темпи даного процесу та умови його успішності.

Мета статті – розкрити зміст соціального виховання та соціалізації дітей дошкільного віку.

Дошкільне дитинство психологи визначають як період першопочаткового складання особистості, розвитку активності як чинника пізнання, засвоєння морального досвіду. Такі вікові особливості, як емоційна чутливість, допитливість, здатність до наслідування, вразливість, створюють сприятливі умови для формування особистості як суб'єкта моральних ставлень. Важливим завданням є виховання культури людських стосунків, прищеплення навичок взаємоповаги у спілкуванні та спільній діяльності, уміння дотримуватися простих норм співжиття, керуватися соціально значущими цінностями.

На основі аналізу наукової літератури та досвіду роботи доведено, що сутністю соціального виховання та соціалізації дітей дошкільного віку є розширення їх соціального досвіду, засвоєння норм поведінки, елементів соціальної компетентності, провідних законів співжиття, формування ставлень до природного та людського оточення, до самого себе. Це досягається створенням умов для усвідомлення дитиною себе не тільки як члена родини, самостійного учасника дитячих спільнот, але й жителя відповідної вулиці, району, міста, регіону, країни, всесвіту. Соціальне виховання та соціалізація дошкільнят здійснюється через родину, культурне середовище населеного пункту (матеріальне, духовне), організацію дозвілля та організацію ігрової діяльності, спілкування дітей у різноманітних (державних, приватних, громадських) дошкільних навчальних закладах [2; 4; 6].

Уже в ранньому віці починає складатися таке важливе особистісне утворення, як «базисна довіра до світу» (Е. Еріксон) – уявлення дитини про надійність дорослих,

емоційна близькість із ними. За умов правильного виховання воно переростає у відкритість до соціальних впливів, готовність сприймати інших людей, інтерес до спілкування.

У дошкільному віці формуються основи соціальної компетентності дитини: вміння орієнтуватися у світі людей (рідні, близькі, знайомі, незнайомі люди; люди різної статі, віку, роду занять та ін.); здатність розуміти іншу людину, її настрій, потреби, особливості поведінки; уміння поважати інших людей, допомагати, турбуватися про них; обирати відповідні ситуації спілкування та спільної діяльності. Соціально компетентна дитина здатна відчувати своє місце в системі стосунків людей і адекватно поводити себе. Саме в цих проявах виразно виступає взаємозв'язок сфер життєдіяльності «Люди» та «Я сам» (змістової лінії «Соціальне Я») [3, с. 156].

У молодшому дошкільному віці дитина знає близьких дорослих і дітей, їхні імена, сімейні та родинні стосунки, а в дошкільному закладі – імена та по батькові педагогів. Дитина знає, що людина народжується та живе в сім'ї, розуміє значення родинних взаємин, злагоди та порядку в домі, вміє виявляти турботу про рідних людей і любов до них. Знає правила спілкування зі знайомими (сусіди, друзі батьків) та незнайомими людьми. Розуміє вимоги дорослих до поведінки дітей, виявляє інтерес до спільної з дорослими та дітьми діяльності. Розуміє відмінність між дорослими та дітьми. Розуміє захищеність дітей батьками. Відрізняє рідних, знайомих і чужих людей. Уміє вітатися, дякувати, просити і пропонувати допомогу. Виражає своє ставлення до людей за допомогою вербальних і невербальних засобів. Виявляє турботу про людей відповідно до їхнього віку [1, с. 42].

Старшим дошкільнятам цілком доступні уявлення про гуманізм не як про окрему моральну якість, а як про певну моральну орієнтацію людини на свідоме, доброзичливе ставлення до себе й інших людей. Вони здатні на таку поведінку, у якій це ставлення може реалізуватися, а також відповідати за свої вчинки. Цікавим є і зворотний ефект: чим ширшим і різноманітнішим стає соціальний досвід дитини, тим більшого авторитету набувають дорослі, які відповідають критеріям моральної поведінки. Саме найближчі дорослі – батьки, члени родини, педагоги – відіграють вирішальну роль в усвідомленні й переживанні дитиною таких моральних категорій, як доброта, любов, щастя, гідність людини, честь роду, відданість батькам, вірність, а не абстрактних образів

вождів і героїв. Ці моральні категорії є загальнолюдськими та вічними. А цінності, що відповідають їхньому змісту, за умови змінного соціуму, конкуренції та соціальних негараздів формують здатність завжди залишатися Людиною [3, с. 208].

До головних принципів організації освітньо-виховної роботи, спрямованої на освоєння дитиною даної сфери життя, педагоги відносять:

- єдність формування в дітей уявлень про соціальну дійсність як частину довкілля, що відображає діяльність і взаємини людей, та виховання усвідомленого бажання брати участь у житті людей, що їх оточують;

- комплексність застосування різних видів діяльності дітей у формуванні гуманного ставлення до людей;

- використання прикладу дорослого як носія знань, норм, цінностей; показ особистісних якостей через ставлення до себе та ставлення дорослих до інших людей і до самої дитини [4, с. 14].

Завдання вихователів – формування в дітей дійової відкритості до світу людей як потреби особистості; виховання соціальних навичок поведінки; розвиток усвідомленого ставлення дитини до себе як вільної самостійної особистості, рівної з іншими людьми, як члена суспільства, та до своїх обов'язків, що визначаються зв'язками з іншими людьми; розвиток інтересу до людей; формування готовності сприймати інформацію та соціальний досвід; виховувати в дітей співпереживання, співрадість, співчуття, бажання пізнавати людей, робити добрі вчинки, діяти за принципами гуманізму, справедливості.

Для успішної соціалізації особистості дошкільника, як зазначає Н. Черепаня, важливо будувати виховний процес як організацію життєдіяльності дитини, створення виховного розвивального середовища, у якому вона могла б активно діяти, пізнавати світ, спілкуватися з дорослими й однолітками. Іншими словами, ставити дитину в позицію суб'єкта діяльності [5, с. 18].

Виконання дошкільниками правил поведінки та моральних норм не є достатнім доказом сформованості в них гуманізму. Їхні дії та вчинки нерідко позбавлені тієї емоційної основи, яка необхідна для співпереживання і співчуття, зокрема у стосунках з однолітками. Щодо взаємин із дорослими, спостерігається більш складна картина: дитина виступає не стільки суб'єктом емоційної допомоги іншій людині, скільки об'єктом вияву

почуттів із боку дорослого, що є недостатнім для формування в неї гуманних почуттів. О. Запорожець [2, с. 134] зазначав, що навчання дитини моральних норм гуманної поведінки може дати лише формальний результат, якщо в дошкільника виникає звичка чинити правильно лише задля виконання норми, без емоційного переживання необхідності саме морального вчинку.

Емоційні реакції як зовнішній вияв внутрішнього світу дитини – один із показників успішного чи сповільненого входження в соціальну ситуацію і прийняття певної соціальної ролі. Гуманність як прояв ставлення цілком вибудовується на емоційній основі. Емоційний спосіб взаємодії з оточенням є для дитини первинним, вона виявляє його вже з перших місяців життя, ще до оволодіння мовою. Перший емоційний досвід починає формуватися ще до того, як дитина може позначити та пояснити своє ставлення словами. І в поведінці дорослої людини багато що зумовлюється першим емоційним досвідом дитини, здобутим у ранньому віці. Саме соціальні емоції дітей відображають пріоритетні потреби і прагнення у процесі спілкування з однолітками та дорослими.

Найкращий спосіб передачі дітям норм поведінки – створення сприйнятливої соціальної ситуації розвитку. Для соціально-емоційного благополуччя у плані успішної взаємодії з оточенням як в нових ситуаціях, так і за звичних обставин важливу роль відіграє відчуття впевненості в собі й інших людях. Упевненість виступає показником особистісних можливостей дитини. Тоді дитина впевнена, коли відчуває підтримку, коли в неї не виникає страх бути незрозумілим і покараним. У процесі спілкування з однолітками та дорослими в дітей формуються емоційні установки щодо себе й оточення. Вони набувають функції внутрішньої оцінки, своєрідної призми, через яку сприймається ситуація, подія, інша людина [2, с. 188].

Отже, суспільне довкілля є «сприятливим» для соціально-особистісного розвитку дитини, Педагог сприяє «розпредмеченню» середовища дітьми дошкільного віку, розширюючи, збагачуючи його не лише соціальними стосунками, але й переводячи предметно-речове облаштування життєдіяльності дитини в соціальний контекст.

Література

1. Бех І. Д. Виховання особистості. Київ : Либідь, 2003. 344 с.
2. Беленька Г. В. Вихователь дітей дошкільного віку : становлення фахівця в умовах навчання. Київ : Світич, 2006. 88 с.

3. Богуш А. М., Варениця Л. О. Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Луганськ : Альма-матер, 2006. 126 с.

4. Кузьменко В. У. Соціальна компетентність дошкільнят : особливості, показники та шляхи розвитку. *Дошкільне виховання*. 2001. № 9. С. 11.

5. Лисенко Н. В., Кирста Н. Р. Педагогіка українського дошкілля : навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ : Плай, 2001. 208 с.

6. Поніманська Т. І. Людина і я. Світ дорослих як чинник соціалізації особистості дитини. *Дошкільне виховання*. 1999. № 8. С. 14.

УДК 373.5.016:57

Тригуба О. В., к. с.-г. н., доц.,
Нечипорко О. О., студентка,
Прядун А. В., студентка

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ

Аналізується соціально-педагогічні аспекти сучасного стану особистісно орієнтованого навчання. Виокремлюються чинники, що зумовлюють ефективність функціонування педагогічної системи, яка спрямована на реалізацію суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу. Розглядаються прийоми особистісно орієнтованого навчання на уроках біології в загальноосвітніх навчальних закладах.

Ключові слова: біологія, навчання, особистість, прийом, урок.

Socio-pedagogical aspects of the current state of personality-oriented learning are analyzed. The factors that determine the effectiveness of the pedagogical system, which is aimed at the implementation of subject-subject interaction of participants in the educational process, are identified. Techniques of personality-oriented learning in biology lessons in secondary schools are considered.

Key words: biology, learning, personality, reception, lesson.

Постановка проблеми. Одним із основних завдань сучасного суспільства є реформування освіти – формування освіченої, творчої особистості, становлення її морального та

фізичного здоров'я. Розв'язання цього завдання передбачає обґрунтування методів і змісту навчально-виховного процесу, спрямованого саме на розвиток особистості дітей. У зв'язку з цим педагоги все частіше усвідомлюють гостру потребу у створенні та реалізації особистісно орієнтованого підходу до дітей як одного із принципів організації навчально-виховної роботи.

Загалом модернізація освіти, яка б реально утверджувала самоцінність індивідуально-особистісного життя, здатна забезпечити потреби різних суб'єктів суспільно-освітнього процесу на різних ієрархічних рівнях. Ідеться про потреби таких суб'єктів: на макрорівні (суб'єкт – учень, особистісною потребою якого є отримання максимальної свободи у процесі набуття знань); на мікрорівні (суб'єкт – вчитель, професійною потребою якого є досягнення достатнього рівня успішності учнів і, відповідно, ефективності викладання; на макрорівні (суспільство загалом, колективною потребою якого є отримання висококваліфікованих компетентних фахівців); на мегарівні (світова спільнота, яка в разі ефективної модернізації освітньої системи та пов'язаних із цим позитивних змін у політичній та економічній галузях приймає до своїх лав нову розвинену країну з її унікальним внеском [4].

Технологію особистісно орієнтованого навчання досліджують: І. Бех [1], Є. Бондаревська [2], О. Джура [4], Л. Захарова [5], С. Яценко [11] та ін.

З-поміж значної кількості теоретичних концепцій особистісно орієнтованого навчання передусім виокремлюються психолого-дидактична концепція І. Якиманської та дидактична модель особистісно орієнтованої освіти В. Серикова, які найбільше відповідають новим потребам освіти [5].

І. Якиманська розглядає процес учіння як індивідуально значущу діяльність окремого учня, у якій реалізується його суб'єктний досвід (здобутий дитиною самостійно, поза навчальним процесом). Основною формою навчання в концепції І. Якиманської є особистісно орієнтований урок [9].

В основу моделі особистісно орієнтованої освіти, розробленої В. Сериковим, покладено теорію особистості С. Рубінштейна, згідно з якою суть особистості виявляється у здатності займати певну позицію. Освіта, орієнтована на особистість, досягає своєї мети такою мірою, якою створює ситуацію прагнення особистістю власного розуміння життя, життєвих смислів, сил саморозвитку [7].

Отже, сутність освітнього процесу, відповідно до індивідуально-орієнтованого підходу, полягає у створенні умов для освіти особистості, у розкритті та максимальному розвитку всіх сутнісних сил особистості, її здібностей та інтересів, створенні умов для самореалізації особистості в соціумі та культурі [4]. Тому технологію особистісно орієнтованого навчання потрібно активно використовувати у школах, зокрема на уроках біології.

Мета статті – ознайомитися із прийомами особистісно-орієнтованого навчання, які використовуються на уроках біології в загальноосвітніх навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу досліджень. На сучасному етапі вчителі біології й інших дисциплін використовують у процесі навчання особистісно орієнтований підхід до кожного учня.

Основна відмінність особистісно орієнтованої освіти від традиційної полягає в тому, що особистість розглядається як ціль освіти та життєдіяльності соціуму [3]. Традиційна освіта вивчає особистість як засіб. На думку І. Якіманської, «визнання учня головною діючою фігурою всього освітнього процесу і є ... особистісно орієнтована педагогіка» [10].

Реформування шкільної біологічної освіти має на меті зробити її більш якісною шляхом забезпечення широких можливостей для розвитку, навчання та виховання творчої особистості, у результаті яких вона буде підготовлена до активного, самостійного життя в суспільстві. Таке складне завдання можна вирішити шляхом упровадження в освітню практику таких технологій, які б створили максимально сприятливі умови для розвитку та саморозвитку особистості учня, виявлення й активного використання його індивідуальних особливостей у навчальній діяльності.

Біологія є одним із тих навчальних предметів, що дає багатий матеріал для відпрацювання найрізноманітніших методів і прийомів роботи з інформацією.

Сприяти зацікавленості учня передусім допомагає чітко та доступно сформульована мотиваційна установка. Для мотивації навчальній діяльності використовуються різноманітні прийоми особистісно орієнтованого навчання на уроках біології [8].

«Фантастична добавка». Тема «Значення покритонасінних». Узагальнення знань. Уявіть собі, що на землі зникли всі покритонасінні рослини. Які наслідки це могло б мати?

«Приваблива мета». Тема «Листок». У 1851 році інженер Дж. Пакстон спорудив «Кришталевий палац», металічний каркас якого створив за типом жилкування найбільшої плаваючої рослини – водяної лілії (регії). Листок її у діаметрі досягає 2 м, може витримати вагу до 50 кг. Якими ще бувають листки, дізнаємося сьогодні.

«Здивування». Тема «Будова кісток». Мотивація пізнавальної діяльності. Чим унікальна Ейфелева вежа? А чи знаєте ви, що її спорудили за принципом будови стегнової кістки людини? Давайте перевіримо це.

«Проблемне запитання». Тема «Кільчасті черви». Мотивація навчальної діяльності. Чому дощового черв'яка називають «королем» біосфери?

«Складання сенканів». Тема «Біогеоценоз і екосистема». Узагальнення знань. Скласти сенкан до слова «редуценти». Малі, працьовиті. Розкладають, переробляють, перетворюють. Практично невидимі. Дуже важливі. Сапротрофи.

«Творче завдання». Тема «Будова клітини». Узагальнення знань. Спрогнозуйте наслідки змін у клітині за відсутності мітохондрій.

«Ігри для засвоєння біологічних знань». Так-ні. Раз-два-три. Третій зайвий. Відгадай рослину. Хто більше знає? Ромашка запитань [6].

Конкурс «Склади букет». На уроці «Запилення» групам учнів пропонуються картки (або колекція різних квітів) із зображенням рослин. Одна група складає букет із комахозапильних рослин, а інша – з вітрозапильних. Кожна група пояснює свій вибір. Учитель доповнює відповіді дітей.

«Робота у групах». Наприклад, під час вивчення теми «Будова кісток. Розвиток кісток. З'єднання кісток», практичну роботу «Будова суглобів. Перша допомога при ушкодженнях опорно-рухової системи» виконують учні групами. 1 група – надає першу допомогу при забитті, розтягненнях, вивихах; 2 група – надає першу допомогу при закритому переломі передпліччя; 3 група – надає першу допомогу при закритому переломі плеча або стегна; 4 група – надає першу допомогу при відкритих переломах; 5 група – надає першу допомогу при переломах хребта. Наприкінці формулюється спільний висновок про основні правила надання першої домедичної допомоги при ушкодженнях опорно-рухової системи.

«Термінологічний кошик». На дошці зображений малюнок кошика, на якому прикріплені терміни, які потрібно пояснити.

Можна використати справжній кошик. Так, під час вивчення теми «Будова і функції органів дихання» учні витягують із кошика наступні терміни та дають їм визначення: носова порожнина, носоглотка, гортань, трахея, бронхи, бронхіоли, альвеоли, легені, плевра, плевральна порожнина, щитоподібний хрящ, надгортанний хрящ, бронхіальне дерево.

Самостійність і критичне мислення розвиває в учнів прийом проєктів, він використовується як у навчальній, так і в позакласній роботі. На початку теми діти самостійно обирають завдання, а об'єкти – разом з учителем, складають план роботи. Навчаються методики дослідження. Діти із зацікавленням працюють над проєктами «Обери здоров'я – обери життя», «Вода – джерело здоров'я», «Первоцвіти Кременецьких гір» та ін.

Реалізація прийомів особистісно орієнтованого навчання залежить від особистості та професіоналізму вчителя, його здатності еволюціонувати разом із вимогами суспільства.

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Із позицій особистісно орієнтованого підходу на уроках біології педагогічна технологія навчання має бути спрямована на розвиток особистості та творчих здібностей і може виражатися у вигляді системи використання різних прийомів: різнорівневих творчих завдань, застосування дослідницьких проєктів, розбору нестандартних професійних ситуацій, участі в дискусіях і конференціях, виконання різних видів і форм самостійної роботи учнів, навчання у співробітництві тощо.

Задоволення потреб країни можливе тільки за умови утвердження справжнього особистісного орієнтованого характеру освіти на всіх рівнях, який постає надійною підставою для конструктивного виходу з головної кризи сучасності – впорядкованості внутрішнього та зовнішнього світів людини.

Література

1. Бех І. Особистісно-зорієнтоване виховання : шляхи реалізації. *Рідна школа*. 2000. № 1, С. 10–13.
2. Бондаревская Е. В. Вариативность стратегии личностно-ориентированого воспитания. *Лучшие страницы педагогической прессы*. 2001. № 1. С. 63–71.
3. Головки Л. О. Структура та зміст особистісно орієнтованого навчання. URL: <https://res.in.ua/struktura-ta-zmist-osobistisno-orientovanogo-navchannya.html> (дата звернення: 05.05.2021).

4. Джура О. Д. Особистісно орієнтована освіта в контексті освітніх технологій. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*. Філософія. 2013. Вип. 41 (2), С. 132–143. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_filos_2013_41%282%29_15 (дата звернення: 05.05.2021).

5. Захарова Л. В. Методологічні основи організації особистісно орієнтованого навчання школярів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2014. Вип. 36, С. 468–472. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2014_36_69. (дата звернення: 05.05.2021).

6. Лазурчак І. І. Особистісно-орієнтоване навчання на уроках біології. URL: http://lazurchakinna.blogspot.com/p/blog-page_30.html (дата звернення: 05.05.2021).

7. Сериков В. В. Личностный подход в образовании: концепция и технология : монографія. Волгоград, 1994, С. 42–43.

8. Тарасюк Л. І. Особистісно зорієнтоване навчання на уроках біології в 9-му класі. URL: http://ivanivnatarasyuk.blogspot.com/p/blog-page_9.html (дата звернення: 05.05.2021).

9. Якиманская И. С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе. Москва : Педагогика, 1996. 96 с.

10. Якиманская И. С. Разработка технологии личностно-ориентированного обучения. *Вопросы психологии*. 1995. № 2, С. 31–42.

11. Яценко С. Л. Особистісно орієнтоване навчання: теоретичний та прикладний аспекти. *Проблеми освіти : науко-метод. зб.* / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ, 2015. Вип. 85, С. 231–237.

УДК 378:37.013

Цісарук І. В., к. пед. н., асистент

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

У статті розкриваються значення понять «розвиток особистості», «професійний розвиток» і «професіогенез». Охарактеризовується взаємозв'язок зазначених понять і значення їх у професійній підготовці майбутніх учителів.

Виявлено три фази становлення індивіда як особистості: адаптація, індивідуалізація й інтеграція. Розкрито особисте трактування професійного розвитку майбутнього вчителя.

Ключові слова: особистість, розвиток, професійний розвиток, здобувачі вищої освіти, майбутні вчителі.

In the article reveals the meanings of the concepts «personality development», «professional development» and «professional genesis». The relationship between these concepts and their importance in the training of future teachers is described. Three phases of formation of the individual as a person are revealed: adaptation, individualization and integration. The personal interpretation of professional development of the future teacher is revealed.

Key words: personality, development, professional development, applicants for higher education, future teachers.

Постановка проблеми. На необхідності розвитку майбутніх учителів акцентується увага в низці державних нормативно-правових документів (Закони України «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017), «Про фахову передвищу освіту» (2019); Рекомендаціях Європейської Ради і представників Урядів країн-членів «Про поліпшення якості педагогічної освіти» («On improving the quality of teacher education», 2007) та ін.) тощо. Очікувані результати реалізації «Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 рр.», Концепції «Нової української школи» (2016), Положення про Центр професійного розвитку педагогів (2020) спрямовують на підготовку фахівців вищої кваліфікації, здатних до інноваційного безперервного особистісного і професійного зростання. Значна увага звернена на гуманістично-орієнтовану ідеологію, декларуючи особистість як вищу цінність буття, а створення умов для її розвитку й самореалізації – як важливу місію держави. Тому особливої гостроти та національного значення набуває проблема органічного поєднання професійної підготовки майбутніх учителів із розвитком особистості у процесі навчання в закладах вищої освіти.

Проблемі формування та розвитку особистості присвячено наукові дослідження Л. Виготського, Е. Зеєра, В. Кудрявцева, О. Леонтьєва, А. Маслоу, Л. Мітіної, К. Роджерса, С. Рубінштейна та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні вимоги до професійних якостей майбутніх учителів передбачають запровадження такої освітньої моделі їхнього

професійного й особистісного розвитку, яка б забезпечувала їх становлення як конкурентоспроможних фахівців із високим рівнем творчого потенціалу, суб'єктів саморозвитку і професійного самовдосконалення, здатних діяти, відповідально вирішувати освітні завдання в безперервно змінних умовах педагогічної реальності.

Із позицій психолого-педагогічної науки, «особистість – це відповідне поєднання психічних (включаючи психофізіологічні та соціально-психологічні) властивостей: спрямованості (потреби, мотиви, інтереси, світогляд, переконання тощо), рис темпераменту й характеру, здібностей, особливостей психічних процесів (відчуття, сприйняття, пам'ять, мислення, уява, увага, емоційно-вольова сфера)» [1; 4].

Аналіз філософських, психолого-педагогічних і словникових джерел надав можливість розглядати поняття «розвиток особистості» цілісно, адже в основних визначеннях зазначеного терміну зберігається стала константа – «це процес формування особистості» (табл. 1).

Таблиця 1

Експлікація поняття «розвиток особистості»

Визначення	Джерело
Це процес формування особистості як соціальної якості індивіда в результаті його соціалізації і виховання.	[3, с. 289]
Це складний і тривалий процес формування особистості як набування індивідом соціальної чіткості в спілкуванні і спільній діяльності з іншими людьми.	[7, с. 305]
Це процес формування особистості як соціальної якості індивіда в результаті його соціалізації і виховання». У випадку входження індивіда у відносно стабільну соціальну спільність, він за сприятливих обставин проходить три фази свого становлення як особистості: адаптація, індивідуалізація, інтеграція.	[9, с. 150-151]

Відповідно до наукових засад теорії особистості необхідним є постійний розвиток особистості, її самовдосконалення та самореалізація, збереження своїх індивідуальних особливостей та якостей у сучасному світі (Б. Ананьєв, Г. Костюк,

С. Рубінштейн, Т. Титаренко та ін.). Представники постмодерністської психології розглядають вивчення людини невідокремлено від її життя, а динамічний розвиток особистості досліджують у сукупності та єдності з її життям, оточенням, навколишнім світом.

Унаслідок входження в різні групи процес розвитку особистості багаторазово відтворюється та відповідні новоутворення, поступово трансформуючись і закріплюючись, утворюють стійку особистісну структуру [11, с. 86]. Сьогодні все більшої популярності набуває так званий процесуально-динамічний підхід до вивчення особистості майбутнього фахівця. Представники цього напрямку акцентують на безперервності, динамічності, змінюваності, напруженості, суперечливості, постійному русі душевного життя людини (Л. Анциферова).

Вивчення філософсько-антропологічної концепції розвитку особистості дозволило визначити такі основні аспекти: розуміння особистості як індивідууму, що інтегрує соціально значимі риси певного суспільства, які виробляються у процесі предметно-практичної діяльності людини в конкретно-історичних обставинах і певних умовах її життя; опора на природну основу особистості, її специфічні біологічно-психологічні властивості й особливості, які є необхідним посиленням вироблення в індивіда соціально значущих рис особистості; погляд на особистість як сукупність неповторних, суто індивідуальних рис, які визначають соціальне обличчя певної людини та відрізняють її від інших (Л. Анциферова, Л. Виготський, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн та ін.). Водночас важливо враховувати те, що під час входження індивіда у сприятливе соціальне середовище він проходить три фази свого становлення як особистості [7, с. 305] (рис. 1).

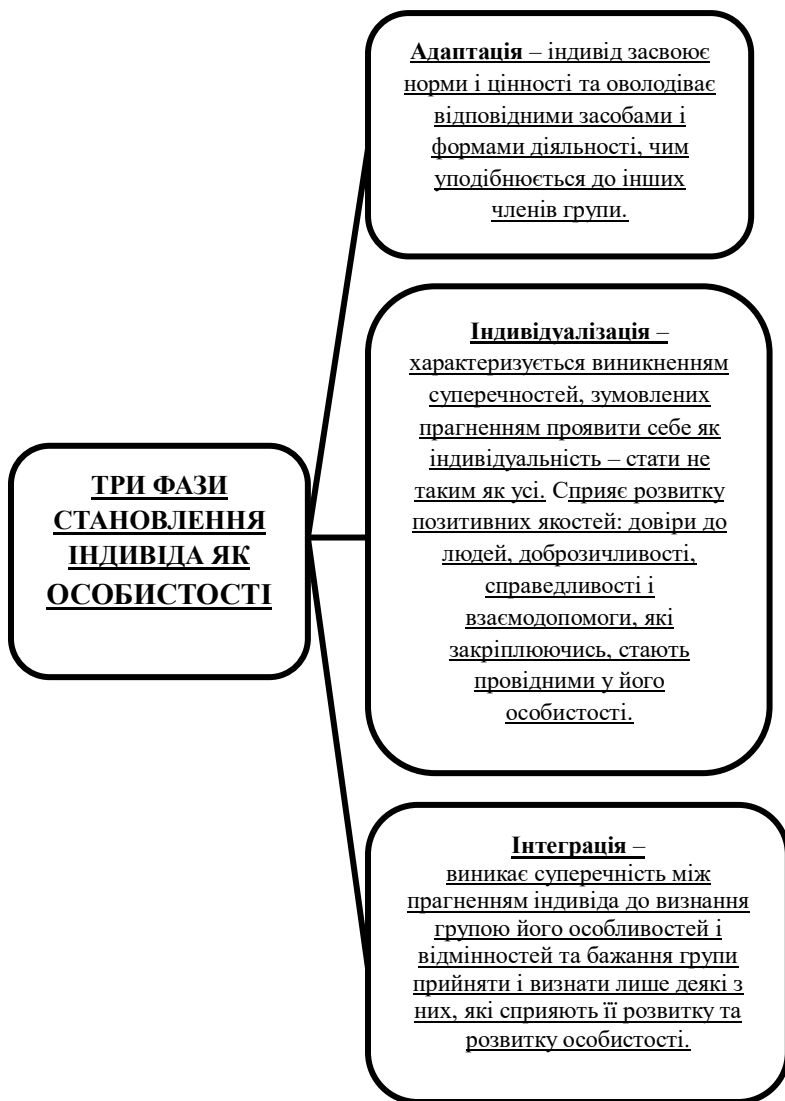

Рис. 1. Три фази свого становлення як особистості

Розвиток особистості включає всі процеси становлення, а також сферу потенційного та можливого: плани, надії, перспективи, мрії, бажання, побоювання, страхи. В особистісному розвитку є як позитивні, так і негативні фази, які можна назвати «мінусовими», коли взаємини зі світом локалізуються, часові перспективи звужуються, можливості

самореалізації скорочуються. Особистісний розвиток відрізняється від засвоєння знань, умінь і способів дій. Це процес, у результаті якого відбувається формування нових мотивів і потреб, їх перетворення, супідрядність тощо [2, с. 283]. Метою розвитку особистості не є досягнення рівноваги, гомеостазу. Особистість має інтенцію, сутнісне прагнення до розвитку, свободи, самоактуалізації, тому вона не може не змінювати себе як світ, як суверенну тотальність [11, с. 112]. Важливо, що кожна особистість із її життєвим світом є абсолютно неповторна у своєму розвитку, особистість не може жити не розвиваючись. Розвиток є основним способом її існування упродовж життєвого та професійного шляхів.

Сучасні наукові дослідження оперують розмаїттям термінів, які автори вважають синонімами: розвиток особистості, професіогенез, професійний розвиток, особистісно-професійний розвиток тощо.

Зміст професіогенезу Л. Мороз розкриває як «не лише складний багатоплановий процес розвитку та саморозвитку особистості в навчальній та професійній діяльності, але одночасно і процес становлення компетентного суб'єкта професійної діяльності» [6, с. 12].

У процесі дослідження з'ясовано, що формування ставлення особистості до вибору майбутньої професії і власної майбутньої професійної діяльності визначає її професійний розвиток. Поєднання понять «розвиток» і «професійний» продукує нове бачення аспекту реальності та створює значну пізнавальну цінність.

Логіко-системний аналіз психолого-педагогічних, науково-методичних джерел і практики професійної підготовки майбутніх фахівців дозволяє стверджувати, що вчені (Е. Зеєр, І. Зязюн, В. Сластьонін та ін..) у характеристиці професійного розвитку віддають перевагу процесу взаємодії особистості та професії; розуміють якісні зміни особистості педагога, що обумовлені внутрішніми та зовнішніми чинниками (О. Єрмолаєва, Л. Карпова, Г. Макарова, А. Ткаченко та ін.); передбачають у майбутній педагогічній діяльності становлення і зростання професійно значущих знань, умінь, особистісних якостей, здібностей, активне та якісне перетворення особистістю свого внутрішнього світу, що зумовлює її творчу самореалізацію у професії (І. Зязюн, Л. Мітіна, Л. Оршанський та ін.).

Науковці визначають професійний розвиток як кількісну та якісну зміну психологічних характеристик особистості, пов'язану

з виконанням нею різних дій у процесі професійної діяльності; зазвичай він ототожнюється із прогресивним розвитком людини: дозріванням, самовдосконаленням, саморозвитком, формуванням [10]. Результати психолого-педагогічного аналізу дали змогу визначити найбільш вживане визначення про те, що професійний розвиток – це зростання, становлення професійно значущих особистісних якостей і здібностей, професійних знань і вмінь, активне якісне перетворення особистістю свого внутрішнього світу, яке призводить до принципово нового його устрою та способу життєдіяльності – самореалізації у професії [5].

У працях Е. Зеєр розкриває професійний розвиток (особистісний і суб'єктний), вживаючи схожі за змістом поняття: «професійне становлення особистості» та «професійне становлення суб'єкта діяльності». Професійне становлення особистості вчений визначає як процес прогресивної зміни особистості під дією соціальних впливів, професійної діяльності та власної активності, спрямованої на самовдосконалення і самоздійснення [4]. Професійний розвиток носить не завжди прогресивний характер. Професійний розвиток майбутнього вчителя – це достатньо складний процес, під час якого особистість не лише формує, розвиває та вдосконалює свої компетентності, якості, здібності, а й відчуває позитивний і негативний вплив педагогічної професії.

Останнім часом найбільш часто виділяється позиція, яка об'єднує особистісний і діяльнісний аспекти у професійному розвитку вчителя (В. Сластьонін, О. Щербаков та ін.). Зокрема, на думку В. Сластьоніна [8], «професійний розвиток» – це процес формування особистості. Окремі позиції більшою мірою ототожнюють професійний розвиток учителя з розвитком його особистих якостей. Учені (О. Деркач, Є. Климов, Л. Мітіна, Н. Кузьміна та ін.) розглядають особистісний і професійний розвиток як взаємодоповнювальні та взаємозумовлювальні процеси.

Тому вважаємо, що професійний розвиток майбутніх учителів необхідно розглядати у двох аспектах: як набуття особистістю нових компетентностей, які вони будуть застосовувати у професійній діяльності, та як цілеспрямований і систематичний вплив у процесі професійного навчання засобами самостійної роботи з метою підготовки її до виконання нових, більш складних завдань у майбутній професійній діяльності.

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Отже, розвиток особистості в педагогічних закладах вищої освіти буде значно ефективнішим, якщо освітній процес здобувачів буде взаємопов'язаним із процесом професіоналізації. Тому можна зробити висновок, що сучасна професійна підготовка майбутніх учителів повинна бути спрямованою на їх професійне й особистісне становлення та розвиток. У центрі освітнього процесу повинна знаходитися особистість здобувача вищої освіти, яка прагне до постійної реалізації та вдосконалення особистих можливостей, прояву внутрішнього потенціалу, здобуття необхідного досвіду, формування відповідальності під час виконання навчальних і професійних завдань.

Література

1. Білик Л. Діяльнісний підхід до професійної підготовки особистості студента. Рідна школа. 2004. № 1 (888). С. 55–57.
2. Гиппентрейтер Ю. Б. Введение в общую психологию: курс лекций. Москва, 1996. 283 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
4. Зеер Э. Ф. Концепция профессионального развития человека в системе непрерывного образования. *Педагогическое образование в России*. 2012. № 5. С. 122–127.
5. Зязюн І. А. Мета і характер розвитку особистості з точки зору альтернативних парадигм сучасної освіти. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Технології управління освітніми закладами»* / Полт. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2011. С. 8–9.
6. Мороз Л. І. Теоретичні та прикладні засади професійно-психологічного тренінгу працівників органів внутрішніх справ України : автореф. дис. ... доктора психол. наук : 19.00.06. Київ, 2008. 37 с.
7. Психологічна енциклопедія / О. М. Степанов. Київ : Академвидав, 2006. 424 с.
8. Сластенин В. А. Введение в педагогическую аксиологию : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. Москва : Академия, 2003. 192 с.
9. Словник основних термінів і понять з превентивного виховання / під заг. ред. д. пед. н. професора Оржеховської В. М. Тернопіль : ТзОВ «Терно-граф», 2008. 200 с.
10. Сотська Г. І., Лісовий В. А. Обґрунтування сутності професійного розвитку викладача вищої школи : теоретичний

аспект. *Journal «ScienceRise : Pedagogical Education»*. № 1 (21). 2018. С. 22–26.

11. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості у межах і за межами буденності. Київ : Либідь, 2003. 377 с.

УДК.612.17:613.71.

Ястремський О. О., асистент,
Гурковський О. М., асистент

ДІАГНОСТИКА ТА ОЦІНКА ПОРУШЕНЬ ПОСТАВИ У ДІТЕЙ 10-12 РОКІВ

Стаття присвячена дослідженню порушень постави в дітей 10-12 років. Показано, що в останні роки помітно зросла кількість порушень опорно-рухового апарату школярів, збільшилася кількість порушень постави. Встановлено, що в 90% учнів виявлено порушення постави, на що впливає ряд факторів, а зокрема: обмежений руховий режим, несприятливий режим харчування, недостатній сон, не належна увага з боку батьків і вчителів.

Ключові слова: постава, учні, порушення постави, сколіоз, корекція, фізичне виховання, лікувальна фізична культура.

The article investigates the problem of 10-12 year-old children's posture violations. It is shown that the number of children's posture violations has increased recently. It is revealed that 90 % of children have posture violations which appear under the influence of limited motive mode, insufficient nutrition, lack of sleep, lack of parents and teachers' attention.

Key words: posture, pupils, posture violations, scoliosis, correction, physical education, medical physical culture.

Постановка проблеми. У нашому суспільстві традиційно склалося так, що за здоров'я дитини несуть відповідальність батьки, педагоги та медичні працівники, а після досягнення повноліття й сама дитина вже повинна піклуватися про своє здоров'я [1, с. 13].

Здорові діти становлять сьогодні лише 1-4 % від усього дитячого населення. Кількість дітей із порушенням постави за останні 30 років збільшилося у 3 рази і становить, за даними різних досліджень, 60-80 %, тобто, в середньому, чотири з п'яти мають видимі деформації опорно-рухового апарату [2, с. 84].

Також у 2-3 рази збільшилася частота виявлення важких форм сколіозу, інтенсивно нарастають такі прояви дистрофічних змін опорно-рухового апарату, як ранній остеохондроз і остеопороз. Це сприяє росту травматизму, пов'язаного зі зниженням стійкості опорно-рухового апарату навіть до впливів, що пошкоджують хребет.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні роки з'явилося чимало публікацій, у яких розглядаються різні аспекти формування правильної постави в дітей. Питання формування правильної постави досліджували такі відомі науковці: Апанасенко Р. П., Вакуленко В. О., Грейда В. П., Завацький В. І., Іваськів Б. К., Лук'янова О. М. та ін.

Згідно зі статистичними даними Тернопільської області у 2012 році в 1000 школярів виявлено захворювання хребта, які вимагають тривалої реабілітації, обмеження фізичних навантажень, застосування спеціалізованих фізичних вправ, проведення занять за спеціальною програмою. Як вказує О. М. Лук'янова (1996), реабілітаційних заходів потребує близько 70-80 % школярів. Водночас у системі освіти України приділяється недостатньо уваги реабілітації захворювань школярів (В. І. Завацький, 1999).

Об'єкт дослідження – процес фізичного виховання дітей 10-12 років.

Предмет дослідження – діагностика й оцінка порушень постави в дітей 10-12 років.

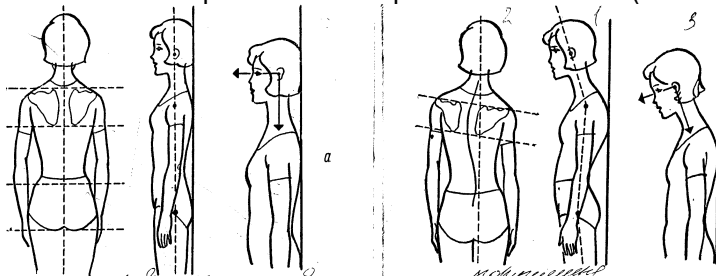
Завдання: визначити стан означеної проблеми в теорії та практиці фізичного виховання.

Для розв'язання поставлених у роботі завдань нами були використані такі **методи дослідження**: аналіз літературних джерел, огляд, соматоскопія, педагогічні спостереження, математико-статистичні методи дослідження.

Результати дослідження та їх обговорення. Проведені нами дослідження здійснювалися зі школярами середнього шкільного віку, які навчаються у ЗОШ № 1, 2, 3 I-III ступенів м. Кременця. В експерименті було задіяно 60 учнів 8 і 9 класів. Для оцінки порушень постави на основі літературних даних нами була розроблена таблиця клінічних ознак різних видів постави.

На основі даних таблиці вчитель може визначити тип порушення постави (нормальну, сколіотичну, плоску, гіперкіфотичну, гіперлордотичну) і вести постійний контроль за формуванням постави.

Для визначення даних типів постави на початку і в підсумковій частині уроку фізичної культури, коли вчитель проводив пояснення завдань і підбивав підсумки уроку методом соматоскопії у фронтальній і сагітальній площинах, ми визначали ознаки правильної і неправильної постави (мал. 1).

Мал. 1. Правильна постава

Неправильна постава

На основі проведення обстежень і співставлення їх із даними таблиці ми оцінювали тип постави кожного учня. Отримані результати наведені в таблиці 1.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИДІВ ПОСТАВИ ШКОЛЯРІВ

Таблиця 1

Тип постави	Кількість учнів	Кількість учнів у %
Нормальна	6	10
Гіперкіфотична	9	15
Сутулість	15	25
Гіперлордотична	2	3
Кругло-вгнута спина	2	3
Сколіотична (асиметричне розташування лопаток)	7	12
Сколіотична (асиметричне розташування плечового поясу)	9	15
Сколіотична (асиметричне розташування шийно-плечового кута)	2	4
Плоска спина	8	13

У результаті проведеного дослідження ми отримали такі дані: лише 6 учнів із 60 мають нормальну правильно сформовану поставу, що становить 10 %.

У 90 % учнів виявлено порушення постави: асиметричне розташування плечового поясу, лопаток, сутулість спини. Сколіотичну поставу виявлено в 19 учнів, що становить 44 %. Гіперкіфотична та сутула постава спостерігається у 24 % або в 40 %. Тобто 84 % школярів мали сколіотичну або гіперкіфотичну

поставу. У решти учнів виявлено плоску та кіфолордичну постави. Необхідно відмітити, що під час обстеження були учні, які мали більш важкі порушення опорно-рухового апарату, а саме такі органічні порушення, як порушення хребта в сагітальній площині – сколіози, які ми не залучали для своїх досліджень.

На основі вивчення й узагальнення літературних джерел і результатів власних досліджень ми прийшли до наступних висновків:

- за останні роки помітно зростає кількість порушень опорно-рухового апарату школярів і збільшилася кількість порушень постави.

- у школярів зафіксовано такі види порушень постави: гіперкіфотична, сутулість, гіперлордотична, кругло-ввігнута спина, плоска спина.

- виникненню цих видів порушень постави сприяють такі фактори: обмежений руховий режим, несприятливий режим харчування, недостатній сон.

- у школах не проводиться контроль за поставою, який не вимагає особливого обладнання чи зусиль. У результаті ця життєво-необхідна проблема залишається недостатньо вирішеною.

У подальших розвідках із такого напрямку передбачається обґрунтувати комплексну методику формування постави в дітей 10-12 років, яка базується на цілеспрямованому застосуванні засобів лікувальної фізичної культури для різних видів порушення постави.

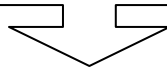
Література

1. Амосов Н. М. Раздумья и здоровье. Москва : Мол. Гвардия, 1983. 190 с.
2. Апанасенко Р. П. Физическое развитие детей и подростков. Киев : Здоровья, 1985. 96 с.
3. Брехман И. И. Валеология – Наука о здоровье. Москва : Фізкультура и спорт, 1990. 206 с.
4. Булич Є. Г. Физическое воспитание в специальных медицинских группах. Москва : Высшая школа, 1986. 256 с.
5. Буц Л. М. Художня коригуюча гімнастика в школі. Київ : Здоров'я, 1989. 148 с.
6. Грейда Б. П., Завацький В. І. Лікувальна фізична культура. 1993. 90с.
7. Дубогай Л. Д. Управление здоровьем с молодю. Киев : Молодь, 1985. 110 с.

8. Іваськів Б. К. Методика викладання фізичної культури в спеціальних медичних групах. Кременець : КОГПІ, 2004. 89 с.
9. Колесова Д. В. Физическое воспитание и здоровье школьников. Москва : Знание, 1983. 62 с.
10. Лечебная физическая культура: Учеб для ин-тов физ. культ. / под ред. Попова. Москва : Физкультура и спорт, 1988. 217 с.
11. Ловейко Ч. Д. Лечебная физическая культура при дефектах осанки, сколиозах и плоскостопии. Ленинград : Медицина, 1982. 144 с.
12. Пирогова Е. А., Иващенко Л. Я., Стрипко И. П. Влияние физических упражнений на работоспособность и здоровье человека. Киев : Здоровье, 1986. 152 с.
13. Палеся Г. В., Петренко Г. Г. Лечебное плавание при нарушениях осанки и сколиоза у детей. Киев : Здоровье, 1980. 144 с.
14. Предун М. П. Комплекс вправ для виправлення порушення постави і плоскостопості у школярів. Тернопіль, 1995. 54 с.
15. Рына М. Д., Велитченко В. К., Волкова С. С. Занятие физической культурой со школьниками, отнесенными к специальной медицинской группе. Москва : Просвещение, 1988. 176 с.
16. Стребка С. П. Насиман Э. П. Лечебная физкультура в детских учреждениях при ревматизме и сколиотической болезни. Киев : Здоровье, 1989. 56 с.
17. Сухарев А. Г. Двигательная активность и здоровье подрастающего поколения. Москва : Знание, 1981.
18. Учебник инструктора по лечебной физкультуре. Учебник для ин-тов физической культуры / под ред. В. К. Добровольского. Москва : Физкультура и спорт, 1974. 480 с.
19. Фонарев М. М. Лечебная физкультура при детских заболеваниях. Ирпінь : Медицина, 1977. 320 с.
20. Шиян Б. М. Методика фізичного виховання школярів (Практикум). Львів : Світ, 1993. 184 с.
21. Шиян Б. М., Папуша В. Г., Приступа Е. М. Теорія фізичного виховання. Львів : ЛОНМІО, 1996. 220 с.
22. Язловецкий В. С. Физическое воспитание детей и подростков с ослабленным здоровьем. Киев : Здоровье, 1991. 230 с.

РОЗДІЛ II.

LITTERIS ET ARTIBUS: НОВІ ГОРИЗОНТИ

Litteris et Artibus:

МИСТЕЦЬКО-ГУМАНІТАРНА

нові горизонти

Дубровський Р. О., к. філол. н., доц.,
завідувач кафедри української мови і
літератури та методик їх навчання,
Герасим В. П., магістрантка

ПОЕТИЗАЦІЯ ВОЛИНСЬКОЇ ПРИРОДИ У ДРАМІ-ФЕЄРІЇ «ЛІСОВА ПІСНЯ» ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Кожен письменник, який досягнув вершин у літературній діяльності, прославляє той край, де він народився. Часто складається так, що той чи інший літератор у силу певних обставин покидає ойкумену і протягом усього свого творчого життя знаходиться на інших теренах, які, відтак, стають йому майже рідними. У цьому контексті цікавим є художній доробок Лесі Українки (Лариси Пертівни Косач-Квітки), адже велика частина її художнього доробку так чи інакше пов'язана з Волинню. Письменниця написала тут частину поетичних та прозових творів. Або ж волинська природа стала джерелом інспірування творчої особистості, а відтак потрапила в систему образів твору, ставши частиною топосу, а часто – і персонажем (одним чи багатьма). Тож можна стверджувати, що Волинь була одним із найбільш помітних факторів, що надихали письменницю на нові творчі звершення. Найкращим «волинським» твором авторки є драма-феєрія «Лісова пісня».

Мета дослідження – аналіз рецепції особливостей краю (природи і традицій, ментальності тощо) у драмі-феєрії «Лісова пісня» Лесі Українки.

Методи дослідження: біографічний, метод аналізу наукової літератури, елементи компаративного аналізу, імагологічного, структурного та архетипно-міфологічного методів.

Результати. Існує велике число літературознавчих студій, в яких розглядається природа та міфологічний світ драми-феєрії «Лісова пісня». Усі дослідники погоджуються з думкою про те, що, окрім возвеличення кохання, провідною ідеєю твору є показ можливості гармонійного співіснування людини та природи. Це питання набуло особливої актуальності в ХХІ столітті. Окрім

того слід наголосити, що авторці вдалося зібрати цілий пантеон низових богів і духів, які, за повір'ями волинян, завжди жили поряд із людьми. Зважаючи на драматичні начала твору, більшість із них письменниця винесла на початок твору, створивши традиційний список дійових осіб. Як зазначає фольклорист А. Богород, «до нього, крім людей, увійшло лише 13 імен: Лісовик, Водяник, Доля, Той, що в скалі сидить, Перелесник, Той, що греблі рве, Потерчата, Куць, Мавка (Лісова), Русалка (Водяна), Русалка Польова, злидні, Пропасниця» [1, с. 11]. Літературознавці підраховували, що, крім вищезгаданого списку трансцендентних дійових осіб, які, за задумом авторки, є частиною волинської природи, у тексті «Лісової пісні» представлено імена ще 30 міфічних постатей. Усі вони внесені в діалоги дійових осіб. Так, дядько Лев називав Бога, Білого Палянина, Зорі, Найкращу Зорю, Місяць, Охачудотвора, Сонце, Трьомсина, Урая, Царівну Хвилю, Цур-Пека. Лукаш розповідає про Мавок і Упирицю, Лісовик – про Бабу, що любить зимувати в соснових борах, і Вітра, Водяник – про Метелицю Гірську, Русалок (водяних), Осіннього Дощика, Мавка – про Весну, Вихора і Ніченьку чарівниченьку. Русалка (водяна) згадує Морського Царенка, Лелю («Ой, Леле!»), Матінку і Бабусю Куця. Той, що греблі рве – про Царя Морського і Океана. Перелесник згадує Змію-Царицю, Літавиць – Гірських Русалок.

Дерева та кущі є водночас частиною волинської природи та персоніфікованими силами (діючими істотами). Загалом природно-міфічних персонажів (у тому числі згаданих) «Лісової пісні» можна поділити на 3 групи: сили небесні сили водяні та сили земні. Останню групу, у свою чергу, поділяємо на підгрупи: сили гірські, сили лісові, сили польові та сили підземні. Можна стверджувати, що Леся Українка синтезувала отримані на Волині міфологічні відомості та знання й власну вигадку, а також фольклорно-міфологічну традицію інших народів. Проте основу цього пантеону все ж складають вірування та перекази, які збереглися на Волині в кінці XIX – на початку XX століття.

А. Богород зазначає, що «ці залишки міфологічного світогляду українського народу Волині серед самих людей сприймалися вже неоднаково. Леся Українка вклала в уста своїх дійових осіб чимало двозначних висловлювань, велика частина яких сформувалася у світогляді народу протягом християнської доби» [1, с. 13]. Водночас літературознавець Г. Левченко підкреслює, що «пейзажі Лесі Українки асоціюються

насамперед із солярним міфом, що став основою для пізнішого «райського міфу» та прообразом тридесятого царства у казках» [2, с. 129].

Уособленням зрощення з волинською природою є постать дядька Лева. Він знається на повір'ях і травах та при потребі застосовує свої знання: «Виймає з кошелю якісь корінці та зілля і простягає назустріч Марі, немов боронячись від неї:

...Ось тобі полинь – згинь, Маро, згинь!...» [3, с. 199].

Проте Леся Українка абсолютну гармонію з природою подає як певну абстракцію, як ідею, яку поки нікому не вдалося втілити в життя.

Висновки. Отже, на Волині сформувався талант Лесі Українки як непересічної художниці слова. Саме тут була написана значна частина її ліричних, епічних та драматичних творів. Безперечно, драму-феєрію «Лісова пісня» можна вважати одним із найвидатніших шедеврів не лише української, а й світової літератури. У творі за посередництва міфологічних персонажів порушено проблеми збереження людського в людині. Окрім того, драма-феєрія залишається гімном невинному коханню. Задум написати твір виник у письменниці завдяки її тривалому перебуванню на Волині, близькому знайомству з фольклорними творами, що побутували тут, а також із місцевою природою.

Тож написана в грузинському Кутаїсі, драма-феєрія «Лісова пісня» наповнена любов'ю до природи, яку Леся Українка черпала на Волині, зростаючи на фоні її лісів та озер.

Література

1. Богород А. Міфологічний світ «Лісової пісні». Сварог. 1999. № 9. С. 11–15.
2. Левченко Г. Д. Міф проти історії. Семіосфера лірики Лесі Українки. Монографія. Київ : Академвидав, 2013. 332 с.
3. Українка Леся. Драматичні твори. Київ : Веселка, 1982. 357 с.

Дубровський Р. О., к. філол. н., доц.,
завідувач кафедри української мови і
літератури та методик їх навчання,
Фецик Ю. С., магістрантка

МІСЦЕ ШІСТДЕСЯТНИЦТВА У ШКІЛЬНІЙ ПРОГРАМІ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Для правдивої оцінки літературних явищ ХХ століття необхідне їх скрупульозне та об'єктивне вивчення, переосмислення ролі тих письменників, які власною творчістю вплинули на культурне середовище цілого краю чи країни. До таких постатей, зокрема, належать і письменники-шістдесятники, які не побоялися в досить непростий час кинути виклик усталеним літературним та моральним канонам. Тому дослідження їх творчості досі залишається актуальним та корисним у контексті вивчення не лише літератури, а й культури та історії українського народу. Вивчення творів шістдесятників є важливим для формування ключових та предметних компетентностей на шкільних уроках літератури.

Мета дослідження – з'ясувати місце текстів письменників-шістдесятників у програмі з української літератури в сучасному ЗЗСО.

Методи дослідження: елементи культурно-історичного, герменевтичного, біографічного та порівняльного методів.

Результати. Згідно з Програмою з української літератури для 5-9 класів [1], вивчення творчості окремих шістдесятників починається у 5 класі. Щоправда, не йдеться про знайомство із поняттям шістдесятництва в українській літературі. Вивчення творів шістдесятників пов'язане з опрацюванням певних розділів. Так, у рамках розгляду розділу «Літературна казка» у 5 класі діти ознайомлюються з відповідним твором Василя Симоненка. Йдеться про казку «Цар Плаксі́й та Лоскотон». На її опрацювання відведено 3 уроки. Оскільки у 5 класі ще не відбувається систематичне вивчення української літератури в діяхронному розрізі, то відомості про автора подаються також

обмежено. Програмою рекомендовано познайомити учнів із цікавими сторінками з дитинства письменника. Тим не менше, сам програмовий твір дозволяє працювати як над розвитком логічного мислення школярів, так і над удосконаленням їхнього зв'язного мовлення.

Другим автором-шістдесятником, творчість якого вивчається в 5 класі, є Євген Гуцало (оповідання «Лось»). Це також художній твір, написаний для дітей. Він наділений дидактично-виховним потенціалом. Щодо розгляду відомостей про самого письменника-шістдесятника, то, згідно з чинною програмою, подаються лише загальні дані про автора. Оповідання дозволяє реалізувати міжпредметні зв'язки з природознавством (тварини, які живуть у лісах України), зарубіжною літературою (Р. Кіплінг – «Мауглі», Е. Сетон-Томпсон – «Ведмежа Джонні»).

У 5 класі учні протягом 4 уроків знайомляться з творчістю Миколи Вінграновського. Школярі опрацьовують уривки із повісті «Сіроманець». Навчальна програма рекомендує зосередитися на фрагментах, які демонструють «приклад гармонії людини й природи» [1, с. 24], розглянути гуманізм повісті. У контексті реалізації міжпредметних (міжмистецьких) зв'язків рекомендовано звернути увагу на фільм «Сіроманець» режисера П. Марусика (1989). Тож школярі мають нагоду усвідомити органічний зв'язок художнього твору та знятого за ним фільму, тобто йдеться про зіставлення літератури та кіномистецтва. Повість допомагає учням усвідомити необхідність взаємодії людини та природи, навчає рішучості та відповідальності за власні вчинки.

Отже, на вивчення творів шістдесятників у 5 класі відведено 9 годин. Це 3 автори-прозаїки. Їхні твори об'єднує спрямованість на юного читача та заглиблення у проблеми взаємодії людини та природи.

У 6 класі учні знайомляться з поезією шістдесятників. Так, 2 уроки виділено на опрацювання віршів «Жар-Птиця», «Підкова», «Гном у буфеті» Ірини Жиленко. Учителю повинен зосередити увагу на «поетичних роздумах про доброту, красу, про людське щастя і шляхи до нього, про те, що може врятувати сучасний світ» [1, с. 33]. Програмою також передбачене опрацювання віршів «Стежечка», «Блискавка», «Веселка», «Криничка», «Дим» зі збірки «Дивосвіт» Ігоря Калинця (на вибір). Їх автор – представник так званої «постшістдесятницької» генерації.

У 7 класі вивчаються вірші Ліни Костенко «Дощ полив...», «Кольорові миші», «Чайка на крижині», «Крила». Поезія Ліни Костенко, особливо вірші, передбачені програмою з української літератури для 7 класу, є гіперрецептивною, що, у свою чергу, дозволяє реалізувати між предметні зв'язки з видами мистецтва (відтак, дисциплінами), пов'язаними з конкретними аналізаторами. Програмою рекомендовано в цьому контексті звернути увагу на картину (репродукцію). «Дитячі сни» (В. Ковальчук) та музичну композицію «Крила» (Ю. Голумбовська). Таким чином реалізуються міжпредметні зв'язки з образотворчим та музичним мистецтвом. Окрім того, програма пропонує вивчення одного з цих віршів напам'ять.

3 години передбачено на вивчення віршів Василя Симоненка «Лебеді материнства», «Ти знаєш, що ти – людина...», «Гей, нові Колумби й Магеллани...». Програма рекомендує вчителю подати коротку інформацію про поета-шістдесятника, розглянути громадянські, патріотичні мотиви його лірики, звернути увагу на загальнолюдські цінності та ідеї. Також рекомендовано познайомити учнів з віршем Ред'ярда Кіплінга «Якщо...», близьким за змістом до поезії «Ти знаєш, що ти – людина». У роботі над поетичними текстами вчитель може також використати музичні композиції «Ти на землі людина» («Пікардійська терція»), «Лебеді материнства» («Bandurband»).

Шістдесятництво як суспільно-мистецьке явище системно вивчається в 10 класі. Так, учнів знайомлять із шістдесятництвом в літературі. Згідно з програмою, розглядаються його культурологічні аспекти та зв'язок із дисидентським рухом. У зв'язку з тим, що вивчається «ідейно-стильове розмаїття, тематична і формотворча новизна творчості «шістдесятників»» [2], на вивчення цього розділу передбачено 6 уроків. У межах ознайомлення учнів з мистецьким контекстом програмою рекомендовано розповісти їм про творчість композиторів-шістдесятників (Л. Грабовський, В. Губа, В. Сильвестров), художників-шістдесятників (А. Горська, О. Заливаха, Л. Семикіна, Г. Севрук, В. Зарецький, І. Марчук), акторів-шістдесятників (І. Миколайчук, Б. Ступка, Л. Кадирова) та режисерів-шістдесятників (С. Параджанов, Л. Танюк, К. Муратова, Л. Осика, Ю. Іллєнко).

Окремо вивчаються поетичні твори: Василя Симоненка – «Задивляюсь у твої зіниці...», «Я...»; Дмитра Павличка – «Два кольори», «Я стужився, мила, за тобою...»; Івана Драча –

«Балада про соняшник»; Миколи Вінграновського – «У синьому небі я висіяв ліс».

Також програма рекомендує вивчати новелу «Три зозулі з поклоном» Григора Тютюнника, де розглядається особливе вирішення проблеми «любовного трикутника». Учителю звертає увагу на роль художньої деталі у творі.

5 уроків передбачено на вивчення творчості Ліни Костенко – «Страшні слова, коли вони мовчать...», «Хай буде легко. Дотиком пера...», «Недумано, негадано...», «По сей день Посейдон посідає свій трон...», «Маруся Чурай». Зокрема, рекомендовано звертати увагу на такі питання: «Творчий шлях. Особливості індивідуального стилю (філософічність, історизм мислення, традиційність, інтелектуалізм, публіцистичність). «Страшні слова, коли вони мовчать», «Хай буде легко. Дотиком пера...» – ліричні роздуми про значення слова в житті людини, суть мистецтва, його роль у суспільстві. «Недумано, негадано...» – інтимна лірика як спонука до роздумів про суть кохання. Її сповідальність. «По сей день Посейдон посідає свій трон...»: мотив єднання людини зі світом рукотворної краси (мистецтво) і природою. Потреба наповнювати життя прекрасним. Зв'язок із античною міфологією. Пошуки справжнього (не оманливого) щастя. Здатність людини протистояти дрібному й бачити величне. Історико-фольклорна основа історичного роману у віршах «Маруся Чурай». Духовне життя нації крізь призму нещасливого кохання. Центральні проблеми: митець і суспільство, індивідуальна свобода людини» [2, с. 36-37].

Висновки. Отже, шістдесятництво є не лише надзвичайно цікавим явищем сучасного українського літературного процесу, але й становить чисельно великий пласт художніх напрацювань. Відповідно, творчість письменників-шістдесятників посідає значне місце у чинній шкільній програмі з української літератури.

Можна стверджувати, що у 5-8 класах відбувається первинне знайомство учнів з окремими творами аналізованих письменників у межах відповідних розділів, передбачених програмою. Таким чином школярі отримують часткові знання про авторів та їхню долю, місце в літературному процесі другої половини XX – початку XXI століть. В 11 класі ЗЗСО учні знайомляться з шістдесятництвом як унікальним суспільно-культурним феноменом та комплексно вивчають творчість самих шістдесятників.

Література

1. Українська література. 5–9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів / авт. колектив під кер. Р. В. Мовчан. Київ. МОН України. 2015. 82 с.

2. Українська література. 10–11 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Рівень стандарту / авт. колектив під кер. Р. В. Мовчан. Київ. МОН України. 2018. 41 с.

Жолоб І. І., магістрантка

ХУДОЖНЬО-ФІЛОСОФСЬКЕ ПРОЧИТАННЯ ІМПРЕСІОНІСТИЧНИХ ТЕКСТІВ В. ВИННИЧЕНКА

Вступ. Володимир Винниченко – прозаїк, глибину психологізму якого будуть вивчати ще не одне століття. Його спосіб мислення, філософічність творчості та внутрішній світ стали найменш вивченими та водночас найцікавішими явищами українського літературного процесу першої половини ХХ ст.

Мета дослідження – характеристика вміння В. Винниченка зобразити дійсність за допомогою високоінтелектуальних художніх властивостей його творів.

Методи дослідження: аналіз теоретичних джерел із проблеми дослідження, герменевтичний, психологічний і психоаналітичний підхід до розгляду та пояснення явищ.

Результати. Аналіз філософських рецепцій В. Винниченка займає помітне місце серед усіх досліджень літературознавців і критиків, адже, як відомо, В. Винниченко дуже гостро переймався проблемами моралі, філософії, психології, а також цікавився ідеями представників «філософії життя». Ішовши в ногу з тогочасним представленням дійсності, а саме з модерністично-ідеалізованим трактуванням психоемоційного стану людини, мислитель неабияку увагу звертав на естетичне функціонування художнього мовлення прози.

Винниченко вважав, що завдяки імпресіоністичності у викладі своїх думок можна зацікавити людину, поглянути на її власну особистість таким чином, щоб вона захотіла поєднати свої бажання, спричинені індивідуальними особливостями, із

творчою діяльністю в межах тієї чи іншої спільноти людей. Найхарактернішими особливостями такої прози стали основи імпресіонізму: суб'єктивність змалювання, психологізація, філософсько-інтелектуальні теорії екзистенції людини та зображення миті – моменту, для якого характерна найбільша експресія.

Українське винниченкознавство досліджує поетику прози як «систему виразально-зображальних засобів, що перебувають у теологічній єдності – тобто працюють на кінцевий художній результат» [3, с. 14]. У результаті відбувається повноцінне з'ясування художніх властивостей творів і теоретичне моделювання світоглядного дискурсу В. Винниченка, втіленого у художню структуру його новел. Аби адекватно і правильно зрозуміти індивідуальну естетику та поетику, варто розглядати художні засоби і прийоми письменника в межах категоріального апарату, а саме через призму концепції людини. Поряд зі становленням естетичного сенсу екзистенційно-антропологічної тематики відбувається утвердження ґендерної та феміністичної проблематики літературних текстів. Важливого значення набувають розкриття ефемерних станів людської психіки, відтворення випадкових вражень, відчуттів, суб'єктивно-інтуїтивне моделювання переосмислення зовнішньої дійсності.

Художньо-філософське освоєння людського характеру виявляє специфічні риси індивідуальної свідомості митця. Тяжіння В. Винниченка до ніцшеанських візій спостерігається в новелі «Момент», яка стала справжньою перлиною у творчості письменника. Крім «вічних» тем любові, щастя людини, новела містить у собі проблематику, що пов'язана з короткотривалою миттю, інстинктивністю та вітальністю. Найглибшим поняттям психічної характеристики особистості героїв стають їхні інстинкти (сексуальні, фізіологічні, естетичні). Через рік після написання «Моменту» знаходимо запис у щоденнику Винниченка: «...Для чого людині розум? Чи не для того, щоб усі інстинкти всіх людей були задоволені? Убивши ж інстинкти, чи не вбиваємо ми самих себе?» [1, с. 41].

Тема вітальності постає альтернативою цивілізації, яка потопає в репресіях. У новелі «Момент» сексуальність сягає міфологічної іпостасі, постає перед читачем у вигляді рослиного та тваринного світів. Статевий потяг усвідомлюється як царина утраченого сакруму: «І, пам'ятаю, в грудях мені сколихнулася якась хвиля, велика, тепла хвиля чужості, знаєте, така хвиля, яка буває, коли ви несподівано, від

нудьги, заходите в храм, і вас охоплює, разом з хвилиною звуків, ціла хмара асоціацій, почувань, і ви відчуваєте, як вам стає безмірно журно, тепло, затишно» [2]. Межова ситуація – герої разом перейшли кордон, поборолі страх смерті, відчули одне й те ж щастя, яке тривало лише момент.

Тонкість імпресіоністичного стилю письма Володимира Винниченка проявляється в тому, що в одному моменті можна побачити контраст природи і цивілізації, відчути свободу від принципу реальності та забути про екзистенційний вакуум. Завдяки творчості В. Винниченка можна говорити про ще одну важливу особливість модерністського напрямку – гедоністичність літературного моменту. Гедоністичність проявляється в тісному взаємозв'язку читача та літературного тексту. Твір містить ігровий момент, який пов'язаний із сугестивною роллю художнього слова, тобто він дає можливість ненав'язливого навіювання думок і переживань автора. Гедоністичність і елементи гри не мають розважального характеру, а слугують для зображення компенсаторних властивостей, що відновлюють гармонію, часом утраченої в реальності.

Винниченкова проза характеризується різкими змінами від раціоналістичних засад спілкування героїв до новітнього естетизму та культивування повноцінної вітальності. Письменник експериментує – своєрідна гра в тексті означає випробування персонажем власної значимості та спроможності, внаслідок чого герой певним чином спрощує екзистенційну проблематику. Такими філософськими мотивами пронизана вся творчість В. Винниченка, включаючи малу прозу, романістику і навіть драматургію. Свого часу літературознавець Л. Мороз назвала твори прозаїка зразками «літератури-як-філософії» [4, с. 161].

Висновки. Художні тексти письменника – це новаторське явище українського літературного процесу, котре постає в річищі модернізації та європеїзації вітчизняного мистецтва. Винниченко висуває як визначальний чинник існування новітньої людини сферу вітальних процесів. Через гру освоюється сугестивний статус утілюваного персонажем екзистенційного рольового проєкту. За допомогою деталей у прозі відбувається утвердження ґендерної та феміністичної проблематики літературних текстів; деталь концептуалізується у віталістичній перадигматичі через іпостасування її семантики

алегоричністю, метафоризмом, символізацією сюжетотворчих і параболічно-модельованих структур дії.

Література

1. Винниченко В. Щоденник. Т. 1. 1911–1920. Едмонтон-Нью-Йорк, 1980. 500 с.

2. Винниченко В. Момент. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=2935&page=2> (дата звернення: 20.10.2021).

3. Ключек Г. Методология системных исследований индивидуальной поэтики и поэтики отдельного литературного произведения: автореф. дис. ... д-ра филол. Наук. Киев, 1989. 353 с.

4. Михальчук Н. І. Мала проза Володимира Винниченка: від метафізичного до естетичного : дис. канд. філол. наук : 10.01.01 / Ніжинський держ. ун-т ім. Миколи Гоголя. Ніжин, 2004. 176 с.

Кучер В. В., к. філол. н., доц.

ТЕАТРАЛІЗОВАНА ДІЯЛЬНІСТЬ НА УРОЦІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Вступ. Сьогодні проблема навчання іншомовної лексики у процесі різних видів мовленнєвої діяльності представлена в роботах українських і зарубіжних учених (Н. Гез, С. Ніколаєва, Н. Складенко, О. Тарнопольський та інші).

Водночас театральнo-мовленнєва ігрова діяльність виступала об'єктом дослідження в межах класної (Г. Китайгородська, І. Шехтер та ін.) і позакласної (А. Кузьменков) роботи з іноземної мови. Однак, незважаючи на широку базу досліджень у теорії та практиці навчання іноземних мов засобом театралізації, усі дослідження були присвячені навчанню емоційного продукування вивчених фрагментів творів, а увага акцентувалася на змісті творів, що драматизувалися.

Мета дослідження – аналіз особливостей формування англомовної лексичної компетенції за допомогою театральної діяльності. Меті роботи підпорядковані наступні завдання:

- 1) дослідити сутність формування лексичної компетенції учнів через театралізовану діяльність;
- 2) визначити специфіку іншомовної театральної діяльності.

Методи дослідження: опис і критичний аналіз.

Результати. Творчий характер мовлення на вищому рівні виявляється у специфічному виді творчої діяльності – мовленнєвій творчості як унікальному способі самовираження та самореалізації за допомогою мовних засобів (Л. Виготський). Мовленнєва творчість має діяльнісний характер. Вона пов'язана із самостійно породженим задумом, свідомим відбором мовних засобів для його реалізації та створенням унікального творчого продукту. Лінгводидакти розглядають мовленнєву творчість як специфічний, унікальний вид художньої творчості, який реалізується у процесі мовлення та є яскравим показником мовленнєвої компетентності, проявом бажання і здатності висловити свою думку.

У сучасній методиці навчання іноземних мов поняття «театралізована діяльність» часто ототожнюється з поняттям «драматизація» (від грец. «drama» – дія або переживання в дії), коли йдеться про навчання учнів іноземної мови. У методичній літературі також знаходимо терміни «вистави у вигляді сцен» (Н. Єлукіна), «театралізація» (Н. Іванова), «навчальний / дидактичний театр» (Ю. Кузьменкова).

У сучасній педагогічній практиці існує декілька методів навчання, що співвідносяться з театралізованою діяльністю учнів.

Насамперед це інтенсивний метод Г. Китайгородської з особистісно-рольовою організацією навчального процесу. Ігрова діяльність стає однією з головних форм реалізації навчального процесу та виступає у формі безпосереднього, але керованого спілкування викладача з групою. Рольова поведінка задана в ситуаціях навчальних діалогів.

Важливе місце посідає такий метод, як драматично-педагогічний (Ч. Весселз, М. Шев та ін.), який повністю орієнтований на дію. Існують різні аспекти драматично-педагогічного навчання: теоретичний, індивідуально- і соціально-психологічний, психолінгвістичний, літературно- і мовно-дидактичний. Основним девізом методу, за С. Ніколаєвою, є: ми вчимо і вчимося мови головою, серцем,

руками і ногами. Провідна ідея означеного методу – вчителі іноземної мови можуть багато запозичити для своєї практичної діяльності у професійних мистецтвознавців та акторів: як зробити банальний діалог підручника напруженим і цікавим; як створити відповідну атмосферу; як вживатися в ситуацію та роль, чітко артикулювати звуки, подавати сигнали за допомогою жестів і міміки. Стрижнем драматично-педагогічної організації навчання є сценічна імпровізація під час широкого використання такого прийому, як живі картинки в застиглих, нерухомих позах (standbild). Драматично-педагогічний метод активізує резервні можливості тих, хто навчається, спонукає їх до творчості, розвиває чутливість, уяву, сприяє формуванню позиції відвертості в навколишньому світі.

Театральна діяльність у сфері освіти (під час навчання іноземних мов) активно розвивається й у зарубіжній методиці та становить певний напрям роботи, що умовно позначається як «драма в освіті». Спираючись на теорію навчання через досвід (experiential learning theory), учені спроектували свої ідеї на систему освіти. Проте всі вони підпорядковані досягненню загальної мети – створити певний досвід, за допомогою якого людина вчиться краще усвідомлювати механізми мовної взаємодії та набуває навичок автентичного і спонтанного мовлення.

На першому етапі роботи в підготовці до театралізованої діяльності рекомендується впроваджувати ігри з драматичними елементами, ігри зі стійким текстом, вільні, творчі ігри, що є самостійною імпровізацією. Другим етапом – вільне відтворення сюжетів, які розповів учитель, і, нарешті, тільки після накопичення певного драматичного досвіду, відбувається інсценування та розігрування готових сцен. Інсценування допомагають закріпити та розширити вивчену лексику, ненав'язливо та без монотонності відпрацювати граматичний матеріал.

Дослідники однаково відзначають позитивний психологічний ефект театралізованої діяльності, застосування якої сприяє розумінню учнями того, що різні люди спілкуються по-різному. Д. Чарльз та Й. Кусанагі наголошують на позитивному ефекті відсторонення, який дає учневі можливість сприймати себе збоку, асоціювати будь-які мовні чи мовленнєві помилки з уявною особою – персонажем, і знижувати рівень тривожності. Досягнення активності особистості та збереження цього стану припускає активізацію резервних можливостей

дитини. Серед найбільш значущих засобів, що забезпечують оптимальну активність учнів, особлива увага приділяється: сюжетності уроку; вмотивованості дій; спеціальної презентації навчального матеріалу (діалог, монолог, полілог); використанню наочності, жестів, міміки; концентрації матеріалу (великий об'єм нових лексичних одиниць); індивідуальному підходу в умовах групової взаємодії; тривалості спілкування (велика кількість учбових дій, що виконуються кожним учнем); атмосфері радості, що сприяє зникненню бар'єру страху. Специфіка акторського мистецтва полягає в тому, що акторська дія вимагає повного включення виконавця в реалізацію довкілля та показує дитині практичну значущість вивчення іноземної мови.

Висновки. Отже, іншомовна театралізована діяльність учнів – це колективні, цілеспрямовані, методично грамотно організовані дії іноземною мовою, що відтворюються через слово; реалізуються у творчій імпровізації або розігруванні готової п'єси; активізують резервні можливості учнів, їх пізнавальну активність; підвищують мотивацію до вивчення іноземних мов; сприяють розвитку крос-культурної грамотності, набуттю іншомовних знань, формуванню мовних навичок і мовленнєвих вмінь, включають елементи драматичної, рольової, сценічної, режисерської ігор і театральних вистав.

Література

1. Богуш А. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. Одеса, 2004. 176 с.
2. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте. URL: <https://www.twirpx.com/file/158224/> (дата звернення: 1.11.2021).
3. Зязюн І. А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти. Неперервна професійна освіта : проблеми, пошуки, перспективи. Київ, 2000. С. 63–90.
4. Китайгородская Г. А. Методические основы интенсивного обучения иностранным языкам. URL: <https://www.twirpx.com/file/2299209/> (дата звернення: 5.02.2021).
5. Микитенко Н. О. Розвиток англійської мови для спеціальних цілей : особливості формування змісту навчання. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*. 2012. № 6. Ч. 2. С. 79–83.

Лисак Х. С., магістрантка

КРАЄЗНАВЧА РОБОТА ЯК ОДИН ІЗ АСПЕКТІВ ПІЗНАВАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дошкільний вік як період становлення особистості має свої потенційні можливості для формування вищих моральних почуттів, до яких належить почуття патріотизму. Долучення дітей до краєзнавства – важлива місія вихователя закладу дошкільної освіти, адже тоді людина стає переконливою у своїх почуттях до рідного краю, коли вона ґрунтовно ознайомлена з історією й етнографією, його героїчними постатями, культурно-побутовими та мистецькими надбаннями, традиціями і звичаями народу, мовно-літературними скарбами, неповторністю географічного ландшафту, особливостями флори та фауни.

Як зберегти та передати все це багатство наступним поколінням, зацікавити їх краєзнавчою роботою? Ми розуміємо, що цю роботу потрібно розпочинати вже сьогодні. Першою ланкою має бути сім'я та заклад дошкільної освіти, що є першими сходинками у формуванні майбутньої особистості.

Мета дослідження – висвітлення сутності, основних ознак і принципів організації краєзнавчої роботи в закладі дошкільної освіти.

Методи дослідження:

- вивчення й аналіз наукової літератури;
- педагогічний експеримент;
- спостереження;
- бесіда;
- анкетування.

Результати. Краєзнавство в дошкільному закладі – багатогранна пізнавальна, науково-дослідницька, творча діяльність і суспільно корисна праця дітей, спрямована на комплексне вивчення рідного краю (його природи, побуту,

господарства, культури), участь в охороні та збереженні природного та культурного довкілля [2].

Знайомство з рідним краєм, його людьми, природою сприяє становленню дитини як соціальної істоти, духовному зростанню маленьких українців. Софія Русова у праці «Націоналізація дошкільного виховання» наголошувала: «...необхідно, щоб навчання дітей із самого початку було збудоване на рідному ґрунті, де зростає дитина, щоб вона була міцно зв'язана тими враженнями, що заклала у багату душу дитини рідна сім'я, рідна хата» [5].

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні, сповідуючи історичний підхід до патріотичного виховання дітей дошкільного віку, актуалізує його народознавчі, українознавчі краєзнавчі напрями [1].

Розвивальна функція краєзнавчого матеріалу полягає у стимулюванні та розвитку пізнавальних психічних процесів вихованців, їх мови, спостережливості.

Отже, організація роботи з ознайомлення дошкільників із рідним краєм здійснюється як комплексне розв'язання пізнавальних, освітніх, виховних і мовленнєвих завдань, у процесі вирішення яких вихователь має змогу:

- розвивати пізнавальну активність дітей;
- формувати стійкий інтерес до особливостей, неповторності рідного краю, бажання пізнати його глибше;
- прищеплювати навички пошукової, дослідницької діяльності, уміння аналізувати, співставляти, робити висновки.

Основна спрямованість краєзнавчої роботи – в організації та проведенні подорожей по рідному краї: прогулянок-походів, пішохідних переходів, цільових прогулянок, тематичних екскурсій.

У процесі краєзнавчої діяльності діти старшого дошкільного віку крок за кроком накопичують знання про свій родовід, дитячий садок, рідну природу, вулицю, мікрорайон, місто в нерозривному зв'язку з вивченням народної спадщини, звичаїв рідного краю, історії та мови. У такий спосіб виховується почуття гордості за свій народ, формується національний світогляд.

Привабливість краєзнавчого напрямку у вирішенні завдань програми розвитку дитини дошкільного віку від народження до шести років «Я у Світі» не тільки в тому, що це надійний засіб фізичного розвитку, оздоровлення, загартування як фізичного, так і морального, вольового, а ще й у тому, що він прокладає

шлях до пізнання світу [3]. Уміла організація робить кожне заняття яскравою і приємною подією, яка надовго залишиться в пам'яті.

Отже, краєзнавча діяльність є провідником у невідоме, адже у старшому дошкільному віці вихованцям варто так багато відкрити для себе, пізнати світ і знайти своє місце в ньому.

Краєзнавча робота з дітьми шостого року життя будується на наступних принципах:

- принцип науковості – це спостереження за об'єктом і розповідь про нього;
- принцип системності та послідовності, що передбачає встановлення закономірностей, характерних для певної території;
- принцип наступності та неперервності;
- принцип доступності – подання краєзнавчого матеріалу в доступному для віку дітей форматі;
- принцип комплексності, інтегрованості, що становить усебічне пізнання об'єктів рідного краю в різних за змістом і методами формах;
- принцип індивідуалізації – урахування індивідуальних особливостей вихованців, їх інтересів, попереднього досвіду;
- принцип гуманізації виховного процесу;
- принцип регіональності, що дає можливість урахування конкретних особливостей краю (природних, культурних, історичних) [2].

Під час краєзнавчої роботи з дітьми враховується принцип поступового переходу від більш близького дитині, особистісно значущого до більш віддаленого. Так, у здобувачів освіти формується особистісне ставлення до фактів, подій, явищ у житті міста, створюються умови для активного залучення дітей до соціальної дійсності, підвищується особистісна значущість того, що відбувається навколо [6].

Отже, краєзнавча робота як складова пізнання об'єктів рідного міста передбачає застосування особистісно орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного, комплексного підходів у вирішенні освітньо-виховних цілей [4].

Висновки. У процесі краєзнавчої роботи природно зливаються виховні, оздоровлювальні й освітні впливи на особистість, формуються заходи для усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків між природою та суспільством. Організація краєзнавчої діяльності в закладі дошкільної освіти відповідає саме тим вимогам, які сьогодні є головними у вихованні

молодого покоління, а саме: здійснення всебічного гармонійного розвитку малюків на національній основі, формування творчої індивідуальності, виховання духовності та культури.

Підсумовуючи вищесказане, варто зазначити, що краєзнавство – найдоступніша, найширша сфера застосування знань і вмінь, а краєзнавча діяльність слугує провідником у невідоме, адже в дошкільному віці так багато треба відкрити для себе, пізнати світ і знайти своє місце в ньому.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти. (нова редакція) / А. М. Богуш, Г. В. Беленька, О. Л. Богінч та ін. Київ, 2012.

2. Бенедюк В. В. Краєзнавство. Психолого-педагогічні основи краєзнавчої роботи. Луцьк : ВАТ Волинська обл. друкарня, 2005. 110 с.

3. Кононко О. Л. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова та ін. Київ : ТОВ «МЦФР-Україна», 2019.

4. Прокопчук В. Деякі аспекти теорії і методології шкільного краєзнавства. *Краєзнавство*. 2011. № 3. С. 29 –35.

5. Русова С. Вибрані педагогічні твори / О. В. Проскура. Київ : Освіта, 1996. 304 с.

6. Северинов В. Ф. *Туристично-краєзнавчі дослідження*. Вип. 3. Київ : ЧП Ільченко, 2000. С. 269.

Романюк А. А., магістрантка

ОБРАЗ ЖІНКИ У СВІТОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ: ОКРЕМІ ЗАУВАГИ В КОМПАРАТИВНОМУ АСПЕКТІ

Вступ. Образ жінки завжди приваблював увагу митців слова, пензля, скульпторів і композиторів. Вивченням специфіки ролі жінки в сім'ї, різних галузях праці та її соціальної ролі займаються політологи, соціологи, історики, психологи, а митці слова візуалізують це у своїх творах. Зокрема, літературознавці досліджують особливості творення жіночих художніх образів. Письменники возвеличували і дотепер возвеличують ці образи.

Мета дослідження – проаналізувати специфіку наукового аналізу візуалізації художніх образів жінки у світовій літературі.

Методи дослідження: компаративний, історично-культурологічний.

Результати дослідження. На думку Ю. Лотмана, ще у XVIII столітті в літературі сформувалися наступні жіночі образи-стереотипи: жінка-мати, жінка-героїня та жінка-демонічна істота, які стали домінуючими [5].

У праці «Якими нас прагне?» Олена Теліга (XX століття), аналізуючи жіночі образи в українській літературі, співставляє їх з образами жінки в літературі Західної Європи. Письменниця констатує, що в українській літературі є три основних образи: жінка-рабіня, жінка-вамп і жінка товаришка [7]. Останній образ нагадував сувору амазонку та мав дуже мало характерних ознак жіночності.

Л. Демська-Будзуляк у праці «Гендерна інтерпретація жіночих та чоловічих образів в українській літературі кінця XIX століття – початку XX (новелістика, драматургія)» називає низку типів жіночих образів (фатальна жінка (І. Франко), жінка з активно виявленою сексуальністю (О. Кобилянська), вольова жінка (Леся Українка)» [2, с. 2–3]. Дослідниця констатує, що в українській літературі кінця XIX – початку XX століття образ жінки стає головним, і письменники відтворюють її універсальність та унікальність.

Науковиця Н. Білоус, як і О. Теліга, наголошує на образі в українській літературі початку XX століття соціально та психологічно пригнобленої селянки і згодом на образі активної жінки [1, с. 100].

О. Шукай на прикладі твору «Солодка Даруся» Марії Матіос демонструє, що «саме жіночі долі яскраво ілюструють перебіг суспільно-історичних процесів, роль та участь жінки у цих подіях» [8, с. 303].

Отже, жіночі образи у творах української літератури від її зародження та до становлення пройшли певну еволюцію, що сприяло формуванню традиційних типів жіночих образів, а саме: жінка-мати, жінки-берегиня роду, жінка-селянка, жінка-робітниця, жінка-мисткиня, жінка-аристократка, жінка-вамп, жінка-товариш і жінка-демонічна істота.

У 70-х роках XX століття в Європі розпочалася друга хвиля фемінізму, яка поступово докотилася й до України. «Жіноча проблематика» розроблялася в академічній історіософії, на що вказує у своїй статті «Жіноча історія як напрямок досліджень:

становлення феміністської методології» (2012) О. Кісь. У науковій розвідці «Нові підходи до вивчення жінок в американській історії» (1969) Г. Лерненр констатує, що «жінки в однаковій мірі з чоловіками творили історію» [10, с. 53]. Відтоді історики визначають роль жінки в історії окремих лідерів, нації, суспільства. Варто звернути увагу на наукову розвідку американських дослідниць Ренати Брайденталь і Клавдії Кунз «Стаючи видимими: жінки в європейській історії» (1977), що дозволило жінкам, які брали участь в історії світу, стати більш впевненими й активними.

На думку О. Кісь, «чи не від самого початку систематичного дослідження жіночої історії стало очевидним, що досвід жінок не лише є відмінним від досвіду чоловіків, але й досвід жінок різних соціальних верств, вікових, етнічних, расових, професійних, освітніх та інших груп також може бути різним» [3, с. 165].

У сучасній українській літературі науковці називають такі типи жіночих образів: тип жінки-жертви, тип жінки-борчині, тип жінки антураж, тип жінки self-made стерва, жінка тепла до кави, жінка й АТО [6, с. 28]. У сфері журналістики визначають ще ділову жінку, жінку-політика, та жінку-органайзера.

На думку С. Філоненко, «справжнім художнім відкриттям української жіночої прози 90-х років ХХ століття став образ нової жінки нашого часу – активної й емансипованої, образ, контрастний до традиційного патріархального типу "сентиментальної" (за висловом М. Рудницької) героїні» [4, с. 28]. Науковиця зазначає, що «свій родовід нова героїня веде від духовно випростаних, дійсно емансипованих жінок, героїнь літератури межі ХІХ–ХХ століть» [4, с. 28].

Висновки. Отже, ще у ХVІІІ столітті в художній літературі відбувається формування жіночих образів, які стали стереотипами. Насамперед це жінка-мати. На початку ХХ століття письменники починають виводити новий образ вольової жінки в сучасній українській літературі, а науковці виділяють сім типів жіночих образів, зокрема тип жінки й АТО.

Література

1. Білоус Наталя Володимирівна. Стильові особливості моделювання жіночих характерів в українській літературі другої половини ХІХ – початку ХХ ст. : дис. ... канд. наук : 10.01.01. 2005. 100 с.

2. Демська-Будзудяк Л. Гендерна інтерпретація жіночих та чоловічих образів в українській літературі кінця XIX – початку XX ст. *Слово і Час*. Київ, 2005. № 4. С. 10-17.

3. Кісь О. Р. Жіноча історія як напрямок історичних досліджень : становлення феміністської методології. *Український історичний журнал*. 2012. № 2. С. 159 –172.

4. Концепція особистості жінки в українській жіночій прозі 90-х років XX століття : монографія. Київ, Ніжин : ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2006. 156 с.

5. Лотман Ю. Бесіди про російську культуру. Побут і традиції російського дворянства (XVIII-початок XIX століття). Санкт-Петербург : Мистецтво, 1994. URL: <https://status-lady.ru/uk/yurii-lotman-besedy-o-russkoi-kulture-byt-i-tradicii-russkogo.html>.

6. Пронченко Я. Є. Специфіка жіночих образів у дилогії Григорія Гусейнова «Принцеси революції» : рукопис. Кривий Ріг, 2019. 67 с.

7. Теліга Олена. Якими нас прагне. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=14045>.

8. Шукай О. Жіночий образ як інтерпретаційна модель подій національної історії (на прикладі роману Марії Матіос «Солодка Даруся»). *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Філологічні науки*. 2016. № 2. С. 299–304.

9. Becoming Visible : Women in European History / R. Bridenthall, C. Koonz. Boston, 1977.

10. Lerner G. New approaches to the study of women in American History. *Journal of Social History*. 1969. № 3 (1). P. 53–62.

Старух П. В., магістрант

ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕТАФОР У ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ В. СИМОНЕНКА

Метафоризація, на думку Є. Рахліної, – це «складний процес, пов'язаний з абстрагуючою діяльністю мислення. Це дає пізнавальне задоволення людині. Через те й

функціонування метафор та сприймання їх пов'язане з активізацією мислення. Образне значення їх полегшує сприймання складних думок. Метафори пов'язані з певними словами тільки умовно, тільки спираються на них. Але повне уявлення про них виникає через контекст. Вони охоплюють повний контекст і накладають на нього широкі метафоричні якості» [5, с. 52]. Оскільки творчість В. Симоненка переважно була і залишається об'єктом літературознавчих студій, ставимо перед собою завдання виявити та описати метафори як лексичні одиниці із вторинною (набутою) семантикою. Розглянемо та проаналізуємо лінгвістичну природу цього різновиду перенесень.

Мета дослідження – ґрунтовний аналіз метафор, зокрема їхніх різновидів та функційного навантаження у поетичних текстах В. Симоненка.

Методи дослідження. Задля реалізації поставленої мети нами застосовано методи контекстуального та стилістичного аналізу художнього тексту.

Джерелом для виконання нашої розвідки послугувало видання «Симоненко В. Вибрані твори», яке упорядкували А. Ткаченко та Д. Ткаченко.

Результати. У загальному сенсі метафора розглядається як бачення одного об'єкта через інший, і в цьому значенні вона виступає одним із способів репрезентації знання в мовній формі [1, с. 428].

Вибір влучної метафори відповідає пошуку сенсу. Вона є органічним компонентом художнього (поетичного) тексту, її вживання в інших видах дискурсу пов'язане з тим, що і в них необхідна присутність елементів поетичного мислення й образного бачення світу.

Під час аналізу лексико-семантичної структури метафори, на нашу думку, варто спиратися на концепцію В. Виноградова, суть якої полягає в тому, що мистецтво художнього слова розглядається у тісному зв'язку з процесом загальноісторичного розвитку мови. Метафора, як і всі інші образні засоби мови того чи іншого майстра поетичного слова, є відображенням його поетичних поглядів, світогляду та ідейно-художнього досвіду.

У теорії метафори прийнято розрізняти конвенціональні, загальноновживані, загальномовні, або «стерті» метафори і креативні, творчі, індивідуально-авторські, або «живі» метафори [4, с. 34]. Наше дослідження побудоване за цією класифікацією.

Провідна роль у творенні образної експресивності поетичного тексту належить саме метафорі [3, с. 416]. Поетична мова Василя Симоненка відзначається яскравою, самобутньою образно-метафоричною насиченістю, що є свідченням витонченого чуття слова, вміння знайти найбільш вдалі й доречні засоби для вираження своїх думок і почуттів.

Індивідуально-авторські та загальнономовні метафори, властиві поетичному мовленню Василя Симоненка, мають як спільні, так і відмінні риси [2, с. 171-179]. Перші є продуктом творчості майстра слова, а інші давно загубили зв'язок із першоджерелом, скам'яніли і, в основному, знайшли своє місце у словниках. Індивідуально-авторські метафори народжуються імпульсивно в поетичному мисленні. Вони несподівано відкривають читачеві нову семантику слова і загалом знайомлять його з авторським досвідом, індивідуальним баченням світу.

Досліджуючи твори Василя Симоненка, нами було проаналізовано 60 метафоричних одиниць. Більшість із них – індивідуально-авторські, що свідчить про самобутнє пізнання та відображення автором навколишнього світу.

Серед особливостей метафор цього автора простежується їх тісний зв'язок із фольклорними традиціями образотворення, який полягає в антропоморфізації природи, тобто наділенні її властивостями, притаманними людині [5, с. 47-62].

У поетичних творах Симоненка яскраво простежуються образні загальнономовні метафори. Наприклад: «Хоч тепер по них вітри гуляють, / Хоч не чути співу солов'я, / Та вони весняні думи навівають, / І, немов струна, бринить душа моя» [6, с. 79]. «Хай життя вирує вітрами-бурунами, / В тому наша й сила – все перемогти» [6, с. 83]. «Часом в серці гріє буря, / Все струсне до дна – / І заплачеш, ніби дурень, / В свято від вина» [6, с. 106]. «Встає над нами сонце, як вставало, / Гудуть вітри в розгойданих дротах» [6, с. 245]. Таких метафор нами було виявлено шість. Щодо семантичних особливостей, більшість із наведених метафор побудовані на основі подібності поведінки та способу дії: душа бринить, життя вирує, буря гріє. Перенесення властивостей істот на явище природи лежить в основі метафоричної сполуки вітри гуляють.

Рідше автор вдається до використання стертих метафор: «Та пройду дні, гарячі й безнадійні, / І ми стаєм холодні та спокійні, / Такі собі чиновники черстві» [6, с. 94]. «І тому, як вечір наступає, / Ген за обрій сонце заповза» [6, с. 93]. «Приходять

ночі. Електричний пояс, / Немов зміюка, місто обвива» [6, с. 245]. «Встало сонце і впало в очі, / Хмари втому зняли з плечей» [6, с. 229]. Таких метафор нами виявлено чотири.

Найчисельнішу групу в аналізованих художніх текстах становлять індивідуально-авторські метафоричні сполучення. Проілюструємо прикладами: «Луг дихне в обличчя прохолоду, / Зірка скотиться і в лози упаде» [6, с. 99]. «Дивився б у очі карі / І щастя читав у них» [6, с. 101]. «Упала ніч така важка і чорна, / Холодні роси вимили траву» [6, с. 114]. «Тиха нічка за вікном заснула, / Щось черешня шепче при вікні» [6, с. 117]. В аналізованих нами творах виявлено 51 індивідуально-авторську метафору. Беручи до уваги семантичний чинник, наведені метафори поділяємо на такі групи:

1) метафоричні перенесення, побудовані на основі схожості поведінки

(всього – 20 метафоричних одиниць), наприклад: черешня шепче, вітри гуляють, луг дихне, упала ніч, волають гори, пробігли дні, вихор всівся, земля кричить, спали вітри, ступає ніч, тиша виповзала, вихор всівся, сопе димар, говорять могили, бубнявляють думки;

2) метафоричні перенесення, побудовані на основі подібності вияву почуттів (всього – 11), наприклад: ніч кричала, дерево галасує, бринить душа, щастя читав, вибухає душа, тішились хмари, лютувало зло, волають гори, душа горить, земля кричить, ридає ранок;

3) метафоричні перенесення, побудовані на основі подібності форми (всього – 2), наприклад: ріки в'ються, схрестилися дороги.

Висновки. Отже, авторська інтерпретація поетичних образів, явищ, подій зумовлює використання великої кількості художніх засобів і прийомів, із-поміж яких вагоме місце належить метафорі. Проведене нами дослідження дозволяє констатувати, що в художньо-літературному мовленні Василя Симоненка переважають індивідуально-авторські метафоричні перенесення, що свідчить про високий рівень його поетичного письма та ідіостилю. Без метафоричної насиченості неможливо створити асоціативні художні образи, як і неможливо досягти повного розуміння смислів тексту.

Література

1. Грищенко А. П. Сучасна українська літературна мова / за ред. Грищенко А. П. Київ : Вища школа, 2002. 438 с.

2. Дончик В. Г. Історія української літератури ХХ століття : у 2 кн. / за ред. В. Г. Дончика. Київ, 1998. С. 171-179.
3. Кравець Л. Динаміка метафори в українській поезії ХХ століття. Київ: Академвидав, 2012. 416 с.
4. Пустовит Л. Е. Лексико-семантическая структура метафоры : на материале украинской советской поэзии: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук / Л. Е. Пустовит. Київ., 1979. 34 с.
5. Рахилина Е. В. Когнитивный анализ предметных имен: семантика и сочетаемость. Москва, 2000. 360 с.
6. Симоненко В. Вибрані твори / Ткаченко А., Ткаченко Д. Київ : Смолоскип, 2012. 850 с.

Шафранська О. Ю., магістрантка

ХУДОЖНІ ВІЗІЇ МІСТА У ПРОЗІ ІВАНА ФРАНКА

Творчість Івана Франка є різноманітною та багатогранною. Його заслуга полягає в тому, що він одним із перших відійшов від традиційної для української літератури кінця ХІХ століття селянської тематики і наповнив свої художні тексти новими питаннями. Це були, зокрема, і проблеми самоствердження людини, особистості в умовах великого міста чи провінційного містечка, уміння використати наявні в місті можливості для самореалізації тощо. Тому, вважаємо, що наукове опрацювання урбаністичної проблематики в прозовому доробку автора може бути продуктивним та цікавим у контексті сучасних методологічних підходів.

Мета дослідження – біографічний, метод аналізу наукової літератури, елементи компаративного аналізу, імагологічного, структурного та архетипно-міфологічного методів.

Методи дослідження: біографічний, метод аналізу наукової літератури, порівняльно-історичний, типологічний, елементи компаративного аналізу, структурного та соціологічного методів.

Результати. Свою модель міста І. Франко показував як первинну стихійну урбанізацію – суто кількісне збільшення представників робітничого класу із низьким розвитком

самосвідомості. Це вчорашні селяни з низьким рівнем освіти та обмеженим світоглядом, які намагаються перенести селянський світогляд в нове місце, а місто сприймається ними суто як можливість заробити більше грошей. Вони не зацікавлені ані в розвитку міста, ані в розвитку себе в місті. Містечковий топос автор описує як видозмінений сільський: «Перед ними лежав Борислав, мов на тарелі. Невисокі під гонтям доми білілися до сонця, мов сріблява луска. Понад дахами де-не-де виднілися червоні тонкі і високі комини нафтарень, мов криваві пасмуги, сягаючи до неба. Далеко на другім кінці Борислава, на горбі, стояла стара церковиця під липинами і круг неї ще тислися останки давнього села» [3, с. 60]. Письменник часто робить акцент на згубності зміни свідомості людини-маргінала, для якої прагнення отримати максимальний прибуток будь-яким способом призводить до повного чи часткового духовного та морального падіння: Франко відображає події 70-80-х років XIX століття, коли в Галичині спостерігалось тільки зародження міських капіталістичних суспільних відносин. Він порівнює знайомі йому ранньокапіталістичні міста із містами західноєвропейськими, де ці відносини давно стали усталеними. Так, письменник у листі до О. Рошкевич зазначає, що хоче «представити у розвитку те, що тепер існує в зароді...» [4, с. 353].

Важливим є не стільки перехід від зображення селян до зображення робітників, скільки перехід від опису села як певного ментального конструкту до опису міста як уже іншого типу ментальності. Уже звідси в творі «Борислав сміється» визрівають конкретні образи людей. М. Ткачук зазначає: «В перших епізодах роману постає часово-просторовий континуум Борислава, даються його національні й соціальні характеристики.

Борислав набуває важливого смислового й конструктивного значення в семіосфері твору, стаючи героєм епосу нового часу, метафоризуючись, що відбито в назві твору – «Борислав сміється». Образ персоніфікований і символічний. Він об'єднує всі компоненти колізії, мотиви, фабульні й позафабульні структури роману, визначає його урбаністичний характер і колорит» [1, с. 175].

Звичайно, прикрити залишався той факт, що культурний рівень самих робітників, зображених у творі, не дозволяв їм бути вдумливими читачами Івана Франка. Проте вже наявність такої прози уже була першим кроком до підняття того самого

освітньо-культурного рівня. Місто як топос та одночасно ментальне утворення завжди приваблювало Франка як філософа та письменника, адже його скрупульозне дослідження дозволяло осмислити багато цивілізаційних процесів у їх еволюції, а відтак – і спрогнозувати майбутнє.

У своїх творах, переважно прозових («Бориславський циклі», «Борислав сміється», «Петрії і Довбошуки», «Перехресні стежки») І. Франко намагався утвердити думку про те, що народні злидні – це не лиха доля чи покарання за батьківські гріхи, а й наслідки невміння скористатися шансами, які отримує людина. Письменник описує Борислав як непоказне містечко, визріле з учорашнього села: «Перед ними лежав Борислав, мов на тарелі. Невисокі під гонтям доми білілися до сонця, мов сріблява луска. Понад дахами де-не-де виднілися червоні тонкі і високі комины нафтарень, мов криваві пасмуги, сягаючи до неба. Далеко на другім кінці Борислава, на горбі, стояла стара церковиця під липинами і круг неї ще тислися останки давнього села» [2, с. 60]. Місто створює можливість для робітників осмислити власний спосіб життя, поміркувати над можливостями його змінити. Так, головний герой Бенедьо Синиця, типовий міщанин, поступово приходить до усвідомлення того, що суспільний устрій необхідно змінювати і що він може активно до цього долучитися. Він переймається проблемами бориславських робітників, розуміє важливість створення ними кас взаємодопомоги.

У творі «Boa constrictor» Іван Франко змальовує генезу зародження та формування індустріальних міст на заході України, а також важливість цього процесу для розвитку людини та соціуму загалом. Місто Борислав сприяє об'єднанню людей, формування у них почутті спільності та відповідальності за загальну справу, усвідомлення власної значимості в колективі чи навіть ширше – в суспільстві. Письменник прагне створити панорамну картину зростаючого міста, бо саме бо саме тут зароджується новий тип економічних, соціальних, культурних та політичних відносин. Тут йдеться про поступовий злам ціннісних орієнтирів людини-маргінала, який вже тілом і думками перебуває в місті, а сутністю своєю залишається невпевненим у собі селянином, який просто отримав шанс мати хоч і несправедливий заробіток, однак усе ж вищий, нріж у селі. Така психологія дозволяє власникам засобів виробництва визискувати з людей та отримувати надприбутки: «Сліпа

жадоба грошей, заглушувала всякі інші чуття, <...> й манила тільки одною метою – багатство» [2, с. 318].

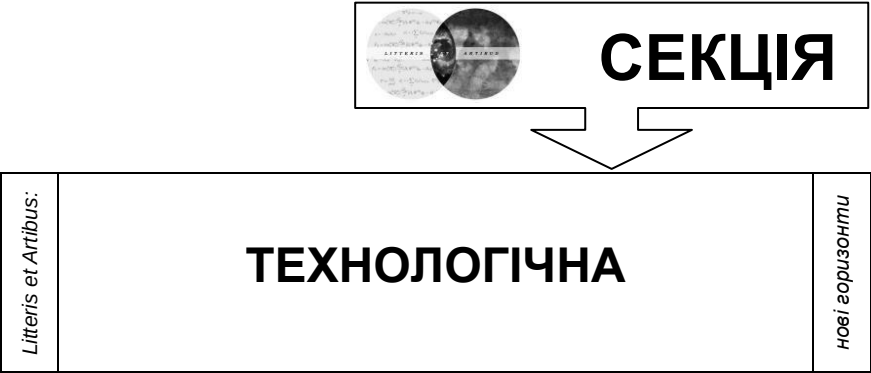
Попри те, що Іван Франко у творах «Терен у нозі», «Лесишина челядь» доповнив картини селянського побуту і вивів їх на широке поле екзистенційної проблематики, саме в його прозі зникло антагоністичне розмежування і самі дихотомії «наше – чуже», «мужиче – панське», «сільське – міське». Тобто в об'єктиві його уваги знаходиться людина, яка може потрапити в нове для себе середовище, набути його рис, але залишитися собою. Якщо колишній селянин стає міщанином, це не робить його автоматично носієм «чужого», радше навпаки – він привносить у місто частинку «свого». І те, що переважить, – вплив середовища на людину чи людини на середовище – залежить саме від волі, моральності та зусиль останньої.

У бориславському циклі І. Франка, як і в повісті «Пережесні стежки» показаний органічний зв'язок елементів у системі «людина – місто – суспільство». Причому місто якраз знаходиться у центрі, адже людина прагне розвиватися, спільний розвиток багатьох індивідів рухає суспільство, а зміни в суспільстві неодмінно позначаються на житті міста. Так, у творах показано зростання ролі робітничих мас, поступове зростання усвідомлення ними своєї ролі, місця в системі економічних, соціальних та політичних відносин.

Отже, прозовий дискурс І. Франка досить різноманітний. У творах письменника люди представлені як конформісти, що піддаються такому впливу, або ж нонконформісти, які трансформують міське соціальне, політичне, економічне середовище згідно зі своїми поглядами. Тим не менше, досвідчений читач може зрозуміти позицію самого автора щодо міста. Саме в ньому письменник вбачає середовище для розвитку українців. Місто дає можливості. Просто ними мають правильно скористатися правильні люди.

Література

1. Ткачук М. П. Жанрова структура прози Івана Франка (бориславський цикл та романи з життя інтелігенції) : моногр. дослідж. Тернопіль, 2003. 382 с.
2. Франко І. Я. Зібрання творів: у 50 т. Київ : Наукова думка, 1976. Т. 18 : Повісті та оповідання. 1978. 487 с.
3. Франко І. Я. Зібрання творів: у 50 т. Київ : Наук. думка, 1976. Т. 22 : Повісті та оповідання (1904–1913). 1979. 519 с.
4. Франко І. Зібрання творів: у 50 т. Київ : Наукова думка, 1976. Т. 49 : Листи (1886–1894). 1986. 810 с.

Баран С. М., магістрантка

ЗАСОБИ І ФОРМИ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

В Україні розпочато процес модернізації професійної підготовки майбутніх вихователів, спрямований на формування здатності швидко адаптуватися до нових вимог і підвищення якості освітньої діяльності в закладах дошкільної освіти, спроможних розширювати власні межі володіння науково обґрунтованими інноваційними педагогічними й інформаційними технологіями. Започатковані ці зміни давно, однак набувають нового переосмислення у зв'язку з виходом Проекту професійного стандарту вихователя закладу дошкільної освіти (2021).

Із поширенням у світі інформаційно-комунікаційних технологій і технічних засобів навчання доставка навчального матеріалу в закладах освіти зумовила виникнення та розвиток нового напрямку в освіті – дистанційного навчання, що ґрунтується на комп'ютерних і телекомунікаційних технологіях.

Мета дослідження – охарактеризувати вебресурси для дистанційного навчання як засоби і форми використання мережі Інтернет у формуванні професійної компетентності майбутніх вихователів ЗДО.

Методи дослідження: аналіз, порівняння, класифікація з узагальнення наукових положень філософської, психолого-педагогічної літератури.

Найбільш відомою концепцією дистанційної освіти, фокусом уваги якої стало питання можливості групового (колективного) навчання у процесі дистанційної освіти, є концепція, розроблена американським науковцем Майклом Муром (M. Moore). У педагогічній літературі вона відома під назвою теорія трансакціональної дистанції (Transactional Theory). Використання дистанційного навчання під час підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти передбачає

формування в них професійної компетентності. Вона стала окремим узагальненим показником професіоналізму як уміння особистості вільно орієнтуватися у складних умовах професії, оперувати суб'єктивними й об'єктивними її складовими, вводити нові способи здійснення діяльності, технології.

Ми розглядаємо формування професійної компетентності майбутнього вихователя ЗДО з урахуванням принципу єдності свідомості та діяльності: професійна свідомість розглядається як теоретична готовність майбутнього вихователя до професійної діяльності, яка обумовлює професійну діяльність як практичну підготовленість вихователя до виконання професійних обов'язків. Системне формування професійної свідомості в єдності з досвідом професійної діяльності дозволяє майбутньому вихователю ЗДО самостійно й ефективно досягати цілей своєї професійної діяльності. Найпоширеніший вебресурс для дистанційного навчання – платформа Moodle. Це безкоштовна відкрита система управління дистанційним навчанням, яка дозволяє використовувати широкий набір інструментів для освітньої взаємодії педагога, здобувачів освіти й адміністрації закладу освіти. Форми та засоби роботи з використанням цього вебресурсу обирає викладач, що займається підготовкою майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Важливо, щоб обрані форми та засоби роботи передбачали не тільки формування компетентностей у здобувачів вищої освіти, а й були спрямовані на забезпечення якісної міжособистісної взаємодії та комунікації між учасниками відеоконференції.

Сервіс Zoom використовують для індивідуальних і групових занять. Користувачі цього вебресурсу можуть використовувати додаток як на комп'ютері, так і на планшеті чи смартфоні. До відеоконференції може приєднатися будь-який користувач за посиланням або ідентифікатором конференції. Заняття можна запланувати заздалегідь, а також зробити посилання для постійних зустрічей у певний час. Найпоширеніші форми роботи: лекції-візуалізації, слайд-шоу, відеозвернення тощо. Серед засобів – робота з онлайн дошкою, сторітеллінг, показ відео, мультимедійних презентацій тощо.

LearningApps.org – онлайн-сервіс, який дозволяє створювати інтерактивні вправи, що необхідно використовувати в роботі з інтерактивною дошкою або як індивідуальні вправи для студентів. Також передбачає створення вправ різних типів на теми з питань дошкільної освіти. Конструктор Learning Apps.org

призначений для розробки, зберігання та використання інтерактивних завдань із різних курсів, що спрямовані на формування фахових компетентностей здобувачів вищої освіти. Серед форм і засобів роботи: лекції, розповіді, усні замальовки, відеоперегляд, робота в онлайн-режимі з науковими джерелами, робота в онлайн-бібліотеках, творчі вправи для використання інтерактивної дошки.

Результати. Дистанційне навчання передбачає кілька типів взаємодій із різними цілями: оперативне інформування; повідомлення нового матеріалу; уточнювальні запитання; коментарі до виконаних робіт тощо. Важливо створити таку комунікаційну структуру, яка була б гнучкою (кожен педагог має власний простір для викладання необхідних матеріалів, забезпечення взаємодій і відгуків студентів) і багатогранною (здобувачам вищої освіти не потрібно реєструватись у різнопланових системах, доступ відбувається з єдиного ресурсу чи порталу).

Висновки. Дистанційне навчання відбувається віртуально та відповідає запитам сучасного гіперінформаційного світу. На відміну від більшості традиційних навчальних середовищ, воно стимулює вміння працювати із друкованим, голосовим, аудіо-візуальним або цифровим контентом і є кроком до більш привабливої та доступної освіти, головними складниками якої є інтерактивність, мультимедіа, індивідуалізація, миттєвий зворотний зв'язок. Важливо, щоб були поєднані традиційні й інноваційні форми та засоби використання ресурсів мережі Інтернет у формуванні професійної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Література

1. Про затвердження Положення про дистанційне навчання : наказ Міністерства освіти і науки України від 25 квітня 2013 р. № 466. *Офіційний вісник України*. 2013. № 36. С. 202–206.

Борак І. В., аспірантка

ДО ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ІКТ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ МАЙБУТНІМИ МЕДИЧНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ

Вступ. Пошуки ефективних шляхів підвищення навчально-виховного процесу з кожним днем усе більше привертають увагу педагогів-практиків, науковців і методистів. Аналіз попередніх досліджень, який здійснювався в галузі покращення якості навчального процесу на основі використання інформаційних технологій показує, що ця проблема завжди буде актуальною та постійно вдосконалюватиметься у зв'язку зі стрімким розвитком інформаційних технологій. Проблемами інформатизації освіти займаються: В. Биков, М. Жалдак, І. Захарова, Ю. Машбиць, Н. Морзе, Є. Полат, С. Сисоєва, І. Роберт, Ю. Триус та інші.

Мета дослідження – висвітлити деякі аспекти використання ІКТ у процесі вивчення математики майбутніми медичними працівниками.

Як зазначає М. Бабиц, «сьогодні значно зросли вимоги до підготовки медичних сестер, фельдшерів і акушерів: новий якісний рівень знань, висока кваліфікація, обізнаність у різних галузях медицини, нестандартність мислення, висока відповідальність – це те, чого чекають від сучасної сестри милосердя її пацієнти, і те, що хотіли б бачити у своїх помічниках лікарі. Фельдшер чи медсестра повинні бути прикладом високого професіоналізму, безкорисливого служіння покликанню, загостреного почуття відповідальності. Вони повинні самовіддано виконувати свій професійний обов'язок, проявляти майстерність, щире співчуття і піклування, а зцілення хворого є святим обов'язком і особливим покликанням» [3, с. 237]. На парламентських слуханнях «Медична освіта в Україні: погляд у майбутнє» було зазначено, що «професійна підготовка майбутніх медиків здійснюється в Україні у 100 медичних навчальних закладах (з них: 23 медичних училища,

72 – медичних коледжів, 2 філії, 3 інститути медсестринства)». У цих медичних закладах навчаються майбутні медичні сестри в кількості понад 70,4 тисячі студентів. Щорічно випускається до 20 тисяч молодших медичних спеціалістів [4, с. 2]. Головною метою кожного з цих навчальних закладів є формування активного, втягненого в освітній процес студента, який вміє думати, співпрацювати, запитувати, допомагати, просити про допомогу, вести дискусію, аргументувати, аналізувати, робити висновки та висловлювати власну думку. Ще понад дві тисячі років тому Конфуцій сформулював наступні принципи навчання: «Те, що я чую – забуваю; те, що я бачу – пам'ятаю; те, що я роблю – розумію» [1]. Ці три прості твердження обґрунтовують необхідність використання ІКТ та інших сучасних методів навчання. Адже свідомо, зацікавлена позиція студента допомагає максимально засвоювати та використовувати знання, стимулювати розвиток мислення й уваги [2].

Важливо не лише, де знадобиться (і чи знадобиться взагалі) та чи інша тема заняття. Важливі розсудливість, гнучкість розуму, логічність думки, здатність прогнозувати певні ситуації, які виховуються під час її вивчення. Особливо це стосується занять із математики, але, на жаль, більшість майбутніх медичних спеціалістів відрізняються об'єктивним неприйняттям цієї дисципліни, вважаючи її досить складною, а дехто – і зовсім не важливою в подальшому житті. Тому забезпечити здобуття молодим поколінням математичної освіти в межах медичного коледжу – завдання складне й водночас дуже відповідальне. Для його успішної реалізації викладач повинен не лише відмінно володіти цим предметом, а й знати, як навчати: володіти сучасними педагогічними технологіями та знати сучасні методи формування математичних понять. Оскільки сучасне покоління сприймає комп'ютер дуже позитивно та має відповідні навички роботи з ним, то чому б не використати це викладачеві в освітніх цілях? Величезний банк програмних засобів навчання дає змогу підібрати цікавий матеріал для занять. Завдяки інформаційно-комунікаційним технологіям та мережі Інтернет студенти отримують можливість спільної роботи над різноманітними проектами, доступу до інформаційних джерел як в Україні, так і за її кордоном.

Усі ІКТ можна розділити на дві групи:

1) мережеві технології, які використовують локальні мережі та глобальну мережу Інтернет (електронні варіанти підручників, посібників, методичних рекомендацій, сервери дистанційного

навчання, що забезпечують інтерактивний зв'язок з учнями через інтернет);

2) технології, орієнтовані на локальні комп'ютери (навчальні програми, комп'ютерні моделі реальних процесів, демонстраційні програми, електронні задачники, контролювальні програми, дидактичні матеріали) [5].

Інформаційні технології можуть використовуватися на різних етапах проведення заняття: для висвітлення теми заняття; як супровід пояснення викладача; для спільного створення презентацій, публікацій, інших програмних продуктів; для контролю знань і підтримання інтересу до навчання. Ключові моменти, основні тези та необхідний ілюстративний матеріал сприяють концентрації уваги студентів. За словами психологів, незвичайна, яскрава, рухлива та звукова наочність не лише з перших хвилин зацікавлює, а й найкраще запам'ятовується. Презентація звільняє викладача від традиційного використання дошки. Для занять математики важливе застосування анімованих креслень, коли потрібно організувати роботу з графіками, довести теорему, зобразити схему розв'язку задачі. Усе це дає можливість ефектно подати інформацію, а значить, зацікавити студентів, зекономити час на записи на дошці, особливо, коли мова йде про подання великого об'єму інформації. Найбільш продуктивним є використання мультимедійних засобів під час вивчення тем із розділу геометрії, зокрема, під час побудови розрізів фігур, тіл обертання та під час опрацювання деяких тем із курсу алгебри: перетворення графіків функцій, обчислення визначених інтегралів, знаходження площ плоских фігур та об'ємів тіл обертання. Для того, щоб зекономити час на опитуванні студентів, зручно використовувати комп'ютерне тестування. Контроль знань у такій формі є актуальним у зв'язку з використанням тестів під час державної підсумкової атестації та на зовнішньому незалежному оцінюванні.

Висновки. Отже, на основі аналізу наукової літератури, можна стверджувати, що використання ІКТ на заняттях математики під час підготовки майбутніх медичних працівників сприяє перетворенню навчального процесу, роблячи його ефективнішим і привабливішим для студентів; стає творчим пошуком, від якого можна отримати як задоволення, так і відмінні знання. Воно допомагає стимулювати пізнавальну діяльність здобувачів освіти, диференціювати завдання з урахуванням індивідуальних можливостей кожного, обирати

зручний темп навчання, підвищувати оперативність, об'єктивність контролю й оцінки результатів навчання, виховувати навички самоосвіти, встановлювати міжпредметні зв'язки з інформатикою та іншими науками, розвивати інформаційно-комунікаційну компетентність. Сучасні інформаційні технології оптимізують організацію проектної діяльності, вчать сприймати комп'ютер як універсальний інструмент для роботи в будь-якій галузі людської діяльності, а головне, виводять студента за межі коледжу, надаючи величезні можливості для багатогранної освіти.

Перспективу подальших наукових пошуків вбачаємо в пошуку ефективних шляхів підготовки майбутніх медичних працівників в освітньому середовищі медичних коледжів.

Література

1. Пометун О. Сучасний урок : науково-методичний посібник. Київ : А.С.К., 2003. 214 с.
2. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : методичний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2003. 316 с.
3. Бабич М. Я. Формування професійних якостей майбутнього молодшого медичного спеціаліста як психологічна проблема. *Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки фахівців за соціономічним профілем* : матеріали наук.-практ. конф. Хмельницький, 2011. С. 102–103.
4. Матеріали парламентських слухань на тему: «Медична освіта в Україні: погляд у майбутнє». URL: kmu.edu.ua/medichna-osvita-v-ukrayini-poglyad-umajbutn (дата звернення: 24.03.2017).
5. Пушко О. В. Використання ІКТ на уроках математики. URL: <https://naurok.com.ua/vikoristannya-ikt-na-urokah-matematiki-92195.html>.

Бородіч М. Р., магістрантка,
Лесик С. І., магістрант

ОРГАНІЗАЦІЯ І ПРОВЕДЕННЯ ГУРТКОВИХ ЗАНЯТЬ ІЗ ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ ТА МАШИНОЗНАВСТВА

Освітні послуги з розвитку пізнання дитиною світу техніки пропонує науково-технічний напрям позашкільної освіти, який забезпечує набуття вихованнями, учнями і слухачами техніко-технологічних умінь і навичок, розширення наукового світогляду, підготовку до активної науково-дослідної роботи, оволодіння сучасною технікою та технологіями.

На сьогодні існують декілька типів зазначених закладів, у структурі яких є гуртки технічного моделювання науково-технічного напрямку технічного профілю позашкільної освіти – комплексні позашкільні заклади, центри позашкільної освіти, центри науково-технічної творчості учнівської молоді, будинки дитячої та юнацької творчості, станції юних техніків. Гурткова робота реалізується також у позаурочний час у закладах загальної середньої освіти [6].

Суспільна значущість і педагогічна актуальність усебічного гармонійного розвитку особистості та професійної орієнтації учнівської молоді у процесі гурткової роботи, її недостатня теоретична і практична розробленість, зокрема, у сфері технічного моделювання та машинознавства, а також потреба суспільства в якісному кадровому забезпеченні технічних галузей, зокрема в особистостях, спроможних творчо взаємодіяти в умовах нових викликів життя, зумовлюють актуальність вивчення вищезазначеної проблематики.

Мета дослідження – визначити базові підходи щодо організації та методичні особливості проведення гурткових занять із технічної творчості та машинознавства.

Методи дослідження: аналіз нормативних документів, психолого-педагогічної та методичної літератури, інформації з мережі Інтернет; спостереження й узагальнення передового педагогічного досвіду.

Результати. Науковцями досить широко висвітлено зміст та організацію діяльності закладів позашкільної освіти, але дослідженню методики навчання учнів технічному моделюванню та машинознавству приділено недостатньо уваги. Широкий спектр методичних аспектів діяльності позашкільних закладів освіти висвітлений у дослідженнях О. Биковської, О. Козирод, О. Пометун, Г. Пустовіта, О. Савченко, Т. Сущенко та інших.

На основі здійсненого аналізу науково-педагогічних, спеціалізованих видань і синтезованих результатів із виокремленої проблематики; у результаті вивчення вимог нормативної бази позашкільної освіти та виховної роботи нами визначено засадничі підходи щодо організації та методичні особливості проведення гурткових занять із технічної творчості та машинознавства.

З'ясовано, що робота закладів позашкільної освіти базується на загальних принципах теорії та методики навчання учнів, а також має специфічні риси організації гурткової роботи. Науковці-педагоги [3; 4; 5] визначають методику як сукупність засобів, форм і принципів використання методів, що слугують для глибокого усвідомлення важливих педагогічних проблем і пошуку способів їх розв'язання.

В основі методики лежить педагогічна система, яка має чітко визначені цілі навчання, засоби їх досягнення, правила та механізми застосування засобів. Основною характеристикою методики навчання є її спрямованість на підвищення ефективності навчання, вдосконалення освітнього процесу, інтенсивності, результативності, індивідуалізації. Методика навчання визначає шлях засвоєння навчального матеріалу у процесі опрацювання розділу, теми в межах навчальної програми [4].

У розрізі питання, що розглядається, є зв'язок процесу моделювання з технічною галуззю життя людства. Отже, слово *техніка* похідне від грецької «*techne*» (мистецтво, майстерність) – означає сукупність засобів, створених людством для обслуговування своїх потреб виробничого та невиробничого характеру. У техніці матеріалізовані знання та виробничий досвід, накопичені людством у процесі розвитку виробництва [2, с. 17].

На думку дослідників, промислова концепція технічного моделювання втілена в педагогічний процес, тотожна з ним за своїм змістом і завданнями у глобальному значенні. За

принципом аналогії виробничої галузі під час освітнього процесу гурткової роботи з технічного моделювання та машинознавства цілісно поєднуються всі напрямки технічної творчості. Однак під час ознайомлення здобувачів освіти з основними етапами та технологіями моделювання об'єктів праці головна спрямованість освітньої діяльності гурткових занять, на відміну від виробничого процесу, зосереджена на творчому підході у вирішенні завдань. Прагнення дитини проникнути в таємничі процеси руху коліс, польоту ракети, принципу руху підводного човна, а бажання зробити таку модель своїми руками – породжує пізнавальний інтерес до технічної творчості [1].

Форми організації творчої діяльності учнів, перевірки й оцінювання навчальних досягнень вихованців під час гурткової роботи відрізняються від тих, що традиційно застосовуються в закладах загальної середньої освіти, і передбачають право дитини на спробу та помилку, дають можливість реалізувати право перегляду можливостей у самовизначенні. Освітній процес гурткової роботи в позашкільному закладі будується на засадах розвивального навчання та забезпечує навчальну, виховну, розвивальну, інформаційну, соціальну та релаксаційну функції [5, с. 12].

Отже, гурткову роботу з технічної творчості та машинознавства варто розуміти як освітню діяльність учнів, пов'язану з процесом теоретичного та практичного опосередкованого пізнання світу техніки та технологій під час творчої реалізації природних і набутих здібностей із проєктування, конструювання, створення та використання об'єктів-моделей навколишнього світу засобами технічної творчості під час гурткової діяльності [3, с. 27].

Висновки. Методика навчання технічної творчості та машинознавства налаштована на ознайомлення та формування в учнів системи знань, умінь і навичок з основних напрямків технічної творчості у процесі розв'язання нескладних технологічних, організаційно-економічних, конструкторських, художньо-технічних завдань. Під час реалізації навчальної програми за допомогою новітніх технологій відбувається ознайомлення дітей із важливими та найбільш поширеними виробничими процесами, технічними професіями, об'єктами та явищами, способами пошуку креативних рішень у розв'язанні проблемних ситуацій. Методика навчання учнів технічному моделюванню характеризується базовим творчим підходом

керівника гуртка до моделювання процесу навчання учнів, розв'язанням поставлених технічних завдань під час виготовлення моделей, технічних і художньо-технічних об'єктів.

Тому процес гурткової роботи, зокрема з технічної творчості та машинознавства, необхідно розпочинати з чіткого розуміння результату, створення віртуальної моделі гармонійної особистості учня з набором таких властивостей, як громадянська позиція, грамотність, уміння нестандартно мислити і швидко та конструктивно діяти у складних ситуаціях, випромінювати нові ідеї, наявність високого рівня розвитку пізнавальної та творчої активності, спрямованості на саморозвиток і самовдосконалення.

Література

1. Биковська О. Позашкільна освіта : сучасні теоретико-методичні основи. *Освіта*. 2016. № 34–35. С. 4–5.
2. Горохів В., Симоненко О. Соціальні та методологічні проблеми нової техніки і технології. *Питання філософії*. 1988. № 1. С. 14–17.
3. Козирод О. Поняття і сутність методики навчання учнів технічному моделюванню в закладах позашкільної освіти. *Педагогічні науки*. Полтава. 2019. С. 24–31.
4. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.
5. Пустовіт Г. Деякі аспекти методології позашкільної освіти. *Шлях освіти*. 2000. № 2. С. 11–15.
6. Семенов О. Освітнє середовище сучасного позашкільного навчального закладу : теоретико-методологічний аспект. *Гірська школа українських Карпат*. 2016. № 14. С. 68–72.

Гапонюк М. М., магістрантка

ВИКОРИСТАННЯ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ СЕРВІСУ GOOGLE CLASSROOM З МЕТОЮ МОНІТОРИНГУ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ З БІОЛОГІЇ

Вступ. Сьогодні спостерігається масове впровадження в освітній процес інформаційно-комунікаційних технологій. Використання нових освітніх технологій, зокрема технологій дистанційного навчання, викликане змінами потреб суспільства у фахівцях, здатних вільно використовувати навички пошуку, обробки та використання потрібної інформації. Сучасна світова практика демонструє тенденцію до модифікації традиційних форм організації навчального процесу.

У добу інформатизації суспільства школа користується традиційними методами навчання та впроваджує в навчальну діяльність нові технології. Таку змогу надає нам інтернет. Він стає простором, де є практично будь-яка інформація, у всіх її формах і проявах: фотографії, музика, відео, тексти та ін. З модернізацією сфери освіти доступ до мережі Інтернет отримали майже всі учасники освітнього процесу. Учителі сьогодні може ефективно використовувати можливості служб Google, зокрема програму Google Classroom, однією із функцій якої є складання тестів.

Мета дослідження – проаналізувати можливості використання Google Classroom із метою організації тестового контролю учнів під час вивчення біології.

Методи дослідження: анкетування учнів, спостереження, аналіз науково-методичної літератури.

Результати. Програма Google Classroom працює в режимі офлайн і завдяки функції локального кешування учні можуть переглядати список поточних справ без підключення до інтернету. Також надається можливість встановити програму на пристроях Android, iPhone або iPad, що дає змогу використовувати Google Classroom на уроці та здійснювати

керування навчальним процесом за допомогою мобільних пристроїв [2].

Завдяки Google Classroom учитель створює нові завдання, використовуючи ресурси Google Apps for education (тести, анкети, таблиці для одночасної групової роботи онлайн тощо), додає посилання на завдання із зовнішніх ресурсів, залишає коментарі, приймає письмові роботи та відправляє роботи учнів на доопрацювання, коригує терміни виконання навчальних завдань [3].

Через Google Classroom відбулася повна відмова від використання зошитів, усі навчальні матеріали та роботи учнів, у тому числі й результати групової роботи на уроці, зберігаються в резервній папці хмарного сховища Google Drive. Учитель створює один документ, платформа розповсюджує індивідуальні копії документа для кожного учня у класі.

Ця програма широко використовується з метою здійснення тестового контролю знань і умінь учнів із біології. Тести є невід'ємною частиною педагогічного процесу, зокрема, під час навчання біології, тому що саме природничі знання визначаються переважно кількісно, на відміну від гуманітарних, що визначаються, в основному, якісно.

Сучасна форма тестового контролю є узагальненою базовою моделлю навчання, яка передбачає відтворення навчальні результати: від жорсткої фіксації навчальних цілей – до представлення зразків засвоєння. У програмі Google Classroom найчастіше використовуються тести різних видів: з однією правильною відповіддю, із множинним вибором, на відповідність, на визначення послідовності. Найбільше завдань дається з однією правильною відповіддю [1]. Одна правильна відповідь, на наш погляд, надає однозначності змісту тестового завдання. Завдання множинного вибору має певні труднощі – не завжди вчителю зрозуміло, яку кількість варіантів відповідей можна вважати прийнятною та ін.

Нами вивчалось ставлення учнів 7 класу до тестового контролю у програмі Google Classroom під час вивчення шкільного курсу зоології. Було опитано 22 учні.

На запитання «Чи любиш ти виконувати тести?» переважна більшість (92,4 %) опитаних відповіли ствердно, і лише 7,6 % учнів відповіли, що тести вони виконувати не люблять.

Нами було з'ясовано, чому тести подобаються учням. Найчастіше були відповіді, пов'язані зі зрозумілістю процесу тестування та цікавими завданнями в тесті: «цікава робота»,

«цікаві завдання та запитання», «захопів завдання на кмітливість».

Школярі зазначили, що їм краще працювати з тестовими завданнями (82,9 %). Учні звернули увагу на те, що тести дають змогу повторити, закріпити знання та вміння (62,2 %). На можливість перевірити свої знання звернули увагу 36,6 % учнів, а на можливість систематизації знань – 28 %.

Серед недоліків у тестах учні виділили недостатню кількість часу: «У них треба робити все на час і треба встигнути зробити все». 11,6 % школярів звернули увагу на те, що тести орієнтують на самостійність, активність і самоконтроль: «Ми робимо все самі», «Треба перевіряти себе». Дітям сподобалося те, що в тестах треба мало писати (зазначили 9,2 % учнів).

Серед побажань, які учні давали вчителю щодо укладання тестів, були такі: «Щоб тестів було більше» (36,2 %), «Щоб у тестах були кросворди та ігри» (18 %), «Щоб у них було більше завдань на кмітливість» (12,3 %).

Висновки. Сервіси Google є незамінним інструментом під час організації як індивідуальної, так і групової роботи у процесі навчання. Тестовий контроль за допомогою програми Google Classroom вимагає подальшого вдосконалення під час вивчення біології в закладах загальної середньої освіти.

Література

1. Бойко В. Програмні засоби для проведення тестового контролю знань. URL : <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1821>.
2. Гриценко В. Використання сервісу Google Classroom для управління освітніми процесами. URL: <http://www.kspu.kr.ua/ua/ntmd/konferentsiy/2015-10-06-06-17-54/sektsiia-4/3930-vykorystannya-servisu-google-classroom-dlyaupravlinnya-osvitnimy-protsesamy>.
3. Дишлева С. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та їх роль в освітньому процесі. URL: <http://osvita.ua/school/method/technol/6804/>.

Колісецький С. М., викладач

ІНДУСТРІАЛЬНИЙ ПАРК: СУТНІСТЬ, ЗНАЧЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Вступ. Проблема послаблення в економіці України, зношеності основних засобів українських підприємств протягом останніх років потребують пошуку нових способів для покращення економічної ситуації у країні та тих, що здатні стимулювати технологічне оновлення українських підприємств.

Створення індустріальних парків – це один із таких методів, що дозволяє розвивати реальний бізнес і вкладати кошти в новітні технології на кращих умовах.

Розвиток індустріальних парків створює можливості для розбудови промисловості та регіонів, покращення співпраці між підприємствами, інвесторами, органами місцевого самоврядування, інституціями економічного розвитку та іншими зацікавленими сторонами.

Мета дослідження – розкрити сучасний стан розвитку індустріальних парків в умовах децентралізації.

Методи дослідження:

- аналіз теоретичних джерел з проблеми дослідження;
- аналіз результатів діяльності;
- кореляційного аналізу;
- системного аналізу.

Результати дослідження. Індустріальні парки є рушієм розвитку регіонів, інструментом залучення інвестицій в економіку, розробки та впровадження нових інноваційних і конкурентних виробництв, підвищення інвестиційної привабливості та зростання економічної спроможності регіонів, що дозволяє: підвищити якісні та кількісні показники виробничої культури території, знизити рівень безробіття та покращити соціально-економічний рівень населення відповідних територіальних громад.

Індустріальні парки – це окремі (спеціальні) промислові території зазвичай із готовою до використання інженерною,

транспортною інфраструктурою, спрощеними регуляторними процедурами та пакетом стимулів, які спрямовані на розвиток виробничих і науково-дослідних підприємств.

Закон України «Про індустриальні парки», який був прийнятий Верховною Радою у 2012 році визначив організаційно-правові засади створення, розвитку та функціонування індустриальних парків на території України.

Відповідно до Закону України «Про індустриальні парки» індустриальний парк (ІП) – це облаштована відповідною інфраструктурою територія, у межах якої учасники ІП можуть здійснювати: господарську діяльність у сфері переробної промисловості, науково-дослідну діяльність і діяльність у сфері інформації та телекомунікації [1].

Країни зацікавлені надавати державну підтримку і створювати надпотужні стимули для створення, розвитку та функціонування індустриальних парків. За розрахунками експертів, у світі інвестори вкладають в 1 гектар площі індустриального парку, в середньому, від 1,0 до 5,0 млн. доларів і створюють від 20 до 50 робочих місць [2].

Це перевірений часом і світовим досвідом механізм індустриалізації економіки, залучення фінансів, збільшення зайнятості населення, підтримки регіонального розвитку, співпраці з місцевими виробниками, сприяння малому та середньому бізнесу.

Світовий досвід є позитивним, за нього індустриальні парки стають важелями, які здатні залучити до регіонів потужних інвесторів, новітні технології, завдяки чому скорочується безробіття та поповнюється бюджетна скарбниця. Так, уряди багатьох країн, регіональна та місцева влади використовують цей інструмент (а також інші типи спеціальних економічних зон) для впровадження своїх стратегій і завдань із розвитку економіки.

Для того, щоб залучити інвесторів до розвитку індустриальних парків різні країни, використовують доволі широкий перелік інструментів-стимулів: надання податкових канікул, митних пільг, підготовка кваліфікованих кадрів, доступ до транспортної та логістичної інфраструктури і співфінансування інвестиційних проєктів (наприклад, трансфери, пільгові кредити тощо).

Насамперед підтримка діяльності індустриальних парків зі сторони держави та місцевої влади має полягати у створенні інженерної інфраструктури, підключення до газопостачання,

води, електричної та теплової енергії, забезпечення функціонування водовідведення, підведення та налагодження транспортної інфраструктури (автомобільні дороги, порти, аеропорти, залізничні колії), розбудові адміністративних будівель, складських приміщень тощо.

Висновки. Індустріальний парк є однією з моделей розвитку інноваційної й інвестиційної діяльності, що активно проводиться у світі.

Створення індустріальних парків в Україні сприятиме економічному зростанню, збільшенню обсягів інвестицій, активізації інвестиційної діяльності, стимулюванню розвитку промислового виробництва, створенню нових високотехнологічних виробництв і сотень тисяч робочих місць, збільшенню обсягів та асортименту продукції, яка йде на експорт, підвищенню конкурентоспроможності економіки та покращенню добробуту громадян України.

Література

1. Закон України «Про індустріальні парки» від 21.06.2012 р., № 5018-VII. URL: <http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5018-17>.

2. Індустріальні парки в регіонах України URL: <http://www.ukrproject.gov.ua/page/%D1%96ndustrialni-parki-v-regionakhukraini>.

Олексюк М. П., к. пед. н., доцент
кафедри теорії і методики трудового
навчання та технологій,
Петрик Р. О., магістрант

ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧИХ ПРОЄКТІВ У ФОРМУВАННІ ПРОЄКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасний ринок праці зорієнтований на творчу й інтелектуально розвинену особистість, яка здатна приймати цікаві, нові рішення, швидко й ефективно розв'язувати поставлені завдання, вміло орієнтуватись у застосуванні

новітніх технологій. Зміни, внесені в навчальну програму з трудового навчання, спрямовані на виявлення та розвиток творчої й інтелектуально розвинених особистостей, серед яких особливе місце належить учителям технологій.

Усе це вимагає особливих підходів до методики трудового навчання, головною метою якої є забезпечення підготовки учнів до трудової діяльності в різних сферах виробництва та домашньому господарюванні; залучення учнів до творчої інтелектуальних і технологічних робіт; формування навички розв'язання творчих практичних завдань. Метою освітньої галузі «Технології» є формування та розвиток проектно-технологічних компетентностей для реалізації творчого потенціалу учнів і їх соціалізації в суспільстві. Провідним напрямом реалізації нового змісту трудового навчання, як зазначено в Державному стандарті освітньої галузі «Технологія», є проектно-технологічна діяльність, яка інтегрує всі види сучасної діяльності людини: від появи творчого задуму до реалізації готового продукту. Необхідність застосування проектною діяльністю в сучасній освіті зумовлена очевидними тенденціями в освітній системі до повноцінного розвитку особистості учня, його підготовки до реальної діяльності [3, с. 4–5].

На відміну від інших систем трудового навчання, до структури проектно-технологічної діяльності належать такі підструктурні елементи, як моделювання, конструювання, економічні, екологічні та маркетингові розрахунки, тому така цілеспрямована діяльність суб'єкта і спецметодика вивчення об'єкта можуть дати потрібний результат у розвитку учня [1].

Організація проектно-технологічної діяльності дає змогу повніше забезпечити сучасні вимоги до розвитку особистості, врахувати його індивідуальні інтереси і здібності, засвоїти не тільки конкретні трудові дії, але й навчити розв'язувати різноманітні задачі в системі.

Т. Куценко акцентує, що метод проектів передбачає самостійну творчу роботу учнів, виконувану під керівництвом учителя. Важливо, щоб проекти були реальними та доступними для реалізації школярами. Практичне втілення проектів передбачає обов'язкове складання обґрунтованого плану дій кожного з учнів на основі виявлених можливих рішень проблеми й обговорення найбільш оптимального шляху її реалізації. Завдання вчителя при цьому добитися самостійності учнів на всіх етапах – від ідеї до її втілення [2].

Проблема запровадження методу проєктів у навчальний процес знайшла відображення у працях і наукових публікаціях вітчизняних вчених, зокрема О. Коберника, С. Ящука, С. Гончаренка, В. Панчука, В. Сидоренка та ін.

Мета дослідження полягає у визначенні та теоретичному обґрунтуванні теоретичних і методичних засад формування проєктно-технологічних компетентностей майбутніх учителів технологій як головного чинника поліпшення їхньої професійної підготовки.

У дослідженні використано комплекс **методів**: порівняльний, перспективний аналіз філософської, психолого-педагогічної та методичної літератури з досліджуваної проблематики з метою вивчення концептуальних положень, базових понять і категорій дослідження; теоретичний аналіз документів із проблем підготовки майбутніх учителів технологій, вивчення навчальних планів, програм, методичних посібників і рекомендацій для визначення сучасного стану досліджуваної проблеми, обґрунтування особливостей формування проєктно-технологічних компетентностей майбутніх учителів технологій; аналіз теорій і методик для виявлення шляхів покращення підготовки майбутніх фахівців; педагогічне спостереження, бесіди з науково-педагогічними працівниками й аналіз практики діяльності педагогічних ЗВО щодо можливостей удосконалення освітнього процесу.

Термін «проєкт» – це кинутий уперед задум, ідеальний образ передбачуваного або можливого об'єкта, як план, задум будь-якої дії тощо.

В основі проєктної технології лежить розвиток пізнавальних навичок учнів, унікальності та самобутності кожного школяра, його творчого мислення, пізнавальної самостійності, наполегливості, творчості, спрямованості на кінцевий результат, уміння самостійно конструювати свої знання й орієнтуватися в інформаційному просторі, що дозволяє кожному учневі будувати власну освітню траєкторію.

Результати впровадження проєктних технологій повинні бути відчутні: якщо це теоретична проблема, то конкретне її розв'язання, якщо практична – конкретний результат, готовий до впровадження. Отже, суть проєктної технології – стимулювання інтересу учнів до певних проблем, які передбачають володіння визначеною сумою знань і через проєктну діяльність, яка передбачає розв'язання однієї або цілої низки проблем, практичне застосування отриманих знань. Метою застосування

проектних технологій на уроках трудового навчання є створення вчителем таких умов під час освітнього процесу, за яких його результатом є індивідуальний досвід творчої проектно-технологічної діяльності школяра [3, с. 8-9]. Участь учнів у проектній діяльності вже стимулює виявлення ними творчих здібностей, але водночас обов'язковим є застосування набутих знань.

У процесі використання проектних технологій учень має як засвоїти необхідні знання та вміння, так і навчитися використовувати ці знання на практиці. Отже, мета творчих проектів – сприяти самостійному формуванню інтелектуальних, спеціальних і загальнокультурних знань і вмінь учнів. Це ще раз підтверджує, що проектні технології орієнтовані на творчу реалізацію особистості. Адже від того, наскільки правильно буде організована ця діяльність учнів із позиції вчителя, настільки вона буде приносити задоволення школярам у процесі виконання роботи, але все ж основне – давати поштовх для їх майбутньої діяльності.

Результати дослідження. Для здійснення проектно-технологічної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах потрібно підготувати майбутніх учителів до її організації. Підготовка майбутніх учителів технологій передбачає вивчення освітнього компонента «Практикум з художньої обробки матеріалів» на 4 курсі, під час вивчення якої вони ознайомлюються зі змістом, етапами й особливостями виконання та захисту власних творчих проектів. Але виконання таких творчих проектів потребує наявності певних знань і вмінь, які, на нашу думку, здобувачі вищої освіти можуть отримувати саме під час вивчення на 2 курсі освітнього компоненту «Теорія і методика трудового навчання та технологій».

Сьогодні не визначено остаточний зміст такої дисципліни та не розроблена послідовність вивчення тем, методика формування знань і вмінь, яка б орієнтувалася на сферу діяльності вчителів технологій. На нашу думку, вивчення освітнього компонента «Практикум з художньої обробки матеріалів» майбутніми вчителями технологій повинно мати на меті ознайомити здобувачів вищої освіти з видами рукоділля, основними законами композиції, принципами гармонійної побудови формоутворення, пропорцією й етапами проектування виробів. Варто пам'ятати, що зміст освітнього компонента повинен будуватися як комплексна цільова програма, орієнтована на здобуття майбутніми вчителями

технологій необхідних знань і вмінь, але водночас не перенавантажений зайвою інформацією.

Підготувати здобувачів вищої освіти до здійснення майбутньої проектно-технологічної діяльності допомагають лабораторні роботи з освітнього компонента «Практикум з художньої обробки матеріалів», які формують інтерес і мотивацію до навчальної діяльності та надають необхідні вміння та навички для виконання власних творчих проєктів. Під час виконання лабораторних робіт майбутні вчителі навчаються виконувати композиції з використанням геометричних форм, природного аналога, розробляти об'ємні композиції, відтворювати фактури матеріалів. Майбутні вчителі технологій відчують у собі потенційні можливості підвищення ефективності своєї професійної підготовки та можливість реалізувати свої творчі й інтелектуальні здібності, а також формування проектно-технологічних компетентностей.

Висновки. Знання та вміння, здобуті під час вивчення освітнього компонента, який входить до циклу професійно-практичної підготовки бакалаврів технологічної освіти, значно полегшить здобувачам вищої освіти виконання всіх чотирьох етапів творчого проєкту на 4 курсі, а також неодмінно допоможуть в роботі з учнями під час проходження педагогічної практики та в майбутній професійній діяльності. Саме тому виникає потреба в розробці відповідного навчально-методичного забезпечення, яке б орієнтувалося на професійну діяльність майбутнього вчителя технологій.

Література

1. Коньок М. М. Проектно-технологічна діяльність учнів на уроках з трудового навчання. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Випуск 53. Серія : Педагогічні науки.* Чернігів : ЧДПУ, 2008. С. 97–100.
2. Куценко Т. Метод проєктів у навчальній діяльності школярів. *Трудова підготовка в закладах освіти.* № 4. 2006. С. 25–29.
3. Методика трудового навчання: проектно-технологічний підхід : навч. посіб. / Бербец В. В., Дубова Н. В., Коберник О. М., Кравченко Т. В. та ін. / за заг. ред. О. М. Коберника, В. К. Сидоренка. Умань : РВЦ Софія, 2008. 215 с.

Олексюк М. П., к. пед. н., доцент
кафедри теорії і методики
трудового навчання та технологій,
Плетюк Л. М., магістрантка

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАКТИЧНИХ МЕТОДІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Вступ. На уроці трудового навчання вчителю необхідно впроваджувати та реалізовувати практичні методи. Адже, з однієї сторони, учні вивчають теоретичну базу, створюють моделі проєктів, навчаються складати бізнес плани, а з іншої, відтворюють усю базу знань на практиці. Тому для ефективного засвоєння матеріалу необхідно правильно поєднувати теорію з практикою.

Ефективність уроків трудового навчання насамперед залежить від уміння вчителя реалізувати практичні методи навчання в освітній процес, оскільки сама структура уроку праці спрямована на виконання практичних операцій. Практичні методи трудового навчання формують в учнів компетентності під час виконання поставлених завдань, різних технологічних операцій і прийомів у роботі. Знання учнів на уроках трудового навчання виступають теоретичною основою дій, які виконуються ними.

Методами трудового навчання можна назвати спільну діяльність учителя й учнів на уроці, під час якої досягається головна мета, засвоюється вивчений матеріал, формуються трудові компетентності, виховується любов до праці, розвиваються творча уява та пізнавальні здібності.

Успішність реалізації практичних методів у трудовому навчанні значною мірою залежить від доцільного вибору методичних прийомів, тобто частин методів щодо виділення головного, порівняння, узагальнення, а також від наявності різноманітного обладнання для проведення уроків (зразки, схеми, таблиці, матеріали й інструменти) відповідно до змісту та вимог програми.

Аналізуючи досвід роботи вчителів трудового навчання, зокрема вчителя І. С. Галян, можна зробити висновки, що успішність процесу навчання й ефективності реалізації практичних методів в освітньому процесі повністю залежить від матеріальних передумов. За умови впровадження інформаційних технологій на уроках трудового навчання учень стає повноправним учасником учбового процесу, його досвід служить основним джерелом навчального пізнання. Велика перевага надається використанню сучасних методів навчання. Їх впровадження спонукає учнів до самостійного пошуку та вирішенню освітніх проблем, розв'язку поставлених завдань [1].

Мета дослідження – проаналізувати та дослідити особливості реалізації практичних методів на уроках трудового навчання, визначити ефективність впровадження практичних методів у школі.

Методи дослідження: вивчення й узагальнення методичної літератури, методичних посібників і рекомендацій для визначення сучасного стану досліджуваної проблеми, обґрунтування особливостей ефективності впровадження практичних методів, спостереження й аналіз функціонування освітнього процесу, бесіди з науково-педагогічними працівниками, узагальнення та пояснення шляхів вирішення проблеми.

Уміння самостійно виконувати практичні роботи формується на основі розвитку загальних трудових умінь і залежить від рівня їх усвідомлення учнями. Доцільно застосовувати на уроках трудового навчання те, що допомагає учителю й учням: слово вчителя, підручники та навчальні посібники, наочні та дидактичні матеріали.

Для того, щоб засвоєння учнями практичних умінь і навичок було ефективним, необхідно використовувати різні наочні матеріали. Ефективність застосування наочного методу на уроках трудового навчання значною мірою залежить від умінь вчителя керувати процесом сприймання учнями об'єктів трудових дій і зображень. Уроки трудового навчання дають змогу вчителю не тільки пояснити теоретичний матеріал, а й показати учням обладнання, продемонструвати виконання різних технологічних операцій [2].

Реалізація практичних методів на уроках трудового навчання стає ефективною за використання в освітньому процесі різних методів навчання.

Питання удосконалення змісту й методики трудового навчання відображені в дослідженнях О. Білоблочного, І. Волощука, В. Дідуха, Г. Левченка, Ю. Кирильчука, В. Сидоренка, Г. Терещука, Д. Тхоржевського, О. Коберника та ін. Для того, щоб розвивати інтерес учнів, успішно розв'язувати завдання, необхідно зробити процес навчання й виховання найбільш ефективним, впроваджуючи у свою роботу інтерактивні методи навчання, нові інформаційні технології та різні види дидактичних засобів навчання [3].

Цибулько Г. Я. у своїх роботах дотримується думки, що інтерактивні методи сприяють якісному засвоєнню нового матеріалу. До них належать: вправи, що носять творчий характер; групові завдання; освітні, рольові, ділові ігри, імітація; уроки-екскурсії; уроки-зустрічі з творчими людьми та фахівцями; заняття, спрямовані на творчий розвиток; уроки-спектаклі, створення фільмів, випуск газет; використання відеоматеріалів, інтернету, наочності; вирішення складних питань і проблем за допомогою методів «дерево рішень», «мозковий штурм» [3]. Тобто використання більшої кількості методів навчання та поєднання їх практичних і теоретичних різновидів сприяє ефективнішому засвоєнню учнями матеріалу і створенню позитивної атмосфери на уроках праці. Звичайно, основну роль відіграють практичні методи навчання: вправи, практичні та лабораторні роботи, тому на їх впровадження виділяється більша частина освітнього процесу.

Результати дослідження. Основним критерієм для ефективності реалізації практичних методів на уроках трудового навчання є наявність навчально-матеріальної бази школи. Тому насамперед для проведення повноцінних занять праці у школі необхідно облаштувати шкільні майстерні відповідним обладнанням. Адже, на відміну від інших навчальних предметів, для трудового навчання характерним є те, що учні не лише засвоюють знання та набувають практичних вмінь і навичок, а й виготовляють різні вироби. Джерелами знань виступають матеріали, предмети (вироби), знаряддя праці та технологічні операції. Тому на матеріальне забезпечення шкільної майстерні потрібно звертати велику увагу.

Застосування різних методів навчання на уроках праці дозволяє зробити освітній процес більш цікавим і різноманітним. Це допомагає вчителю краще оцінити здібності та знання учнів. Діти вчать ся шукати нові шляхи вирішення

поставлених завдань, активніше виконують роботу на уроці, позитивно налаштовані на зміни.

Висновки. Практичні методи навчання відіграють важливу роль у формуванні й організації освітнього процесу. Під час їх використання необхідно враховувати закономірності освітнього процесу, сучасні організаційні, методологічні та методичні вимоги до нього, характер і зміст конкретної навчальної дисципліни, рівень підготовленості педагогів і учнів та інші об'єктивні й суб'єктивні умови. Зрозуміло, що один метод не розв'язує всіх проблем, якщо не використовується творчо, у взаємозв'язку з іншими методами. Тому потрібно креативно і творчо ставитися до організації уроків трудового навчання.

Література

1. Галян І. С. Використання інформаційних технологій на уроках трудового навчання. Департамент освіти Хмельницької міської ради методичний кабінет Навчально-виховний комплекс № 2. Хмельницький, 2020. 22 с.
2. Мерсіянова Г. М. Професійно-трудове навчання у спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах для розумово відсталих дітей : посібник. Київ : Педагогічна думка, 2012. 80 с.
3. Цибулько Г. Я. Інноваційні методи навчання при викладанні предмета технології. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2015. № 52.

Олексюк М. П., к. пед. н., доцент
кафедри теорії і методики трудового
навчання та технологій,
Разумей М. А., студент

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Вступ. Особливістю сучасного навчання є вміння і здатність людини до самодисципліни, самонавчання та відповідальності, власного самостійного пошуку інформації упродовж усього

професійного життя. Головне завдання освіти нашого сьогодення – вдало підготувати молоде покоління до життя і професійної діяльності вже в новому, високорозвиненому інформаційному середовищі, а також ефективному використанню її можливостей. Процес перетворення сучасної цивілізації в інформаційне суспільство актуалізує насамперед проблему формування інформаційно-цифрової компетентності особистості, яка сьогодні стає основним чинником як ефективності повсякденного життя, так і її трудової діяльності зокрема.

«Інформаційно-цифрова компетентність передбачає впевнене та водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій і мережевих ресурсів для створення, обробки, пошуку, обміну інформацією на уроках і в позаурочний час» [1]. Формування в учнів цієї компетентності дасть можливість задовольнити головну вимогу до якості освіти – знати й уміти орієнтуватися у світовому інформаційному просторі, володіти навичками роботи з великими обсягами інформації, яка постійно змінюється, а також володіти інформаційною культурою.

Отже, для успішної адаптації в сучасному інформаційному суспільстві важливо навчити учнів застосовувати інформаційно-цифрові технології (ІЦТ) для набування нових знань і їх практичної реалізації, критично осмислювати та використовувати інформацію, що передбачає оволодіння засобами інформаційних комунікацій під час навчальних занять у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО), зокрема на уроках трудового навчання.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні методичних особливостей формування інформаційно-цифрової компетентності учнів на уроках трудового навчання.

Використання ІЦТ у процесі планування, організації та проведення уроків трудового навчання дає можливість: активізувати когнітивно-креативну діяльність учнів; індивідуалізувати процес навчання; здійснювати у школі моніторинг учнівських результатів навчання; створювати комфортні для учнів психологічні умови під час тестування (у процесі проведення контролю та здійснення самоконтролю); використовувати інформаційну базу глобальної мережі Інтернет та локальні шкільні мережі.

Водночас інформаційно-цифрові технології сприяють реалізації на уроках трудового навчання міжпредметних

зв'язків. Зокрема, бесіди з учителями та власні спостереження за діяльністю учнів показали, що праця школярів у навчальних майстернях стає більш творчою і згуртованою, а вміння застосовувати знання з інших предметів у процесі виконання практичних завдань із трудового навчання характеризують глибоке розуміння програмного матеріалу.

Результати дослідження. Вивчення й аналіз шкільної практики, методичних і наукових джерел дозволили виокремити суперечності між недостатнім рівнем сформованості ІЦК педагогів і вихованців та об'єктивною необхідністю розвитку ключових компетентностей учителів та учнів. У сучасних дослідженнях вчені зазначають, що подолати суперечності можливо лише за умови ефективного використання інформаційних засобів мережових комунікацій. При цьому їх основною перевагою є інтерактивність, яка надає можливості для залучення учнівської молоді до якісних продуктивних дій з удосконалення знань, умінь, навичок, способів діяльності та сприяє створенню комфортних умов для навчання.

Дослідження показало, що раціональне поєднання ІЦТ із традиційними засобами та методичними прийомами на уроках трудового навчання забезпечує позитивний педагогічний ефект, сприяє підвищенню інтересу учнів до навчання, їх активності, допомагає вирішувати завдання формування та корекції особистісних якостей учнів, а в результаті – формує інформаційно-цифрову компетентність школярів.

Висновки дослідження. Проведене дослідження дає можливість сформулювати такі висновки:

- одним із головних завдань сучасної шкільної освіти є формування інформаційно-цифрової компетентності учнів, що актуалізує обрану тему дослідження;
- необхідність формування інформаційно-цифрової компетентності учнів на уроках трудового навчання засобами ІЦТ зумовлює потребу в конкретизації понятійного апарату;
- під соціальними мережами, які доцільно використовувати в освітньому процесі, доцільно розуміти Інтернет-програми, що допомагають учням і педагогам встановлювати зв'язки та спілкуватися;
- ефективною умовою формування інформаційно-цифрової компетентності учнів є організаційно-методичне та технічне забезпечення використання соціальних мереж на уроках трудового навчання в основній школі;

– основними дидактичними перевагами мережевих ресурсів, порівняно з іншими засобами, є підвищення мотивації учнів, активізація їх навчально-пізнавальної діяльності та забезпечення вільного доступу до якісної освіти. Перспективи подальших пошуків пов'язані з розробкою методики формування інформаційно-цифрової компетентності учнів у шкільних роках та оновлення навчально-методичного забезпечення трудового навчання як шкільного предмета.

Література

1. Биков В. Досвід : Цифрове навчальне середовище. Цифрова компетентність учителя. URL: <http://surl.li/raid>. (дата звернення: 27.10.2021 р.)
2. Богачков Ю. М., Биков В. Ю., Пінчук О. П. Організація середовища дистанційного навчання в середніх загальноосвітніх навчальних закладах : посібник. Київ : Педагогічна думка, 2012. 160 с.
3. Гуревич Р. С. Формування інформаційної компетентності майбутніх учителів засобами мультимедійних технологій. *Наукові записки. Серія : Педагогіка*. 2007. С. 10.
4. Овчарук О. В. Інформаційно-комунікаційна компетентність як предмет обговорення: міжнародні підходи. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2013. № 7. С. 9–14.

Цісарук В. Ю., к. пед. н., доц.,
Бородіч В. М., магістрант

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАНЯТЬ ІЗ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ У ДИСТАНЦІЙНОМУ ФОРМАТІ

Вступ. У зв'язку з впровадженням карантинних обмежень і переходом закладів освіти на дистанційну форму навчання важливим стало вивчення науково-практичних підходів і визначення найбільш оптимальних, дієвих методів і засобів навчання для кожної навчальної дисципліни, зокрема трудового навчання та технологій.

Мета дослідження – визначити особливості організації занять із трудового навчання та технологій, описати основні

теоретичні та методичні аспекти проведення уроків у дистанційному форматі.

Методи дослідження: теоретичний аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури за темою дослідження, аналіз нормативно-правової та методичної бази, аналіз передового педагогічного досвіду.

Результати дослідження. За останні роки з'явилося багато теоретичних і методичних наукових праць, які описують різні проблеми й аспекти дистанційного навчання та шляхи їх подолання.

Одним із основних викликів в організації дистанційного навчання із технологій став низький рівень володіння вчителями технічними й інформаційними засобами навчання. Із метою підготовки вчителів до роботи в нових умовах створені освітні онлайн-курси підвищення кваліфікації, запускаються онлайн-школи, проводяться дистанційні форуми, вікторини та вебінари, з'являються інтернет-ресурси і програми для персональних комп'ютерів, планшетів і смартфонів, завдяки яким можна вдосконалювати професійні навички та якісно проводити заняття.

Як не дивно, пандемія змінила ставлення до дистанційного формату навчання, тому активність учнів, готових до самостійної навчальної діяльності, збільшилася. Викладачеві сьогодні необхідно вміти долати виклики часу й організовувати процес навчання не тільки в навчальній аудиторії чи класі, а й поза ними.

Так, науковиця Т. Мачаха виділяє кардинальну зміну ролі вчителя: із керівної стосовно трансляції інформації на розробника цифрового навчального контенту, організатора та дизайнера процесу дистанційного навчання, фасилітатора, тьютора тощо. Дистанційний учитель трудового навчання та технологій володіє технологією індивідуалізації навчання, організацією діяльності віддалених учнів, супроводжує процес оволодіння кожним учнем алгоритму навчальної проектно-технологічної діяльності, створює дружельобну атмосферу взаємодії та взаємодопомоги.

Важливим є той факт, що у процесі дистанційного навчання змінюються не тільки функції вчителя, але й участь батьків в освітньому процесі. Без їхньої посильної допомоги, партнерської взаємодії досягти якісних результатів, як виявилось, дуже важко. Деякі завдання та технологічні процеси учні можуть виконувати лише під наглядом батьків. Також

необхідно забезпечити можливість обирати проекти для спільного виконання з батьками, але тільки за їхнім бажанням.

Не менш важливою складовою освітнього процесу є вибір інструментів для навчання. Сучасні ресурси онлайн-відеозв'язку дозволяють частково компенсувати звичайне спілкування, але одним із найбільш актуальних інструментів ми вважаємо відеоурок. Технічні та методичні основи запису відеоуроків і відеолекцій описані в публікаціях Г. Джеваги.

Цей метод подання матеріалу має великий ряд переваг: можливість учневі опрацювати матеріал самостійно, якщо в нього на час уроку не було можливості приєднатися в онлайн-режимі; декілька разів переглянути ту чи іншу операцію або пояснення теоретичного матеріалу; можливість повторного використання з іншими класами; поширення й обмін досвідом між педагогами в мережі та ін.

Не менш важливим аспектом дистанційного навчання є вибір засобів зворотного зв'язку й оцінювання. Для цього використовують сервіси Google, електронні журнали, пошту та навіть соціальні мережі, чати. Для учнів, їх батьків і вчителя потрібно обрати одну-дві зрозумілі платформи спілкування.

Ще однією особливістю трудового навчання є те, що учням необхідно виконувати певні технологічні операції, що інколи є неможливим у зв'язку з відсутністю відповідних пристроїв чи обладнання. Тому потрібно уважно та відповідально поставитися до вибору об'єкта праці.

Висновки. Отже, організація освітнього процесу в дистанційному форматі призводить до об'єднання у трудовому навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних і практико-орієнтованих технологій, використовуються нові підходи до організації уроків, враховуючи особливості вибору методів, засобів оцінювання, інструментів навчання й об'єктів праці.

Література

1. Антонченко М. О. Дистанційне навчання у системі післядипломної педагогічної освіти. *Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії* : матеріали XXV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. С. 61–63. URL: http://conferences.neasmo.org.ua/uploads/conference/file/75/conference_31-31.3.2020.pdf (дата звернення: 20.09.2021).

2. Джевага Г. В. Створення відеолекції для дистанційного навчання. *Вісник Чернігівського національного педагогічного*

університету імені Т. Г. Шевченка. Чернівці : ЧНПУ, 2016. Вип. 137. С. 19–23.

3. Мачача Т. С. Особливості дистанційного трудового навчання та навчання технологій закладів середньої освіти під час карантину. *Матеріали I Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції: «Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення»*. Луцьк : СЛУ ім. Лесі Українки. С. 161–163.

4. Самолюк Н., Швець М. Актуальність і проблемність дистанційного навчання. *Нова педагогічна думка*. 2013. № 1.1. С. 193. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2013_1_50 (дата звернення: 14.10.2021).

5. Соловей В. В. Дистанційна підтримка освіти школярів з трудового навчання та технологій. *Теоретико-методичні аспекти технологічної освіти учнівської та студентської молоді засобами естетичної культури та дизайну* : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка / за заг. ред. проф. В. П. Титаренко, А. Ю. Цини ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка, каф. теорії і методики технологічної освіти. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2020. С. 59–66.

Цісарук І. В., к. пед. н., асистент

РОЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНИХ ДИСЦИПЛІН

Вступ. Досить довгий час у вищих навчальних закладах використовувалась інформативна методика викладання дисциплін, яка надавала здобувачам вищої освіти лише репродуктивні знання, не даючи можливості самостійно аналізувати й осмислювати матеріал. Уважалось, що студент тим більше знатиме, чим триваліші будуть лекції. Сьогодні перевага надається самостійній роботі студентів (СРС). Ця

форма освітнього процесу найбільш оптимально забезпечує засвоєння дисципліни, дає високі результати в самовдосконаленні особистості. Самостійна робота є важливим засобом формування самостійності у здобуванні знань, яка реалізується в самовиявленні внутрішньої потреби у знаннях, пізнавальних інтересах студентів.

Сучасна організація освітнього процесу в закладах вищої освіти передбачає відведення від 1/3 до 2/3 загального обсягу навчального плану на СРС. Тому СРС є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Метою дослідження є розкриття змісту й необхідності розвитку в майбутніх учителів трудового навчання та технологій бажання та вміння до самостійної роботи безпосередньо під час вивчення професійно орієнтованих дисциплін.

Методи дослідження: аналіз науково-педагогічної літератури, передового педагогічного досвіду, порівняння.

Результати дослідження. Аналіз наукових досліджень В. Бабкіна, В. Бенери, В. Бондаревського, В. Бондаря, Г. Гецова, А. Денисової, С. Зинів'єва, Н. Кічука, В. Козакова, Н. Кузьміної, А. Малибога, М. Никанорова, П. Підкасистого, В. Слободана, В. Ужика та ін. дозволяє побачити існування різних підходів до визначення самостійної роботи. Більш повно педагогічну сутність самостійної роботи, на нашу думку, розкриває трактування її як форми колективної або індивідуальної навчальної діяльності студентів, під час якої вони засвоюють необхідні знання, оволодівають вміннями й навичками, навчаються планомірно та систематично працювати, мислити, формувати власний стиль розумової діяльності [1, с. 154]. Вища школа відрізняється від середньої не тільки спеціалізацією підготовки, а методикою навчальної роботи, рівнем самостійності студентів.

Під час професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій значну роль відіграють професійно орієнтовані дисципліни: практикум із художньої обробки матеріалів, технологічний практикум, креативне рукоділля, сучасні техніки художньої обробки матеріалів тощо. На лабораторних роботах таких дисциплін СРС відіграє дуже важливу роль, адже, якщо здобувач вищої освіти не буде свідомо прагнути до набуття особистих знань, вмінь і навичок, то рівень його професійності буде сягати найнижчих показників.

Викладач лише певною мірою організовує пізнавальну діяльність студентів, а саме пізнання здійснює він сам.

Ефективними шляхами підготовки майбутнього вчителя є формування у студентів усвідомленої потреби в постійному професійному самовдосконаленні, розвитку творчого потенціалу та професійного мислення, створенні умов для самостійного здобуття знань, умінь і навичок їх застосування на практиці. СРС формує самостійність не тільки як сукупність певних вмінь і навичок, але і як рису характеру, яка відіграє значну роль у структурі особистості сучасного фахівця та дає змогу студентам закріплювати здобуті знання та застосувати їх на практиці, приймаючи рішення без сторонньої допомоги. Тому в кожному закладі вищої освіти, на кожному курсі навчання ретельно підбирається матеріал для самостійної роботи всіх, без винятку, студентів під керівництвом викладача.

СРС охоплює такі види діяльності для набуття знань, як навчально-пізнавальна (розумова діяльність, розвиток мислення, синтез, аналіз) та виробнича (набуття навичок і вмінь, що потрібні фахівцю). У навчальному процесі для самостійної роботи відводиться аудиторний і позааудиторний час. СРС відбувається в аудиторіях ЗВО, навчальних лабораторіях, які обладнані необхідними приладами, обчислювальною технікою, довідковою літературою тощо. Позааудиторні форми можуть здійснюватися під час проходження різних видів практики, проходити на виробництві, в установі відповідного фахового напрямку, бібліотеці, архіві, музеї. Також студенти отримують і виконують домашні завдання (ознайомлення з теоретичним матеріалом, дослідження традицій окремих регіонів, створення колекції, оформлення зразків у папки, виготовлення певних виробів). СРС повинна значно підвищувати рівень і якість знань, ефективно сприяти формуванню та розвитку у студентів професійних знань і навичок. До того ж її завдання – оптимізувати розумову активність студента. Це дозволить йому розкрити свої здібності, самостійно отримувати та застосовувати знання як у професійній діяльності, так і в житті.

На ефективність самостійної роботи студента значною мірою впливає керівництво нею викладача, яке охоплює: планування самостійної роботи студентів; формування в них потреб і мотивів до активної, творчої самостійної роботи; навчання студентів основам самостійної роботи; контроль за виконанням навчальних завдань.

Формування у студентів потреб і мотивів до активної самостійної роботи відбувається внаслідок спонукання (наказ, жорстка вимога) викладача. Цей спосіб не ефективний, будь-яка діяльність, що не викликає в людини професійного інтересу, малопродуктивна. Значно ефективнішим способом формування у студентів потреб і мотивів до самостійної роботи є розвиток пізнавального інтересу до предмета, який вивчається, процесу оволодіння ним. Діяльність, що має у своїй основі глибокий інтерес не лише до результату, а й до її процесуальних компонентів, найпродуктивніша, адже саме від неї людина має найбільше задоволення. Студент у цьому разі сам знаходитиме час для предмета, який йому сподобався. Зрозуміло, що викликати інтерес до навчальної дисципліни, її змісту повинен викладач [4, с. 16]. Ураховуючи те, що професійно орієнтовані дисципліни мають у собі значний обсяг лабораторних робіт із виконанням певного практичного завдання, то у студентів виникає бажання старанно та завзято працювати.

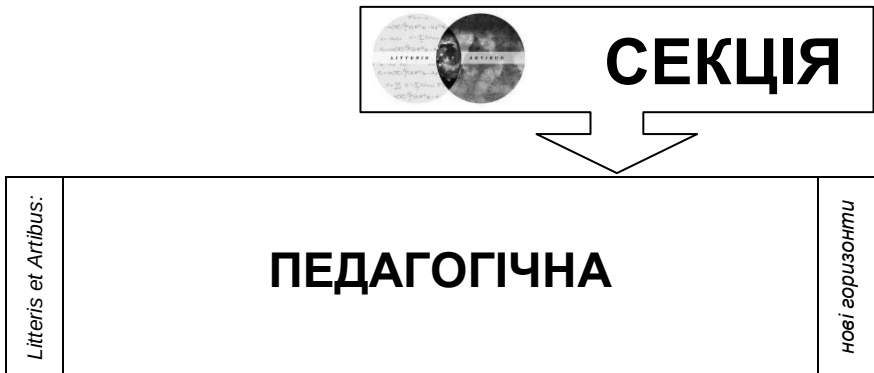
Самостійна робота сприяє формуванню у студентів інтелектуальних якостей, необхідних майбутньому спеціалістові. Вона виховує у студентів стійкі навички постійного поповнення своїх знань, самоосвіти, сприяє розвитку працелюбності, організаційності й ініціативи, випробовує його сили, перевіряє волю, дисциплінованість тощо.

Висновки. Отже, самостійна робота студентів – це процес формування професійних компетентностей, у якому викладач не бере безпосередньої участі, але обов'язково проводить організацію та контроль за його виконанням. Використання відведеного на самостійну роботу часу є справою творчою та відповідальною. Добре, коли студент у процесі роботи виробляє власний стиль, узявши за його основу наукову організацію праці.

Література

1. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : метод. посібник для студентів магістратури. Київ : Центр навч. л-ри. 2003. 316 с.
2. Драч І. І. Самостійна робота студентів вищого навчального закладу як важливий елемент сучасної підготовки фахівців. Нові технології навчання : наук.-метод. зб. Вип. 37. Київ, 2004. С. 86–91.
3. Козаков В. А. Самостоятельная работа студента и ее информационно-методическое обеспечение : учебное пособие. Киев : Высшая школа, 1990. 112 с.

4. Мороз В. Д. Самостійна навчальна робота студентів : монографія. Харків, 2003. 63 с.

Жданкіна А. В., аспірантка

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ЗЗСО ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

В умовах сьогодення посилюється роль виховного процесу у школі. Попри те, що навчальна діяльність була та залишається основною, виховання стає невід'ємною частиною освітнього процесу. Ураховуючи події останніх років, одним із важливих напрямків виховної роботи стає формування патріотизму.

Мета дослідження – систематизувати науково-педагогічні підходи до проблеми патріотичного виховання у ЗЗСО.

В освітньому просторі сучасних шкіл проблема патріотичного виховання постає доволі гостро. Насамперед це пов'язано з вимогами до виховного процесу, а також педагогічними тенденціями останніх років. Однак у закладах освіти підхід до виховання молоді носить формальний характер, а тому не може мати бажаних результатів. Процес виховання учнів можна описати як обмежений, неповноцінний. Безумовно, освітній процес більш значущий для молодого покоління. Навчання та виховання – це дві сторони цілого, тому необхідно зосередити увагу педагогів і керівництва шкіл на тих аспектах, які не мають стосунку до освіти.

Патріотизм – громадянське почуття, змістом якого є любов до батьківщини та готовність пожертвувати своїми інтересами заради неї, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури, особливе емоційне переживання своєї приналежності до країни і свого громадянства, мови, історії, традицій, готовність діяти в інтересах вітчизни та постати на її захист у разі необхідності [3]. Патріотизм – соціально-історичне явище, саме тому в різні епохи зміст цього поняття залежно від різних підходів тлумачився дещо по-іншому.

Учений Я. А. Коменський, який першим у педагогіці найбільш послідовно висвітлював проблему виховання патріотизму в молодого покоління, визначив це поняття як любов до рідної землі, місцевості, де народилася людина [1]. Пізніше сутність

цього феномену розширив К. Д. Ушинський, який до основних засад формування патріотизму відніс вивчення середовища, де дитина народилася, рідної мови та народного фольклору, звичаїв і традицій [2].

Сьогодні потреба в поглибленні виховного процесу в напрямку формування патріотизму очевидна. Більшість учнів, які навчаються в 9-11 класах, мають доволі поверхневе уявлення про любов до Батьківщини, традицій, рідної мови, співвітчизників тощо. У багатьох учнів проблеми з самоідентифікацією, тобто вони не можуть дати собі вичерпну відповідь на запитання «Хто я?». Відповідно, вони не відчують глибинної емоційної прив'язаності до краю, у якому жили їхні предки і в якому діти живуть зараз. Ми вважаємо, що така проблема носить системний характер, тому для її вирішення потрібні численні ресурси, зокрема педагогічні.

Висновки. Отже, патріотичне виховання – це актуальна проблема сучасної освіти. У ЗЗСО питання патріотичного виховання вирішується здебільшого формально. Однак тема доволі цікава та багатогранна для учнів старших класів: вони можуть зрозуміти й осягнути набагато більше, ніж може здаватися на перший погляд. Старшокласники – це та категорія молоді, яка сприймає певні феномени на емоційно-чуттєвому рівні, що не притаманно учням молодших і середніх класів. З учнями старшої школи можна реалізовувати різноманітні методи, прийоми та технології, спрямовані на виховання патріотизму та громадянськості.

Література

1. Коменский Я. Сочинения. Москва : Наука, 1997. 480 с.
2. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори : в 2-х т. / В. М. Столетов (голова) та ін. Київ : Радянська школа, 1983. Т. 1. 488 с.
3. Явір В. Патріотизм. *Політична енциклопедія* / Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ : Парламентське видавництво, 2011. С. 546.

Зіза О. О., аспірант

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ-ОРКЕСТРАНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Вступ. Перехід від авторитарної освіти до гуманістичної педагогіки співробітництва, що розпочався в сучасному вітчизняному навчанні, висуває нові вимоги до підготовки випускників закладів вищої освіти, серед яких – необхідність формувати людину компетентну, тобто здатну до активної участі в суспільному житті, до самореалізації та постійного самовдосконалення. Оскільки компетентність особистості стає вирішальною умовою та показником успішності людини в житті загалом, то виникає потреба в такій підготовці та в закладах вищої освіти, які впливають на професійну діяльність.

Мета нашого дослідження полягає в обґрунтуванні актуальності компетентісного підходу до формування музичного мислення студентів-оркестрантів ЗВО у процесі музичного навчання.

Методологічна основа дослідження базується на наступних **методах**: теоретичних – аналіз історичної, психолого-педагогічної, музикознавчої та навчально-методичної літератури з метою узагальнення теоретичних питань щодо компетентісного підходу; аналітичних – під час вивчення наукової літератури; музикознавчих – під час розгляду музичних творів; порівняльно-типологічних – під час аналізу різних закономірностей для застосування компетентісного підходу до формування музичного мислення студентів-оркестрантів ЗВО.

Результати. На сучасному етапі мислення людини є об'єктом дослідження багатьох наук: психології, соціології, логіки, теорії штучного інтелекту та ін.

Мислення – це особлива ідеальна діяльність людини, яка виникає, формується, розвивається в суспільстві, коли людина перебуває в певному соціокультурному середовищі та вступає у

багатогранні відносини із природним і соціальним світом, що її оточує.

Відомо, що основними функціями мислення є: пізнавальна (відображення світу та самовідображення); проєктувальна (побудова планів, проєктів, моделей практичної та теоретико-пізнавальної діяльності); прогнозна (прогнозування або передбачення наслідків своїх дій, своєї діяльності, прогнозування майбутнього); інформаційна (засвоєння інформації про знання та її смислове перероблення); технологічна (розроблення правил, норм, стандартів, рецептів життєдіяльності людини та суспільства в різних формах і проявах); рефлексивна (самопізнання розуму, самоаналіз); інтерпретаторська (тлумачення, осмислення продуктів людської культури) тощо.

У філософському аспекті на особливу увагу заслуговують три основні функції мислення: пізнання істотних зв'язків і відношення предметів та явищ, творче створення нових ідей, здібність до виокремлення, утримання й оперування всім об'ємом понять, образів. Із психологічної точки зору мислення – це цілеспрямоване використання, розвиток і накопичення знань.

Розвинене мислення людини характеризується здатністю утворення змістовних абстракцій, що допомагають відтворювати цілісність явища, процесу або предмету. Психологи давно наполягають на можливому ранньому розвитку у школярів здібностей до утворення змістовних узагальнень, які виокремлюють такі сторони, властивості та стани предмету, що вже володіють самостійністю. Це дозволяє стисло охоплювати різноманіття предметів, зводити їх у певні класи, які є самостійними.

Що може виконувати роль змістовної абстракції, яка володіє певною самостійністю та цілісністю, і яка дозволяє здійснювати вищеописані розумові операції в музичному мистецтві? Відповідь одна – інтонація. Але не у звичному розумінні музикантів – чиста або нечиста, а в підході до інтонації як до сенсу. Такий підхід був розроблений Б. В. Асаф'євим у його інтонаційній теорії. У цій теорії під інтонацією, у широкому плані, розуміється зміст промови, її психічний тонус, настроєвість. У вузькому – «фрагменти музики», «мелодійне утворення», «пам'ятні миті», «зерна-інтонації».

Об'єм музичного мислення пропонуємо розглядати з точки зору розвиненості музично-інтонаційного словника,

удосконалення якого створює основу для формування здібності поєднувати окремі музичні враження в цілісну картину музичного мистецтва, і творчого прояву студента-оркестранта в музиці.

Саме такі форми роботи над розвитком мисленнєвої діяльності студентів-оркестрантів ЗВО, які спрямовані на формування музичної компетенції загалом, видаються нам дуже актуальними та необхідними. Акцент на класичній музиці зроблений не випадково. Досвід роботи багатьох викладачів ЗВО показує, що для студентів-оркестрантів результативним є використання на заняттях таких класичних творів, як «Марш Чорномора» М. Глінки, «Угорський танець № 5» Й. Брамса, вступ до опери «Запорожець за Дунаєм» А. Гулака-Артемовського, вступ до опери «Кармен» Ж. Бізе, 9 симфонія Л. Бетховена, 3 частина 5 симфонії Л. Бетховена, «Вальс» із балету «Спляча красуня» П. Чайковського, «Ранок» Е. Гріга та ін., можуть стати основними щодо формування компетентнісного підходу до формування активного музичного мислення у студентів-оркестрантів ЗВО.

Висновки. Отже, можемо зробити висновок, що компетентнісний підхід до формування музичного мислення студентів-оркестрантів ЗВО у процесі навчання є важливим етапом для поглиблення музичної освіченості загалом.

Література

1. Апраксина О. А. Музыкальное воспитание в школе. Москва, 1999.
2. Белобородова В. К. Музыкальное восприятие к теории вопроса : музыкальное восприятие школьников. Москва, 2000. 237 с.
3. Дмитриева Л. Г. Методика музыкального воспитания в школе. Москва, 2000.
4. Лігоцький А. О. Система різнорівневої підготовки фахівців в Україні (теоретико-методологічний аспект) : автореф. дис. ... д. пед. наук : 13.00.04. Київ, 1997. 36 с.
5. Михайлова М. А. Развитие музыкальных способностей детей. Ярославль : Академия развития, 2003.
6. Холопова В. Н. Проблемы музыкального ритма. Москва, 2003.

Ковальчук Н. О., магістрантка,
Синішина А. А., магістрантка

ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Реалії сьогодення вимагають нових підходів до реалізації системи виховної роботи з учнівською молоддю. У концепції національного виховання учнівської молоді зазначається, що головною його метою є формування свідомого громадянина – патріота Української держави, активного провідника національної ідеї, представника української національної еліти, через набуття молодим поколінням національної свідомості, активної громадянської позиції, високих моральних якостей і духовних запитів. Зауважується, що виховання має стати фундаментом становлення світогляду молоді людини, на якому формуються її фахові знання і професійна відповідальність [3].

Мета дослідження – визначити виховний потенціал декоративно-ужиткового мистецтва та виявити шляхи його використання у процесі трудової підготовки учнів.

Методи дослідження – спостереження, вивчення передового педагогічного досвіду, аналіз, синтез.

Результати. Багато дослідників доводять, що особливе значення для національно-культурного виховання молодих поколінь має відродження народного декоративно-ужиткового мистецтва (ДУМ) України, у предметах якого знаходить відображення історія, сьогодення, а також мрії та фантазії людини. Цей процес відродження передбачає широке впровадження технік ДУМ у програми трудового навчання та технологій закладів загальної середньої освіти як елементів художньо-трудової підготовки школярів. Л. Оршанський зауважує, що «головним критерієм успішності трудового виховання є трудова вихованість, виражена у стійкій готовності учнів до соціально і психологічно мотивованої творчої

художньо-трудова діяльність, спрямована на створення естетичного удосконаленого суспільно цінного продукту» [4, с. 149].

Дослідники звертали увагу на таку властивість: учні, які займалися художньою працею, не відчували втоми; у них нормально розвивалося м'язове відчуття, не виникала короткозорість [2; 5]. Це свідчить про позитивний вплив занять декоративно-ужитковим мистецтвом на фізичне виховання та фізичний розвиток школярів.

Варто зазначити, що правильно побудований процес трудового навчання засобами ДУМ дає можливість реалізації морального виховання. Так, на заняттях варто пропонувати учням об'єкти праці, які мають обрядове призначення (обереги, писанки, обрядові рушники тощо). На заняттях школярі досліджують призначення цих виробів, з'ясовують зміст символів і мотивів у їх оздобленні, визначають їх роль в обряді. Величезний виховний потенціал є й у самих обрядах, які завжди виховують повагу до старших, до батьків, символізують подружню вірність, любов до життя.

Крім морально-виховних можливостей, краса творів ДУМ має творчо-спонукальну здатність, що є надзвичайно важливою рисою у вихованні гармонійної особистості. Краса викликає бажання творити, додержуватися законів її буття в усіх сферах людської діяльності. Специфічною рисою ДУМ є розуміння людьми краси речей не лише в їх оздобленні, а в самому процесі творчої праці. За нашими спостереженнями, в учнів поступово формується відчуття та розуміння того, що праця приносить естетичну насолоду та викликає приємні емоції [2].

Під час роботи в музеях, архівах, виставках учні замальовують зразки виробів, візерунків та орнаментів, вчать розкодовувати символіку, найбільш уживані елементи, кольори, властиві певному регіону, навчаються класифікувати вироби за регіональними особливостями. Така робота розвиває творчу активність, ініціативу, самостійність, сприяє розвитку творчих нахилів і здібностей.

Ще Сухомлинський, розглядаючи трудове виховання у взаємозв'язку з моральним, фізичним, естетичним в єдиному комплексі, писав: «Людина не може бути всебічно розвинутою, якщо вона не художник, не поет у своїй справі, якщо у неї немає улюбленої справи, а улюблена справа відкривається знову ж таки в тій сфері діяльності, де людина може стати творцем, поетом, художником. Праця і тільки праця – основа всебічного

розвитку особистості. Не може бути й мови про всесторонній розвиток, якщо людина не пізнає радості праці» [6, с. 161].

Головними ознаками виховного впливу художньої праці на розвиток особистості є: трудова вихованість, розвиток інтелектуальних здібностей, розвиток і набуття практичного досвіду, розвиток мотиваційної сфери, формування стійкого інтересу до праці, вміння бачити у праці красу.

Б. Прокопович у своєму дослідженні зазначав: «Нашу увагу не може не привертати шанобливе ставлення майстрів до матеріалу, з яким їм довелося працювати. Воно завжди співвідноситься з таким же ставленням до природи, розумінням непорушного зв'язку з нею, несло в собі життєстверджуючий характер речей народного декоративно-ужиткового мистецтва, яскраву, розкуту, лаконічну мову мистецтва, запозичену в світі природи, у скарбниці фольклору, в народних звичаях та обрядах. У своїй сукупності ці особливості формували в людей високі патріотичні почуття, оптимістичне ставлення до життя, проявляли риси національного характеру у творах митців» [5, с. 58].

«Споглядаючи твори ДУМ, перебуваючи під їх впливом, практично прилучаючись до їх створення, молодь вбирає в себе філософський, психологічний, ідейно-моральний і естетичний зміст мистецтва. При дослідженні і оволодінні техніками декоративно-ужиткового мистецтва у школярів формуються глибокі патріотичні почуття, пориви, прагнення, що стимулюють пізнавати і берегти матеріальні й духовні здобутки, результати праці попередніх поколінь, активно долучатись до творення нових матеріальних та духовних цінностей» – говорить О. Гевко [1, с. 25].

Такі та подібні ідеї мають великий виховний вплив на учнівську молодь, пробуджують у ній патріотичні почуття, шанобливе ставлення до національних цінностей, турботу про розвиток мистецтва, формують синівський обов'язок перед рідним народом, Батьківщиною.

Висновки. Декоративно-ужиткове мистецтво справді містить у собі величезний виховний потенціал, уміле використання якого дозволить здійснити комплексний виховний вплив на особистість учня. Основними напрямками використання цього потенціалу у процесі виховної роботи сучасної школи можуть бути: створення сприятливого морально-психологічного клімату поваги до мистецтва, творчості, праці; залучення учнів до практичної творчої художньо-трудової діяльності, створення

умов для розвитку їх самостійності й ініціативності; організація конкурсів творчих робіт школярів, підготовка виставок, створення шкільних музеїв; проведення екскурсій в історичні та краєзнавчі музеї, до центрів декоративно-ужиткового мистецтва, організація зустрічей із народними вмільцями, майстрами декоративно-ужиткового мистецтва; забезпечення високого рівня емоційності всіх виховних заходів; підготовка та впровадження в освітній процес гуртків і факультативів з етнографії, краєзнавства, декоративно-ужиткового мистецтва.

Література

1. Гевко О. І. Суть та особливості національно-патріотичного виховання засобами декоративно-ужиткового мистецтва. *Рідна школа*. 2003. № 5. С. 25–26.
2. Єнтіс Л. С. Формування у підлітків художньо-творчих інтересів засобами декоративно-прикладного мистецтва : дис... канд. пед. наук : 13.00.05 / Київський держ. ін-т культури. Київ, 1997. 198 с.
3. Наказ Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text> (дата звернення 28.09.2021р.)
4. Оршанский Л. В. Професійно-педагогічна компетентність вчителя трудового навчання і технологій. *Виховання дітей та молоді : теорія і практика* : зб. наук. праць / за ред. Орести Карпенко. Дрогобич, 2020. С. 148–151.
5. Прокопович Б. А. Зміст і методика навчання народним художнім ремеслам майбутніх учителів трудового навчання : дис... канд. пед. наук : 13.00.02 / Тернопільський держ. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2000. 188 с.
6. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям : вибрані твори у 5 т. Київ : Радянська школа, 1977. Т. 3. 279 с.

Колядко Ю. В., магістрантка,
Дукач Т. В., магістрантка,
Філоненко М. М., магістрант

РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Розбудова Української держави ставить першочергове, надзвичайно важливе та невідкладне завдання – виховання справжнього громадянина та патріота рідної землі. Вивести Україну на шлях прогресу та розвитку можуть тільки люди, віддані українській національній ідеї. А таких людей треба виховувати за допомогою вивчення національних народних ремесел.

Метою дослідження є визначення основних принципів впливу вивчення народних ремесел на розвиток національної свідомості учнів на уроках трудового навчання.

Національне виховання визначається на державному рівні як основний пріоритет та складова освіти (Закон України «Про освіту»; «Про загальну середню освіту», Національна доктрина розвитку освіти, Концепція виховання дітей та молоді в національній системі освіти). У Національній доктрині розвитку освіти зазначено, що «національне виховання є одним із головних пріоритетів, органічною складовою освіти. Його основна мета – виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємовідносин, формування у молоді потреби та умінь жити в громадському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної художньо-естетичної, трудової, екологічної культури» [2, с. 4].

Насамперед варто сказати, що зміст середньої освіти створює передумови:

- для всебічного розвитку особистості та визначається на засадах загальнолюдських і національних цінностей, науковості та послідовності здобуття знань, їх значущості для соціального становлення учня, гуманізації та демократизації шкільної освіти,

взаємоповаги між націями та народами, світського характеру школи;

- для надання навчанню національної спрямованості, що безпосередньо забезпечується вивченням української мови, української літератури, історії України, географії України, українського мистецтва тощо;

- для індивідуалізації та диференціації навчання, його профільності у школі, запровадження особистісно орієнтованих педагогічних технологій, формування соціальної, комунікативної, комп'ютерної та інших видів компетентності учнів [1, с. 22].

Особлива увага приділяється творчій і практичній складовим навчальної діяльності. У державних вимогах до рівня загальноосвітньої підготовки учнів зростає роль уміння здобувати інформацію з різних джерел, засвоювати, поповнювати й оцінювати її, застосовувати способи пізнавальної та творчої діяльності. Між ступенями шкільної освіти забезпечується наступність і перспективність змісту та вимог щодо його засвоєння учнями [4, с. 98].

Сучасність несе новий напрямок у розвитку в системі освіти та виховання, який відроджує внутрішній світ людини, утверджує духовні, морально-естетичні надбання національного характеру. Візцем виховання є національно свідомою людиною, з високими духовними якостями, патріотичними думками, яка є носієм кращих надбань національної та світової культур. Виховання й освіта мають сприяти розвитку творчо активної особистості, здатної сприймати прекрасне, гармонійне, досконале в житті, природі, мистецтві [3, с. 43].

Особливе значення у процесі формування національної свідомості, засвоєння учнями особистісних цінностей і створення на основі цього конкретних переконань і поглядів має предмет трудового навчання, який знайомить учнів із виробництвом як складовою навколишнього середовища та на цій основі впливає на їхній світогляд. Одним із головних елементів цього навчання є вивчення української народної вишивки [3, с. 74].

Уроки трудового навчання мають різну спрямованість, але головна мета – розвиток особистості школяра, підготовка його до творчої діяльності в умовах ринкових відносин, тому що суспільству потрібна не просто індивідуальність, а творча особистість, здатна ставити та вирішувати соціально важливі завдання. Досягнення цієї мети залежить від навчання, обсягу

знань, їх виховного та розвивального потенціалу, а також умінь і навичок засвоєння та практичного застосування цих знань.

Під час проведення занять із трудового навчання, на яких учні вивчають народні ремесла, потрібно використовувати різноманітні форми пояснення, демонструвати готові вироби народних майстрів, вивчати принципи створення художніх образів, особливості передачі змісту через «видимий образ». Важливо також враховувати властивості матеріалу, узгоджувати художню форму зі способами обробки.

Отже, діяльність школярів на заняттях трудового навчання, яка тісно пов'язана з народними ремеслами, є художньо-творчою, і саме в ній формуються здібності особистості, розвивається національна свідомість. Творчість учня проявляється у здатності переймати досвід і навички та збагачуватися новим і цінним у процесі власної діяльності, а не в копіюванні.

Література

1. Зякун Т. Формування національної свідомості молоді на сучасному етапі державотворення. *Рідна школа*. 2016. № 5. С. 19–23.
2. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті : проєкт. Освіта України. 2017. № 29. С. 4–6.
3. Паламарчук Л. Б. Формування національної свідомості учнів у процесі набуття знань про український етнос : дис. канд. пед. наук : 13.00.01, 13.00.02. Київ, 1997. 188 с.
4. Піддячий М. І. Навчально-виховний процес профільної школи : соціальнопрофесійне спрямування. *Педагогічна освіта : теорія і практика*. 2014. Вип. 17. С. 98–105.

Кусень Б. Б., вихователь
Тернопільського ДНЗ

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ ЧЕРЕЗ УПРОВАДЖЕННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ «КОЛАЖ» І «КОЛА ЕЙЛЕРА»

Вступ. Мовленнєвий розвиток – це один із основних чинників становлення особистості в дошкільному дитинстві. Своєчасне оволодіння мовою – основа розумового розвитку дитини, запорука її повноцінного спілкування з навколишнім світом [2]. Відповідно до Базового компонента дошкільної освіти на перший план виступає власний комунікативно-мовленнєвий досвід дитини, активна практика самостійного і свідомого розв'язання ситуативних мовленнєвих завдань, використання мовлення в різних життєвих ситуаціях, накопичення власного досвіду, формування відповідних умінь у різних формах і видах мовленнєвої комунікації [1].

Мета дослідження – розробити методичні рекомендації виховання особистості дитини, яка адекватно, вільно і творчо застосовує мову з метою комунікації, соціалізації, реалізації власних мовленнєвих завдань, які впливають на її інтелектуальний і загальнокультурний рівень через упровадження в освітній процес інноваційних технологій «Колаж», «Кола Ейлера».

Методи дослідження: педагогічне спостереження, бесіда, тестування, педагогічний експеримент, методи математичної статистики.

Результати. Розвиток мовлення – це не лише збагачення словника, формування звукової, граматичної культури й удосконалення зв'язного мовлення, а розвиток умінь спілкуватися. Дуже важливо зробити процес оволодіння мовленням цікавим і доступним для дітей.

Розуміючи важливість мовленнєвого розвитку для дитини, ми поставили перед собою завдання – виховати ініціативну особистість кожної дитини з високим рівнем мовленнєвої

творчості. Для цього у своїй роботі ми використовували нові інноваційні педагогічні технології, які забезпечують умови розвитку особистості дитини, її право на індивідуальний творчий внесок, на особистісну ініціативу, на свободу саморозвитку, адже мовлення – особлива форма діяльності дитини, особливий результат її зусиль в освоєнні життєвого простору. Пріоритетного значення надаємо проведенню занять як провідної форми роботи з розвитку мовлення та навчання рідної мови. Кожне мовленнєве заняття має викликати в дітей почуття задоволення. Для цього ми використовуємо доступні та цікаві прийоми навчання, інноваційні технології, створюємо атмосферу емоційного комфорту для кожної дитини, доброзичливості, зацікавленості в успішному засвоєнні знань.

Для більш повного і глибокого розкриття теми, успішного розв'язання мовленнєвих і розумових завдань використовуємо матеріал із різних розділів програми, поєднуємо кілька напрямів діяльності дітей. Мовленнєва робота у процесі інтегрованого заняття забезпечує єдність усіх навчально-пізнавальних завдань. Наприклад, поєднання завдання з розвитку мовлення, ознайомлення з довкіллям, завдання з художньої літератури, образотворчого мистецтва з музичним вихованням: спочатку діти читають вірші, потім співають пісні, присвячені певній темі, малюють, розглядають картинки, слайди, ілюстрації, ведуть бесіду, уточнюють знання про пори року, транспорт, якості предметів та інше.

У роботі з дітьми використання методу колажів значно підвищує інтерес дошкільників до мовленнєвих завдань і занять. Створювати колажі може вчитель самостійно або долучати до цього дітей, можна запропонувати дітям принести картинки про пори року, природні явища, про навколишні предмети та інше.

Рис.1. Приклад колажу

Виготовляти колажі можна в поєднанні картинок і тексту, водночас заохочуючи дітей до заміни зображеного на слово, до логічної побудови речень, створення міні-оповідань, використання знайомих віршів, прислів'їв, вміння наголошувати в розповіді на найголовнішому, вживання етикетної лексики, вправлення в комунікативній спрямованості на партнера у спілкуванні, використання порівнянь, епітетів. Описуючи, порівнюючи предмети, сюжети, діти вчаться узагальнювати, знаходити спільне та відмінне, складати описові розповіді за зразком, планом чи самостійно. Варто навчати дітей уживати багатозначні слова, слова переносного значення чи споріднені. Можна запропонувати дітям скласти речення чи оповідання за сюжетним малюнком, за опорними словами. Використовуючи індивідуальну роботу, колективну діяльність, метод незавершеного речення чи розповіді, уявні ситуації, роботу в парах (запитання-відповіді), мовлення дітей стає більш виразним, емоційним, вони вчаться використовувати ситуативні мимовільні висловлювання, немовленнєві засоби (жести, міміку).

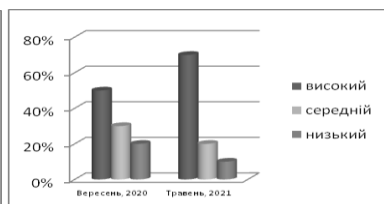
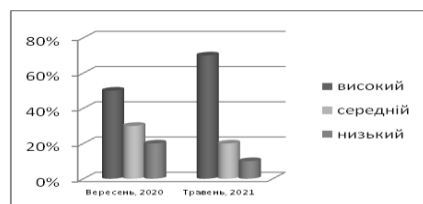
Для формування мовленнєвої компетенції дітей на заняттях із розвитку мовлення використовуються кола Ейлера. Діти вчаться зіставляти, узагальнювати, групувати матеріал із метою запам'ятовування, оволодіння прийомами порівняльного опису для розвитку зв'язного мовлення, пам'яті, мислення. Спочатку діти розглядають предмети, їх ознаки, знаходять спільне та відмінне, потім учаться групувати предмети за визначеними ознаками. Для цього використовуються заздалегідь намальовані схеми. Наприклад, відмінність предметів указані схематично в колах, а однакові ознаки предметів – на перетині кілець. Для порівняння пропонуються різні кола із зображенням рослин, тварин, природних явищ, різних предметів.

Рис. 2. Приклад кілець Ейлера

Метод застосування кіл Ейлера дає кращий результат тоді, коли відбувається залучення дітей до створення нових моделей. Діти обирають знайомі предмети, описують їх, групують за однаковими ознаками, створюють невеликі розповіді про них. Робота з колами Ейлера планується згідно з темою заняття. Великий обсяг знань, який дітям важко засвоїти на основі словесного пояснення, легко засвоюється ними, якщо використовується інформацію у вигляді цих кіл, які є наочними моделями та відображають істотні риси предметів і явищ. Нестандартний матеріал сприймається ними як доступний, цікавий, незвичний. Про це говорять результати моніторингових досліджень, які проводяться в закладі двічі на рік (на початку та в кінці навчального року).

Період дослідження	високий	середній	низький
Вересень, 2020	50 %	30 %	20 %
Травень, 2021	70 %	20 %	10 %

Висновки. Наслідком упровадження в освітній процес інноваційних технологій «Колаж» і «Кола Ейлера» є висока мовленнєва активність дітей під час заняття, покращення в них звуковимови, збагачення словникового запасу, оволодіння зв'язним, діалогічним мовленням, покращення культури спілкування.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика : Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах : підручник / за ред. А. М. Богуш. Київ : Вища школа, 2007. 542 с.
3. Закон України «Про дошкільну освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14/>

4. Навчання грамоти дітей дошкільного віку. *Робота з текстом у ДНЗ.* URL: <http://goo.gl/6VlxcR>.

Мозгова (Авдимирець) Т. П.,
аспірантка

ІНКЛЮЗИВНА ДОШКІЛЬНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Вступ. Залучення дітей з особливими освітніми проблемами до соціального простору держави стає гострою проблемою. Адже за такими світовими нормативними документами, як Конвенція ООН про права дитини, визначено, що кожен індивід має рівні права [2].

Питання інклюзивної освіти досить широко розглядається в контексті загальноосвітнього простору та зовсім не досліджене у просторі довкілля. Варто зазначити, що процес соціалізації відбувається з раннього віку, коли дитина переступила поріг закладу дошкільної освіти та почала взаємодію з ровесниками. І залежно від того, наскільки цей процес буде методично правильно організований і спрямований, залежатиме подальша адаптація дитини з особливими потребами в колективі здорових ровесників.

Мета дослідження – здійснити комплексний теоретичний аналіз питання інклюзивної дошкільної освіти.

Методи дослідження: теоретичний аналіз нормативних документів і наукових праць.

Результати. За останнє десятиріччя спостерігається тенденція до активного залучення дітей з особливими освітніми потребами в заклади загального розвитку на рівні державного регулювання. Варто зазначити, що було видано низку таких нормативних документів, як Наказ Міністерства освіти і науки України № 609 від 08.06.2018 року «Про затвердження примірною положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти», Постанова Кабінету міністрів України від 10.04.2019 року «Про затвердження

Порядку організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти», де визначено особливості організації інклюзивної дошкільної освіти. У цих документах даються конкретні рекомендації щодо психолого-педагогічного супроводу дошкільника, розроблення індивідуальної програми розвитку, оснащення ігрового середовища [4; 6].

Однак ці рекомендації не завжди можна практично реалізувати, оскільки педагогічний колектив зазвичай мало обізнаний у специфіці роботи з такими дітьми. Відповідно до конкретної нозології необхідно підбирати дієві методи та прийоми роботи з дітьми. Зазвичай вихователі працюють у контексті традиційної системи виховання та через відсутність певних компетентностей не можуть працювати з особливими дітьми.

За твердженням А. Колупаєвої, дитина з особливими освітніми потребами має отримувати фахову допомогу відповідних спеціалістів, зазначених в індивідуальній програмі розвитку. Однак в умовах закладу дошкільної освіти це не завжди можливо [5].

Т. Поніманська, характеризуючи дітей з особливими освітніми потребами, говорила, що для ефективного засвоєння дитиною навчального матеріалу необхідна додаткова допомога дорослого [7]. Науковиця обґрунтовувала наявність асистента-педагога. Однак вирішувати це питання в дошкільних закладах мають батьків, оскільки така посада нормативно визначена тільки для шкіл.

Як зазначено в навчально-методичному посібнику «Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів», інтеграція можлива в таких випадках, як повна (дитина на постійні основі перебуває у групі дитячого садка), часткова (дитина з особливими потребами перебуває у групі однолітків лише частину дня), тимчасова (дитина долучається до освітніх процесів один-два рази на місяць) та стихійна (дитина з особливими потребами потрапляє в заклад дошкільної освіти, одна не отримує адаптованих для неї освітніх послуг) [5].

Довгий час у дошкільних закладах переважала стихійна інтеграція, що дуже негативно впливало на розвиток усіх учасників освітнього процесу. Таке явище було зумовлене небажанням батьків визнавати статус власної дитини.

Сьогодні в закладах дошкільної освіти намагаються реалізувати зміст інклюзивної освіти, але цей процес

гальмується низкою факторів, зокрема відсутністю відповідного розвивального середовища, низкою обізнаністю педагогів щодо роботи з такими дітьми, відсутністю дефектологів і логопедів у закладах, не достатнім методичним супроводом інклюзивного процесу з боку держави.

Висновки. Отже, сучасний стан інклюзивної дошкільної освіти перебуває у стані реформування. Відповідно до цього спостерігається низка причин, що його гальмують. Основною причиною складної адаптації дитини з особливими потребами ми вважаємо недостатню методичну підтримку педагогічних працівників і відсутніх у закладах вузькопрофільних спеціалістів корекційної педагогіки.

Література

1. Закон України «Про дошкільну освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>.
2. Конвенція ООН про права дитини. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
3. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_g71.
4. Наказ Міністерства освіти і науки України № 609 від 08.06.2018 року «Про затвердження примірною положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти». URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-polozhennya-pro-komandu-psihologo-pedagogichnogo-suprovodu-ditini-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-zakladi-zagalnoyi-serednoyi-ta-doshkilnoyi-osviti>.
5. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів : навчально-методичний посібник / за заг. ред. М. А. Порошенко та ін. Київ. 2018. 252 с.
6. Постанова Кабінету міністрів України від 10.04.2019 року «Про затвердження Порядку організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2019-%D0%BF#Text>.
7. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка. Київ : Академія. 2018. 408 с.

Онищук І. В., студентка

ПЕРЦЕПТИВНІ ПРОЯВИ У СПІЛКУВАННІ

Вибудовування комунікації з людиною – складний процес. Важливо вміти не тільки отримувати та доносити інформацію, а й досягти певного рівня взаєморозуміння, особливо, внутрішнього світу співрозмовника. Усе це належить до перцептивної сторони спілкування. Реакцію людей на ті чи інші події нерідко визначають не об'єктивні умови, а як їх сприймають і хочуть сприймати загалом. У кожний момент часу людина може сприймати лише незначну частину доступних їй сенсорних стимулів, інтерпретуючи їх відповідно до своїх уявлень, цінностей і очікувань. Процес сприйняття один одного партнерами у спілкуванні є обов'язковою складовою спілкування й умовно може називатися перцептивною стороною спілкування [1].

Мета дослідження – висвітлити зміст перцептивних особливостей й їх проявів у процесі міжособистісного спілкування.

Під час дослідження проблем, пов'язаних із перцептивною стороною спілкування, іноді говорять про соціальні перцепції. Соціальна перцепція – це сприйняття, розуміння й оцінка людьми соціальних об'єктів (людей, самих себе, груп, інших соціальних спільнот).

Актуальність дослідження проблеми полягає в тому, що сьогодні в науці накопичений чималий досвід визначення професійно важливих якостей практикувальних особистостей (Г. С. Абрамова, Н. А. Амінов, Є. С. Романова та ін.), а також з'ясування природи професійно важливих якостей, способів і умов їх формування (Б. Г. Ананьє, В. О. Бодров, Е. Ф. Зеєр та ін.). Вивчення цих питань продовжуються в різних аспектах. Один із них є формування особистості та розвиток комунікативних здібностей. Особливе місце має використання перцепції та її проявів у міжособистісному спілкуванні.

Перцептивна сторона спілкування – це процес взаємосприйняття та пізнання партнерів у спілкуванні та встановлення на цій основі взаєморозуміння. Це означає, що люди ставляться один до одного аж ніяк не як до джерел інформації – є ще з десятків факторів, за якими вони оцінюють співрозмовника як особистість [2].

Пізнання іншої людини розглядається як складова процесу спілкування, як основа не тільки для розуміння партнера, але і для встановлення з ним узгоджених дій, а також близьких відносин, дружби чи прив'язаності. Отже, можна сказати, що сприйняття іншої людини означає сприйняття її зовнішніх ознак, співвіднесення їх з особистісними характеристиками й інтерпретацію її вчинків. На основі зовнішньої сторони поведінки, за словами С. Рубінштейна, ми наче «читаємо» іншу людину, розшифровуємо значення її зовнішніх ознак [1].

Видатні вітчизняні психологи Б. Г. Ананьєв і В. Н. Мясищев у своїх працях, присвячених пізнанню людьми один одного, чітко виділили три компонента, які необхідно мати на увазі кожному досліднику під час розробки проблем спілкування:

1) пізнання людьми один одного; 2) емоційне ставлення; 3) взаєморозуміння партнерів у спілкуванні. Розвиток цих теоретичних позицій із проблем спілкування продовжено їх учнями та послідовниками (А. А. Бодальов, Г. М. Андрєєва, А. В. Петровський та ін.) [3].

Отже, під час взаємодії у спільній діяльності важливе взаєморозуміння.

Враження, яке виникає під час сприйняття людини, відіграє важливу регулятивну роль у спілкуванні. На основі сприйняття людини людиною формується уявлення про наміри, думки, здібності, емоції, установки партнера у спілкуванні. Цей процес у міжособистісній перцепції здійснюється з двох сторін: кожен із партнерів у спілкуванні уподібнює себе іншому. Отже, під час взаємодії людей у спільній діяльності повинні бути прийняті до уваги не тільки потреби, мотиви й установки однієї людини, але й усіх людей, що беруть участь у спілкуванні [4].

Щоб мати правильне уявлення про людину, потрібно, по-перше, вміти спостерігати, по-друге, виключити можливі помилки сприйняття.

Відомо, що існують три канали надходження інформації у свідомість людини:

1) візуальний (зовнішня і внутрішня інформація становить комплекс зорових образів);

2) аудіальний (інформація становить комплекс звуків);

3) кінестетичний (інформація становить комплекс відчуттів) [5].

Кожна людина здатна сприймати та переробляти інформацію, використовуючи всі три канали. Але в кожного з нас є один канал, через який ми насамперед сприймаємо, думаємо, згадуємо. Такий канал називається пріоритетним. Кожній людині властива своя модальність (від лат. *Modus* – спосіб, якісна характеристика відчуттів) [4].

Відповідно до цього всіх людей можна розділити на візуалів, аудіалів і кінестетиків. Уважно спостерігаючи за співрозмовником, можна визначити, до якого типу він належить. Розбіжності виявляються у звучанні голосу, особливості жестикуляції, напрямку руху очей, визначенні окремих слів, що відображають модальність образів, присутніх у його свідомості. За цими словами, предикатами, найлегше визначити тип людини [6].

Перцептивна сторона спілкування включає в себе кілька важливих інструментів, що дозволяють налагодити ефективну міжособистісну взаємодію.

Рефлексія – це вміння аналізувати свої дії, робити висновки з подій і бачити можливі шляхи розвитку ситуації. Рефлексувати означає зуміти подивитися на процес із боку, проаналізувати те, що відбувається і спробувати дійти до змісту проблеми за допомогою раціонального осмислення. З урахуванням рефлексії та взаємного відображення партнерів у спілкуванні беруть участь не дві, а шість осіб: «я», яким я є; «я», яким я бачу самого себе; «я», яким мене бачить партнер у спілкуванні. Відповідно, ці три позиції можна спостерігати й у партнера у спілкуванні. Коли одна група людей намагається зрозуміти, як вона оцінюється іншими, то рефлексія називається груповою.

Ідентифікація-отождження себе зі співрозмовником – спроба поставити себе на його місце та подивитися на проблему через призму його сприйняття. Такий механізм дозволяє краще зрозуміти і прийняти позицію мовця.

Емпатія – здатність співпереживати і співчувати. Чим тонша душевна організація людини, тим сильніше у нього розвинена емпатія. Такі люди можуть аналізувати внутрішній стан опонента, просто спостерігаючи за його поведінкою.

Атракція-оцінювання індивіда, яке базується на стійкому, тривалому позитивному почутті до партнера. Вона сприяє

утворенню більш тісних міжлюдських обмінів: дружби, любові, прихильності.

Казуальна атрибуція – трактування фраз і дій співрозмовника на основі особистих припущень, пережитого раніше досвіду. Це спроба з'ясувати причини тієї чи іншої поведінки, але не за допомогою спостереження й отримання інформації, а спираючись на власні упередження, висновки [4].

Перцептивна сторона містить такі процеси: сприйняття фізичних характеристик суб'єкта; оцінка невербальних сигналів, які надходять від опонента (жести, міміка, погляд); сприйняття вербальної інформації під час бесіди; спостереження за поведінковими проявами; складання на підставі отриманих відомостей уявлень про наміри, здібності, переконання, емоції співрозмовника; формування сприйняття суб'єкта на емоційному рівні; формування ефективної взаємодії (або відсутність такої можливості) [6].

Отже, перцептивне спілкування – це складний інтерактивний процес, однак розуміти, в чому полягає ця сторона міжособистісної взаємодії та що входить у поняття «перцепція», дуже важливо. Тільки володіючи цією інформацією, можна скласти об'єктивне уявлення про людину (незнайомець, друг) і про те, що він говорить.

Література

1. Варій М. И. Психологія : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2007. 288 с.
2. Загальна психологія : підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. Київ : Либідь, 2005. 464 с.
3. Максименко С. Д. Загальна психологія : навчальний посібник. Вид. друге, перероб. та допов. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 272 с.
4. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2005. 448 с.
5. Цимбалюк І. М. Психологія спілкування : навчальний посібник. Київ : Професіонал, 2004. 304 с.
6. Філоненко М. М. Психологія спілкування : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2008. 224 с.
7. Перцептивна сторона спілкування. *Gazette в Україні*. URL: <https://gazette.com.ua/people/perseptivna-storona-splukuvannya>.

Переходько У. В., студентка,
Хомич С. А., студентка,
Пілат Р. В., студентка

МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ – ОСНОВНИЙ ЗАСІБ ІНТЕГРАЦІЇ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАНЬ І ВИДІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Інтеграція – це об'єднання розрізнених елементів у єдине ціле, якісно нова освіта, відновлення будь-якої єдності [3]. Інтеграція як наукове поняття з'явилося в педагогіці у першій половині 80-х років на фоні бурхливого розвитку у країні та у світі інтеграційних процесів в економіці, політиці, науці, культурі та інших сферах соціального життя. До цього часу воно закріпилося достатньо міцно у філософській і науковій літературі.

Метою дослідження є розкриття змісту міжпредметних зв'язків як засобу інтеграції навчання та видів навчальної діяльності.

Виникнення поняття «інтеграція» в педагогіці 80-х років з'явилася внаслідок розвитку інтеграційних процесів в освіті. Інтеграція формувалася у три етапи:

- рубіж століть – 20 рр. – трудова школа;
- 50-70 рр. – міжпредметні зв'язки;
- 80-90 рр. – власне інтеграція.

У перші роки розвитку радянської школи спроби інтеграції в освіті привели до впровадження комплексної системи навчання. Ця система будувалася за принципом комплексів знань і включала розробку учнями проєктів. Повернення до наочного навчання спонукало педагогів до дослідження проблеми міжпредметних зв'язків як засобів інтеграції навчання [1, с. 21].

Сучасний стан проблеми інтеграції освіти пов'язаний з історією її розвитку, яка послідовно проходить етапи комплексного навчання, міжпредметних зв'язків, підноситься на рівень інтеграції та зупиняється в системі інтегрованих курсів. За словами А. Я. Данилюк, педагогічне мислення 90-х років в

аспекті інтеграції виявилось нездатним створити щось дійсно нове та послідовно відтворити старі дидактичні форми і принципи. Виникає необхідність зміни способу традиційного педагогічного мислення на нових науково-теоретичних підставах [1, с. 84]. Вихід із ситуації кризи проблеми інтеграції, що склалася, в освіті розглядається нами у двох аспектах:

- пошук на основі нових теоретико-методологічних концепцій про зміст і структуру навчального пізнання та цілісності зі змісту загальної середньої освіти й оптимального поєднання інтегрованого та диференційованого навчання;
- удосконалення теоретико-методологічної культури суб'єктів освітнього процесу.

У педагогічній науці відсутнє загальновизнане визначення «інтеграції» як педагогічної категорії. Найповніший зміст його представлений, як показав аналіз наукової літератури, у працях А. Я. Данилюка і В. Н. Максимової. А. Я. Данилюк у своїй праці «Теорія інтеграції освіти» розглядає зміст визначеного поняття як «здійснення учнем під керівництвом учителя послідовного перекладу повідомлень з однієї навчальної мови на іншу, у процесі якого відбувається засвоєння знань, формування понять, народження особистої і культурної суті» [1, с. 232].

Основними принципами організації освітніх систем на інтеграційній основі є діалектична єдність інтеграції та диференціації; антропоцентризм; культурообразність [1, с. 260].

Інтеграція освіти є складною науково-педагогічною проблемою та явищем педагогічної дійсності, який носить багатоаспектний характер. Інтеграція – це принцип і засіб розвитку сучасних освітніх систем, цілісності розвитку людини, що росте, як індивіда, особистості, громадянина, індивідуальності, суб'єкта життя та діяльності. Водночас основним засобом інтеграції навчання та розвитку особистості учня є міжпредметні зв'язки [5, с. 21, 22].

Міжпредметні зв'язки розглядаються в сучасній науковій педагогічній літературі, з одного боку, як один з етапів розвитку інтеграції у вітчизняній освіті, з іншого – як засіб інтеграції навчання.

Необхідність застосування міжпредметних зв'язків як засобу інтеграції у процесі формування в сільських учнів загальнонавчальних умінь закладена в самій природі мислення, диктується об'єктивними законами вищої нервової діяльності, законами психології. Спираючись на розкритий І. П. Павловим системний характер нейродинамічної основи асоціацій і

тлумачення ним діяльності аж до вищого його прояву мислення як асоціативної діяльності, Л. С. Виготський експериментально встановив, що попередня розумова діяльність, сприяючи формуванню узагальнень, «не анулюється і не пропадає дарма, а входить у якості необхідної передумови в нову роботу думки».

У розробці психологічних основ міжпредметних зв'язків велика заслуга належить О. Я. Савченко, який довів, що асоціація (зв'язок) повинна лягти в основу вивчення розумової діяльності людини. Аналізуючи функціональний зв'язок локальних, внутрішньосистемних і міжсистемних асоціацій, він приходить до висновку, що тільки «міжсистемні асоціації зрештою забезпечують єдність, цілісність особистості як єдність світогляду і поведінки» [4, с. 2]. О. Я. Савченко стверджує, що зародки утворення міжпредметних зв'язків знаходяться всередині навчального предмету, оскільки в його системі є «зародки ряду інших навчальних предметів». Не тільки самі предмети, але й окремі поняття є також джерелом міжпредметних асоціацій.

Міжпредметні зв'язки є одними з конкретних форм загального методологічного принципу системності, який детермінує особливий тип розумової діяльності – системне мислення (В. Н. Максимова). У зв'язку з цим Л. В. Занков вважає, що розуміння дидактичного принципу системності тільки як дотримання логіки предмету та вивчення однієї частини після засвоєння іншої, коли важливе місце має ізолюваність частин, а повторення лише закріплює цю ізолюваність, вступає в суперечність із завданням розвитку учнів із цілісним підходом до змісту і процесу навчання. «Адже для розвитку надзвичайно істотно, щоб навчальний матеріал осмислювався в можливо ширших і різносторонніх зв'язках, а не у вигляді ізолюованих частин» [2, с. 77]. Дослідник говорить про таку побудову процесу навчання, за якого важливе добре продумане повернення до раніше пройденого і включення його в усі нові зв'язки.

Отже, міжпредметні зв'язки як дидактична категорія є багатовимірним, системним об'єктом дослідження. У вітчизняній дидактиці проблема міжпредметних зв'язків вивчається на основі системного аналізу, який спрямований на розкриття багатоаспектності та поліфункціональності міжпредметних зв'язків у навчанні, що пов'язано з широким використанням

поелементного аналізу структури навчального предмету (його змісту, методів, форм, організації).

Такий метод виступає як «метод визначення суті та видів міжпредметних зв'язків» (І. Д. Зверев, В. Н. Максимова) [2, с. 43].

Література

1. Данилюк А. Я. Теорія інтеграції навчання. Ростов-на-Дону, 2000. 440 с.

2. Зверев І. Д. Взаємний зв'язок навчальних предметів. Москва : Знання, 1997. 64 с.

3. Проводимо інтегровані уроки : (Інтегрований урок : праця) / Комар О. А., Лобановська О. М., Лаптева Л. І. *Початкова школа*. 1996. № 7. С. 16–18.

4. Савченко О. Я. Дидактичні особливості інтегрованих уроків. *Початкова школа*. 1992. № 1. С. 2–8.

5. Сидоренко В. К. Інтеграція трудового навчання : Креслення (дидактичний аспект). Київ : УДПУ, 1995. 140 с.

Шабага С. Б., к. пед. н., доц.,
Панчук М. М., аспірант

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

Творчість – це матерія з постійно оновлюваним контекстом. То як потрібно учить творчості? Наше завдання лише розвивати вже створене, даючи можливість самому учневі обирати шлях.

Мета дослідження полягає в тому, що розвиток і вдосконалення творчого мислення, особливо в період серйозних соціальних змін у нашій країні, дозволить учню виробити навички знаходити рішення для розв'язання складних проблем. Усвідомлене використання творчого мислення дасть можливість особистості самореалізуватися й отримати бажаний результат.

Дослідження проблеми розвитку творчості в учнів зумовлене такими чинниками: по-перше – потреба у зростанні творчих здібностей в умовах глобалізації суспільства; по друге –

необхідність активізації творчої активності у всіх сферах діяльності у зв'язку з прискоренням розвитку сфер матеріального виробництва в суспільстві; по-третє – провідна роль творчості як суб'єктивного й об'єктивного факторів розвитку загальної і, зокрема, художньої культури особистості учня [1, с. 45].

Ідея розвитку творчості індивідуума відповідає як його інтересам, так і державним інтересам та інтересам людського суспільства загалом.

Рівень творчого розвитку учнів зростатиме, якщо будуть враховані їхні індивідуальні особливості, коли буде стимулювання емоційно-чуттєвої сфери, буде сприяння дієвості уяви та фантазії, урізноманітнення способів реалізації художнього образу на основі засвоєння засобів трудового навчання в конструктивній діяльності учнів, використання міжпредметних зв'язків різних навчальних дисциплін із трудовим навчанням. Отже, виникає необхідність у глибшому вивченні сучасної та зарубіжної практики навчання, теорії творчого розвитку школярів, педагогічного досвіду навчання, виховання та розвитку особистості школяра засобами трудового навчання та виховання [3, с. 19].

Із цього випливає, що проблема розвитку творчої особистості учня має комплексний характер і недостатньо ґрунтовно вивчена, а тому не знайшла повного відображення у психолого-педагогічній теорії та практиці. А такий її аспект, як функціональний вплив засобів трудового навчання та виховання на творчий розвиток учнів школи практично не був різнопланово розглянутий і залишається поза увагою вчених.

Творчість є різноплановим явищем і тільки дослідження з різних позицій: філософської, соціальної, психологічної, можуть розкрити її повний зміст. Творчість, із філософської точки зору, є насамперед працею завзятою, клопіткою і в той же час натхненною, що потребує оптимальної напруги всіх фізичних і духовних сил людини. Справжня творчість завжди дає суспільно корисний і значимий результат.

Із соціальної точки зору метою творчості є виховати з учня благородну творчу особистість. Усі начебто знають, що таке творчість, проте ніхто не розглядав це явище повністю, у глобальному плані, більшість має на увазі лише певний аспект.

Психологічна грань творчості має мету виявити психофізіологічні якості людини, від яких залежить динаміка

набуття знань, умінь і навичок та успішність виконання означеної діяльності [2, с. 90].

Дослідження сучасного стану школи (на тлі ринкових реформ та їхнього впливу на освітню галузь) дають змогу виявити основну організаційну суперечність системи освіти. Це «протиріччя між необхідністю забезпечення надзвичайно широкого спектру засобів навчання та виховання, які б сприяли творчому розвитку учнів, і відсутністю стрункої системи змісту, форм і методів цієї роботи на рівні кожної школи» [2]. Частково розв'язати цю суперечність можливо, «забезпечивши педагогічні умови творчого розвитку молодшого школяра, науково обґрунтованою системою педагогічного впливу на особистість учня засобами трудового навчання і виховання» [2].

Проблема розвитку творчих здібностей учнів на уроках трудового навчання є досить актуальною проблемою в період необхідності відновлення економіки нашої держави, відродження національної культури та самосвідомості народу [5, с. 67].

Трудове навчання – предмет державного компонента змісту освіти, який має відомості з основ техніки, технології, економіки й організації сучасного виробництва. Воно повинне відповідати вимогам життя [4, с. 34].

Отже, можна зробити висновок, що особливістю трудового навчання є тісне поєднання навчальної діяльності з продуктивною працею. Усі знання, які здобувають учні, відразу ж знаходять застосування, а вся практична діяльність є суспільно корисною. Навчання, під час якого теорія пов'язується з продуктивною працею, має якісно іншу загальноосвітню та виховну цінність. За значної економії часу та зусиль, окрім самого оволодіння знаннями і вміннями, такий зв'язок забезпечує розширення та закріплення значення для потреб людини.

Література

1. Веремійчик І. М. Майстрик і Майстринка. Київ : Педагогічна думка, 2002. 128 с.
2. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Волинська, З. В. Огороднійчук та ін. Київ : Просвіта, 2001. 416 с.
3. Глобчак В. Особистісно-орієнтоване навчання і виховання молодших школярів на уроках праці у початковій ланці. *Рідна школа*. 2004. № 4. С. 19–20.

4. Горлач М. І. Трудова освіта і виховання учнів. Київ : Радянська школа, 1989. 124 с.

5. Тхоржевський Д. О. Методика трудового навчання та викладання загальнотехнічних дисциплін. Київ : Вища школа, 1985. 175 с.

Швець О. В., к. пед. н., доц.
кафедри теорії і методики
дошкільної та початкової освіти

FLOORTIME ЯК ЗАСІБ, ЩО ПОЛЕГШУЄ АДАПТАЦІЙНИЙ ПЕРІОД ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Дитина, прийшовши до закладу дошкільної освіти, повинна адаптуватися до його умов. Адаптацію розглядаємо як процес пристосування дитини до оточення, що проходить на різних рівнях: фізіологічному, соціальному, психологічному. Адаптація має широкий спектр індивідуальних реакцій дитини дошкільного віку, характер яких залежить від психофізіологічних та особистісних особливостей дитини, від сімейних стосунків, від умов перебування в закладі дошкільної освіти (надалі – ЗДО). Прихід до ЗДО пов'язаний для дитини із сильними стресовими переживаннями, які необхідно пом'якшити спільними зусиллями сім'ї та вихователів. Особливі труднощі під час адаптації до умов ЗДО відчувають діти з особливими освітніми потребами.

Мета дослідження – охарактеризувати особливості використання методики Floortime під час адаптаційного періоду дитини з особливими освітніми потребами в ЗДО.

Методи дослідження: аналіз науково-педагогічної, психолого-педагогічної літератури з теми дослідження, узагальнення, синтез.

Робота з особливими дітьми в адаптаційний період буде проходити більш ефективно, якщо вихователь умітиме підібрати ті інноваційні технології, що сприятимуть полегшенню труднощів, із якими стикаються діти на цьому етапі. Floortime означає розвиток дитини на її умовах (floortime з англ. «час на

підлозі»), тобто передбачає взаємодію дорослого та дитини у зручних для дитини умовах – на килимку під час ігор, задля спілкування тощо. Означену методику розробив у 1979 році спеціаліст із корекції аутизму, американський професор психології Стенлі Грінспен. Ця методика є важливою для використання в роботі з дітьми, що мають особливі освітні потреби, бо дає змогу під час адаптаційного періоду дитини в ЗДО вирішити важливі аспекти щодо врахування рівня розвитку дитини, її індивідуальних особливостей і спрямована на навчання дитини та вибудовування стосунків (із дорослими та дітьми).

Використання Floortime у ЗДО відбувається відповідно до певних принципів:

1) спостереження за дитиною дошкільного віку в ролі партнера, а не дорослого, який має перевагу (у знаннях, віці тощо);

2) реагування на ініціативу дитини та врахування її інтересів. Граючись, дорослий налагоджує з дитиною емоційний зв'язок, учить її бачити у своїй особі друга, який готовий підтримати та допомогти в усіх ситуаціях;

3) ігрові форми навчання – основа методики, що передбачає спільну діяльність (дитина–вихователь або дитина–батько/матір).

Варто зауважити, що в методиці Floortime батьки постають як центральна та рушійна сила для розвитку дитини, бо ніхто не може зробити для дитини більше, ніж вони. Батьки мають навчати дитину правильно будувати стосунки з іншими дітьми, розуміючи свої відмінності від решти дітей; навчати вірити в себе та свої можливості, попри певні труднощі (психічні, фізичні чи ін.), звертатися за допомогою, не соромитися бути такими, якими вони є. У період адаптації дітям буде краще, якщо вони відчуватимуть підтримку батьків, любов і чути будуть чимало добрих слів. Спільно проведений час дитини з батьками даватиме їй заряд сили та позитиву на кожен день, полегшуватиме адаптаційний процес до нових умов.

Інколи бувають випадки, що дитині з особливими потребами потрібно працювати не лише з вихователем закладу дошкільної освіти, а й зі спеціалістом із Floortime. Розпочинається така взаємодія з діагностики, яка відбувається в декілька етапів:

1) спочатку спеціаліст спостерігає за дитиною та визначає її реакції на дорослих, взаємодію з іграшками, здатність почати спілкування, тобто вивчає індивідуальні особливості дитини;

2) опитування батьків щодо поведінки дитини вдома, її улюблених занять та інтересів. Враховуючи всі особливості дитини, батьки навчаються взаємодіяти з нею, а також отримують рекомендації щодо організації домашнього простору. Складання психолого-педагогічної характеристики на дитину з особливими освітніми потребами;

3) побудова профілю дитини дошкільного віку й індивідуального плану її розвитку в межах закладу дошкільної освіти.

Висновки. Використання Floortime як засобу, що полегшує адаптаційний період дитини з особливими освітніми потребами в закладі дошкільної освіти є актуальним завданням сучасної дошкільної освіти, бо враховує майже всі аспекти роботи з особливими дітьми, сприяє налагодженню позитивних контактів між дорослими та дитиною.

Література

1. Захарова Н. Адаптація дітей до дитсадка. *Дошкільне виховання*. 2006. № 4. С. 8–10.

2. Куркіна І. Хочу йду, а не хочу... також іду. Адаптація до дитячого садка, або Мистецтво зустрічі бажаних чи небажаних гостей. *Дошкільня*. 2007. № 3. С. 10–13.

Шеретюк Д. О., студент

ОСНОВІН ІНСТИТУТИ Й АГЕНТИ ҐЕНДЕРНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

У сучасному суспільстві існує проблема ґендерної нерівноправності. На основі аналізу буде розглянуто та представлено основні підходи й наукові погляди до визначення понять соціалізації, ґендерної соціалізації та вирішення інститутами й агентами соціалізації особистості [1]. Сьогодні існує тенденція до рівних прав і що в житті «не існує ґендеру» та всі рівні.

Мета дослідження: аналізувати проблеми ґендерної соціалізації, важливість цього питання в освіті та вихованні, які заклали та закладуть у майбутньому ставлення до особистості

незалежно від її статі та вибору. Також це розв'язання та вирішення проблеми нерівноправності в суспільстві і взаємозв'язках між людьми як своєї, так і протилежної статі [3].

Методи дослідження: аналіз на основі особистого життя та ситуації в суспільстві, наукові дослідження, статті, статистика думки науковців.

Процес формування людини як представника певної статі розпочинається з одного з найважливіших етапів кожного – соціалізації. Соціалізація вказує на те, як ми маємо взаємодіяти із суспільством. Це відображають казки, пісні, ЗМІ та ін. Саме соціалізація стає причиною формування характеру, моральних принципів і вподобань. Зі зміною цих факторів люди почали відмовлятися від звичного для нас і жити для себе, а не для когось. Із вищезазначеного можна зробити висновки, що все частіше ми стаємо толерантнішими до оточення та менше звертаємо увагу на ґендер саме завдяки соціалізації [3]. З раннього віку та до глибокої старості в повсякденному соціумі трапляються як агенти, так і інститути соціалізації. Щодо агентів, то це конкретні люди, які навчають людину культурним нормам і допомагають засвоювати соціальні ролі. Агентів соціалізації розподіляють на первинних і вторинних. Первинні – це батьки, опікуни, вихователі, вчителі, друзі та всі люди, що перебувають поруч [2].

Агенти первинної соціалізації – це люди, які складають найближче оточення особи, та виконують багато функцій. Варто пам'ятати, що ці всі функції взаємозамінні (батько взяв на себе роль матері, батьки замінили друзів тощо). Але не все можна замінити. Наприклад, батьки хоч і можуть замінити друзів, але вони не можуть дати таких навиків як хитрувати, бути лідером у групі, інколи порушувати соціальні норми і правила, розмовляти з однолітками, постояти за себе. До агентів вторинної соціалізації, наприклад, належить керівництво школи та закладу вищої освіти, армії, партії, ЗМІ та ін. Контактуюмо ми з ними рідше, їхній вплив на наші погляди, настрої, звичайно, менший, ніж в агентів первинної соціалізації, але він також впливає на наші вчинки. Значну частину часу ми проводимо в інститутах соціалізації – установах, які впливають на процес соціалізації та спрямовують його, розвивають особистість, дають знання, розуміння бажаної та небажаної поведінки в соціумі [4].

В інститутах соціалізації, як і в агентах соціалізації, існують первинні та вторинні інститути. Сім'я, колектив (однокласники,

однорупники та інші), друзі – первинні інститути соціалізації. Зазвичай сім'я формує перші та найміцніші суспільні зв'язки. Саме там ми починаємо говорити, засвоюємо головні елементи культури, усвідомлюємо основні принципи і стереотипи, формуємо ідентичність людини в соціумі, релігії, нації та ін. Психологи вважають, що в перші роки життя формується інтелект.

Якщо в сім'ї людина автоматично набуває статус, то з ровесниками його треба отримати. Особливість цього спілкування полягає в тому, що в компаніях формується думка про тебе, на відміну від сім'ї, без певного плану. Саме в компанії особистість набуває певного досвіду, який не дасть нам зовнішнє оточення [1]. Заклади освіти, армія, суд, церква, ЗМІ та інші – це інститути вторинної соціалізації. Суспільство вважає, що для життя в ньому необхідна школа – соціальний інститут, який відповідає за надання особі певної інформації, прищеплення цінностей і навичок, формування вмінь. Школа загалом показує особі не те, до чого вона звикла в сім'ї. У школі діти намагаються жити з «чужими» для них людьми, пізнають для себе нову формалізовану систему оцінювання: бали, табелі, відзнаки, грамоти. ЗМІ в сучасному світі – це те, чим ми користуємося майже постійно. Вони не можуть замінити спілкування в соціумі, що, звісно, є прийнятним. ЗМІ пропонують нам додаткові, навіть альтернативні моделі соціальних ролей, суспільних ролей і цінностей [2].

Висновки. Отже, ми дізналися, що таке агенти й інститути ґендерної соціалізації особистості, та як вони впливають на наше життя. Для нас соціум є невід'ємною частиною життя. Сьогодні проблема нерівноправності не так гостро постає перед нами, як колись, але вона досі існує. Ми вважаємо, що в цьому є як і позитив, так і негатив, який призводить до призабуття проблеми ґендеру та втрати її актуальності. Суспільство намагається «боротися» з нерівноправністю. Саме тому така проблематика є актуальною та потребує подальших наукових досліджень.

Література

1. Кімел Майкя С. Ґендероване суспільство. Київ : Сфера, 2003. С. 139–140.
2. Кікінежді О. Ґендерне виховання змалку. *Дошкільне виховання*. 2006. № 2. С. 3–6.

3. Горностай П. П. Ґендерна соціалізація та становлення гендерної ідентичності. Основи теорії гендеру : навч. посіб. Київ : К.І.С., 2004. С. 132–157.

4. Танчин І. З. Агенти та інститути соціалізації. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/87875-agenti-ta-nstituti-sotsalzac.html>.

Litteris et Artibus:

БІОЛОГІЧНА ТА ЕКОЛОГІЧНА

нові горизонти

Бондар О. Б., к. с.-г. н., старший
викладач,
Діхтяр Ю. П., студентка

ТИПОЛОГІЧНЕ РІЗНОМАНІТТЯ ПРИРОДООХОРОННИХ, НАУКОВИХ, ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИХ НАСАДЖЕНЬ КРЕМЕНЕЦЬКОГО РАЙОНУ

Вступ. Лісові екосистеми відіграють важливу роль у життєдіяльності людства. Вони є основними складовими навколишнього природного середовища, впливають на клімат, наявність чистої води, чистого повітря, захищають сільськогосподарські угіддя, забезпечують місця для комфортного проживання та відпочинку людей, зберігають різноманітність дикої природи [1].

Ліс поглинає з атмосфери вуглекислий газ, а виділяє кисень, який необхідний для дихання всіх живих істот. Водночас насадження дуже ефективно очищають повітря від пилу й інших шкідливих домішок – вони легко осідають на поверхні листя і хвої та змиваються в землю дощами. Ліс поглинає значну кількість води, підтримує підвищену вологість, захищає прилеглі території від пересихання [2].

Мета дослідження – проаналізувати типологічне різноманіття насаджень Кременецького району.

Методи дослідження: математико-статистичний і логічний аналізи інформаційних матеріалів та прикладних комп'ютерних програм для статистичного аналізу даних.

Результати. Дослідження проводили на території Кременецького району Тернопільської області. Загальна площа насаджень регіону дослідження становить 8021,7 га (див. рис. 1).

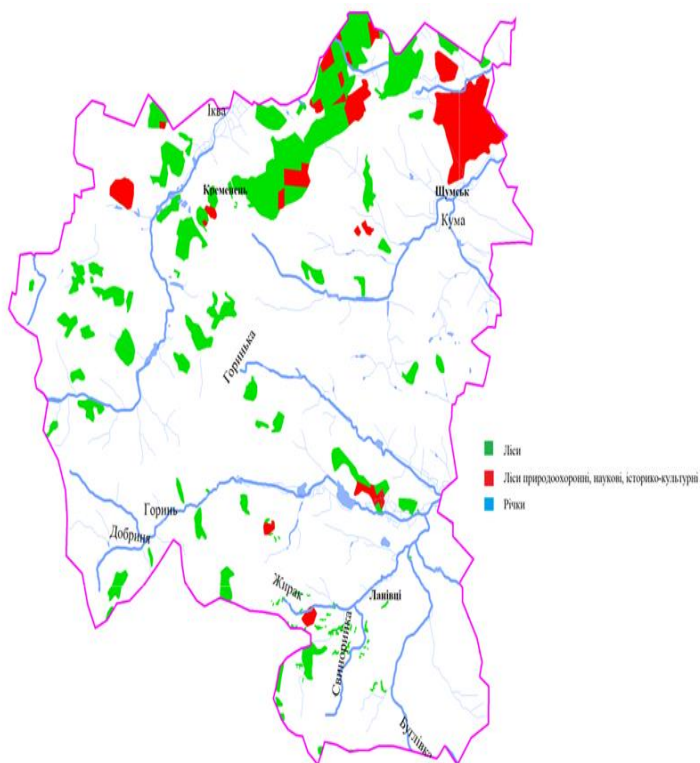

Рис. 1. Схема-карта природоохоронних, наукових, історико-культурних лісів Кременецького району

Типологічне різноманіття лісів є доволі різноманітним і представлено 17 типами лісу (табл. 1). Так, найбільшу площу займає свіжий грабово-дубово-сосновий сугруд – 3681,8 га, свіжа грабова діброва – 2369,1 га і свіжий дубово-сосновий субір – 645,0 га. Частка інших типів лісу є незначною.

Таблиця 1.

Розподіл площ насаджень за типами лісу

№ з/п	Індекс типу лісу	Площа	
		га	%
1	A ₂ -C	30,8	0,38
2	B ₁ -дC	19,9	0,25
3	B ₂ -дC	645	8,04
4	B ₃ -дC	8,4	0,10
5	C ₁ -Д ^е	3,1	0,04

6	C ₂ -гД	42,6	0,53
7	C₂-гдС	3681,8	45,90
8	C ₃ -гД	3,6	0,04
9	C ₃ -гдС	384,1	4,79
10	C ₃ -гсД	484,6	6,04
11	C ₄ -Влч	124,3	1,55
12	C ₄ -гД	5,4	0,07
13	C ₄ -дС	4,3	0,05
14	C ₅ -Влч	6,8	0,08
15	D ₁ -гД	5,5	0,07
16	D₂-гД	2369,1	29,53
17	D ₃ -гД	202,4	2,52
Усього		8021,7	100,00

Типологічне різноманіття природоохоронних, наукових, історико-культурних лісів Кременецького району сприятлива для вирощування високопродуктивних дубових і соснових насаджень.

Висновки. Типологічне різноманіття лісів представлене 17 типами лісу. Серед них найбільш поширеними є свіжий грабово-дубово-сосновий сугруд, свіжа грабова діброва і свіжий дубово-сосновий субір. Господарська діяльність вимагає переорієнтації ведення лісового господарства з ринково-господарського цільового напрямку на концепцію сталого розвитку, а також екологічного орієнтованого лісознавства та лісівництва.

Література

1. Бондар О. Б., Ткач Л. І. Типологічне різноманіття лісів на водозборах річок Лівобережного Лісостепу України. Actual problems of natural sciences : modern scientific discussions : Collective monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, С. 18–34.
2. Остапенко Б. Ф., Ткач В. П. Лісова типологія : навчальний посібник. Харків, 2002. 204 с.

Дем'янчук Г. З., магістрантка

ГУРТКОВА РОБОТА З БІОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ

У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті зазначено, що система освіти має забезпечувати всебічний розвиток індивідуальності дитини на основі виявлення її творчих здібностей, формування інтересів і потреб, сучасного світогляду, навичок самостійного наукового пізнання, оволодіння засобами практичної та пізнавальної діяльності [1]. Ці завдання реалізуються у школі під час вивчення учнями різних предметів, зокрема біології. За результатами аналізу шкільної практики, інформаційне навантаження школярів із біології досить велике, що спричиняє зниження в учнів пізнавального інтересу, пасивність під час навчання. У той же час ефективність навчального процесу значною мірою залежить від активності школярів під час сприймання та засвоєння матеріалу: від напруженої роботи їх уяви, пам'яті, мислення, інтересу до предметів і явищ, які вивчаються [2].

Біологічна освіта має сприяти: становленню загальної культури школяра, формуванню особистості, яка усвідомлює власну відповідальність перед собою, суспільством за збереження життя на Землі; формуванню екологічної культури; розвитку у школярів ключових компетенцій, яких потребує сучасне життя; зміцненню духовного та фізичного здоров'я кожної конкретної людини тощо. Гурткова робота в закладах загальної середньої освіти та в закладах позашкільної освіти є частиною освітнього процесу. Це один із найефективніших шляхів реалізації індивідуальних потреб, розвитку інтересів школярів і розвитку творчо спрямованої особистості. Гурткова робота вигідно доповнює урочну систему роботи з біології. Водночас є можливість ґрунтовніше організовувати спостереження за об'єктами природи, дослідницьку, проектну діяльність школярів [7].

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування, практичне впровадження й експериментальна перевірка ефективних форм, методів, засобів і педагогічних умов організації гурткової роботи з біології, їх методичних особливостей організації.

Методи дослідження:

- теоретичні: аналіз наукових джерел із тематики дослідження та шкільної практики організації гурткової роботи, синтез, порівняння отриманої інформації, моделювання освітнього процесу, навчальних занять, систематизація й узагальнення отриманих результатів;

- емпіричні: бесіди, опитування, педагогічні спостереження за освітнім процесом, анкетування, тестування учасників освітнього процесу, цілеспрямований педагогічний експеримент;

- математично-статистичні методи обробки отриманих результатів наукового дослідження, що застосовувалися нами з метою виявлення й оцінки кількісних і якісних характеристик ефективності розроблених і запропонованих занять гуртка, форм, методів і засобів гурткової роботи з біології в закладі загальної середньої освіти.

Результати дослідження. Позакласні заняття є формою організації добровільної роботи учнів поза уроками під керівництвом педагога для заохочення й виявлення їхніх пізнавальних інтересів і творчих здібностей, розширення та доповнення шкільної програми з біології. Тому основним принципом організації гурткової роботи є врахування індивідуальних потреб і можливостей школярів, їхніх інтересів, нахилів, здібностей. Позакласна робота з біології має бути якнайтісніше пов'язана з такими видами занять, які передбачають самостійні дослідження школярів, дають змогу відчувати їм стан першовідкривачів, підвищують інтерес до пізнання живої природи. У педагогічній теорії та практиці роботи шкіл умовно виокремлюють три форми організації позакласної роботи з біології: індивідуальну, групову та масову [5].

Гурток – це специфічна спільність дітей та учнівської молоді, яка ґрунтується насамперед на добровільності, спільності інтересів, спрямованості на певний вид навчальної та практичної діяльності; середовище, де забезпечуються умови інтелектуального, духовного та фізичного розвитку дітей, реалізація їхнього творчого потенціалу в галузі позашкільної освіти та виховання і створення комфортних умов соціальної адаптації до умов реального життя [3]. Позашкільний педагогічний процес гуртка будується на обов'язковому

заохоченні різнобічного творчого самовиявлення учня, багатстві вражень, створенні оптимальних особистісних стосунків, які є джерелом продуктивної творчої діяльності дитячої спільноти.

У контексті реалізації поставлених завдань ми організували гурток «Цікава наука» для учнів 10-11 класів. Перелік методів і педагогічних прийомів, які ми використовували під час конструювання гурткових занять (окрім традиційних, розповіді, лекції, практичної та лабораторної роботи, спостережень, творчих завдань) досить великий: «Лови помилку», «Відстрочена відгадка», «Фантастичне припущення», «Приваблива мета», «Навчи іншого», «Хто краще», «Роби, як я», «Розширення поля оцінок», «Кредит довіри», «Точка зору» та ін. Важливою складовою освітнього процесу з біології в позаурочний і позакласний час гурткової роботи є формування в учнів практичних умінь і навичок під час проведення лабораторних і практичних робіт, виконання науково-дослідних робіт, підготовка до участі в олімпіадах, МАН тощо [4].

Ефективність запропонованих нами навчально-методичних матеріалів з організації гурткової роботи з біології в закладі загальної середньої освіти та самої гурткової роботи з біології перевірялася шляхом організації педагогічного експерименту, який охоплював констатувальний, формувальний етапи й оцінку отриманих результатів. Дослідною роботою було охоплено 45 учнів. За результатами констатувального експерименту визначено 2 класи експериментальних (20 учнів) та 2 класи контрольних (КК) – 25 учнів.

Проаналізувавши динаміку розвитку інтересу учнів експериментальних і контрольних класів до біології на початку констатувального етапу та після запровадження гурткової роботи на формувальному етапі дослідження, робимо декілька висновків. В експериментальних класах (ЕК) на констатувальному етапі дослідження переважав прояв середнього рівня розвитку інтересу учнів до біології (43,7 %). На формувальному етапі найвищий відсоток демонструють прояви достатнього рівня розвитку інтересу ЕК до біології (38,2 %). На формувальному етапі дослідження в ЕК спостерігаємо зростання показників високого (25,5 %) та достатнього (38,2 %) рівнів розвитку інтересу учнів до біології, порівняно з цими показниками на констатувальному етапі дослідження (14,5 % та 27,3 % відповідно). У контрольних класах (КК) суттєво вищі показники достатнього (30,5 %) та середнього (40,0 %) рівнів розвитку інтересу учнів до біології. На формувальному етапі

дослідження в ЕК помітно знизилися показники середнього та низького рівнів розвитку інтересу учнів до біології, порівняно з цими ж показниками на констатувальному етапі дослідження (із 43,7 % на констатувальному етапі та до 29,0 % на формуальному етапі). Кількість проявів низького рівня зменшилась із 14,5 % до 7,3 %.

Отже, здійснений порівняльний аналіз результатів досліджень в експериментальних класах і контрольних класах на констатувальному та формуальному етапах експерименту показує зростання рівня розвитку інтересу до біології в учнів експериментальних класів (ЕК).

Висновки. Оскільки на початковому етапі дослідження (констатувальний етап) нами було визначено переважно однакові показники рівнів розвитку інтересу учнів до біології в експериментальних (ЕК) і контрольних класах (КК), можемо стверджувати, що зміни, зафіксовані після цілеспрямованого впровадження дослідних навчально-методичних матеріалів з організації гурткової роботи з біології у школі доводять їхню ефективність і дієвість. Означене не вичерпує проблеми організації гурткової роботи з біології. Подальшого розвитку потребує урізноманітнення напрямів діяльності біологічного гуртка, адаптація й оновлення форм і методів роботи тощо.

Література

1. Активні форми та методи навчання біології : навч. посіб. / К. М. Задорожний. Харків : Основа, 2008. 123 с.
2. Аналіз уроку / Н. Мурашко. Київ : Шк. Світ, 2008. 128 с.
3. Артем'єва О. Навчаємо учнів працювати з інформацією. *Біологія і хімія в школі*. 2010. № 3. С. 33.
4. Бабинюк О. Технології, методики навчання і виховання. URL: <http://www.ippro.if.ua/index.php/2012-10-23-11-51-07/82-uncategorised/735>.
5. Барна М. М., Барна Л. С., Яцук Г. Ф. Навчальні заняття з біології : можливі варіанти. Тернопіль : Астон, 2005. 140 с.
6. Баханов К. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі : монографія. Запоріжжя : Просвіта, 2000. 160 с.
7. Берегова А. Інтерактивні технології навчання як один із засобів формування системи біологічних знань учнів. *Біологія. Шкільний світ : газ. для вчителів біології*. 2008. № 28. С. 19–20.

Ліщинович М. П., магістрантка

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЇ ТА ЕКОЛОГІЇ

Вступ. Прагнення світової спільноти уникнути глобальної екологічної катастрофи є причиною реалізації нових підходів освіти. Ідеї сталого розвитку вимагають перегляду ціннісних орієнтирів, змісту біології та екології і методики їх викладання. Ми маємо навчити школярів навчати сприймати довкілля як складну живу систему, розуміти взаємозв'язок її компонентів. Однією з найважливіших потреб є розвиток екологічної грамотності учнів.

Екологічна грамотність як елемент функціональної грамотності розглядається у працях С. І. Григор'єва, В. А. Єрмоленко, Н. Ф. Казакової, О. Е. Лебедев. У психолого-педагогічній літературі проблеми екологічного виховання висвітлювали Н. Дежнікова, Б. Йогансен, Л. Лук'янова, І. Мітрясова, Н. Негруца, Л. Печко, Н. Пустовіт, Г. Пустовіт, С. Сапожников, Г. Тарасенко, Д. Теплов, С. Шмалей та ін.

Проте маловивченими залишаються питання, пов'язані з формуванням екологічної грамотності старшокласників. Хоча саме у старшому шкільному віці відбувається зміна структури особистості, формування соціальної зрілості, здатність до абстрактного мислення, становлення більш усвідомленого та цілеспрямованого характеру діяльності.

Мета дослідження: визначити показники та рівні сформованості екологічної грамотності старшокласників і ефективні методи, прийоми та форми її формування під час вивчення біології та екології.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз науково-методичної літератури, синтез, узагальнення), емпіричні (анкетування).

Результати дослідження. Екологічна грамотність – це здатність людини сприймати й оцінювати стан природних

систем, застосовувати відповідні заходи для їх підтримки, відновлення чи покращення стану [1]. Екологічна грамотність є необхідною умовою прийняття особистістю правильних рішень щодо природи. Вона є «фундаментом» екологічної культури [3; 4].

Основна проблема у формуванні екологічної грамотності полягає у складності переходу від теоретичних знань до їх застосування в житті. Ще не достатньо розроблені ефективні методики діагностики досягнутих результатів. Необхідно здійснювати комплексний підхід до формування екологічної грамотності школярів, що включає роботу під час уроків із біології, екології та позаурочну діяльність, а також використовувати навчальний матеріал різних дисциплін. Важливу роль відіграє обмін досвідом у сфері екологічної освіти.

Екологічна грамотність – багаторівневе поняття. Сутність багатьох моделей екологічної грамотності має дві складові:

- «фундаментальне ядро» включає певний набір екологічних знань (понять, закономірностей і фактів) та вміння їх застосувати для вирішення навчальних завдань. Діагностика наявності цих знань і вмінь здійснюється шляхом звичайного тестування із завданнями різного рівня складності, у тому числі творчого характеру;

- «функціональна оболонка» – застосування наявних знань і вмінь дає змогу здійснювати оцінку екологічних подій на конкретній території й адекватно реагувати на них у побутовій, виробничій, соціальній та інших сферах.

Основна мета формування екологічної грамотності має такі важливі супутні цілі: вивчення найпростішої нормативної поведінки щодо природи; виховання вмінь розумного природокористування в буденному житті; організація навичок і вмінь зі спостереження за різними природними явищами й об'єктами, що допоможе викликати інтерес до їх вивчення; виховання бажання та вміння зберігати природу; уміння допомагати природі та запобігати негативним наслідкам людського впливу; розвиток навичок і вмінь безпечної та грамотної з екологічної точки зору поведінки; розвиток інтересу пізнавального плану світу природи [2].

Показниками екологічної грамотності є потреба в екологічних знаннях і вміннях, розуміння природних процесів, досвід взаємодії із природою.

Нами були визначені рівні екологічної грамотності школярів.

Для оптимального рівня екологічної грамотності старшокласників притаманний яскраво виражений інтерес до екологічних проблем, оволодіння екологічними знаннями й уміннями, розуміння цінності природи і пріоритет у системі життєвих цінностей; усвідомлені екологічні знання, творчий підхід до вирішення екологічних завдань; прояв самостійності й ініціативності в набутті досвіду природоохоронної діяльності.

Допустимий рівень екологічної грамотності старшокласників характеризується стійким інтересом до екологічних проблем, епізодичним проявом потреби в оволодінні екологічними знаннями й уміннями, розумінням цінності природи як життєвої необхідності, участю у природоохоронній діяльності за підтримки педагога.

Для критичного рівня сформованості екологічної грамотності характерний епізодичний інтерес до екологічних проблем, відсутність потреби в оволодінні екологічними знаннями й уміннями, неточні знання та вміння, необхідні для вирішення екологічних завдань; участь у природоохоронній діяльності за вимогою педагога.

Для дослідження рівня екологічної грамотності старшокласників ми використовували такі **методи**: спостереження, бесіду, анкетування, тестування, інтерв'ю, шкалування, аналіз творчої діяльності.

Кількісний і якісний аналіз результатів, отриманий із застосуванням відповідної діагностики, показав, що рівень екологічної грамотності старшокласників залишається невисоким. Учні мають певні знання про функціональні системи, характер антропогенного впливу на навколишнє середовище, але не можуть встановити причинно-наслідкові зв'язки у природних явищах і процесах. Не завжди учні вміють аналізувати функціонування природних систем, прогнозувати зміни у природному середовищі. Школярі недостатньо володіють знаннями та вміннями, які доцільно використовувати в побуті.

Вивчення отриманих результатів дало змогу зробити висновок про те, що 46 % старшокласників має критичний рівень екологічної грамотності; 36 % – допустимий і 18 % – оптимальний.

Аналіз результатів констатувального експерименту підтвердив актуальність поставленої проблеми та необхідність пошуку нових шляхів її вирішення з використанням потенціалу шкільної дисципліни «Біологія і екологія». Виходячи з

результатів констатувального експерименту, нами була розроблена програма формувального експерименту.

Школярі працювали над проектом «Дослідження особливостей структури місцевих екосистем», під час якого ними здійснювався аналіз доступної інформації та підбір методики для дослідження структури екосистем (книжки, довідники, енциклопедії, наукові статті, відеоматеріали, інтернет-ресурси тощо). Учні досліджувався ліс. Здійснювалося вивчення видової структури екосистеми, зокрема трофічної та вертикальної. Була складена характеристика структури місцевої природної екосистеми у вигляді презентації. Школярами були сформульовані висновки про чинники, що впливають на формування структури екосистеми.

Також була виконана практична робота на тему «Оцінка стану свого регіону», метою якої було оцінити екологічний стан регіону проживання, використовуючи різноманітні джерела інформації (інтернет, ЗМІ, періодичні видання); запропонувати шляхи поліпшення екологічної ситуації в певному регіоні. Зверталася увага на забруднення атмосферного повітря, зміни клімату, особливості біорізноманіття і ґрунтів, забруднення на сільськогосподарських підприємствах та інше.

Під час бесід і дискусій старшокласники аналізували причини екологічних проблем регіонального, національного та глобального рівнів.

Висновки. Завдяки використанню відповідних методів, технологій і форм роботи нам вдалося підвищити мотивацію старшокласників до вивчення біології та екології, стимулювати застосування біологічних та екологічних знань у природоохоронній діяльності.

Література

1. Нагірна О. Екологічна освіта в школі : теорія і практика. *Школа*. 2017. № 9. С. 2–13.
2. Нестерова И. А. Экологическая грамотность. *Энциклопедия Нестеровых*. URL: <https://odiplom.ru/lab/ekologicheskaya-gramotnost.html>.
3. Пустовіт Н. А. Екологічна освіта і виховання як напрям гармонізації взаємодії з природою. *Становлення особистості*. 2007. С. 98–108.
4. Пустовіт Н. Шкільна екологічна освіта в контексті сталого розвитку. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка*. 2002. № 3. С. 14–23.

Тригуба О. В., к. с.-г. н., доц.,
Галаган О. К., к. б. н., доц.

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ БІОЛОГІЇ ТА ЕКОЛОГІЇ

У час інформаційних технологій, суспільство має потребу в особистостях які можуть творчо мислити, у складних ситуаціях знаходити правильні рішення, здатні легко адаптуватися в сучасному світі. Духовне оновлення нашої країни, процес демократизації суспільства передбачають створення умов для утвердження атмосфери творчості, багатогранного розвитку особистості, її обдарованості. Виховання людей із високим творчим потенціалом є соціальною необхідністю.

Актуальними є дидактичні заповіді В. Сухомлинського. У праці «Сто порад учителю» він писав: «Немає абстрактного учня. Мистецтво й майстерність навчання і виховання полягає в тому, щоб розкривати сили й можливості кожної дитини, дати їй радість успіху в розумовій праці...» [5].

Саме для цього використовуються інноваційні технології, а в освіті інновації є явищем закономірним, за характером – динамічним, за результатами – розвивальним [1]. Згідно з Національною доктриною пріоритетним є впровадження інноваційних та інформаційних технологій у навчально-виховний процес.

Метою дослідження є прагнення проаналізувати особливості викладання біології та екології з використанням інноваційних технологій, що сприятимуть розвитку творчих здібностей учнів.

Інноваційні технології вивчали Н. Грицай, Т. Бондаренко, К. Ліневич (інтерактивні технології); Ю. Шапран (особистісно-орієнтовані технології) [2]; Скиба М. (дидактичні ігри) [4] та ін.

До інноваційних технологій, які сьогодні активно впроваджуються в навчальний процес, належать: особистісно орієнтоване навчання, проблемне навчання, розвиток критичного мислення й ігрові ситуації.

Дисципліна Біологія і екологія вивчається учнями у старших класів (10-11 класи), студентів коледжів і професійно-технічних училищ (які здійснюють вступ на базі 9-ти класів).

Особистісно орієнтоване навчання. Особистість розглядається як ціль освіти та життєдіяльності соціуму загалом. На думку І. Якиманської, «визнання учня головною діючою фігурою всього освітнього процесу і є ... особистісно орієнтована педагогіка» [7]. Учителю або викладачу повинен надавати змогу учням чи студентам на заняттях задавати питання, висловлювати оригінальні ідеї або гіпотези, організовувати обмін думками, стимулювати доповнення відповідей товаришів, створювати ситуації успіху для кожного учня, а також спонукати до пошуку цікавої інформації під час підготовки до заняття з конкретної теми. Чергувати види робіт і типи завдань, щоб не втомлювати учнів.

Проблемне навчання – це самостійна пошукова діяльність учнів із засвоєнням здобутих знань. На заняттях із біології та екології навчання може здійснюватися через проблемні запитання. Наприклад, «Чому в Чорнобильській зоні відчуження найбільш забрудненими залишаються лісові ґрунти?» (тема «Сталий розвиток та раціональне природокористування»). Проблемні ситуації: «Ми звикли вважати, що стрес – реакція організму на дію неприємного або шкідливого чинника. Але фізичні навантаження та заняття спортом – це чинники, що мають корисне значення для людини. Чому та за яких умов ці чинники можуть стати стресовими?» (тема «Біологічні основи здорового способу життя»).

Розв'язування генетичних чи екологічних задач. Задача – це тренажер розумової діяльності. Щоб їх розв'язувати, потрібно знати терміни, визначення, а саме розв'язання – маленьке відкриття, позитивні емоції та цікава робота [3]. Проблемний підхід до навчання формує мотивацію до вивчення предмета, активізує розумову діяльність, сприяє розвитку критичного мислення.

Людина – це один із живих організмів, який здатний критично мислити, а школа – ідеальне місце для його розвитку. Критичне мислення розвивають такі методи і прийоми: слухання, аналізування, записування кола знань, встановлення цілісного сюжету за окремими словами, кошик ідей, сторітелінг, шість капелюшків мислення де Боно, ромашка Блума, фішбоун та ін. Наприклад, групи отримують завдання створити «Кола знання» до терміну «еритроцит». У центрі листка паперу записується

термін, обводиться колом. Назовні на першому колі записуються ознаки, що відповідають на питання Який? Яка? Яке? (5-6), на другому – Чому?, на третьому – Для чого?. Між словами першого, другого і третього кіл проводиться з'єднувальна лінія: еритроцит – червоний – містить гемоглобін – переносить кисень.

Найбільш повно відображає різноманітність ігор, на наш погляд класифікація Т. Филипчук: рольові, ситуаційно-рольові й імітаційні [6]. Серед рольових ігор (прес-конференція, подорож, казка) під час вивчення біології та екології доцільно провести прес-конференцію. Наприклад, «Екологічні проблеми України», але щоб вона мала позитивний результат потрібно ретельно підготуватися: розробити програму, розподілити ролі, підготувати запитання, доповіді, звернення до учасників, оформити приміщення. Ситуаційно-рольовим іграм властиві ознаки рольової гри та вікторини: «Брейн-ринг», «Що? Де? Коли?». Доцільно проводити під час закріплення знань формування умінь і навичок. Наприклад, в 11 класі для узагальнення теми «Адаптації». Імітаційні ігри передбачають моделювання ситуацій, у яких учні виконують ролі посадовців і приймають рішення, діють групами, дозволяють охопити процеси, що займають великий проміжок часу. Є змога максимально проявити кмітливість і винахідливість. Наприклад, гра «Екологічні чинники» розпочинається зі створення умовної ситуації, а вже потім – із дій учнів (за принципом, що буде, якщо...). Учні завжди сприймають ігри із захопленням та є активними їх учасниками.

Отже, використання інноваційних технологій під час викладання біології та екології є доцільним на різних етапах заняття: під час вивчення нового матеріалу, закріплення знань, перевірки вивченого матеріалу, узагальнення знань учнів чи студентів. Використання інноваційних технологій потребує затрат сил та енергії як учителів та учнів, так і студентів та викладачів. Це сприяє вихованню людей із високим творчим потенціалом, активних громадян своєї країни.

Література

1. Гвозд'їй С. П. Інноваційні технології навчання біології та основ здоров'я : метод. вказівки до семінарських занять і самостійної роботи здобувачів другого (магістерського) рівня за спеціальністю 014.05 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини). Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2021. 68 с.

2. Грицай Н. Б. Інноваційні технології навчання біології : навчальний посібник. Львів : ПП Новий Світ-2000, 2020. 200 с.

3. Серікова О. В. Застосування проблемного навчання як одного з засобів формування пізнавального інтересу у процесі вивчення біології. *Методика навчання природничих дисциплін у вищій та середній школі (XX Каришинські читання)* : матеріали міжн. наук.-практ. конф. / за заг. ред. проф. М. В. Гриньової. Полтава, 2013. С. 310–312.

4. Скиба М. М. Дидактична гра як один із методів екологічної освіти та виховання школярів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 20 : Біологія*. 2008. Вип. 2. С. 139–143.

5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5-и т. Т. 1. Київ : Радянська школа, 1976. 654 с.

6. Филипчук Т. В. Актуальність використання дидактичних ігор в екологічному навчанні і вихованні сільської молоді. *Екологічна освіта та просвіта в сільській школі* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Київ : ВЕЛ. 2005. С. 78–82.

7. Якиманская И. С. Разработка технологии личностно-ориентированного обучения. *Вопросы психологии*. 1995. № 2. С. 31–42.

Тригуба О. В., к. с.-г. н., доц.,
Марцінковська А. В., учениця

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ БІОЛОГІЧНО АКТИВНИХ РЕЧОВИН ЗА ПОКАЗНИКАМИ РОСТОВИХ ПРОЦЕСІВ У ПОСІВАХ ЛЮПИНУ БІЛОГО (LUPINUS ALBUS L.)

Одним із шляхів вирішення проблеми високих і стабільних врожаїв сільськогосподарських культур є застосування новітніх технологій із використанням регуляторів росту рослин (РРР) [1; 5]. Ця група речовин регулює окремі етапи онтогенезу, що впливає на урожайність і якість продукції рослинництва [3]. За своєю природою такі препарати є або аналогами фітогормонів, або модифікаторами гормонального статусу рослин [2]. Ефективність дії регуляторів росту значною мірою залежить від

ґрунтово-кліматичних умов, видової та сортової специфічності, фаз розвитку рослин, регламентів застосування препаратів.

Особливо цінними бобовими культурами, які широко застосовуються в народному господарстві як харчові, кормові та сидеральні, проявляють фітогербіцидні властивості та використовуються в медицині, є види роду Люпин [4].

Мета дослідження – встановити вплив біологічно активних речовин (БАР) природного походження Емістим С та Епін на ростові процеси люпину білого сорту Макарівський у ґрунтово-кліматичних умовах Західного Лісостепу України.

Методи дослідження. Польові дослідження проводили протягом вегетаційних періодів 2019–2021 рр. у ґрунтово-кліматичних умовах Західного Лісостепу України (Тернопільська область) на чорноземі опідзоленому середньо суглинистому на лесах агробіолабораторії Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Матеріалом досліджень слугував люпин білий (*Lupinus albus* L.) сорту Макарівський, виведений селекціонерами ННЦ «Інститут землеробства НААН» і регулятори росту рослин Емістим С та Епін. Польові досліді закладали у трьох варіантах і чотирьох повтореннях: насіння контрольного варіанту зволожували водою, а дослідні – PPP Емістим С та Епін у дозах 25 мл/т із розрахунку 2 % від його маси. Технологія вирощування люпину білого типова для Лісостепу України (норма висіву – 700 тис. насінин на 1 га, ширина міжрядь – 45 см, глибина сівби – 3-4 см, строк сівби – перша половина квітня) [14]. Висівали культуру у 8-пільній польовій сівоzmіні без використання добрив і хімічних засобів захисту.

Важливою функцією рослин є здатність до ростових процесів упродовж онтогенезу, оскільки в них є твірні тканини. За рахунок апікальних меристем відбувається ріст стебла у висоту, а кореня – у довжину. Встановлено тенденцію до збільшення висоти стебла за впливу Емістиму С та Епіну у фенологічній стадії цвітіння, що на 4,8 % та 1,5 % (2019 р.) більше, порівняно, з контролем. Варто зазначити, що на стадії зеленого бобу виявлено достовірну різницю показників висоти стебла люпину білого за впливу PPP Емістим С (2019, 2021 рр.). Під час досліджень, проведених у 2020 році у вищезазначених стадіях виявлено тенденцію щодо збільшення висоти стебла рослин за передпосівної обробки насіння PPP Емістим С, що на 2,1 % та 3,4% більше, порівняно, з контролем.

Результати. Важливим критерієм росту рослин є показник кількості листків на рослині. Оскільки люпин білий є кормовою культурою, надземні органи якої використовуються як зелена маса для худоби, то доцільно встановити відсоток облиствіння рослин. Зазначений показник характеризує якість надземної маси. Виявлено достовірну різницю за показником кількості листків на рослині люпину білого у фенологічних стадіях цвітіння та зеленого бобу за передпосівної обробки насіння PPP Емістим С, але істотне збільшення зазначеного показника визначено також у фенологічній стадії цвітіння за впливу PPP Епін (2019 р.). Дослідження 2020-2021 рр. показали статистично достовірну різницю за показником кількості листків лише за дії Емістиму С. Зростання кількості листків на рослинах через БАР вплинуло, відповідно, і на показник їх маси. Встановлено істотну різницю за показником маси листків рослин люпину білого за застосування PPP Емістим С протягом трьох вегетаційних періодів. За передпосівної обробки насіння PPP Епін виявлено тенденцію до зростання зазначеного показника, але приріст був у межах похибки. Дослідження показали, що під час цвітіння на сирі масу листків припадає більше відсотків щодо стадії зеленого бобу. У зазначеній стадії спостерігається здерев'яніння стебла і всихання нижніх листків.

Відсоток облиствіння в рослин контрольного варіанту у фенологічних стадіях цвітіння та зеленого бобу становив 50,4 % і 37,2 % (2019 р.), 47,7 % і 37,7 % (2020 р.), 48,1 % і 36,4 % (2021 р.), за впливу PPP Емістим С – 59,2 % та 39,8 % (2019 р.), 53,4 % і 41,8 % (2020 р.), 56,4 % і 40,6 % (2021 р.).

Ще одним важливим показником, що характеризує ростові процеси рослин, є маса надземних органів. Встановлено статистично достовірну різницю за показником сира маса пагона з обробкою насіння PPP Емістим С та Епін протягом фенологічної стадії зелений біб у 2019, 2020 та 2021 рр. Необхідно зазначити, що у 2020 р. також виявлено істотну різницю порівняно з контролем за дії Емістиму С у фенологічній стадії цвітіння.

Висновки. Отже, PPP Емістим С за передпосівної обробки насіння люпину білого сорту Макарівський у ґрунтово-кліматичних умовах Тернопільської області істотно впливав на ростові процеси рослин. Виявлено тенденцію у збільшенні показників росту люпину білого за впливу PPP Епін. У зазначених ґрунтово-кліматичних умовах за показниками росту

ефективнішим біологічним препаратом виявився РРР Емістим С.

Література

1. Анішин Л. А., Пономаренко С. П., Грицаєнко З. М. Регулятори росту рослин. Рекомендації по застосуванню. Київ, 2011. 40 с.
2. Регулятори росту на основі природної сировини та їх застосування в рослинництві / Яворська В. К. та ін. Київ : Логос. 2006. 176 с.
3. Рогач В. В., Кушнір О. В., Плотніков В. В. Вплив рістстимуляторів вітазиму та 6-бензиламінопурину на морфогенез та продуктивність перцю. *Вісник аграрної науки Причорномор'я, сільськогосподарські науки*. Вип. 1 (93). 2017. С. 95–101.
4. Такунов И. П. Люпин в земледелии России. Брянск : Придесенье, 1996. 372 с.
5. Ткачук О. О. Екологічна безпека та перспективи застосування регуляторів росту рослин. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. № 3 (114). 2014. С. 41–44.

Банах В. І., к. н. з фіз. вих. і
спорту, доц.

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ СТУДЕНТІВ

Вступ. Сьогодні відбувається реформування вищої освіти та її інтеграція у світовий простір. Закладам вищої освіти надано автономію, що передбачає самостійне прийняття рішень щодо організації освітнього процесу [8]. Це пов'язано з одним із напрямків модернізації системи фізичного виховання на законодавчому рівні. Було ухвалено окремі норми закону України «Про вищу освіту», відповідно до яких фізичне виховання вноситься до переліку обов'язкових компонентів навчальних програм. Альтернативним документом, що регулює організацію фізичного виховання в ЗВО стали «Рекомендації щодо організації фізичного виховання у вищих навчальних закладах», розроблені робочою групою Міністерство освіти і науки України. У цих рекомендаціях зазначено основні форми фізичної культури: традиційна (фізичне виховання), секційна, професійно-орієнтована, індивідуальна. Проте необхідних пояснень до організації та проведення цих форм, зокрема і традиційної, у документі не відображено.

Традиційна форма передбачає організацію фізичного виховання в якості обов'язкової дисципліни та внесення її до розкладу навчальних занять із нарахуванням за неї кредитів і виставленням заліку. Сьогодні у закладах вищої освіти в системі фізичного виховання широко застосовується пісумковий контроль у формі заліку, що передбачає переведення показників академічної успішності за 100-бальною системою в систему оцінок за національною шкалою (4-бальною) та здійснення ранжування за шкалою ECTS-рейтинг. Відповідно до нормативних документів організація та проведення занять із фізичної культури повинно здійснюватися на основі робочої програми з навчальної дисципліни. Відповідно до Наказу Міністерства освіти України базовими документами для

створення таких програм були: Державні вимоги до навчальних програм із фізичного виховання в системі освіти, Навчальна програма з фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації затверджена Міністерством освіти і науки України у 2003 р. та Навчальна програма з фізичного виховання для вищих навчальних закладів України I–II рівнів акредитації [2; 3]. Проте ці вимоги втратили свою чинність. У програмі зазначено, що головними критеріями ефективності фізичного виховання є: знання студентів з основ дотримання здорового способу життя, організації та методики різних видів і форм раціональної рухової діяльності, методики оздоровлення та фізичного удосконалення, рівня їх професійно-прикладної фізичної підготовки й умінь застосовувати ці вміння на практиці, формування навички до щоденних занять фізичними вправами, виконання нормативів із загальної, професійно-прикладної, психофізичної підготовленості тощо [8]. Отже, програми фізичного виховання передбачали здійснення контролю за рівнем знань, методичних і практичних умінь, загальної фізичної, спортивно-технічної підготовки, психофізичної готовності до фахової діяльності.

Мета дослідження – вивчити сучасний стан організації системи оцінювання у фізичному вихованні здобувачів вищої освіти.

Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення науково-методичної літератури, системний аналіз і синтез, порівняльно-історичний метод, метод аналогій.

Результати. Затверджені міністерством навчальні програми ґрунтуються на концептуальних засадах вищезазначених нормативних актів, а також Цільовій комплексній програмі «Фізичне виховання – здоров'я нації», Положенні про державні тести і нормативні оцінки фізичної підготовленості населення України з урахуванням Державних вимог до навчальних програм із фізичного виховання й інших документах, виданих Міністерством освіти і науки України.

Значна кількість сучасних програм передбачає виконання тестів із визначення рівня фізичної підготовленості. Подекуди такі програми використовують тести, схвалені наказом Міністерства молоді та спорту України «Про затвердження тестів і нормативів для проведення щорічного оцінювання фізичної підготовленості населення України» 15.12.2016 № 4665, що втратив чинність. Використання цих тестів дозволяло вирішити одразу дві проблеми – стандартизувати

тести, використовуючи єдину систему оцінювання для закладів вищої освіти та формувати звіти про результати його проведення [4]. В окремих робочих програмах їх зміст у деяких розділах дублює програму закладів загальної середньої освіти: теми практичних занять відповідають змісту програми фізичної культури навіть для учнів основної школи [8]. Проте сучасна навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів 10-11 класів передбачає формування змістового наповнення варіативної складової самим навчальним закладом із запропонованих модулів програми [3]. Отже, зважаючи на наступність, під час формування наповненості змісту програм закладів вищої освіти не завжди є можливість застосування окремих нормативів для визначення рівня підготовленості чи вмінь з окремих видів рухової діяльності, що застосовуються у школі.

Як зазначає В. М. Сергієнко, контроль та оцінювання є найголовнішою формою впливу педагога на студента [7]. Складання нормативів і отримання за їх виконання позитивної оцінки стимулює студентів до їх виконання, самовдосконалення та відвідування занять із фізичної культури. З іншого боку, нездатність деяких студентів виконати ці нормативи призводить до зниження їх прагнення до виконання тестів, а також і до зменшення відвідування самих занять фізичної культури, що створює проблему стосовно оцінювання. Т. Дух, І. Боднар зазначають, що традиційний контроль у фізичному вихованні не сприяє формуванню у студентів знань і вмінь самостійної рухової активності та часто спричиняє негативні емоції [1]. Одночасно інші фахівці наголошують на неефективності нинішньої системи фізичного виховання в Україні та вказують на проблеми й неспроможності забезпечити оздоровлювальний ефект, оскільки зміст системи є освітній і насамперед спрямований на вирішення навчальних завдань, а не на поліпшення функціональних ресурсів організму [5]. Пріоритети фізичного виховання молоді повинні змінитися. Високий рівень фізичної підготовленості не повинен розглядатися як самоціль системи фізичного виховання, а лише як наслідок міцного здоров'я та функціональної готовності молодих людей. Так, рейтинг контролю фізичної підготовленості повинен знизитися. Це сприятиме розвитку суспільно-корисних рис і якостей особистості, зокрема цілеспрямованості, самостійності, вимогливості, відповідальності, уміння оцінювати себе й товариша та надавати кваліфіковані поради [6]. В. Сергієнко

наголошує на необхідності періодичного перегляду нормативів і модернізації сучасних обставин і вимог. Деякі тести передбачають застосування норм, які були встановлені багато років і зараз сприймаються як наївні, хоча свого часу вони відображали реальну ситуацію та характеризували середній рівень фізичного розвитку людини [7].

Індивідуалізація процесу фізичного виховання, на думку експертів, передбачає організацію такого процесу, що враховує індивідуальні особливості організму студента (психофізіологічних показників, рівня фізичного розвитку, фізичних якостей), що дозволить індивідуалізувати фізичні навантаження під час організації [1]. В. Сергієнко у своїй праці наводить дані інших авторів, що говорять і про індивідуалізацію нормативів як процес оптимізації фізичного виховання, проте на практиці ця форма роботи використовувалася рідко та не знайшла масового застосування.

Висновки. У системі освіти фізичного виховання вищої школи існує проблема створення актуальної науково-обґрунтованої системи оцінювання загальної, професійно-прикладної, психофізичної підготовленості.

Література

1. Дух Т. І., Боднар І. Р. Актуальні проблеми контролю у фізичному вихованні студентів вищих навчальних закладів. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2012. № 4. С. 58–61. URL: <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2012-04/12dtihee.pdf>.
2. Навчальна програма для вищих навчальних закладів України III–IV рівнів акредитації Фізичне виховання. Київ., 2004. 148 с.
3. Навчальна програма з фізичного виховання для вищих навчальних закладів України I–II рівнів акредитації. Київ, 2003. 43 с. URL: https://issuu.com/vtc1/docs/_47bf732451779f.
4. Наказ Міністерства молоді та спорту України «Про затвердження тестів і нормативів для проведення щорічного оцінювання фізичної підготовленості населення України» 15.12.2016 № 4665. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0195-17#Text>.
5. Носко М. О., Архипов О., Воеділова О. М., Гаркуша С. В., Носко Ю. М. Удосконалення здоров'язбережувальної системи позакласної. Серія : Інноваційні підходи до створення

здоров'язбережувального освітнього середовища у навчальному закладі. *Педагогічні Науки*. 2017. Вісник № 143. С. 291–300.

6. Потужний О. В. Сучасні підходи до оцінювання навчальної діяльності студентів вищих навчальних закладів у процесі фізичного виховання. *Молодий вчений*. 2018. № 4.2 (56.2) С. 77–80. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal /2018/4.2/20.pdf>.

7. Сергієнко В. М. Система контролю рухових здібностей студентської молоді: теорія і методологія фізичного виховання : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2015. 392 с.

8. Banakh V., Iedynak G. Status and some prospects of the organization of physical education in higher education institutions. *Pedagogy and Psychology of Sport*. 2021. № 7 (2): P. 114–121. URL : <https://apcz.umk.pl/PPS/article/view/PPS.2021.07.02.009/>.

Галадей Д. О., магістрант

ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВОГО МЕТОДУ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ТЕХНІЧНИМ ПРИЙОМАМ НА УРОКАХ ФУТБОЛУ В ЗЗСО

Науково-обґрунтована загальна концепція національного виховання молодого покоління вимагає пошуку шляхів її реалізації в усіх виховних сферах, зокрема в закладах освіти.

Особливо плідною буде реалізація положень національної системи виховання в початковій школі, оскільки, як зазначають фахівці, у молодшому шкільному віці створюються найкращі передумови для формування в дітей складно-координованих рухів, а отже, і технічних прийомів у різних видах спорту, зокрема технічних прийомів у футболі. Усе це вимагає уваги до навчально-виховного процесу молодших школярів, зумовлює необхідність вибору ефективних шляхів вирішення навчальних завдань у початкових класах.

Мета дослідження – удосконалення методики навчання технічним прийомам у футболі у хлопчиків 8-10 років, шляхом застосування на уроках фізичної культури ігрового методу.

Методи дослідження: вивчення, аналіз, систематизація та узагальнення даних про застосування ігрового методу у процесі навчання технічним прийомом із футболу дітей молодшого шкільного віку.

Результати. Для методичного забезпечення навчального процесу з футболу видано чимало рекомендацій, особливо за останній час. У зазначених публікаціях багато уваги приділяється висвітленню особливостей застосування ігрового методу в педагогічному процесі юних футболістів. На жаль, застосування ігрового методу на початковому етапі навчання технічних прийомів у футболі недостатньою мірою висвітлено в науково-методичній літературі, що підтверджує актуальність проблеми.

Аналіз наукової літератури показав, що впродовж багатьох років фахівці вказують на важливість застосування ігрового методу в навчально-виховному процесі дітей молодшого шкільного віку. Останнім часом проведено низку досліджень, спрямованих на застосування ігрового методу у процесі навчання техніки виконання рухових дій із різних видів спорту, зокрема з футболу. Водночас не висвітленою залишається проблема застосування ігрового методу у процесі початкового вивчення технічних прийомів у футболі.

У результаті проведення експериментальної роботи ми отримали наступні показники. У кінці експерименту в експериментальній групі 18 учнів (21,2 %) показали високий рівень, 52 учні (62,2 %) – достатній, 15 учнів (17,6 %) – середній рівень знань із техніки виконання прийомів гри у футбол, а в контрольній групі 9 учнів (10,3 %) – достатній, 52 учні (59,8 %) – середній, 26 учнів (29,9 %) – низький рівень знань із техніки виконання прийомів гри у футбол. Отримані результати вказують на те, що застосування ігрового методу дозволило сформувати у хлопчиків 8-10 років більш глибокі знання про елементи техніки виконання прийомів гри у футболі, що підтверджує ефективність запропонованих методичних рекомендацій.

Після закінчення експерименту в експериментальній групі 36 учнів (42,4 %) показали високий рівень, 35 учнів (41,1 %) – достатній, 14 учнів (16,5 %) – середній рівень техніки виконання прийомів гри у футбол, а в контрольній групі 17 учнів (19,5 %) – високий, 36 учнів (41,4 %) – достатній, 29 учнів (33,3 %) – середній, 5 учнів (5,7 %) – низький рівень техніки виконання прийомів гри у футбол.

У кінці експерименту кількість учнів експериментальної групи, які відвідували добровільні заняття з футболу, збільшилася лише у 1,5 рази. Основною причиною чотириразового збільшення кількості учнів експериментальної групи є позитивний вплив ігрового методу на формування у хлопчиків 8-10 років інтересу до занять футболом, що підтверджує ефективність запропонованих методичних рекомендацій.

Висновки. Отримані результати вказують на те, що застосування ігрового методу дозволило сформувати у хлопчиків 8-10 років кращу техніку виконання прийомів гри у футбол, що підтверджує ефективність запропонованих методичних рекомендацій.

Література

1. Максименко І. Г. Теоретико-методичні основи багаторічної підготовки юних спортсменів у ігрових видах спорту : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.01. Київ, 2011. 43 с.

2. Сембрат С. В. Ігрова спрямованість фізичної підготовки дітей молодшого шкільного віку : дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фізичного виховання і спорту : 24.00.02. Переяслав-Хмельницький, 2003. С. 180–190.

Довгаль В. І., старший викладач,
Чижик В. В., к. б. н., проф.

SUBSTANTIATION OF EXPERIMENTAL METHODS OF PHYSICAL ACTIVITY AIMED AT IMPROVING AND IMPROVING THE PERFORMANCE OF ADOLESCENTS FROM THE DELAY

Studies in recent years have shown an increase in the number of children with physical and mental disabilities. A significant proportion of these children are children with mental retardation, which against the background of the general deterioration of children's health is becoming more and more, today they account for 12 to 18 % (depending on the region of Ukraine) of the total

number of children entering to the first class of secondary school [2; 3].

The objectives of most research on the problem of mental retardation in children in kindergartens and younger students is the correction of mental development itself. Unfortunately, a significant part of them go to the middle classes, remaining with mental retardation. [1; 2; 5]. Corrective work should focus on improving the physical performance, physical development and condition of the functional systems of these children, taking into account the realities of later life.

The purpose of the study: to show the level of study of the scientific problem of substantiation of organizational and methodological conditions for the formation of the optimal content of health classes in the process of physical education of adolescents with mental retardation.

Research methods: Study, analysis, systematization and generalization of data on physiological and pedagogical aspects of substantiation of experimental methods of physical activity aimed at improving and enhancing the performance of adolescents with mental retardation

Results. Exercise through exercise should prepare adolescents with mental retardation for life and work, using the natural forces of nature and the full range of factors that determine the state of human health and the level of his general and special physical training. It is not limited to exercises and tempering, but includes social and personal hygiene, life, proper work, rest and nutrition, it is a powerful tool not only for physical recovery and rehabilitation, but also for the education of social and labor activity of citizens.

It should be noted that since physical development is due to natural inclinations that are inherited, learning opportunities are not limitless. They are determined by innate abilities, so everyone can achieve only the result they determine. Thus, the purpose of physical education of students with CPR, in our opinion, is that each student knows the content and scope of physical education available to him.

Any goal is realized by specifying it in a number of consistent, closely interrelated tasks. In this context, the whole task can be like small concrete steps that lead to the end result.

In the process of physical education many tasks are solved, but they can be conditionally combined into groups: educational, health and educational.

In the experimental method developed by us, we have identified the main tasks that can be combined into 4 groups:

1. Motor development (1 group).
 - 1.1. Increase the overall motor activity;
 - 1.2. Development of basic physical qualities and motility;
 - 1.3. Promote the development of lagging motility;
 - 1.4. Promote the development of large and fine motor skills.
2. Moral and volitional development (group 2).
 - 2.1. Education of moral and volitional and psychological qualities of personality;
 - 2.2. Education of interest and habits in sports;
 23. Formation of a conscious individual attitude to the need to develop their physical qualities and motility.
3. Functional development and rehabilitation (group 3).
 - 3.1. Improve body functionality;
 - 3.2. Strengthening and improving physical health;
 - 3.3. Acquisition of knowledge in the field of physical culture, hygiene;
 - 3.4. Formation of skills of a healthy way of life.
4. Professionally oriented (4 groups).
 - 4.1. Formation of life skills and abilities;
 - 4.2. Preparation for work in the process of physical education;
 - 4.3. Educating the needs of regular exercise.

Fulfillment of the condition the need to diagnose the physical condition of students with mental retardation, in our opinion, allows us to determine a set of different indicators of the group, lagging behind adolescents with mental retardation.

Given the peculiarities of physical health, changes in indicators of physical fitness, the relationship between them in adolescents allows you to use these data in determining the optimal direction of their physical activity. The main idea is as follows: in the periods of improvement of physical condition, established in previous studies, it is necessary to purposefully influence the physical qualities that lag significantly behind and are statistically related to changes in physical condition. state; deterioration of the latter largely depends on similar changes in certain physical qualities, which indicates the need for targeted means of physical education; the lack of significant changes in the state of physical health was associated with insufficient impact on physical qualities, which are significantly improved during this period, and therefore, they should be the object of primary pedagogical influence.

This approach takes into account that the purposeful impact on physical qualities, which are characterized by slow development, is accompanied by a clear pedagogical effect at school age, but their success will improve less than the qualities that in the sensitive period of development.

Increasing the motivation of students to classes can be achieved through the control function of assessment, setting the results in terms of physical fitness, health, which they must achieve after the end of the school year. In addition, a program of independent classes was proposed to improve the overall performance of the body and strengthen the health of students.

Pedagogical control should be comprehensive and reflect the level of achievement in indicators that characterize the physical condition of students: physical health, physical performance and readiness to conduct at the beginning (weekend), at the end (final) of the school year and in each class (operational). The last type of control is necessary to establish the state of the student's body under the influence of physical activity used in the classroom, the optimality of which is determined visually or by pulsometry. Initial and final control should be carried out during specially organized competitions (respectively, for example, "Autumn Entertainment" and "Towards the Holidays"), which will release the assigned physical education lessons.

Our proposed method of training, based on health classes in physical culture, is not an independent cycle, but is part of the overall system of physical education of schoolchildren. That is, the effective impact of our methodology on the health of students, their physical fitness and efficiency will be observed in combination with the traditional two and a half hours of physical education and other physical activities. One of the important aspects of the experimental technique is its focus on increasing children's interest in physical education and on this basis to involve them in independent activities.

In experimental health-improving physical education classes, the load was regulated by changing the duration of tasks and breaks for rest. When organizing and conducting health classes, three main points were taken into account:

1. Frequency to take.
2. Duration of each lesson.
3. The intensity of each lesson.

We believe that the most optimal frequency is 3-5 classes per week. For the total number of classes 3 per week, the duration of

one lesson should be 45 minutes. According to the experimental method, our classes were held once a week and taking into account two and a half hours of physical education classes, the weekly load was 3.5 hours.

Classes are scheduled on days off from physical education classes, weekly, in the afternoon. Thus, based on the above, it can be stated that the introduction of health physical education lessons in the educational process of schoolchildren is scientifically sound and in combination with the traditional two and a half hours of physical education per week provides the optimal frequency and duration. classes to increase aerobic capacity.

A separate lesson on experimental methods included:

- introductory part – from warm-up and stretching exercises;
- the main part - exercises to improve physical performance;
- final part – a gradual decrease in intensity, delay and recovery exercises performed at the end of the lesson.

Conclusion. The basis of the method of improving the physical condition of students should be health classes in physical culture, which are not an independent cycle, but are part of the overall system of physical education of students. students. The effectiveness of the method is ensured by two main provisions: focus on the development of aerobic abilities of students and increase their motivation to study. At the same time, it is impossible to solve the problems of improving the health of schoolchildren and their normal development without solving a set of ethical, legal and technological problems in the education system.

Literature

1. Дем'янчук О. Н. Комплексне використання мистецтв у процесі формування художньо-естетичних інтересів школярів із затримкою психічного розвитку. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка. Серія : Педагогіка* / за заг. ред. А. М. Ломаковича, В. Є. Бенери. Кременець : ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2019. Вип. 11. 158 с. С. 36–44.

2. Ілляшенко Т. Д. Діти із затримкою психічного розвитку та їх навчання : навч. посібник для педагогів і шкільних психологів. Київ : ІЗМН, 1997. 128 с.

3. Лесько О. Формування і розвиток розумових здібностей у дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку. *Молода спортивна наука України : Актуальні проблеми фізичної реабілітації*. 2007. Т. II. С. 220–224.

4. Чирик В. В., Довгаль В. І. Розвиток силових якостей у підлітків 12–14 років із затримкою психічного розвитку. *Загальна патологія та патологічна фізіологія*. 2012. Т. 7. № 2. С. 263–270.

5. Чирик В. В., Довгаль В. І. Соматичний розвиток школярів 12–14 років із затримкою психічного розвитку. *Вісник Чернігівського національного університету імені Т. Г. Шевченка*. Вип. 91. Т. 1. Чернігів : ЧДПУ, 2011. С. 132–136.

Дубів Д. І., магістрант

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ (ФУТБОЛ)

Однією з першорядних проблем нашого буття є проблема гармонійного розвитку особистості. Виняткову роль у її розв'язанні відіграє фізична культура, яка водночас є важливим засобом формування особистості.

Основними факторами, що впливають на формування позитивного ставлення школярів, на їх мотиви занять фізичною культурою і спортом вважають засоби масової інформації, заняття фізичною культурою у школі, у секціях, приклад товаришів, поради батьків та ін. Водночас зовсім не враховується роль тренерського колективу. Ще А. Макаренко та В. Сухомлинський підкреслювали його велику силу впливу на особистість, а отже, і на їх мотиваційну сферу.

Мета дослідження полягає у формуванні мотивації молодших школярів до занять футболом.

Методи дослідження: вивчення, аналіз, систематизація та узагальнення даних для визначення мотивів дітей молодшого шкільного віку до гри у футбол на уроках фізичної культури.

Результати дослідження. Проаналізувавши науково-методичну літературу, нам вдалося встановити, що виховання в дітей мотивації до фізичного вдосконалення буде ефективним лише за умови засвоєння ними системи знань із фізичної культури і спорту, здорового способу життя з наступним використанням під час самостійних занять фізичними

вправами. Лише такі знання впливатимуть на мотиви та потреби учнів. Сам інтерес до систематичних занять фізичною культурою і спортом виховується в результаті сформованих певних внутрішніх мотивів занять спортивною діяльністю.

Мотивація стає набагато ефективнішою, якщо вона здійснюється в поєднанні зі стимулюванням мотивів і використання як найбільшого спектру засобів фізичного виховання. Формуючи особистість нової людини, тренерський колектив може ефективно виконувати завдання, якщо він є згуртованим і цілеспрямованим, здібним об'єднати та спрямовувати на спортсмена позитивні впливи школи й навколишнього середовища.

До сукупності мотивів навчальної діяльності ввійшли: «Прагнення отримати відзнаку» (70,6 %); «Хочу поспілкуватися з друзями» (32,2 %); «Маю бажання самоствердитись» (42,5 %); «Бажання покращити свій фізичний стан» (37,9 %); «Цікаве проведення заняття» (26,8 %); «Це мій обов'язок» (20,6 %); «Отриманий досвід знадобиться мені у майбутньому» (16,4 %); «Приваблює особа тренера» (16 %); «Прагну уникнути неприємностей, покарань» (13,7 %); «Відчуваю потребу в рухах» (6,8 %); «Перспектива підвищення спортивної майстерності» (6 %).

Ієрархія мотивів спортсменів до занять футболом, які систематично відвідують ці заняття й успішно виконують навчальний план, визначилася наступним чином: 1 місце – «Хочу отримати відзнаку»; 2 місце – «Отриманий досвід знадобиться мені у майбутньому»; 3 місце – «Цікаве проведення заняття»; 4 місце – «Маю бажання самоствердитись»; 5 місце – «Хочу поспілкуватися з друзями».

Ієрархія мотивів футболістів 10-12 років, які мають 75 % пропущених занять визначилася так: 1 місце – «Хочу отримати відзнаку»; 2 місце – «Маю бажання самоствердитись»; 3 місце – «Цікаве проведення заняття»; 4 місце – «Хочу поспілкуватися з друзями».

Ієрархія мотивів спортсменів до занять футболом, у яких є 50 % і більше пропусків занять із СПВ, визначилася так: 1 місце – «Хочу отримати відзнаку»; 2 місце – «Прагну уникнути неприємностей, покарань»; 3 місце – «Маю бажання самоствердитись»; 4 місце – «Хочу поспілкуватися з друзями».

Нами розроблена програма на основі таких педагогічних умов формування мотивації, як доброзичлива атмосфера в колективі, демократичний стиль керівництва, актуалізація

відповідального ставлення оточення спортсменів-футболістів до тренувань, педагогічна майстерність тренера та його компетентність, авторитет, знання особистості спортсмена, оцінка та контроль за рівнем сформованості мотивів.

Висновки. Дослідження показало, що результатом сформованості мотивації є: успішність спортсмена в навчанні та тренуванні; його позитивне ставлення до навчально-тренувальних занять; зацікавленість; систематичне відвідування занять; докладання вольових зусиль під час виконання завдань тренера; створення спортсменом належних умов для здобуття знань, умінь і навичок із футболу.

Література

1. Максименко І. Г. Теоретико-методичні основи багаторічної підготовки юних спортсменів у ігрових видах спорту : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.01. Київ, 2011. 43 с.
2. Тимошенко О. В. Основи теорії та методики викладання спортивних і рухливих ігор : навчально-методичний посібник. Київ, 2008. 259 с.

Кедрич Г. В., викладач,
Довгаль В. І., старший викладач

САМООСВІТА ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Учитель фізичної культури – основна дійова особа у фізичному вихованні школярів. Змінюються орієнтири у фізичному вихованні школярів – змінюється й сам учитель, змінюється мета та завдання його освітньої діяльності. Сучасний учитель фізичної культури має бути готовим до змін, а тому доволі актуальною є проблема неперервної освіти, спрямованої на професійне становлення, вдосконалення педагогічної майстерності та підвищення кваліфікації.

Сучасні вимоги до вчителя фізичної культури на перше місце ставлять систематичну самостійну роботу з розвитку професійної компетентності, поглиблення його теоретичних знань і практичних умінь. Отже, проблема самоосвіти стає все

більш актуальною. Першою ознакою самоосвіти вчителя є те, що результатом його роботи стає технічний і фізичний розвиток учнів, як наслідок особистісного і професійного самовдосконалення. Тому вчитель має постійно розвиватися. Адже, як вважає К. Д. Ушинський, «учитель живе до тих пір, поки він учиться, коли він перестає учитися, у ньому вмирає вчитель», а В. О. Сухомлинський говорив, що джерелом і рушійною силою самоосвітньої діяльності педагога є потреба у знаннях: «Знати більше, ніж я знаю сьогодні» [1; 4].

Інноваційні процеси, які відбуваються в сучасній школі, докорінно змінюють вимоги до підвищення професіоналізму вчителя, а проблема зростання майстерності педагога набуває нового звучання. У зв'язку з цим на одне з перших місць у діяльності керівника закладу освіти стає цілеспрямоване управління процесом підвищення компетентності кожного вчителя і всього педагогічного колективу, бо саме високий фаховий рівень педагогів є однією з найважливіших умов забезпечення ефективного функціонування освітнього закладу [1; 2; 3].

Мета дослідження – вивчити зміст, форми і шляхи самоосвіти вчителя фізичної культури.

Методи дослідження: добір та аналіз науково-методичної літератури з питань професійної самоосвіти вчителя фізичної культури, інноваційних технологій у навчально-виховній роботі вчителя, альтернативних педагогічних технологій тощо.

Результати. Самоосвіта педагога є одним із найважливіших шляхів упровадження педагогічної науки у шкільну практику. Уся її система розглядається як постійне та нерозривне співвідношення між педагогічною теорією і шкільною практикою, тому її основною метою є теоретична та методична підготовка до впровадження в навчально-виховний процес освітніх інновацій і мотивація розвитку особистості вчителя [2].

Найважливішими напрямками самоосвітньої роботи із предмета можна назвати такі, як вивчення нових програм і підручників, розуміння їх особливостей і вимог; вивчення додаткового наукового матеріалу; самостійне розв'язання задач, організація урочних і позаурочних форм занять фізичними вправами; оволодіння технічними засобами навчання, комп'ютером, різними платформами та додатками дистанційного навчання.

В основу організації самоосвіти педагога покладені такі принципи:

- систематичність і послідовність самоосвіти;
- зв'язок самоосвіти із практичною діяльністю педагога;
- взаємозв'язок наукових і методичних знань у самоосвітній праці вчителя;
- комплексне вивчення психолого-педагогічних і науково-методичних проблем;
- відповідність змісту самоосвіти рівню підготовки педагога, його інтересам і нахилам.

Система самоосвітньої роботи педагога передбачає поточне та перспективне планування; підбір раціональних форм і засобів засвоєння та збереження інформації; оволодіння методикою аналізу і способами узагальнення свого та колективного досвіду; поступове освоєння методів дослідницької й експериментальної діяльності.

План самоосвіти педагога повинен містити:

- перелік літератури, яку планується опрацювати;
- визначені форми самоосвіти;
- термін завершення роботи;
- передбачувані результати (підготовка доповіді, виступ на засіданні МОН, поурочне планування, опис досвіду роботи, оформлення результатів у вигляді звітів та ін.).

Опанування методики впровадження самоосвітньої діяльності відбувається через наступні етапи:

- діагностичний (діагностика труднощів у роботі педагога, розробка основ концептуальних змін у його професійній діяльності, напрями участі у психолого-педагогічних семінарах тощо);
- організаційний (створення відповідних умов, підготовка науково-методичних матеріалів, підвищення мотивації до пізнання нового у своїй професійній діяльності);
- практичний (послідовне вирішення завдань самоосвіти, моніторинг ефективності, корекція виявлених упущень);
- узагальнювальний (аналіз результатів, розробка прогнозу щодо подальшої самоосвітньої роботи).

Отже, під час планування самоосвітньої діяльності необхідно передбачити певне співвідношення самостійної роботи з колективними формами методичної роботи, які містять елементи такої діяльності. Планування повинно здійснюватися з дотриманням таких вимог:

- план має визначати перспективу творчого росту педагога, підвищення його компетентності;

- необхідною умовою реальності плану є його погодження з актуальними завданнями навчання, виховання та розвитку учнів;
- змістовну частину плану повинні складати конкретні потреби й інтереси педагога, за його бажанням можуть міститися питання його участі в розробці науково-методичної теми, проблеми;
- план може мати як довільну форму, так і загальноприйнятту, за необхідності його розділи щорічно можуть оновлюватися чи уточнюватися.

Висновки. Педагогічна самоосвіта – цілеспрямована, наближена до дослідницької, самостійна діяльність педагога з удосконалення педагогічних знань, умінь і навичок із метою застосування їх у професійній діяльності. Ефективність процесу самоосвіти багато в чому залежить від правильно складеного плану самоосвіти, підбору принципів і курсів, які опановує вчитель самостійно.

Література

1. Гін А. О. Прийоми педагогічної техніки: Вільний вибір. Відкритість. Діяльність. Зворотний зв'язок. Ідеальність : посібник для вчителів. Луганськ : Навчальна книга, Янтар, 2004. 84 с.
2. Жорова І. Я. Зміст, форми і методи професійного розвитку вчителів в системі післядипломної освіти України : історико-педагогічна ретроспектива : навч. посіб. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2014. 224 с.
3. Жорова І. Я. Інтернет-технології як засіб професійного розвитку вчителів природничих дисциплін. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології* : збірник наукових праць Херсонського національного технічного університету / голов. ред. В. Г. Бутенко. Херсон, 2014. Вип. 2 (11). С. 32–35.
4. Жорова І. Я. Самоосвіта вчителя у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського. *Педагогічна спадщина А. С. Макаренка та В. О. Сухомлинського : історія та сучасність* : матеріали обласних педагогічних читань / за ред. В. В. Кузьменка, Н. В. Слюсаренко, І. В. Воскової. Херсон, 2013. С. 26–29.

Кедрич Г. В., викладач,
Степанюк О. В., магістрант

АВТОРИТЕТ УЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У СТАРШОКЛАСНИКІВ

Велика роль у фізичному розвитку школярів належить учителю фізичної культури, оскільки він є першоджерелом формування особистого ставлення учня до занять фізичними вправами. Для цього вчитель повинен використовувати у своїй роботі різноманітні засоби та методи, за допомогою яких можна впливати на свідомість і поведінку учнів. Одним із таких вагомих чинників є авторитет педагога, психологічний вплив якого сприймається інакше, ніж слова та дії звичайного вчителя.

Велика роль в успішності педагогічної діяльності належить авторитету вчителя. Авторитетний педагог сильніше впливає на учнів, бо авторитетові більше вірять і намагаються його наслідувати. Авторитет не набувається під час навчання в ЗВО, його завойовує спеціаліст, удосконалюючи свою педагогічну майстерність.

Авторитет учителя фізичної культури, на думку низки науковців, складається з таких компонентів: авторитет професіонала, авторитет віку, авторитет посади, моральний авторитет, авторитет пригнічення, авторитет відстані, авторитет доброти й авторитет педантизму [1; 2; 3; 4].

У деяких випадках, незважаючи на наявність усіх компонентів, учитель не має на учнів потрібного впливу. Загалом це відбувається із двох причин:

1) деякі вчителі нехтують зовнішнім оформленням своєї поведінки. Вони дозволяють собі ображати дітей злим жартом, запізнюються на заняття, приходять на урок розсіяними;

2) часто вчителі не вміють оформити свою поведінку, бо не володіють педагогічною технікою вираження свого «Я». Адже школярі сприймають в особистості вчителя тільки те, що піддається зовнішньому спостереженню.

Мета дослідження – визначити авторитет учителя фізичної культури серед старшокласників.

Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення літературних джерел; соціологічне опитування (анкетування, бесіда); ранжування; спостереження; методи математичної статистики.

Результати. Авторитет учителя фізичної культури є актуальною науковою проблемою, яка в сучасних умовах вивчена та розкрита недостатньо, що й зумовило наше дослідження, результати якого дозволяють зробити такі висновки:

1. Аналіз наукової та методичної літератури дозволив виявити:

- «авторитет» – це визнання, повага до педагога зі сторони учнів; його здатність здійснювати вплив демократичними методами, служити взірцем для наслідування, джерелом ідей, цінностей, норм і соціальних форм поведінки;

- авторитетний учитель здатен значно ефективніше впливати на поведінку учнів, оскільки авторитетного педагога більше поважають, йому більше довіряють, до нього звертаються за допомогою та його поведінку намагаються наслідувати;

- до структури авторитету вчителя належать: професійно важливі якості (моральні, комунікативні, волеві, інтелектуальні), його компетентність (знання, вміння і навички), наявність у нього певних заслуг і успіхів, загальна культура поведінки, стиль взаємодії з учнями, дотримання ним норм педагогічного такту, зовнішність педагога, наявність спортивного статусу в минулому, суспільна думка про вчителя;

- формування педагогічного авторитету залежить від: 1) правильного вибору професії; 2) рівня оволодіння педагогічною майстерністю;

- на початку педагогічної діяльності вчитель має формальний рівень авторитету, що забезпечується дипломом про закінчення закладу педагогічної освіти, який насамперед дає право виконувати обов'язки вчителя.

2. Унаслідок дослідження авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників було встановлено, що серед усіх учителів авторитет учителя фізичної культури на перше місце ставлять 20 % старшокласників, на 2-3 місця – 26 % і на 4-7 місця – 54 %. Отже, вчитель фізичної культури користується авторитетом серед старшокласників.

Юнаки цінують насамперед у педагога його професійні якості. До таких якостей належать: відповідальність, чесність, справедливість, принциповість і розуміння учнів.

Залежно від впливу авторитету вчителя на старшокласників ми визначили 3 групи вчителів: перша група – «авторитетні», їх визнає 36,4 % старшокласників; друга група – «авторитетні у професійних питаннях», їх кількість становить 47,9 %; і третя група – «неавторитетні» вчителі, яких на думку юнаків є 15,6 %. Отже, більшість юнаків визнають «авторитет учителя фізичної культури тільки у професійних питаннях».

3. Передумовою складання програми формування авторитету вчителя фізичної культури серед старшокласників є: результати та висновки проведеного нами констатувального експерименту; узагальнений теоретичний і практичний досвід психології, педагогіки, теорії та методики фізичного виховання, адаптований до навчально-виховного процесу старшокласників.

Результатом сформованості авторитету є: довіра та повага зі сторони старшокласників до вчителя; його впливовість на свідомість, емоції та почуття, поведінку учнів; беззаперечне виконання ними завдань і вказівок педагога; звернення школярів до вчителя за допомогою та порадою не тільки в питаннях, пов'язаних із фізичною культурою і спортом; підтримка його ідей, думок, тверджень; створена позитивна суспільна думка; віра в нього: у його розум, волю, моральність; а також наслідування його поведінки юнаками.

Література

1. Лоза Т. О. Готовність студентів до виконання професійно-педагогічної діяльності вчителя. *ФК і біосоціокультурні та педагогічні аспекти ФВ і С.* : матеріали всеукр. наукової конф. Суми, 2000. С. 114–125.
2. Фізична культура в школі : методичний посібник / за заг. ред. С. М. Дятленка. Київ : Літера ЛТД, 2009. 176 с.
3. Папуша В. Фізичне виховання школярів: форми, зміст, організація. Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. 192 с.
4. Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін для магістрів у закладах вищої освіти фізичного виховання і спорту : навч. посіб. / за заг. ред. В. Папуші. Тернопіль : Підручники і посібники, 2018. 352 с.

Кучер Т. В., к. н. з фіз. вих.
і спорту, доц.,
Шевчук О. І., магістрант

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ПІДЛІТКІВ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ

Вступ. Виховання у старших підлітків інтересу до занять фізичною культурою є предметом особливої уваги як у теорії педагогіки, так і в методиці фізичного виховання. Це пов'язано з тим, що в підлітковий вік у школярів відбувається перехід від природної потреби в рухах до усвідомленої необхідності занять фізичними вправами. Такий підхід, як відомо, потребує вольових зусиль учнів, що в підлітковому віці ще не достатньо сформовані. Тому у практичній роботі необхідно спиратися на інтерес, який є великою рушійною силою та може значно підсилити мотиви, заохотити старших підлітків до регулярних занять фізичними вправами [7, с. 19–23; 9, с. 28].

Метою дослідження є аналіз теоретичних основ формування інтересу підлітків до занять фізичною культурою.

Для реалізації мети використано **метод** теоретичного аналізу наукової літератури з досліджуваної проблеми.

Результати дослідження. У психолого-педагогічній літературі немає єдиного підходу до визначення поняття «пізнавальний інтерес». Зазначений феномен розглядається як інтелектуальна спрямованість особистості на пошук нового у предметах, явищах, подіях, яка супроводжується прагненням глибше пізнати їх особливості, майже завжди усвідомлене ставлення до предметів, явищ, подій (М. Савчин); як прагнення до знань, що виявляється в активному ставленні учня до пізнання сутнісних властивостей предметів і явищ дійсності (О. Савченко); як вибіркова спрямованість особистості, звернена до області пізнання, до її пізнавальної сторони та самого процесу оволодіння знаннями (Г. Щукіна). Як бачимо, зазначені підходи не суперечать, а доповнюють один одного. Ми, спираючись на визначення О. Киричука та А. Ковальова,

визначаємо пізнавальний інтерес як емоційно усвідомлену, вибірково спрямованість особистості, звернену до предмета й діяльності, пов'язаної з ним, що супроводжується внутрішнім задоволенням від результатів цієї діяльності.

Інтереси мають суттєве значення в житті та діяльності кожної особистості. Вони спонукають до діяльності, мотивують її, активізують особистість. Одні об'єкти інтересу можуть відповідати загальнолюдській природі особистості, інші – її віковим особливостям або соціально-груповим, індивідуальним здібностям і поглядам. Інтереси формуються стихійно або цілеспрямовано при важливій ролі сім'ї та навчально-виховних закладах. Їх поділяють на різні види: за змістом (матеріальні, суспільно-політичні, пізнавальні, професійні, естетичні, фізкультурно-спортивні, читацькі та інші), що конкретизуються за рівнем дієвості (пасивні, активні), за глибиною прояву (глибокі, поверхневі), за стійкістю (стійкі, нестійкі, мінливі). Розрізняють безпосередні інтереси (інтерес до самого процесу діяльності, пізнання) та опосередковані (інтерес до результатів діяльності). За об'ємом виділяють широкі та вузькі інтереси [4, с. 7].

У педагогічній теорії питання виховання позитивного ставлення й інтересу учнів до фізичної культури знаходять висвітлення в дослідженнях С. О. Ігнатенко, О. М. Коберника, Є. В. Столітенка, С. М. Сінгаєвського, Б. М. Шияна. Зокрема, Є. Столітенко розглядає інтерес до фізичної культури як суттєвий мотиваційний компонент позитивного ставлення учнів-підлітків до фізичної культури. Керуючись такими показниками позитивного ставлення учнів до фізичної культури, як «великий інтерес», «помірний», «слабкий», «майже без інтересу», «зовсім без інтересу», та провівши відповідні дослідження, він дійшов висновку, що в переважній більшості учнів середніх класів усвідомлене, активне, стійке позитивне ставлення учнів до фізичної культури не виховане. Щоби в учнів воно було сформоване, Б. Шиян пропонує вчителям фізичної культури надавати важливого значення вихованню в учнів стійкого інтересу до мети та завдань фізичної культури. Водночас він особливо підкреслює важливу роль самої особи вчителя в цьому процесі. «Ні в чому так сильно не проявляється майстерність учителя, як у його здібності виховувати в усіх своїх учнів стійкий глибокий інтерес до засвоєння навчального матеріалу. Інтерес є одним із найсильніших мотивів. Оскільки він є виразом загальної спрямованості особи учня, що охоплює

і скеровує такі важливі для навчання психічні процеси, як пам'ять, сприйняття, мислення та волю. Чим менший інтерес до навчання в учнів, тим більше примусу. Останній викликає внутрішній спротив в учнів, вимагаючи від них підвищених вольових зусиль. У цьому випадку процес навчання стає безрадіним і втомлювальним, а результати – малоефективними», – пише науковець [9, с. 113–114].

Питання виховання у старших підлітків загальноосвітньої школи інтересу до фізичної культури як навчального предмета й уроку аналізує С. О. Ігнатенко.

Нею досліджувалися ефективність педагогічних умов і засобів виховання у старших підлітків інтересу до фізичної культури і спорту у процесі навчання: застосування міжпредметних зв'язків біології людини та фізичної культури, усвідомлення учнями впливу фізичних вправ на розвиток організму і зміцнення здоров'я людини, дотримання рухового режиму. Важливе значення надавалося проведенню учнями самостійних занять фізичними вправами, створенню ситуацій успіху тощо [3, с. 65–66].

О. Логвиненко, В. Васильєв питання фізкультурного інтересу учнів досліджували в контексті аналізу фізичної культури як якості особистості. Водночас інтерес учнів розглядався як один із її складових компонентів. Були розроблені критерії вияву інтересу в підлітків із різними рівнями сформованості фізичної культури: високим, середнім, низьким, дуже низьким. Для учнів кожного з рівнів виявлено й обґрунтовано такі характеристики інтересу:

1) високий рівень: постійний, різносторонній, активний інтерес до фізичної культури і спорту, що виявляється на уроках фізкультури, у позаурочних формах навчання, позакласній діяльності, у домашніх умовах;

2) середній рівень: інтерес до питань фізкультури і спорту існує, ставлення до уроків фізкультури позитивне. Але цей інтерес ще не дуже стабільний, часом – імпульсивний, не завжди активний, оскільки його зв'язок із внутрішніми мотивами і глибоким свідомим підходом до фізкультурно-оздоровлювальної та спортивної діяльності ще не досить міцний;

3) низький рівень: інтерес до питань фізкультури і спорту інколи виявляється, але він – непостійний, поверховий, переважно пасивний. Бажання займатися фізкультурно-оздоровлювальною і спортивною діяльністю інколи

спостерігається, але воно імпульсивне, не пов'язане зі стійким і глибоким розумінням її необхідності;

4) дуже низький рівень: інтерес до питань фізкультури і спорту відсутній або виявляється дуже рідко [6, с. 364–366].

Дослідження О. Логвиненко та В. Васільєва показало, що пасивність фізкультурних інтересів підлітків пов'язана не тільки з їх недостатньою участю у практичних формах фізкультурно-спортивної діяльності, а й недооцінкою словесних методів виховання. У контексті цього важливою є думка В. О. Сухомлинського, який писав: «Виховання словом – найскладніше і найважче з усього, що є в педагогіці. Цілковите безглузддя – твердження про те, що вадою виховної роботи в багатьох школах є словесне виховання. Треба говорити про інше: про примітивність словесного виховання, про невміння окремих учителів виховувати словом» [8, с. 151]. Висловлене твердження стосується і практики виховання в учнів інтересу до фізичної культури.

Ефективність у вихованні в підлітків інтересу до фізичної культури і спорту передбачає завдання до вчителя – виявляти майстерність у відборі конкретних яскравих фактів, що стосуються різних аспектів фізичної культури і спорту, поєднати слово з використанням різних видів наочності, творів образотворчого мистецтва, музики тощо [6, с. 178].

Б. Ашмарін, А. Земсков, К. Кардяліс, Т. Круцевич, Н. Михайлова, Н. Москаленко наголошують на тому, що інтерес до фізичної культури – це один із проявів складних процесів мотиваційної сфери [5, с. 14–17].

Мотив – це побудник до дії, вчинку, діяльності. Пріоритетними мотивами заняття фізичною культурою і спортом старших школярів є зміцнення здоров'я, удосконалення форми тіла, досягнення високого спортивного результату, спілкування з друзями й активний відпочинок [2, с. 39–42].

Є. П. Ільїн серед мотивів занять спортом виділяє загальні та конкретні. До перших належить бажання дитини займатися будь-яким видом спорту або фізичними вправами, до других – бажання займатися тільки улюбленим видом спорту. На його думку, мотиви можуть бути спрямовані на процес діяльності (потреба в руховій активності, отримання вражень від спортивної діяльності) і на результат (прагнення до самовдосконалення, самоствердження, самовираження) [1, с. 215–225].

Висновки. Передбачаємо, що популярність різних видів оздоровчої аеробіки є хорошим мотивом до занять фізичною культурою. Надалі важливо вивчити, чи є її засоби ефективним інструментом формування інтересу до занять фізичною культурою.

Література

1. Бех І. Д. Виховання особистості. Київ : Либідь, 2003. Т. 2. С. 215–225.
2. Винник В. Д. Особливості формування інтересу та мотивації до занять фізичним вихованням. *Теорія та методика фізичного виховання*. 2010. № 12. С. 39–42.
3. Ігнатенко С. О. Виховання в старших підлітків загальноосвітньої школи інтересу до фізичної культури і спорту. *Адаптаційні можливості дітей та молоді* : матеріали VII (IX) Міжнародної науково-практичної конференції / А. І. Босенко. Одеса : ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2008. 535 с.
4. Ковалев А. Г. Психология личности. Москва : Просвещение, 1965. 287 с.
5. Михайлова Н. В. Как сформировать интерес к физической культуре. *Физ. культура в школе*. 2005. № 4. С. 14–17.
6. Логвиненко О. Б. Інтерес до фізичної культури як компонент фізичного виховання учнів загальноосвітньої школи. *Сучасні тенденції розвитку освіти і науки в інтердисциплінарному контексті* : матеріали II-ї Міжнародної науково-практичної конференції, 24 – 25 березня 2016 року / І. Зимомря, В. Ільницький. Ченстохова – Ужгород – Дрогобич : Посвіт, 2016. С. 364–366.
7. Остапенко О. Виховання в учнів 8-9 класів інтересу до занять фізичною культурою. *Фізичне виховання в школі*. 2002. № 2. С. 19–23.
8. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. У 5-ти томах. Київ : Рад. шк., 1977. Т. 3. С. 151.
9. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Частина 1. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2007. 272 с.

Лаврін Г. З., к. н. з фіз. вих. і спорту,
Гакало І. В., студент

ВПЛИВ ЗАСОБІВ СКАНДИНАВСЬКОЇ ХОДЬБИ НА РІВЕНЬ ЗДОРОВ'Я СТАРШОКЛАСНИКІВ

Вступ. Система формування у старшокласників спеціальних знань, умінь і навичок, спрямованих на поліпшення їх фізичного стану, не викликає сумнівів і вимагає збереження в освітньому процесі. Але в той же час значно знизився інтерес старшокласників до уроків фізичної культури у школі. Така ситуація пояснюється застарілими програмами занять фізичного виховання, відсутністю і браком інвентарю, обладнання у спортивних залах. Водночас необхідний пошук шляхів вдосконалення самого освітнього процесу, зокрема, за допомогою уточнення спрямованості різних видів навчальних занять із відповідним їх дидактичним наповненням [2; 4].

Одним із шляхів підвищення рівня здоров'я та фізичної підготовленості школярів є впровадження в навчально-тренувальний процес із фізичної культури сучасних напрямків рухової активності, зокрема скандинавської ходьби. Простота у вивченні та доступність використання, незалежно від ступеня фізичної готовності, віку і статі учнів, може стати ефективним засобом фізичної культури. Так само в рішенні проблеми підвищення рівня здоров'я та фізичної підготовленості населення з урахуванням подальшої професійної діяльності.

Сьогодні досить багато інформації застосування скандинавської ходьби в інтернет-ресурсах, збірниках наукових конференцій, навчальних посібниках [2; 3; 5; 6], водночас відсутня методика використання в якості засобів на заняттях із фізичної культури зі школярами.

Мета дослідження – виявити вплив засобів скандинавської ходьби на рівень здоров'я та фізичний стан школярів.

Методи дослідження: аналіз та узагальнення науково-методичної літератури, педагогічне тестування, медико-

біологічні методи, педагогічний експеримент, методи математичної статистики.

Результати дослідження. Розроблена методика занять передбачає застосування засобів скандинавської ходьби, що містять спеціальні вправи, спрямовані на підвищення фізичної, функціональної підготовленості та рівня здоров'я одинадцятикласників. Школярам пропонувалися спеціальні вправи з палицями для скандинавської ходьби різної спрямованості, характеру й інтенсивності виконання.

За підсумками формульовального експерименту, кількісна оцінка рівня здоров'я за Г. Л. Апанасенко [1; 4] у дівчаток покращилася. Так, у них виявлено достовірні поліпшення показників життєвого індексу приріст – 18,1 %, індексу Робінсона приріст – 11.7 % в експериментальній групі.

На початку експерименту в контрольній групі 50 %, в експериментальній групі 45 % дівчат відповідали рівню нижче середнього. Половина контрольної групи дівчат показало рівні: 30 % – середній, 10 % – вище середнього і 10 % – низький, а інша частина експериментальної групи відповідали рівням низький (25 %) і середній (30 %) (Рис. 1, Рис. 2).

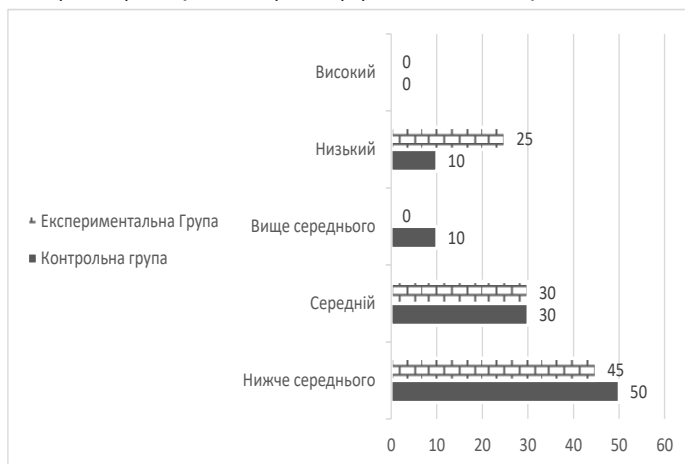

Рис. 1. Показники рівня здоров'я дівчат до експерименту

У кінці експерименту в контрольній групі дівчат показники здоров'я відповідали рівням нижче середнього, середньому та вище середнього (25 %, 55 %, 20 % відповідно). В експериментальній групі дівчат 10 % досягли високого рівня, 30 % – рівня вище середнього, 30 % дівчат склали середній

рівень і 30 % залишилися на колишньому рівні нижче середнього.

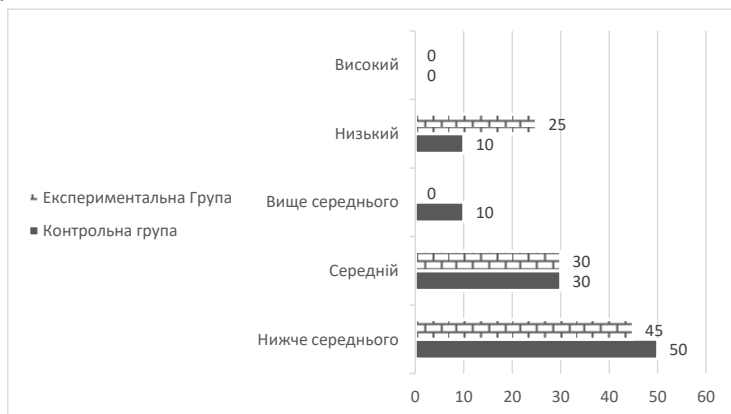

Рис. 2. Показники рівня здоров'я дівчат після експерименту

У юнаків експериментальної групи достовірні зміни відбулися в показниках життєвого індексу, приріст – 10,3 %, індексу Робінсона, приріст – 5,1 %, силового індексу, приріст – 30,4 %, і часу відновлення ЧСС після 20 присідань за 30 секунд, приріст – 33,9 %, а в контрольній групі достовірно покращилися показники CI (приріст – 59,1 %). Також порівняльний аналіз показує підвищення функціонального резерву кардіореспіраторної системи.

У більшості юнаків контрольної групи (65 %) на початку експерименту рівень здоров'я відповідав нижче середнього, інші 35 % показали середній рівень. У кінці експерименту 85 % юнаків досягли середнього рівня, 5 % – вище середнього і 10 % високого рівня.

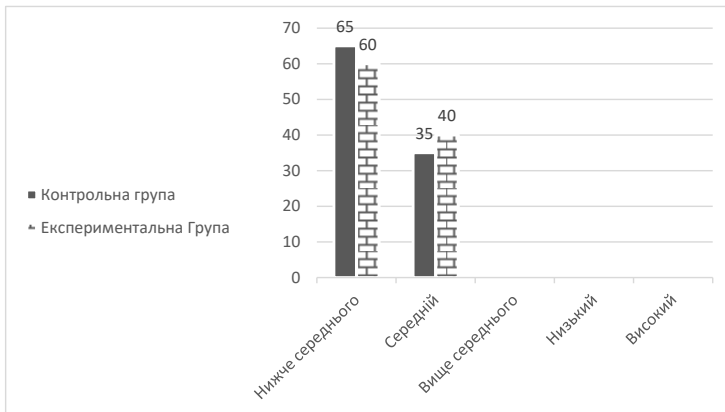

Рис. 3. Показники рівня здоров'я хлопців до експерименту

В експериментальній групі юнаків на початку експерименту 60 % відповідали рівню нижче середнього, інші 40 % – середньому рівні. У кінці експерименту рівень здоров'я у 20 % юнаків досягнув високого рівня, 30 % показали вищий за середній, 45 % – середній рівень здоров'я і 5 % залишилися на рівні нижче середнього (Рис. 3, 4).

Рис. 4. Показники рівня здоров'я хлопців після експерименту

За підсумками дослідження, сумарна оцінка здоров'я характеризує позитивний вплив занять на старшокласників, що підтверджують показники експериментальних груп дівчат і юнаків. У кінці експерименту позитивний приріст показників виявлено і в контрольних, і в експериментальних групах, але

більш виражений приріст зафіксованою у показниках експериментальної групи.

Висновки. Отже, дослідження показали, що застосування засобів скандинавської ходьби зі старшокласниками підвищило рівень здоров'я в обстежених хлопців і дівчат.

Література

1. Апанасенко Г. Л. Медицинская валеология. Ростов-на-Дону – Киев : Феникс, Здоровье, 2000. 248 с.
2. Коркин Е. В. Влияние скандинавской ходьбы на показатели физического развития студентов-спортсменов. *Ученые записки университета имени П. Ф. Лесгафта*. 2016. № 8 (138). С. 75–79. Библиогр. : С. 78–79.
3. Коркин Е. В. Применение средств скандинавской ходьбы на занятиях по физической культуре со студентами вуза в условиях Крайнего Севера : диссертация ... к. пед. наук : 13.00.04 / ФГБОУ ВО «Национальный государственный Университет физической культуры, спорта и здоровья имени П. Ф. Лесгафта. Санкт-Петербург, 2019. 174 с.
4. Круцевич Т. Ю. Методы исследования индивидуального здоровья детей и подростков в процессе физического воспитания. Киев, 1999. 231 с.
5. Мулик К. В., Лю Цзе. Особливості скандинавської ходьби. *Основи побудови тренувального процесу в циклічних видах спорту* : збірник наукових праць. Харків : ХДАФК, 2018. Вип. 2. С. 163–168.
6. Скандинавская ходьба: от теории к практике : монография / И. А. Кубанов, Н. И. Перевозникова, А. С. Радченко, И. В. Соколова, Е. В. Чистякова. Москва : РУСАЙНС, 2020. 164 с.

Лисенко С. А., магістрант

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ СУЧАСНОГО УРОКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Урок фізичної культури у школі є провідною формою організації навчальної роботи. Він проводиться за розкладом і з постійним складом учнів. Урочна форма занять надає можливість учителю застосовувати різноманітні методи роботи, забезпечуючи найкращі результати навчання та виховання. Кожний урок є закінченим заходом, ланкою цілої системи уроків. Усі уроки між собою взаємопов'язані та спрямовані на озброєння учнів знаннями, руховими уміннями та навичками.

Незважаючи на те, що проблеми вивчення особливостей організації та проведення вже глобально вивчалися провідними вченими України, тема потребує подальшого вдосконалення та вивчення, урахування сучасних особливостей організації і проведення, факторів, що впливають на процес навчання, виховання й оздоровлення.

Мета дослідження. Обґрунтування теоретико-методичних особливостей організації та проведення сучасного уроку фізичної культури.

Методи дослідження: вивчення, аналіз, систематизація й узагальнення даних про теоретико-методичні особливості організації та проведення сучасного уроку фізичної культури в закладах загальної середньої освіти.

Результати. У процесі проведення роботи було узагальнено досвід фахівців із питань організації уроку фізичної культури.

Вивчення й узагальнення досвіду роботи кращих шкіл й досвідчених учителів фізичної культури є важливою стороною успішного проведення уроку. Використовування позитивного педагогічного досвіду у своїй роботі – необхідна умова творчої діяльності педагога. Кожний урок фізичної культури повинен мати конкретні та чіткі педагогічні завдання.

1. На уроці необхідно комплексно вирішувати освітні, виховні й оздоровлювальні завдання. Систематичне повторення раніше пройденого навального матеріалу здійснюється для формування рухових умінь і навичок, особливо тих, які складають основу рухів людини в ходьбі, бігу, стрибках, метаннях, лазінні, перелазінні та ін. Це одна з важливих вимог уроку фізичної культури.

2. На уроках фізичної культури треба здійснювати поточне повторення з метою попередження забутого раніше пройденого матеріалу та закріплення рухових дій. Узагальнювальне повторення проводиться в кінці навчання рухів (закінчення проходження теми, чверті, півріччя). Водночас таке повторення має на меті систематизацію рухових умінь і навичок, придбаних за який-небудь відрізок часу. Кінцеве повторення проводиться після вивчення теми, перед виконанням вправ на оцінку.

Постійний педагогічний контроль засвоєння навчального матеріалу дає інформацію про якість оволодіння рухами, рівнем розвитку фізичних якостей, вихованості школярів. На кожному уроці має проводитися опитування учнів з метою закріплення вправ, виявлення теоретичних знань. Спостереження вчителя за групою учнів і окремими школярами дозволяють оцінювати їх дії, виставляти оцінки у класний журнал. Кожна оцінка учня повинна бути обґрунтована, прокоментована педагогом.

3. Мають встановлюватися основні методичні аспекти проведення уроку фізичної культури. Урок фізичної культури повинен будуватися відповідно до вікових особливостей фізичного розвитку, стану здоров'я, показників функціональної підготовленості та психічного розвитку дітей.

4. Облік успішності з фізичної культури, добре поставлений та різноманітний, сприяє більш гнучкому управлінню навчально-виховним процесом. Він проводиться протягом усього навчального року й вирішує наступні завдання:

1) визначає рівень знань, рухових умінь і навичок різних класів;

2) сприяє поліпшенню навчання школярів, якісному виконанню домашніх завдань із фізичної культури;

3) формує інтерес учнів до шкільних і самостійних занять фізичними вправами, добовий і тижневий руховий режим;

4) виховує відповідальне ставлення школярів до фізичної культури і спорту, наполегливість у вирішенні педагогічних завдань.

Висновки. Учитель повинен вільно володіти вміннями аналізу педагогічного процесу і здійснювати самоаналіз особисто проведеного уроку. Це сприятиме не тільки підвищенню якості уроку, але й розвитку творчого педагогічного мислення, вихованню відповідальності за роботу, формуванню потреби педагога у придбанні спеціальних знань, прагненню до вдосконалення всієї роботи. У результаті підвищується вимогливість учителя до виконання своїх обов'язків.

Література

1. Єрмолова В. М. Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту. Книга вчителя фізичної культури : довідково-методичне видання / С. І. Операйло, Л. І. Іванова. Вид. 2-ге, доповн. Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. С. 100–109.

2. Куц О. С. Методологія комплексного масового обстеження фізичного стану школярів м. Львова : навчально-методичний посібник для учителів фізичної культури. Новітні медикопедагогічні технології зміцнення та збереження здоров'я учнівської молоді. Львів : Українські технології, 2003. С. 195–244.

3. Овчарук О. В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Київ : К.І.С., 2004. 112 с.

Попілевич О. С., магістрант

ФОРМУВАННЯ ШВИДКІСНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У нашій країні, як і за кордоном, велика увага звертається на необхідність розвитку фізичної культури і спорту, які є часткою виховного процесу молоді. Їх основне завдання – зміцнення здоров'я, підвищення фізичних і функціональних можливостей організму, виховання гармонійно розвиненої людини, яке значною мірою залежить від розвитку фізичних здібностей: швидкості, гнучкості, сили, витривалості. Особливої актуальності проблема розвитку швидкісних здібностей набуває в учнів освітнього етапу навчання.

Мета дослідження полягає у виявленні найбільш сприятливих особливостей швидкісних здібностей учнів загальноосвітніх шкіл.

Методи дослідження: аналіз, систематизація й узагальнення даних про процес розвитку швидкісних здібностей у дітей молодшого шкільного віку (3 клас, 8 років), середнього шкільного (7 клас, 12 років) і старшого шкільного віку (11 клас, 16 років).

Результати. Однією із закономірностей виховання будь-якої фізичної здібності є його нерівномірний характер із чітко вираженими «сенситивними» періодами – періодами формування та найефективнішого вдосконалення систем організму. Знання цих періодів дає можливість розв'язати важливі питання виховання швидкісних здібностей – визначити обсяг навантаження для різних вікових груп дітей і підлітків.

Під час виконання роботи були розглянуті питання педагогічних особливостей розвитку швидкісних здібностей учнів на заняттях фізичною культурою в загальноосвітній школі.

На основі аналізу літературних джерел ми виявили, що педагогічним особливостям розвитку швидкісних здібностей учнів молодшого, середнього та старшого шкільного віку присвячені праці провідних учених галузі фізичного виховання школярів. Водночас було встановлено, що:

1) однією з педагогічних особливостей процесу фізичного виховання є наявність основної форми організації навчання – уроку, який складається із трьох частин. Не менш важливою педагогічною особливістю є формування швидкісних здібностей в учнів освітнього етапу навчання, у застосуванні спеціальної методики розвитку цих здібностей. Значною мірою це залежить від використання спеціальних методів і засобів розвитку швидкісних здібностей і врахування вікових особливостей дітей молодшого, середнього та старшого шкільного віку;

2) під швидкісними здібностями розуміють комплекс функціональних властивостей, що забезпечує виконання рухових дій за мінімальний час. Базою формування швидкісних здібностей є рухливість нервових процесів, яка проявляється в удосконаленні перебігу процесів збудження та гальмування в різних відділах нервової системи, а також особливості будови м'язової тканини – співвідношенні різних м'язових волокон;

3) розроблена нами методика дозволила підвищити рівень швидкісних здібностей для учнів молодшого, середнього і

старшого шкільного віку та виявити найбільш сприятливий віковий період.

Отже, найбільший приріст швидкісних здібностей у хлопців спостерігається в середньому шкільному віці (у спринтерському бігу 60 метрів на 3,6 %, у човниковому бігу 9х4 м/с – на 1,8 %) і старшому шкільному віці (спринтерський біг 100 метрів – на 3,5 %, човниковий біг 9х4м/с – на 3,1 %).

Найбільший приріст швидкісних здібностей у дівчат спостерігаються в молодшому шкільному віці (спринтерський біг 30 метрів – на 3,1 %, човниковий біг 9х4 м/с – на 1,6 %) і середньому шкільному віці (спринтерський біг 60 метрів – на 3,8 %, човниковий біг 9х4 м/с – на 2,5 %).

Висновки. Найбільш важливою педагогічною особливістю формування швидкісних здібностей в учнів освітнього етапу навчання є врахування вікових особливостей. Аналіз отриманих результатів показав, що середній шкільний вік (6-7 класи) є найбільш прогресивним періодом для розвитку швидкісних здібностей.

Література

1. Ареф'єв В. Г. Фізична культура в школі (молодому спеціалісту) : навчальний посібник для студентів навчальних закладів II-IV рівнів акредитації. 3-є вид. перероб і доп. Кам'янець-Подільський : ПП Буйницький О. А., 2007. 248 с.

2. Волков Л. В. Фізична підготовка школярів : особливості розвитку фізичних здібностей молодшого шкільного віку. Київ : Знання України, 2003. 32 с.

Середа І. О., к. пед. н.,
Майстренко М. Ю., магістрант,

ФІТНЕС-АЕРОБІКА ЯК ФОРМА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У СТАРШИХ КЛАСАХ

Вступ. Під час організації процесу розвитку координаційних здібностей необхідно враховувати, що більшість старшокласників мають більш-менш стійкі інтереси до того чи

іншого виду рухової активності. Аналіз програм для старшокласників виявив чимало традиційних і нетрадиційних засобів фізичного виховання, які рекомендують для вирішення завдань щодо розвитку координаційних здібностей. Правильний підбір таких засобів, методів, педагогічних умов посилюватиме ефект процесу вдосконалення координаційних здібностей у процесі фізичного виховання.

Метою дослідження є аналіз можливостей аеробіки в розвитку координаційних здібностей старшокласників.

Для реалізації мети використано **метод** теоретичного аналізу наукової літератури з досліджуваної проблеми.

Результати. Під час розвитку координаційних здібностей вирішують дві групи завдань. Перша група передбачає різнобічний розвиток координаційних здібностей. Ці завдання переважно вирішується в дошкільному та базовому фізичному вихованні учнів у школі. Досягнутий загальний рівень розвитку координаційних здібностей створює широкі передумови для подальшого вдосконалення в руховій діяльності [4].

Завдання другої групи забезпечують спеціальний розвиток координаційних здібностей і вирішуються у процесі спортивного тренування і професійно-прикладної фізичної підготовки у старшій школі, у закладах вищої освіти тощо. У першому випадку вимоги до них визначаються специфікою обраного виду рухової активності, у другому – чутливістю розвитку та підготовкою до діяльності в обраній професії [4].

Практика фізичного виховання і спорту у своєму розпорядженні має величезний арсенал засобів для впливу на координаційні здібності. Основним засобом вдосконалення координаційних здібностей у старшій школі є фізичні вправи підвищеної координаційної складності, які містять елементи новизни. Складність фізичних вправ можна збільшити за рахунок зміни просторових, часових і динамічних параметрів, а також за рахунок зовнішніх умов, змінюючи порядок розташування інвентарю й снарядів, їх вагу, висоту; змінюючи площу опори або збільшуючи її рухливість у вправах на рівновагу; комбінуючи рухові навички; поєднуючи ходьбу зі стрибками, біг і ловіння предметів; виконуючи вправи за сигналом, за певний час, з обмеженням простором [10].

Великий вплив на розвиток координаційних здібностей надає освоєння правильної техніки природних рухів: бігу, різних стрибків (у довжину, висоту і глибину, опорних стрибків, на місці та з переміщенням), метань, лазіння [10].

Для вдосконалення здатності швидко та доцільно перебудовувати рухову діяльність у зв'язку з раптовою зміною обстановки високоефективними засобами є рухливі та спортивні ігри, єдиноборства (бокс, боротьба, фехтування), аеробіка, кросовий біг, пересування на лижах по пересіченій місцевості, гірськолижний спорт [10].

Особливу групу засобів складають вправи з переважною спрямованістю на окремі психофізіологічні функції, що забезпечують управління та регуляцію рухових дій. Це вправи з вироблення почуття простору, часу, ступеня розвитку м'язових зусиль [10].

Найбільш широку та доступну групу засобів для вдосконалення координаційних здібностей складають загальнорозвивальні гімнастичні вправи динамічного характеру, ритмічної гімнастики, фанк-аеробіки, степ-аеробіки, фітбол-аеробіки, які одночасно охоплюють основні групи м'язів. Це вправи без предметів і з предметами (м'ячами, гімнастичними палицями, скакалками, булавами, степами, фітболами та ін.), порівняно прості та досить складні, що виконуються у змінених умовах, у різних положеннях тіла або його частин, у різні сторони: елементи акробатики (перекиди, різні перекати тощо), вправи в рівновазі [1; 2, с. 15–20; 3; 6, с. 135–136; 8, с. 456–457; 9, с. 180].

Більшість із вищеперелічених засобів належать до оздоровлювальної аеробіки. Успішне виконання вправ в оздоровчій аеробіці залежить від точності рухів. Для гарного засвоєння фізичних вправ кожен із тих, хто займається, потребує більшої або меншої кількості часу. Якщо людина здатна добре координувати рухи, точно їх виконувати відповідно до вимог техніки, успішно перебудовувати свою діяльність залежно від умов, що складаються у процесі рухової діяльності, і швидко засвоювати фізичні вправи, то можна стверджувати, що вона є спритною. Головним складником спритності є координаційні можливості людини [7]. Координація (руху) – це «здатність людини раціонально організовувати рухи у просторі, за часом і ступенем м'язової напруги, відтворювати або перебудовувати їх залежно від оперативної ситуації» [5].

Засобами аеробіки успішно розвивають такі порівняно самостійні види координаційних здібностей, як:

1) здібність до управління часовими, просторовими та силовими параметрами рухів. Обумовлюється точністю рухових

відчуттів і сприйняття, які часто доповнюються слуховими та зоровими;

2) здібність до орієнтування у просторі. Визначається вмінням людини оперативно оцінити ситуацію, що склалася, щодо просторових умов і відреагувати на неї раціональними діями, які забезпечують ефективне виконання рухового завдання;

3) здібність до збереження стійкості пози (рівноваги). Визначається здатністю зберігати стійку позу у статичних і динамічних умовах, за наявності опори або без неї;

4) відчуття ритму. Визначається здатністю точно відтворювати та цілеспрямовано управляти швидко-силовими і просторово-часовими параметрами рухів;

5) здібність до довільного розслаблення м'язів. Визначається під час виконання рухів умінням перейти від напруження до розслаблення м'язів, виконанням вправ у різних функціональних станах, забезпеченням належного емоційного стану тощо;

6) координованість рухів. Визначається здатністю до раціонального вияву фізичних якостей і перебудови рухових дій у конкретних умовах на основі наявного запасу рухових умінь і навичок. Удосконалюється координація руху за допомогою вправ із різноманітними поєднаннями рухових дій окремими частинами тіла в різних площинах. До них належать асиметричні рухи, поєднання стрибків, поворотів і т. п. [6, с. 138–139].

Для якісної зміни координаційної складності рухів С. В. Синиця, Л. Є. Шестерова рекомендують застосовувати наступні способи: зміна кількості частин тіла, які беруть участь у вправах; використання визначеної площини рухів різними частинами тіла; використання різнонаправлених у суглобах частин тіла; використання різного ритму рухів рук і ніг; зміна частоти використання нових рухів; виконання кроків із різною амплітудою; зміна напрямку виконання рухів; використання переміщень у просторі [6, с. 140].

Для розвитку координаційних здібностей використовують такі методи: повторний метод з ординарними інтервалами відпочинку; інтервальний метод з ординарними інтервалами відпочинку; цілісний метод; метод термінової інформації; ігровий метод [6, с. 141].

Аналіз літератури виявив чимало досліджень, присвячених розвитку координаційних здібностей засобами аеробіки.

Так, дослідження фахівців присвячені можливостям використання різних видів оздоровчої аеробіки в освітньому процесі студенток: Г. Ільницька (пілатес); О. Старкова (танцювальна аеробіка); Т. Лисицька, Т. Суєтіна, Т. Ротерс (ритмічна гімнастика); О. Кібальник, О. Соколова, О. Штих (степ-аеробіка); Н. Баламутова (гідроаеробіка); Ж. Козіна, Т. Базиліук (аквафітнес); О. Фоменко, О. Школа (фітнес-аеробіка); О. Крючек, Т. Ковшура, А. Боляк (спортивна аеробіка); О. Черненко (футбол-аеробіка); І. Зінченко, Т. Бала, І. Масляк (черлідінг) та інші.

Багато вчених рекомендують застосовувати аеробіку для розвитку координаційних здібностей у підготовці спортсменів: О. Верітова (дзюдо), Т. В. Шепеленко, М. І. Дорош, Бодренкова І. О. (футбол), Л. Балатська, С. Гвоздецька (баскетбол) тощо.

Розроблені методики, рекомендації для студенської молоді без розподілу за гендерними особливостями.

Висновок. Отже, можливості оздоровлювальних видів аеробіки в розвитку та відсутність чітко адаптованих методик розвитку координаційних здібностей юнаків наштовхують на розробку експериментальної навчальної програми як умови для вдосконалення координаційних здібностей юнаків старших класів із використанням засобів аеробіки.

Література

1. Воловик Н. І. Сучасні програми оздоровчого фітнесу : навч. посіб. для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 48 с.
2. Завадыч В. М. Изучение изменений двигательных показателей девушек под влиянием занятий степ-аэробикой. *Теория и практика физической культуры*. 2002. № 8. С. 15–20.
3. Конердинг М. А. Упражнения с гимнастическим мячом. Санкт-Петербург : ПасТер, 2001. 26 с.
4. Координаційні здібності. URL: <https://studfile.net/preview/4543023/>.
5. Овчиннікова Н. А. Характеристика сучасних засобів занять оздоровчої спрямованості : методичні рекомендації. Київ : Олімпійська література, 1998. С. 234.
6. Оздоровча аеробіка. Спортивно-педагогічне вдосконалення : навч. посіб. / Полт. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава : ПНПУ, 2010. С. 135–146.

7. Ротерс Т. Т. Музыкально-ритмическое воспитание и художественная гимнастика. Москва : Просвещение, 1989. С. 233.

8. Сластіна О. О. Вплив занять фанк-аеробікою на координаційні здібності студенток. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій та загальноосвітній школі*. 2018. Вип. 58-59 (111–112). С. 456–461.

9. Череповська О. А. Деякі аспекти фізичного виховання студентської молоді. Методи сприяння розвитку координаційних здібностей за допомогою занять аеробікою. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)* : зб. наук. праць. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. Вип. 4 (98). С. 179–182.

10. Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів 10–11 класи. Рівень стандарту. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/fizk-st.pdf>.

Солтис О. В., аспірантка

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ОЗДОРОВЛЮВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ІЗ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗА КОРДОНОМ

Вступ. На початку ХХІ століття проблема здоров'я людини постає як одна з найпріоритетніших. У міжнародних документах Ради Європи, ЮНЕСКО, Організації Економічної Співпраці та Розвитку, директивах Всесвітньої асоціації освіти дітей (*National Association for the Education of Young Children* (NAEYC)) наголошується на необхідності обізнаних фахівців, які здатні до професійного самовдосконалення та створення умов для цілеспрямованого фізичного розвитку дітей передшкільного віку.

В умовах інтеграції національної освіти до Європейського та світового освітнього простору необхідно враховувати

результати порівняльно-педагогічних досліджень досвіду європейських країн у цій галузі. Здоров'язбережувальна компетентність і рухова активність майбутніх педагогів дошкільної освіти з проєкцією на майбутню професійну діяльність нами розглядається крізь призму світових інновацій у сфері глобальних технологій охорони здоров'я (CIGHT) (Центр інновацій у сфері глобальних технологій охорони здоров'я) в умовах євроінтеграції тощо.

Динамічність і якість професійного розвитку майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти до використання фізкультурно-оздоровлювальних технологій у професійній діяльності, її не розробленість у вітчизняній порівняльній педагогіці, об'єктивна потреба в теоретичному та практичному вивченні зарубіжного педагогічного досвіду зумовили мету дослідження.

Зорієнтованість на впровадження інноваційних фізкультурно-оздоровлювальних технологій у процесі підготовки фахівців за кордоном частково актуалізовано у працях вітчизняних і зарубіжних дослідників: Т. Дерека щодо професійної підготовки фахівців фізичного виховання у країнах ЄС (Східна Європа); І. Турчик – аспекти фізичного виховання і спорту у шкільній освіті Європи; Н. Долгова – дослідження професійної підготовки фахівців із фізичного виховання в Польщі; І. Мордвінова – засади здоров'язбережувального виховання молодших школярів у сучасній Польщі; питання до здійснення фізичного виховання дітей передшкільного віку: М. Олійник – у рамках дослідження теоретико-методичних засад підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти у країнах Східної Європи; О. Сулима – у процесі підготовки вихователів дошкільних закладів у Федеративній Республіці Німеччина та ін. Однак варто зазначити, що кількість наукових досліджень, присвячених проблемі професійного розвитку майбутнього вихователя до використання фізкультурно-оздоровлювальних технологій із дітьми передшкільного віку, значно обмежена. Таке положення негативно позначається на змісті фахової підготовленості до майбутньої професійної діяльності.

Стратегічні наміри країн до реалізації концепцій фізичного виховання за кордоном представлено на табл. 1.

Таблиця 1

Пріоритетні підходи до реалізації концепцій фізичного виховання за кордоном

Країна	Пріоритетні підходи
Польща	<i>найбільш широко представлений підхід до фізичного виховання як педагогічної діяльності, пов'язаної з соціокультурною модифікацією тіла людини</i>
Фінляндія	<i>основною є концепція фізичного виховання, орієнтована на виховання здоров'я і здорового способу життя за допомогою залучення їх в різні форми рухової активності протягом усього життя</i>
Голландія	<i>пріоритет віддається концепції «рухової освіти (виховання)», згідно з якою найважливіше значення для людини має рухова культура (культура рухів) і здатність її використовувати</i>
Англія	<i>центральне місце займає концепція фізичного виховання, яка робить акцент на спорт вироблення спортивних знань та вмінь, участь у спортивних змаганнях і підготовка до них, досягнення спортивних результатів (з урахуванням індивідуальних здібностей), прояв фізичної і спортивної активності протягом усього життя</i>
Німеччина	<i>переважає суміш із трьох європейських концепцій: 1) «виховання здоров'я» («Gesundheitserziehung»); 2) «рухове виховання» («Bewegungserziehung»); 3) «спортивне виховання» («Sporterziehung»)</i>
США	<i>освітня система під назвою «Чудова фізична підготовка» («Physical Best») містить п'ять основних розділів: «Аеробна витривалість», «Гнучкість», «М'язова витривалість», «М'язова сила» «Гармонійний фізичний розвиток»</i>

Цілі та завдання фізичного виховання в більшості країн ЄС передбачають фізичний, особистісний і соціальний розвиток, а також зміцнення здоров'я та формування здорового способу життя. *Оздоровлювальна спрямованість* фізичного виховання

визначена у Фінляндії, Румунії, Франції, Нідерландах, Польщі, Італії (молодша і середня школа). *Спортивна* – у Великобританії, Німеччині, Греції, Італії (старша школа). Водночас аналіз наукових джерел дослідження показує, що в деяких країнах негативним моментом є недостатня кількість дипломованих фахівців фізичної культури у початковій школі [1].

Особливо цінним для порівняльно-педагогічного вивчення є досвід Німеччини. Відповідно до положень Болонської декларації в Німеччині введена дворівнева система навчання, зокрема підготовка майбутніх вихователів відбувається в університетах і вищих спеціальних школах за освітніми кваліфікаціями бакалавр (Bachelor), магістр (Master), зберігається також кваліфікація дипломованого спеціаліста (Diplomabschluss) [2].

Проаналізувавши наукові джерела та сайти вищої школи Німеччини, ми коротко представляємо особливості змісту деяких програм підготовки бакалаврів дошкільної педагогіки до здійснення фізичного виховання дітей у вищій школі Німеччини. Із 2004 року здобути освітньо-кваліфікаційний рівень «Бакалавр дошкільної педагогіки» стало можливим більше ніж у 12 університетах Німеччини [5]. Сьогодні в багатьох ЗВО країни розроблена велика кількість навчальних планів зі спеціальності «Навчання і виховання дітей дошкільного віку. Бакалавр педагогіки» (Bachelor of Arts).

Німецькі вчені Б. Аммерманн (B. Ammermann), З. Бекорд (S. Beckord) наголошують, що педагогічна робота з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку вимагає від вихователів усе більшої освіченості, ґрунтовніших диференційованих дидактичних знань, вищої чуттєвості та більшої любові до дітей [4, с. 45]. Варто зазначити, що всі модулі навчання розміщені в режимі on-line на спеціальній інтерактивній навчальній платформі (E-Learning Platform). Інтенсивні семінари, літні школи, спільні дослідницькі проекти здійснюються в неонлайновому, стаціонарному режимі на базах університетів-координаторів програми [2, с. 47].

Як бачимо з табл. 2, в умовах відкритості відносин країн ЄС завданням державної освітньої політики країни з підготовки висококваліфікованих педагогів є підготовка фахівців дошкільної освіти європейського зразка з відповідними компетентностями фізкультурно-оздоровчальної роботи.

Таблиця 2

Особливості змісту програм підготовки бакалаврів дошкільної педагогіки до здійснення фізичного виховання дітей у вищій школі Німеччини [складено за джерелом 2]

ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ НІМЕЧЧИНИ	ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТУ ПРОГРАМ ПІДГОТОВКИ
Вища школа м. Есслінген (Hochschule Esslingen (FH)) готує бакалаврів за напрямом «Навчання і виховання дітей дошкільного віку».	До навчальної програми належать модулі, що готують майбутніх фахівців до практичної діяльності з дітьми: Музика, ритміка, психомоторика та ін.
Педагогічний інститут м. Швєбіш Гмюнд (Pädagogische Hochschule Schwabisch-Gmund) пропонує програму підготовки бакалаврів дошкільного та початкового навчання	Одним із тематичних напрямів програмного навчання: Естетично-музична освіта. Виховання рухливості.
Католицька вища професійна школа м. Мюнхен (Katholische Stiftungsfachhochschule München) розробила програму підготовки бакалаврів за напрямом «Навчання і виховання дітей дошкільного віку»	Модульна програма поділена на чотири тематичних напрями. Вивчаються курси: Навчання і розвиток дітей; Вади психічного і фізичного розвитку дітей.
Католицька вища школа з соціальної педагогіки м. Берлін (Katholische Hochschule fuer Sozialwesen Berlin (KHSB)) пропонує підготовку бакалаврів за напрямом «Навчання і виховання дітей».	Навчальний модульний план базується на концепції самоосвіти індивідуума. Методично-дидактичні навчальні модулі – Креативність і рух; Емоції та соціальні переживання та ін.
Університет м. Бремен (Universitat Bremen) здійснює навчання бакалаврів дошкільного і	До програми належить обов'язковий модуль: Ритміка, музика і рух.

початкового навчання.	
Вища професійна школа м. Нойбранденбург (Fachhochschule Neubrandenburg) готує бакалаврів дошкільного виховання за напрямом «Освіта і розвиток дітей».	У тематичному напрямі «Проведення навчального процесу» вивчається курс «Фізичний розвиток і здоров'я дитини». Під час усього навчання студенти зобов'язані вести щоденник спостережень.
Вища професійна школа м. Ольденбург-Остфрісланд (Fachhochschule Oldenburg / Ostfriesland /Wilhelmshaven (Studienort Emden)) пропонує навчання за напрямом «Інтегрована педагогіка раннього дитинства» рівня – бакалавр.	Програма підготовки має тематичний напрям «Фізичне виховання дітей». До тематичних напрямів належить модуль Розвиток дітей з особливими потребами.
Вища школа м. Магдебург-Стендаль (Hochschule Magdeburg-Stendal (FH)(Standort Stendal)) готує на стаціонарі бакалаврів дошкільної освіти за двома напрямами – «Методики дошкільного виховання» та «Навчання, виховання та догляд за дітьми дошкільного віку».	Програма підготовки поділяється на чотири тематичні напрями (ТН). ТН 4: Організація навчально-виховних і оздоровлювальних дитячих закладів. ТН 2: Методи практичного дослідження дитинознавства; охорона здоров'я дитини; методи оцінювання.
Вища професійна школа Аліс Саломон м. Берлін (Alice-Salomon-Fachhochschule Berlin) – підготовка «Бакалаврів педагогіки» (Bachelor of Arts) «Виховання і навчання у ранньому віці» вихователів дітей від 0 до 12 річного віку.	Навчальна частина програми має: IV. <i>Дидактика навчання дітей.</i> Студенти здобувають знання і компетенції з сприяння розвитку фізичних, мистецьких здібностей дитини та ін. V. <i>Тіло, рух, здоров'я.</i> У цій навчальній частині йдеться про індивідуальні особливості здоров'я і захворювання дітей

	як фізичного, так і психічного характеру. Студенти здобувають спеціальні знання з методики роботи з дітьми з вадами розвитку.
--	---

Висновки. Вимоги сьогодення ставлять нові виклики до створення більш досконалої вітчизняної системи професійного розвитку майбутніх фахівців дошкільної освіти, головними завданнями якої є пошук адекватних і об'єктивних методичних прийомів фізичного виховання дітей, залучення сучасних методів удосконалення фізичної підготовки та зміцнення здоров'я.

Креативне використання прогресивних ідей зарубіжних країн щодо професійного розвитку вихователів закладів дошкільної освіти з фізичного виховання дітей позитивно вплине на вдосконалення вітчизняної системи підготовки фахівців дошкільної освіти та сприятиме поглибленню інтеграції використання новітніх вітчизняних і зарубіжних фізкультурно-оздоровлювальних технологій у педагогічному процесі сучасного закладу дошкільної освіти. На нашу думку, для вирішення цієї проблеми повинні активно впроваджуватися сучасні інноваційні фізкультурно-оздоровлювальні технології у процесі професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробці розвивальної програми професійного розвитку майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами фізкультурно-оздоровлювальних технологій.

Література

1. Лясота Т. І. Інноваційні підходи та засоби фізичної культури. *Актуальні проблеми фізичної культури, спорту та здоров'я людини* : Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, 5-6 листопада 2015 р. Чернівці, 2015. С. 197–200.
2. Сулима О. В. Підготовка вихователів дошкільних закладів у Федеративній Республіці Німеччина: історії, реалії, перспективи / методичний посібник. Київ : Альфа-Пік, 2010. 72 с.
3. Der Studiengang «Erziehung und Bildung im Kindesalter – Bachelor of Arts». URL: <http://www.ash-berlin.eu/index.php?id=124>.

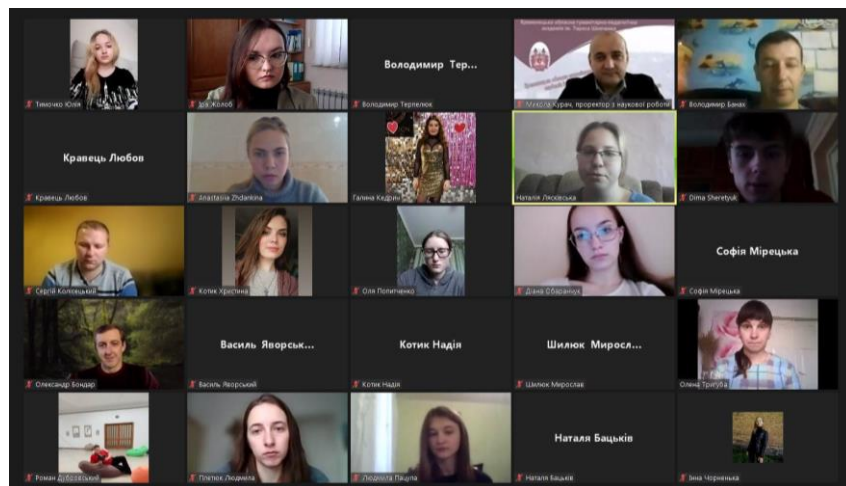
4. Profis in Kindertageseinrichtungen. Qualifikationsprofil «Fruhpadagogik – Fachschule/Fachakademie» Bernd Ammermann, Siegfried Beckord u.a. unterstützt von der Weiterbildungsinitiative Fruhpädagogische Fachkräfte. 2009.

5. Sarah Holze. Hochschulstudium für Erzieher/innen – ein aktueller Überblick. URL: <http://www.kindergartenpaedagogik.de/1280.htm>.

ФОТОЗВІТ
СЕМІНАРУ-ТУРПОХОДУ
KREMENETS SCIENCE:
OPEN AIR,
АБО НАУКА В КРОСІВКАХ

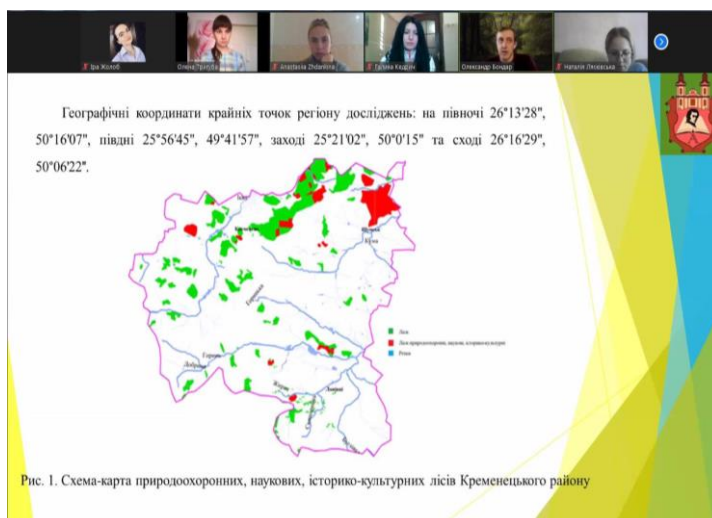
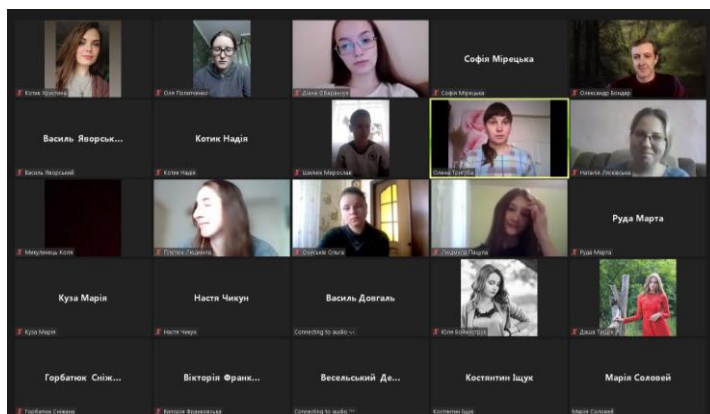

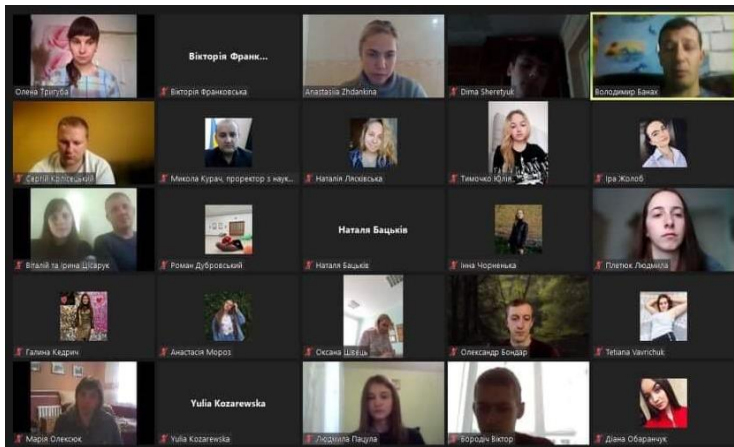
ФОТОЗВІТ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
LITTERIS ET ARTIBUS: НОВІ
ГОРИЗОНТИ

Актуальність теми зумовлена:

- процесами національного відродження в Україні;
- формальним підходом педагогів до виховання патріотизму;
- необхідністю виховання національно-орієнтованої молоді;
- розбіжністю між метою, завданнями і результатами виховного процесу в ЗЗСО.

Метою роботи було проаналізувати типологічне різноманіття природоохоронних, наукових, історико-культурних лісів Кременецького району Тернопільської області.

Об'єкт дослідження – лісові екосистеми Кременецького району.

Предмет дослідження – особливості типологічної структури природоохоронних, наукових, історико-культурних насаджень Кременецького району.

Матеріали та методика досліджень. Для виділення меж Кременецького району використовували MapInfo Professional 12.6 і векторну карту України. Типологічний аналіз лісів проведено у відповідності до положень лісівничо-екологічної (української) школи лісової типології Погребняка-Воробйова.

Для аналізу типологічного різноманіття природоохоронних, наукових, історико-культурних насаджень використовували матеріали повидільної бази даних ВО «Укрдержліспроект». Конвертування файлів бази даних ВО «Укрдержліспроект» з формату *vbf у формат *mdb здійснювали за допомогою розробленої програми УкрНДЛГА ім. Г.М. Висоцького.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. KREMENETS SCIENCE: OPEN AIR, АБО НАУКА В КРОСІВКАХ

<i>Банах В. І., Бабій І. Я.</i> ВОЛЬОВІ ЯКОСТІ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ СТУДЕНТІВ	4
<i>Безносюк О. О., Єремійчук М. В.</i> ВПЛИВ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ НА РОЗВИТОК УЯВИ ТА ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	12
<i>Гурська О. В., Гура А. М.</i> ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК БІОЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ В УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ.....	19
<i>Довгаль В. І., Божик М. В., Палічук Ю. І.</i> ЕТИЧНЕ І ТВОРЧЕ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	26
<i>Дух О. І., Кірсанова О. В.</i> АНАЛІЗ СТАВЛЕННЯ МОЛОДІ ДО ПРИРОДИ.....	36
<i>Омельчук О. В., Нестер М. Р.</i> ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УМОВАХ КАРАНТИНУ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ	40
<i>Терпелюк М. О.</i> ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ СОЦІАЛІЗАЦІЇ.....	47
<i>Тригуба О. В., Нечипорко О. О., Прядун А. В.</i> ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ.....	52
<i>Цісарук І. В.</i> ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ.....	57
<i>Ястремський О. О., Гурковський О. М.</i> ДІАГНОСТИКА ТА ОЦІНКА ПОРУШЕНЬ ПОСТАВИ У ДІТЕЙ 10-12 РОКІВ.....	65

РОЗДІЛ II. LITTERIS ET ARTIBUS: НОВІ ГОРИЗОНТИ

МИСТЕЦЬКО-ГУМАНІТАРНА СЕКЦІЯ

<i>Дубровський Р. О., Герасим В. П.</i> ПОЕТИЗАЦІЯ ВОЛИНСЬКОЇ ПРИРОДИ У ДРАМІ-ФЕЄРІЇ «ПІСОВА ПІСНЯ» ЛЕСІ УКРАЇНКИ	72
<i>Дубровський Р. О., Фецик Ю. С.</i> МІСЦЕ ШІСТДЕСЯТНИЦТВА У ШКІЛЬНІЙ ПРОГРАМІ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ	75
<i>Жолоб І. І.</i> ХУДОЖНЬО-ФІЛОСОФСЬКЕ ПРОЧИТАННЯ ІМПРЕСІОНІСТИЧНИХ ТЕКСТІВ В. ВИННИЧЕНКА.....	79

<i>Кучер В. В.</i> ТЕАТРАЛІЗОВАНА ДІЯЛЬНІСТЬ НА УРОЦІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	82
<i>Лисак Х. С.</i> КРАЄЗНАВЧА РОБОТА ЯК ОДИН ІЗ АСПЕКТІВ ПІЗНАВАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	86
<i>Романюк А. А.</i> ОБРАЗ ЖІНКИ У СВІТОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ: ОКРЕМІ ЗАУВАГИ В КОМПАРАТИВНОМУ АСПЕКТІ.....	89
<i>Старух П. В.</i> ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕТАФОР У ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ В. СИМОНЕНКА	92
<i>Шафранська О. Ю.</i> ХУДОЖНІ ВІЗІЇ МІСТА У ПРОЗІ ІВАНА ФРАНКА.....	96

ТЕХНОЛОГІЧНА СЕКЦІЯ

<i>Баран С. М.</i> ЗАСОБИ І ФОРМИ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	101
<i>Борак І. В.</i> ДО ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ІКТ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ МАЙБУТНІМИ МЕДИЧНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ	104
<i>Бородіч М. Р., Лесик С. І.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ І ПРОВЕДЕННЯ ГУРТКОВИХ ЗАНЯТЬ ІЗ ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ ТА МАШИНОЗНАВСТВА.....	108
<i>Гапонюк М. М.</i> ВИКОРИСТАННЯ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ СЕРВІСУ GOOGLE CLASSROOM З МЕТОЮ МОНІТОРИНГУ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ З БІОЛОГІЇ.....	112
<i>Колісецький С. М.</i> ІНДУСТРІАЛЬНИЙ ПАРК: СУТНІСТЬ, ЗНАЧЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ	115
<i>Олексюк М. П., Петрик Р. О.</i> ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧИХ ПРОЄКТІВ У ФОРМУВАННІ ПРОЄКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ.....	117
<i>Олексюк М. П., Плетюк Л. М.</i> РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАКТИЧНИХ МЕТОДІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ	122
<i>Олексюк М. П., Разумей М. А.</i> ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ	125
<i>Цісарук В. Ю., Бородіч В. М.</i> ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАНЯТЬ ІЗ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ У ДИСТАНЦІЙНОМУ ФОРМАТІ.....	128

<i>Цісарук І. В.</i> РОЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНИХ ДИСЦИПЛІН	131
--	-----

ПЕДАГОГІЧНА СЕКЦІЯ

<i>Жданкіна А. В.</i> ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ЗЗСО ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	137
<i>Зіза О. О.</i> КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ-ОРКЕСТРАНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	139
<i>Ковальчук Н. О., Синішина А. А.</i> ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ	142
<i>Колядко Ю. В., Дукач Т. В., Філоненко М. М.</i> РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ.....	146
<i>Кусень Б. Б.</i> ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННСВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ ЧЕРЕЗ УПРОВАДЖЕННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ «КОЛАЖ» І «КОЛА ЕЙЛЕРА»	149
<i>Мозгова (Авдимирець) Т. П.</i> ІНКЛЮЗИВНА ДОШКІЛЬНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	153
<i>Онищук І. В.</i> ПЕРЦЕПТИВНІ ПРОЯВИ У СПІЛКУВАННІ	156
<i>Переходько У. В., Хомич С. А., Пілат Р. В.</i> МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ – ОСНОВНИЙ ЗАСІБ ІНТЕГРАЦІЇ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАНЬ І ВИДІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	160
<i>Шабага С. Б., Панчук М. М.</i> ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ.....	163
<i>Швець О. В.</i> FLOORTIME ЯК ЗАСІБ, ЩО ПОЛЕГШУЄ АДАПТАЦІЙНИЙ ПЕРІОД ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	166
<i>Шеретюк Д. О.</i> ОСНОВНІ ІНСТИТУТИ Й АГЕНТИ ГЕНДЕРНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ	168

БІОЛОГІЧНА ТА ЕКОЛОГІЧНА СЕКЦІЯ

<i>Бондар О. Б., Діхтяр Ю. П.</i> ТИПОЛОГІЧНЕ РІЗНОМАНІТТЯ ПРИРОДООХОРОННИХ, НАУКОВИХ, ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИХ НАСАДЖЕНЬ КРЕМЕНЕЦЬКОГО РАЙОНУ.....	173
<i>Дем'янчук Г. З.</i> ГУРТКОВА РОБОТА З БІОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ....	176
<i>Ліщинович М. П.</i> ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЇ ТА ЕКОЛОГІЇ	180
<i>Тригуба О. В., Галаган О. К.</i> ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ БІОЛОГІЇ ТА ЕКОЛОГІЇ	184
<i>Тригуба О. В., Марцінковська А. В.</i> ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ БІОЛОГІЧНО АКТИВНИХ РЕЧОВИН ЗА ПОКАЗНИКАМИ РОСТОВИХ ПРОЦЕСІВ У ПОСІВАХ ЛЮПИНУ БІЛОГО (<i>LUPINUS ALBUS L.</i>)	187

СЕКЦІЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

<i>Банах В. І.</i> СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ СТУДЕНТІВ	192
<i>Галадей Д. О.</i> ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВОГО МЕТОДУ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ТЕХНІЧНИМ ПРИЙОМАМ НА УРОКАХ ФУТБОЛУ В ЗЗСО	196
<i>Довгаль В. І., Чижик В. В.</i> SUBSTANTIATION OF EXPERIMENTAL METHODS OF PHYSICAL ACTIVITY AIMED AT IMPROVING AND IMPROVING THE PERFORMANCE OF ADOLESCENTS FROM THE DELAY	198
<i>Дубів Д. І.</i> ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУ (ФУТБОЛ)	203
<i>Кедрич Г. В., Довгаль В. І.</i> САМООСВІТА ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ.....	205
<i>Кедрич Г. В., Степанюк О. В.</i> АВТОРИТЕТ УЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У СТАРШОКЛАСНИКІВ	209
<i>Кучер Т. В., Шевчук О. І.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ПІДЛІТКІВ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ	212

<i>Лаврін Г. З., Гакало І. В.</i> ВПЛИВ ЗАСОБІВ СКАНДИНАВСЬКОЇ ХОДЬБИ НА РІВЕНЬ ЗДОРОВ'Я СТАРШОКЛАСНИКІВ.....	217
<i>Лисенко С. А.</i> ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ СУЧАСНОГО УРОКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ.....	222
<i>Попілевич О. С.</i> ФОРМУВАННЯ ШВИДКІСНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	224
<i>Середа І. О., Майстренко М. Ю.</i> ФІТНЕС-АЕРОБІКА ЯК ФОРМА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У СТАРШИХ КЛАСАХ.....	226
<i>Солтис О. В.</i> ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ОЗДОРОВЛЮВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ІЗ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗА КОРДОНОМ.....	231
ФОТОЗВІТ СЕМІНАРУ-ТУРПОХОДУ KREMENETS SCIENCE: OPEN AIR, АБО НАУКА В КРОСІВКАХ	239
ФОТОЗВІТ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ LITTERIS ET ARTIBUS: НОВІ ГОРИЗОНТИ	241

KREMENETS SCIENCE:
OPEN AIR,
АБО НАУКА В КРОСІВКАХ
&
LITTERIS ET ARTIBUS: НОВІ
ГОРИЗОНТИ

Випуск VI

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

За загальною редакцією О. В. Тригуби

Дизайн:
Киричок С. В.
Верстка та коректура:
Жолоб І. І.

Підп. до друку 16.11.2021 р.
Формат 60х90/16. Папір офсетний.
Друк RISO. Гарнітура Arial.
Ум. друк. арк. 14,53.
Наклад 50 примірників.

Видано та виготовлено
Радою молодих науковців
Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії
ім. Тараса Шевченка

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
ім. Тараса Шевченка
м. Кременець, вул. Ліцейна, 1, тел. (03546) 2-19-91

